

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Ministerstvo životního prostředí

2. zpráva o kvalitě života a její udržitelnosti

Vyhodnocení naplňování Strategického
rámce *Česká republika 2030*

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Zpráva o kvalitě života a její udržitelnosti vznikla v rámci projektu *Mechanismy prosazování principů udržitelného rozvoje ve státní správě*, reg. č.: CZ.03.4.74/0.0/0.0/15_019/00014042.

Obsah

Manažerské shrnutí	5
Účel a struktura zprávy	7
1. Lidé a společnost	9
1 Společenské klima je vůči rodinám všestranně příznivé, bariéry a společenské tlaky jsou minimalizovány. Rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany a jsou společensky vysoce oceňovány.	9
2 Technologický a sociální rozvoj rozšiřují přístup k důstojné práci.	13
3 Strukturální nerovnosti ve společnosti jsou nízké.	18
4 Vzdělávání rozvíjí individuální potenciál jedinců a jejich schopnost zvládat i ovlivňovat změny a podporuje soudržnou společnost orientovanou na udržitelný rozvoj.	23
5 Zdraví všech skupin obyvatel se zlepšuje.	28
6 Vyšší veřejné investice podporují klíčové funkce kultury a rovný přístup ke kultuře	
2. Hospodářský model	36
7 Ekonomika dlouhodobě roste a domácí sektor je silný.	36
8 Česko má dobře fungující a stabilní instituce pro podporu aplikovaného výzkumu a vývoje a pro identifikaci příležitostí v této oblasti.	41
9 Přírodní zdroje jsou využívány co nejefektivněji a nejšetrněji tak, aby se minimalizovaly externí náklady, které jejich spotřeba působí.	45
10 Ekonomické aktivity podporuje stabilní a funkční infrastruktura.	50
11 Fiskální systém jako předpoklad úspěšného hospodářství je stabilní.	57
Další informace relevantní pro aktualizaci oblasti Hospodářský model	59
3. Odolné ekosystémy	60
12 Krajina ČR je pojímána jako komplexní ekosystém a ekosystémové služby poskytují vhodný rámec pro rozvoj lidské společnosti.	60
13 Česká krajina je pestrá a dochází k obnově biologické rozmanitosti.	68
14 Krajina je adaptována na změnu klimatu a její struktura napomáhá zadržování vody.	72
15 Půdy jsou chráněny před degradací a potenciál krajiny je v maximální možné míře využíván k zachycování a ukládání uhlíku.	76
4. Obce a regiony	82
16 Veřejné služby v území jsou pro všechny obyvatele lépe dostupné.	83
17 Růst kvality života v jednotlivých municipalitách snižuje regionální nerovnosti.	92
18 Kvalitní urbánní rozvoj sídelních útvarů je zajištěn.	102
19 Města a obce omezila emise skleníkových plynů a adaptovala se na negativní dopady změny klimatu.	109
20 Územní veřejná správa cíleně využívá nástroje pro udržitelný rozvoj municipalit.	124
5. Globální rozvoj	128
21 Česká republika aktivně a s důrazem na národní priority spoluutváří prostředí podporující udržitelný rozvoj na globální úrovni a na úrovni evropské unie.	128
22 Posílením koherence vnitřních politik s vnějším dopadem podporuje Česká republika globální udržitelný rozvoj.	135
6. Dobré vládnutí	138
23 Tvůrci a tvůrkyně veřejných politik mají znalosti a dovednosti, které jim umožňují plnohodnotnou účast ve veřejné rozpravě.	138
24 Veřejné politiky jsou soudržné ve vztahu k cílům Strategického rámce Česká republika	

25 Tvůrci a tvůrkyně veřejných politik mají kvalitní a snadno dostupná data a informace pro potřeby rozhodování	148
26 Inovace v tvorbě veřejných politik jsou progresivním řešením, které zvyšuje demokratičnost a/nebo dlouhodobou efektivitu veřejných politik; takové inovace jsou trvalou součástí fungování veřejné správy na všech úrovních.....	152
27 Zvýšila se kvalita vládnutí z hlediska příjemců veřejných politik.....	157
Další informace relevantní aktualizaci oblasti Dobré vládnutí	157
Koherence politik pro udržitelný rozvoj.....	159
Subjektivní hodnocení kvality života.....	161
Perspektiva mládeže.....	162
Přehled práce na aktuálním implementačním plánu pro léta 2023-2025	166
Seznam zkratk	167
Seznam zdrojů.....	174

Manažerské shrnutí

Strategický rámec Česká republika 2030 (ČR 2030) představuje zastřešující rozvojový rámec ČR do roku 2030. Zároveň slouží jako základní převodník mezinárodního závazku, který má ČR vůči *Agendě 2030 a Cílům udržitelného rozvoje OSN (SDGs)*. Dokument byl přijat v roce 2017 a v roce 2023 se přijímá jeho aktualizovaná verze.

ČR 2030 se člení do šesti klíčových oblastí. Oblast *Lidé a společnost (KO1)* pokrývá sociální témata, oblast *Hospodářský model (KO2)* rozebírá témata ekonomická, oblast *Odolné ekosystémy (KO3)* se věnuje tématům environmentálním. Další tři klíčové oblasti představují průřez specifických témat v rovině regionální (*Obce a regiony, KO 4*), v rovině mezinárodní (*Globální rozvoj, KO 5*) a v rovině vládnutí na národní úrovni (*Dobré vládnutí, KO 6*). Oblasti jsou dále členěny na 27 strategických a 97 specifických cílů.

Pokrok v plnění cílů je vyhodnocován každé tři roky ve formě *Zprávy o kvalitě života a její udržitelnosti*. V roce 2023 je předkládána druhá hodnotící zpráva.

I po druhém hodnotícím období zůstává ČR svým cílům velmi vzdálená. Ve dvou třetinách cílů ČR 2030 lze sice hovořit o pokroku, ale ten není zásadní. V řadě případů došlo sice k posunu ve srovnání s výchozím stavem, ale poslední období se vyznačuje stagnací, nebo dokonce zhoršením. Ze zbylé třetiny přitom nadpoloviční část tvoří cíle s pokrokem dlouhodobě nepatrným. Většinu zbývajících cílů vůbec nejsme schopni vyhodnotit.

V jednotlivých klíčových oblastech byl vývoj v letech 2020-23 následující:

Lidé a společnost: Tempo naplňování cílů v KO 1 je velmi pomalé, nebo jejich naplňování stagnuje. Přes existenci mnoha strategických materiálů se nedaří řadu věcí výrazně zlepšit. Míra genderové nerovnosti je jedna z nejvyšších v EU a v periferních regionech jsou výrazné strukturální nerovnosti. Pandemie covid-19, válka na Ukrajině a energetická krize byly těžkou zkouškou sociální politiky v ČR a ostřeji nasvítily některé dlouhodobé problémy (financování a personální pokrytí zdravotní a sociální péče, sladování pracovního a osobního života, duševní zdraví, kultura či vzdělávání).

Hospodářský model: Došlo ke zhoršení v plnění většiny cílů KO 2. Vývoj zásadně ovlivnily dopady pandemie covid-19 a následně válka na Ukrajině, ačkoli nelze říci, že by veškerá zhoršení nebo stagnaci bylo možno připsat pouze těmto dvěma faktorům. Ekonomika ČR je i přes některá dílčí zlepšení stále celkově spojená s vyšší materiálovou, emisní i energetickou náročností. Dekarbonizace ekonomiky je stále velkou výzvou. Pozice ČR v mezinárodní dělbě práce stagnovala, investice do VV a I klesají.

Odolné ekosystémy: Ve většině cílů KO 3 vývoj stagnoval. Ekosystémy České republiky jsou pod značným tlakem intenzivního zemědělství a lesnictví, které přispívají k degradaci půdy a snižují její schopnost zadržovat vodu. Krajina v ČR je fragmentovaná a dochází k úbytku biologické rozmanitosti. Významná část povrchových vod je kontaminována smyvy z polí v důsledku intenzivního zemědělství a odpadními vodami. Opatřeními v oblasti vodního hospodářství se dosud nepodařilo systémově zabránit odtoku vody z krajiny ani docílit dlouhodobě vyrovnané bilance kvality povrchových a podzemních vod. Zlepšení jsou v KO 3 pouze dílčí, určitý posun je možno spatřovat ve snižování míry ohrožení půdy vodní a větrnou erozí a v boji s nepůvodními invazními druhy.

Obce a regiony: Hodnotíme-li celkový pokrok v plnění cílů KO 4, je pozitivní vývoj znatelný. Některé problémy se daří postupně řešit, např. zmírňovat rozsah sociálního vyloučení nebo

podporovat nízkoemisní a aktivní mobilitu. Současně však platí, že v některých klíčových aspektech KO 4 je pokrok pouze malý, nebo je lépe hovořit o stagnaci. Přetrvávají regionální disparity v socioekonomických ukazatelích. Dostupnost služeb je v periferních oblastech nadále problematická. Nežádoucí trend suburbanizace se nedaří zvrátit. Adaptace obcí na změnu klimatu je pouze pozvolná a nerovnoměrná. V oblasti skládkovaného komunálního odpadu se ČR svým cílům spíše vzdaluje.

Globální rozvoj: Na mezinárodní úrovni ČR aktivně podporuje plnění Agendy 2030 a souvisejících mezinárodních dohod. Významným příspěvkem byly také aktivity v rámci českého předsednictví v Radě EU v roce 2022. Jako zodpovědný a solidární člen mezinárodního společenství se ČR projevila v reakci na válku na Ukrajině, i zapojením do pomoci třetím zemím v obnově po pandemii covid-19. ČR ale dlouhodobě zaostává v plnění některých mezinárodních závazků, zejména k financování rozvoje a ochrany klimatu.

Dobré vládnutí: Ačkoli ČR vyvinula v posledních letech větší snahu o lepší způsob vytváření a provádění veřejných politik, ve většině cílů KO 6 je hmatatelný pokrok malý, nebo žádný. Tak lze charakterizovat také celý vývoj od roku 2017. Existují výstupy, ale podstatně méně reálných výsledků. Nejlepších výsledků se dosáhlo v oblasti vytváření a sdílení dat a informací, dlouhodobou slabinou zůstává koherence politik a inovativnost přístupu.

Účel a struktura zprávy

Strategický rámec Česká republika 2030 (ČR 2030) je zastřešující a tematicky průřezový rozvojový rámec České republiky. Slouží zároveň jako základní převodník mezinárodního závazku, který má ČR vůči *Agendě 2030 a Cílům udržitelného rozvoje OSN (SDGs)*. Rámec byl schválen v roce 2017.¹ Naplňován je primárně strategickými dokumenty nižší úrovně a z nich odvozenými každodenními postupy. Bílá místa (*policy gaps*), která z různých důvodů nejsou dostatečně pokryta strategickými materiály řeší implementační plány *ČR 2030*.

ČR 2030 se člení do šesti klíčových oblastí. Oblast *Lidé a společnost (KO1)* pokrývá sociální témata, oblast *Hospodářský model (KO2)* rozebírá témata ekonomická, oblast *Odolné ekosystémy (KO3)* se věnuje tématům environmentální. Další tři klíčové oblasti představují vertikální perspektivu, průřez specifických témat v rovině regionální (*Obce a regiony, KO 4*), v rovině mezinárodní (*Globální rozvoj, KO 5*) a v rovině vládnutí na národní úrovni (*Dobré vládnutí, KO 6*).

Úkol předložit hodnotící *Zprávu o kvalitě života a její udržitelnosti*, která hodnotí pokrok v naplňování cílů *ČR 2030*, vyplývá přímo z *ČR 2030*. Rytmus předkládání hodnotících zpráv byl v roce 2018 určen na tři roky.² První tři roky naplňování *ČR 2030* byly vyhodnoceny v roce 2020, vláda hodnocení schválila v lednu 2021.³

Základním smyslem hodnotící zprávy je poskytnout politické reprezentaci informace o dosažených výsledcích, tedy pokroku v dosahování cílů.

V úvodu každé klíčové oblasti je celkové hodnocení vývoje dané oblasti.

U každého z 27 strategických cílů je vždy na začátku shrnut cílový stav i celkového hodnocení všech specifických cílů, do kterých je strategický cíl dále členěn.

Jádrem materiálu je hodnocení 97 specifických cílů. Samotné hodnocení specifických cílů je textové a zahrnuje popis cílového stavu, podrobnější popis pokroku a stručné závěrečné hodnocení. Pro snadnou orientaci se v případě specifických cílů používá také následující barevné rozlišení:

- **zelená barva** značí cíle, jichž bylo dosaženo, nebo v brzké době bude dosaženo. Indikátory vykazují žádané hodnoty, dosažení reálných výsledků potvrzují různé zdroje. Situace odpovídá tomu, jak je popsán cílový stav, nebo se mu již velmi blíží. V takovém případě je možné cíl reformulovat, zcela odstranit, nebo sice ponechat ve stávající podobě, ale s vědomím, že přinejmenším do příštího hodnocení není třeba žádné zvýšené úsilí;
- **oranžová barva** značí dvě různé věci. Může představovat pokrok v reálných výsledcích, buď celkově, nebo ve zvláště důležité oblasti. Hodnoty indikátorů či informace z jiných zdrojů mohou být smíšené. Situace se může někde blížit cílovému stavu, ale nikoli celkově. V takovém případě je nastoupený kurs dobrý, ale je třeba pokračující nebo zvýšené úsilí a pečlivé sledování reálných výsledků. Barva však může značit i situaci, kdy jde sice stále o pokrok ve srovnání s výchozím stavem, ale od minulého hodnocení došlo ke zhoršení. V takovém případě kurs dobrý není a reakce by měla odpovídat spíše červené barvě;
- **červená barva** značí jen nepatrný pokrok v reálných výsledcích, lhostejno, zda pro malé úsilí, či navzdory velké snaze. Hodnoty indikátorů a informace z jiných zdrojů nejsou příznivé. Situace neodpovídá cílovému stavu, nebo se od něj ČR dokonce vzdaluje. V takovém případě je třeba nejen zvýšeného úsilí, ale především větší pozornosti danému tématu a hlubšího rozboru příčin, pro které je pokrok malý;
- **šedá barva** značí ty cíle, u nichž je pro nedostatek relevantních informací obtížné posoudit míru dosažení cíle. Také v tomto případě je třeba zvýšené pozornosti, protože reálný stav neznáme a předběžná opatrnost by měla vést spíše k předpokladu horšího než lepšího vývoje. Prvním

¹ Usnesení vlády ze dne 19. dubna 2017 č. 292 ke Strategickému rámci Česká republika 2030.

² Usnesení vlády ze dne 17. října 2018 č. 669 o Implementačním plánu Strategického rámce Česká republika 2030.

³ Usnesení vlády ze dne 25. ledna 2021 č. 68 o Zprávě o kvalitě života a její udržitelnosti.

krokem by v takovém případě měla být snaha nalézt cesty, kterými bude možné dosahování cíle vyhodnotit.

V textu zprávy jsou zahrnuty také informace o aktivitách, které se pro dosažení cílů podnikají, je tedy možné v hrubých rysech posoudit míru snahy, kterou veřejná správa v dané věci vyvíjí.

Indikátory použité v hodnotící zprávě jsou zveřejněny v databázi www.sdg-data.cz. Na této platformě jsou k dispozici také aktuální národní data k indikátorům *Agendy 2030* a kvality života. Revize indikátorové sady související s probíhající aktualizací *Strategického rámce ČR 2030* budou v databázi reflektovány v průběhu roku 2024.

Zpráva hodnotí rovněž dva důležité aspekty implementace. Jedním z nich je koherence postupu veřejné správy v jeho naplňování v kapitole Koherence politik pro udržitelný rozvoj. Druhým je postup plnění *2. implementačního plánu Strategického rámce Česká republika 2030 (pro roky 2023-2025)*,⁴ resp. stručná informace o postupu prací za první rok platnosti tohoto plánu. Tyto informace jsou obsaženy v kapitole Přehled práce na aktuálním implementačním plánu pro léta 2023-2025, resp. v Příloze č. 1.

ČR 2030 pracuje s kombinací perspektiv udržitelného rozvoje a kvality života. Hodnocení proto musí odrážet nejen změnu a pokrok v dosahování cílů na makroúrovni a za pomoci obvyklých statistických či administrativních dat. Musí brát v úvahu také subjektivně pociťovanou změnu situace, či obecněji perspektivu lidí, jejichž kvalita života se má zlepšovat. K tomuto účelu slouží kapitola Subjektivní hodnocení kvality života.

Od minulé hodnotící zprávy nově přibyla kapitola Perspektiva mládeže. Jejím obsahem jsou výsledky fokusních skupin, které byly zorganizovány proto, aby bylo možno ověřit relevanci témat ČR 2030 pro sociální skupinu, která mívá ve veřejné debatě obvykle malý prostor, ale právě pro níž je dosahování některých dlouhodobých cílů mimořádně důležité.

Přestože plnění SDGs podléhá samostatnému výkaznictví, na tuto hodnotící zprávu lze nahlížet také optikou monitoringu plnění národních priorit *Agendy 2030*. Šest klíčových oblastí hodnocených v této zprávě reflektuje hlavní dimenze *Agendy 2030*, kterými jsou lidé, prosperita a planeta (tzv. 3 „P“ – *People, Prosperity, Planet*) a neopomíjí ani regionální a globální dimenzi a oblast vládnutí, kterými se prolínají také zbývající 2 „P“, totiž mír a partnerství (*Peace a Partnership*).⁵

Strategický rámec ČR 2030 byl přijat v roce 2017, nachází se zhruba v polovině své aktuální platnosti. S ohledem k tomu bude dle rozhodnutí vlády do konce roku 2023 aktualizován.⁶ Předkládaná hodnotící zpráva proto zároveň slouží jako analytický základ pro aktualizaci. Data, informace a podněty, které mají pro aktualizaci zásadní význam, ale nevycházejí přímo z hodnocení pokroku v dosahování cílů, jsou doplněna ve formě kratších kapitol ke klíčovým oblastem *Hospodářský model (KO 2)* a *Dobré vládnutí (KO 6)*.

⁴ <https://www.cr2030.cz/wp-content/uploads/2022/10/Implementac%CC%8Cni%CC%81-pla%CC%81n-2022-2025.pdf>

⁵ Pro představu o překryvu specifických cílů ČR 2030 a SDGs viz ÚV (2018) *Implementace Agendy 2030 OSN pro udržitelný rozvoj v České republice* (s. 31-32). Pro představu o překryvu klíčových oblastí ČR 2030 a SDGs viz aktualizovaný *Strategický rámec ČR 2030*.

⁶ *Usnesení vlády ze dne 14. září 2022 č. 766 o 2. implementačním plánu Strategického rámce Česká republika 2030 pro roky 2023-2025.*

1. Lidé a společnost

Příjmová nerovnost je v ČR jedna z nejnižších v EU a příjmy mají dlouhodobě rostoucí trend, zvýšila se minimální a zaručená mzda, v obecné míře nezaměstnanosti a dlouhodobé nezaměstnanosti si ČR vede dobře.

Na řadu výzev, identifikovaných v roce 2017, ale ČR dosud nenašla adekvátní odpověď, nebo má jen dílčí výsledky. Polarizace trhu práce se sice zmírňuje, ale ČR se stále potýká s regionálními nerovnostmi téměř ve všech ohledech. Mezery jsou ve zvyšování kvalifikační úrovně zejména osob s neukončeným základním vzděláním. Problém závislosti vzdělávacích výsledků na socioekonomickém původu se nepodařilo vyřešit. Systém sociálního bydlení nebyl vytvořen a některé veřejné služby nejsou ohroženým skupinám dostupné, zejména pak v sociálně vyloučených lokalitách.

Rozvoj vzdělání založeném na dobrém všeobecném základu, kreativité a schopnosti učit se podporuje nově schválená Strategie vzdělávací politiky ČR do 2030+. Dosavadní vývoj v oblasti celoživotního učení není zvláště po tzv. covidových letech příznivý, chybí také propojení formálního a neformálního vzdělávání.

Genderová nerovnost se snižuje jen velmi pomalu, platové rozdíly přetrvávají, téma rovnosti nemá dostatečné zastání ani v rozhodovacích pozicích státu. Došlo sice k legislativnímu ukotvení institutu sdíleného pracovního místa – což může zlepšit situaci pracujících lidí, kteří pečují o své děti nebo o své seniory – ale nabídka zkrácených úvazků je nedostatečná. Rodičovský příspěvek je od roku 2020 na stejné úrovni, avšak od roku 2024 bylo schváleno jeho navýšení o 50 tisíc Kč zároveň se zkrácením maximální doby jeho pobírání, a to v souladu se snahou o motivaci dotyčných osob k dřívějšímu návratu na trh práce.

Nerovnosti v oblasti zdraví se prohloubily. Prevalence častého i nárazového pití nadměrných dávek alkoholu roste. Pozitivní, byť nikoli uklidňující zprávou je, že se snižuje podíl denních kuřáků.

Veřejné výdaje ČR na kulturu spíše stagnují, i když platy (mzdy) pracovníků v kulturní sféře mírně rostou. Je připraven návrh zákona o veřejných kulturních institucích.

1 Společenské klima je vůči rodinám všestranně příznivé, bariéry a společenské tlaky jsou minimalizovány. Rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany a jsou společensky vysoce oceňovány.

Rodina má pro společnost klíčovou funkci – je základní společenskou jednotkou a prvním místem socializace nutné pro rozvoj jednotlivce a společnosti. Už jen proto by měla být z ekonomického, společenského a sociálního hlediska státem dostatečně oceňována a podporována tak, aby byla přínosem pro všechny generace. Slad'ování pracovního a rodinného života tak musí umožnit rodinám podporovat nejen své děti, ale i své seniory. Zvláštní pozornost je také nutné věnovat rodinám ve specifické situaci.

Do oblasti slad'ování pracovního a rodinného života výrazně zasáhla pandemie covid-19, která zvýraznila dosud příliš neřešené problémy v této oblasti. V zajištění zvláštní pozornosti rodinám se specifickými potřebami se angažují především sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

1.1 Vhodné socioekonomické podmínky podporují dobré fungování rodin. Zaměřují se na finanční zajištění rodiny, slučitelnost práce a rodiny a služby péče o děti i seniory. Umožňují tak získat dostatek volného času pro zkvalitňování rodinných vztahů

Účinná politika podporující rodinu ve všech jejích základních funkcích je postavena na uznání autonomie rodiny. V rámci dobrého fungování rodiny je nezbytné vytvořit podmínky, ve kterých se nebudou lidé cítit finančně ohroženi a zároveň nebudou nuceni si vybírat mezi rodinou a prací. V podpoře dobrého fungování rodin proto hodnotíme následující nástroje.

Možnost využívání flexibilní formy práce je jedním ze základních předpokladů efektivního sladování rodinného a pracovního života pro rodiče s malými dětmi, zvláště pak pro ženy, jejichž zaměstnanost je velmi silně ovlivňována mateřstvím.⁷ Míra zaměstnanosti žen s dítětem v předškolním věku se dlouhodobě pohybuje kolem 50 %⁸ a ve srovnání s ostatními státy EU je jedna z nejnižších. Opačně je tomu v případě žen s odrostlými dětmi (děti 12 let a starší), jejichž míra zaměstnanosti je mezi státy EU dlouhodobě nejvyšší (93 % v roce 2019).⁹ Zvyšování zaměstnanosti rodičů s dětmi v předškolním věku je jednou z priorit *Strategie rodinné politiky 2024-2030* a *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030*. Obě strategie se snaží řešit problémy spojené s nedostatečnou nabídkou flexibilních forem práce, jako jsou např. zkrácené pracovní úvazky či pružná pracovní doba. Úspěchem je v této oblasti institut sdíleného pracovního místa, který byl zaveden od roku 2021¹⁰ nebo sleva na pojistném při zkrácených úvazcích, která byla zavedena od února 2023.¹¹ Kromě podpory flexibilních forem práce je důležitým předpokladem pro efektivní sladování rodinného a pracovního života žen také zvýšení míry participace otců na péči o děti a jiné blízké osoby. Rodičovský příspěvek ročně čerpá přibližně 2 % mužů, přičemž tento údaj se v posledních deseti letech takřka nezměnil.¹²

V procesu implementace do českého právního řádu je evropská směrnice *Work-life Balance*, která již zavedla nebo bude zavádět možnost čerpat 10 pracovních dnů otcovské dovolené, nejméně 5 pracovních dnů pečovatelského volna při péči o příbuzného nebo o osobu žijící ve společné domácnosti za rok a nejméně 4 měsíce rodičovské dovolené se 2 nepřenosnými měsíci pro každého rodiče.¹³ Další podporou pro dobré fungování rodiny je dostupná služba péče o dítě (více viz cíl 4.1), která však z hlediska finančně dostupných nabídek není dostatečná pro děti do 3 let a regionálně i pro děti tříleté a čtyřleté a to na celém území ČR.¹⁴ V roce 2021 byla schválena novela zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině.¹⁵

Potřebné rodiny jsou podporovány nepojistnými sociálními dávkami státní sociální podpory, pomoci v hmotné nouzi i dávkami pro zdravotně postižené a potřebující péči. Vláda schválila zvýšení rodičovského příspěvku s platností od ledna 2024 o 50 tisíc Kč, zkrácení jeho čerpání na tři roky a prodloužení náhradního výživného o dva roky.¹⁶ Z hlediska služeb pro rodinu MPSV poskytuje dotace na podporu rodiny pro nestátní neziskové organizace v dotačním řízení *Rodina*. Cílem tohoto programu je především podpora primární prevence, která přispívá k větší kvalitě a stabilitě rodinných a partnerských vztahů a podporuje rozvoj rodičovských a partnerských kompetencí.

V roce 2023 došlo k aktualizaci *Obecných zásad hodnocení dopadů regulace* (RIA) v jehož rámci byla rozšířena kategorie dopadů na rodiny. Současně se dopad na rodiny stal podle novely Jednacího řádu vlády i součástí předkládacích zpráv pro materiály na vládu.

⁷ MPSV (2023) *Strategie rodinné politiky 2024–2030*.

⁸ [Ind. 1.1.1.](#)

⁹ EUROSTAT (2023) *Employment rate of adults by sex, age groups, educational attainment level, number of children and age of youngest child (%)* Dostupné [zde](#).

¹⁰ MPSV (2021) *Prioritou MPSV je podpora rodiny a ochrana práv dětí*. Dostupné [zde](#).

¹¹ MPSV (2023) Tisková zpráva: Sleva na pojistném u zkrácených úvazků bude platit už od začátku února. Dostupné [zde](#).

¹² VÚPSV (2022) *Dávka otcovské poporodní péče jako relativně nový instrument nemocenského pojištění – četnost využívání dávky a posouzení měřitelnosti efektů zavedení*. Dostupné [zde](#).

¹³ *Směrnice EU o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem*.

¹⁴ MPSV (2023) *Strategie rodinné politiky 2024-2030*.

¹⁵ *Zákon č. 247/2014 Sb. o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů*.

¹⁶ MPSV (2023) *Zvýší se rodičovský příspěvek pro nově narozené děti, prodlouží se náhradní výživné. Vláda schválila i zjednodušení administrativy dávek*. Dostupné [zde](#).

Stabilní a dobře fungující rodinné zázemí napomáhá sociální soudržnosti společnosti a je zcela zásadní pro její budoucí rozvoj. Náklady spojené s výchovou a péčí o dítě však výrazně ovlivňují rodinný rozpočet a s rostoucím počtem dětí klesá průměrný příjem celé domácnosti. Průměrný disponibilní roční příjem na osobu byl v české domácnosti 216 tisíc Kč, tj. v roce 2021 cca 18 tisíc Kč na měsíc, který od roku 2005 plynule rostl. Rostoucí trend disponibilních příjmů lze pozorovat u všech typů domácností v ČR. Spolehlivě nejvyšším ročním příjmem disponuje osoba v domácnosti bez dětí (téměř 257 tisíc Kč v roce 2021). Počet dětí se pak viditelně a dlouhodobě odráží na rodinném rozpočtu. Zatímco domácnost s jedním dítětem měla disponibilní příjem cca o 20 % nižší (201 tisíc Kč) než bezdětná domácnost, v domácnosti se dvěma dětmi byl víc než o 30 % (168 tisíc Kč) a se třemi a více dětmi až o 44 % (144 tisíc Kč) v roce 2021.¹⁷

Téměř po celé první dvě dekády 21. století až do roku 2021 měla intenzita plodnosti v ČR rostoucí trend a ČR se řadila k zemím s nejvyšší úrovní úhrnné plodnosti v Evropě. V roce 2022 však průměrný počet dětí na jednu ženu meziročně klesl z 1,83 v roce 2021 na 1,62.¹⁸ Spolu se změnami počtu žen v reprodukčním věku tento pokles vedl k tomu, že ročník 2022 byl v počtu narozených za posledních 18 let nejslabší. Ve srovnání s rokem 2021 byla plodnost nižší ve všech skupinách žen do 40 let věku.¹⁹ Průměrný věk matky při narození dítěte zůstal na 30,4 letech. Vzhledem k tomu, že se v posledních letech úhrnné plodnosti v ČR v průměru spíše daří, nelze z poklesu v roce 2022 zatím vyvozovat zásadní změnu stavu. Předběžné údaje za rok 2023 však naznačují další pokles plodnosti a porodnosti. Regionální optikou byla nejnižší míra plodnosti v roce 2022 v Praze (1,44) a v Karlovarském kraji (1,47). Naopak nejvyšší úhrnná plodnost byla v roce 2022 v kraji Vysočina (1,74) a v Olomouckém kraji (1,70).²⁰ V zájmu státu tedy je nejen ekonomicky kompenzovat náklady a úsilí spojené s péčí a výchovou dětí, ale usilovat i o politiku podporující rodinu ve všech jejích základních funkcích tak, aby byly nastaveny podmínky, ve kterých mohou lidé naplnit představy o počtu dětí a narození dítěte nepřinášelo potenciální ohrožení chudobou.

Rodiny však nepečují pouze o děti, ale i o generaci svých rodičů. Z hlediska sociálního zabezpečení seniorů, je zákonem ošetřen nárůst důchodů s ohledem na růst indexu spotřebitelských cen a růst mezd. V současnosti platí, že se důchody zvyšují podle indexu spotřebitelských cen zohledněných ze sta procent a podle růstu reálných mezd zohledněných z padesáti procent. Pravidelná valorizace vede k nárůstu důchodů v souladu s možnostmi ekonomiky. Ve valorizačním mechanismu je také postup, který umožní vládě odstranit dopady nominálně nízkého zvýšení důchodů. Průměrný starobní důchod v lednu 2024 dosahoval 20 700 Kč, což je historicky nejvyšší číslo.²¹

ČR je v rodinné politice na dobré cestě, ke splnění cíle jí však chybí zejména dostupnější služby péče o děti (více 2.2) a odpovídající kompenzace zvyšujících se nákladů a úsilí rodičů spojených s péčí a výchovou dětí.

¹⁷ [Ind. 1.1.4.](#)

¹⁸ [Ind. 1.1.5.](#)

¹⁹ ČSÚ (2023) *Ročník narozených 2022 je nejslabší za posledních 18 let*. Dostupné [zde](#).

²⁰ [Ind. 1.1.5.](#)

²¹ MPSV (2023) *Důchody v lednu znovu porostou. Navýší se bezmála o 400 korun, průměrný starobní důchod tak dosáhne 20 700 korun*. Dostupné [zde](#).

1.2 Rodinám se specifickými potřebami je věnována zvláštní pozornost. Jsou přijímána cílená opatření přispívající k rovnému přístupu ke vzdělávání a uplatnění členů těchto rodin na trhu práce i ve společnosti.

Rodiny se specifickými potřebami mají systémově nastavené stejné podmínky jako ostatní rodiny, ale ne vždy jim je státem věnována dostatečná pozornost. Od listopadu 2023 Úřad práce ČR (ÚP ČR) vyplácí náhradní výživné²² pro nezaopatřené děti až po dobu 4 let v maximální částce 3 tisíc Kč měsíčně. Tato finanční pomoc se týká přibližně 24 tisíc nezaopatřených dětí. Prostřednictvím návrhu novely občanského zákoníku dochází k podpoře konsenzuálního řešení záležitostí nezletilého dítěte a zejména zabezpečení jeho řádné výživy.

Cíl 1.2 zaznamenává výrazně horší úspěch ve srovnání s předchozím cílem. Nicméně v zajištění zvláštní pozornosti rodinám se specifickými potřebami se angažují především sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a od roku 2021 pomáhá schválený zákon o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě.

²² Zákon č. 588/2020 Sb. o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů.

2 Technologický a sociální rozvoj rozšiřují přístup k důstojné práci.

Důstojná práce je pro kvalitu života zásadní. Již dlouhá léta není jen zdrojem obživy, ale i základním prvkem identity a socializace člověka. Možnosti přístupu k práci se rozšiřují a je nutné na ně umět pružně reagovat. S postupující digitalizací a robotizací se rozšiřují možnosti flexibilních úvazků, práce z domova nebo zkracování pracovní doby. Současně však s novými možnostmi mohou přicházet i komplikace typu zánik pracovních míst, rostoucí monitoring pracovníků nebo odcizení ve virtuálním prostředí. Mimo technologický pokrok působí na trh práce i sociální situace, která i kvůli stárnoucí populaci nemusí být v nadcházejících letech příliš povzbudivá.

K významnému pokroku dochází ve zvyšování minimální a zaručené mzdy. V oblasti rekvalifikací probíhají snahy o zlepšení, ve kterých se promítají nejen dopady stárnutí populace, ale i trendy digitalizace, robotizace a aktuální potřeby na trhu práce. Prekarizace a nízká flexibilita práce je v ČR stále poměrně častá. Nabídka zkrácených úvazků je nedostatečná a sdílená ekonomika není v českém systému příliš ukotvena. Dostupnost kariérového poradenství pro osoby se zdravotním postižením je na trhu práce poměrně úspěšně zajišťováno. Nicméně výrazně chybí podpora rozvoje sociálního podnikání a nových sociálních podniků. V obecné míře nezaměstnanosti a dlouhodobé nezaměstnanosti si ČR vede dobře, a to i ve srovnání se zeměmi EU. Mezery jsou ale ve zvyšování kvalifikační úrovně zejména osob s neukončeným základním vzděláním. Polarizace trhu práce se sice zmírňuje, ale ČR se stále potýká s regionálními nerovnostmi téměř ve všech ohledech – ať v nezaměstnanosti nebo v příjmech. ČR ale i tak stále chybí aktivnější lákání kvalifikovaných pracovníků ze zahraničí.

2.1 Trh práce vykazuje na celostátní i regionální úrovni nižší strukturální nerovnováhy, zmírňuje se polarizace trhu práce i její společenské dopady

Průměrný počet uchazečů o zaměstnání v ČR dlouhodobě výrazně převyšoval počet volných pracovních míst. Tento trend se však začal pomalu měnit po roce 2013, kdy byl sice zaznamenán obecně nejvyšší počet uchazečů o zaměstnání (cca 600 tisíc) a velmi málo volných pracovních míst (35 tisíc), ale následně počet uchazečů o zaměstnání začal klesat a současně stoupala i nabídka volných pracovních míst. Zlom pak nastal v roce 2018, kdy počet volných míst cca o 100 tisíc převýšil počet uchazečů, což pokračovalo i v roce 2019. V následujícím roce v důsledku pandemie počet uchazečů vzrostl a téměř dorovnal počet volných míst, avšak v roce 2021 se situace vrátila do předcovidových čísel. Tento výkyv se týkal prakticky všech profesí.²³

Ačkoli by se mohlo zdát, že volných pracovních míst je v ČR nadbytek, v některých regionech stále přetrvává strukturální nerovnováha v podobě opačného problému. V Moravskoslezském, Ústeckém, Karlovarském, Olomouckém a Libereckém kraji výrazně počet uchazečů převyšuje nabídku práce. Nedostatek pracovní síly je naopak v Praze, ve Středočeském, Pardubickém a Plzeňském kraji v roce 2021.²⁴

Od ledna 2023 se zvýšila základní sazba minimální mzdy o 1 100 Kč za měsíc na 17 300 Kč.²⁵

Práce hraje klíčovou roli téměř po celou dobu v životě člověka. Proto je nutné umět reflektovat různé životní fáze a měnící se potřeby a očekávání na trhu práce. V modernizaci nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti postupuje ČR po krocích a cílí zejména na podporu dalšího profesního vzdělávání směřujícího k uplatnění osob na trhu práce a zvýšení cílenosti nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti (APZ). K odpovídajícímu uplatnění na trhu práce má za cíl pomáhat např. kariérové poradenství poskytované prostřednictvím ÚP ČR, regionálními centry (např. *InfoKariéra* v Plzni, *Centrum vzdělávání všem* v Brně aj.) nebo neziskovými organizacemi.

MPSV v oblasti zvyšování kvality systému dalšího vzdělávání dokončilo v roce 2022 projekt „KVASAR“ (rozpočet 156 milionů Kč). Výstupy z projektu navrhuje nový systém rekvalifikací, který

²³ [Ind. 2.1.1.](#)

²⁴ [Ind. 2.1.1.](#)

²⁵ MPSV (2023) *Minimální mzda*. Dostupné [zde](#).

by měl šetřit až 50 % času a celý proces značně zefektivnit. Za současné právní úpravy však nelze navrhovaný nový systém rekvalifikací aplikovat v praxi, nejprve je nutné novelizovat právní předpisy v oblasti rekvalifikací.

Se změnou nebo doplněním kvalifikace souvisí i nabídka kombinovaných studijních programů na vysokých školách (VŠ). Tuto možnost využívá čtvrtina všech studentů a u navazujících magisterských programů se jedná až o 30 % studentů. Téměř všechny veřejné VŠ nabízejí kurzy celoživotního učení se zaměřením na výkon povolání. Od roku 2007 je v účinnosti *Zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání*.²⁶ Základním nástrojem naplnění tohoto zákona v praxi je *Národní soustava kvalifikací*.²⁷ Do roku 2023 bylo do tohoto systému zařazeno 1 451 profesních kvalifikací a bylo realizováno 330 000 zkoušek. V roce 2018 se v ČR zapojilo do vzdělávacích aktivit v rámci celoživotního učení 8,5 % dospělých, což je méně než evropský průměr (11,1 %).²⁸ A pandemie covid-19 situaci ještě zhoršila.

Otázka robotizace, její zdanění a dopady na trh práce ve smyslu snížení daňového zatížení lidské práce nebo zkracování pracovních úvazků není v odborných ani politických diskuzích aktuálně řešena ani analyzována. Určitý posun lze vnímat v oblasti digitalizace, kde však byl předložen pouze návrh na daň z digitálních služeb.²⁹

K významnému pokroku dochází ve zvyšování minimální a zaručené mzdy. V oblasti rekvalifikací probíhají snahy o zlepšení, ve kterých se promítají nejen dopady stárnutí populace, ale i trendy digitalizace, robotizace a aktuální trendy na trhu práce. Polarizace trhu práce se sice zmírňuje, ale ČR se stále potýká s regionálními nerovnostmi téměř ve všech ohledech – ať v nezaměstnanosti nebo v příjmech.

2.2 Přístup k důstojné práci se rozšiřuje i pro skupiny, které jsou na trhu práce dosud znevýhodněné – rodiče na rodičovské dovolené, osoby se zdravotním postižením nebo osoby starší 50 let.

V přístupu k důstojné práci je nutné zaměřit se i na skupiny, které jsou na trhu práce znevýhodněné – rodiče s malými dětmi, osoby se zdravotním postižením (OZP) a osoby starší 50 let. Nejvyšší míru zaměstnanosti ze zmíněných skupin vykazují lidé starší 50 let (41 %). Mezi OZP je přibližně čtvrtina pracujících a pouze 15 % pracujících vykonává práci na částečný úvazek z důvodu péče o dítě nebo jinou dospělou osobu. Tyto podíly se od roku 2019 příliš nemění.³⁰

Kariérové poradenství poskytované ÚP ČR je standardně uzpůsobováno potřebám všech klientů, včetně OZP. Např. díky projektu „Rozvoj systému podpory zaměstnávání OZP na volném trhu práce“ se vytváří síť specialistů pro oblast poskytování poradenství na trhu práce pro OZP, včetně poradenství zaměstnavatelů při zaměstnávání OZP. Sociální podnikání je v ČR financováno pouze skrze *Operační program Zaměstnanost (OP Z) Evropského sociálního fondu (ESF)* a mimo to mu není věnována větší pozornost. Pro rozvoj sociálního podnikání v ČR velmi výrazně chybí podpora na vznik nových podniků a rozvoj těch stávajících. Legislativní oporou by měl být zákon o sociálním podniku, který se nachází koncem roku 2023 ve schvalovacím procesu. Existující finanční nástroje podporují spíše rozvoj větších, stabilizovaných sociálních podniků, nepodněcují však vznik nových sociálních podniků. Sociální podnikání³¹ v ČR se rovněž potýká s nedostatkem podpory prostřednictvím sociálně odpovědného zadávání veřejných zakázek.

Dostupnost kariérového poradenství pro OZP je na trhu práce poměrně úspěšně zajišťováno, velmi výrazně chybí podpora rozvoje sociálního podnikání a nových sociálních podniků. Tato oblast je prakticky závislá na dotačním programu EU.

²⁶ Zákon č. 179/2006 Sb. o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání).

²⁷ Národní soustava kvalifikací. Dostupné [zde](#).

²⁸ EUROSOP (2019) V ČR se celoživotně vzdělává jen 8,5 % dospělých. Dostupné [zde](#).

²⁹ Tato daň však nebyla v souvislosti s implementací *Směrnice Rady (EU) 2022/2523* ze dne 14. 12. 2022, o zajištění globální minimální úrovně zdanění schválena, jelikož Směrnice souběh těchto daní neumožňuje. Globální minimální daň lze tedy považovat jako náhradu za daň z digitálních služeb.

³⁰ [Ind. 2.2.1.](#)

³¹ V případě, že se zároveň nejedná o zaměstnavatele uznané na chráněném trhu práce.

2.3 S obecnou mírou nezaměstnanosti se zároveň snižuje i podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkové nezaměstnanosti.

V roce 2022 činila obecná míra nezaměstnanosti osob starších 15 let 2,2 %³² a míra dlouhodobé nezaměstnanosti v roce 2021 byla 0,9 %.³³ Dopady krize covid-19 na registrovanou nezaměstnanost již téměř odezněly. Pokud nejsou započítány sezónní výkyvy, obecná míra nezaměstnanosti v roce 2022 poklesla. ČR zůstává zemí s nejnižší mírou nezaměstnanosti v celé EU. Rozdíly v dopadech na ženy a muže, profese, vzdělanostní a věkové skupiny jsou stále přítomné, ale malé.³⁴ Z hlediska regionálního vykazují vyšší míru nezaměstnanosti vč. nezaměstnanosti dlouhodobé tzv. uhelné regiony, z hlediska skupin osob pak sociálně vyloučení a sociálním vyloučením ohrožení.³⁵

Další vzdělávání pro lidi ohrožené dlouhodobou nezaměstnaností je zprostředkováváno ÚP ČR. Cílem je poskytnout klientům komplexní podporu a poradenství jak v sociální oblasti, tak v oblasti uplatnění na trhu práce a zprostředkování zaměstnání (např. řešení dluhové problematiky jako předpokladu pro nalezení pracovního uplatnění). Osoby ohrožené dlouhodobou nezaměstnaností jsou zapojovány do rekvalifikačních kurzů. Osoby s nejvýše dosaženým základním vzděláním jsou cílovou skupinou nástrojů APZ, protože se nejčastěji potýkají s nezaměstnaností (12,8 % ve 4. čtvrtletí roku 2021).³⁶ Je-li to možné, jsou pro ně zabezpečovány rekvalifikace a vytvářena pracovní místa, zejména prostřednictvím veřejně prospěšných prací a zřizování společensky účelného pracovního místa.

Predikci vývoje trhu práce se věnuje projekt *KOMPAS*, spolufinancovaný z OP Z. K výhodnosti legálního zaměstnání předlužených osob by mělo přispět nově přijaté nařízení o nezabavitelných částkách.³⁷ Cílem přijatého nařízení vlády je zvýšit nezabavitelnou částku a tím napravit nepříznivý stav, kdy po odečtu zákonných srážek ze mzdy nezbyvala dlužníkům dostatečná výše finančních prostředků na zajištění výživy a bydlení rodiny. Docházelo tak k jejich vytlačování na hranici chudoby.

V obecné míře nezaměstnanosti a dlouhodobé nezaměstnanosti si ČR vede dobře, a to i ve srovnání se zeměmi EU. Mezery jsou ale ve zvyšování kvalifikační úrovně zejména osob s neukončeným základním vzděláním.

2.4 Minimalizuje se míra prekarizace a nedobrovolné flexibilizace práce, a to i u činností vykonávaných prostřednictvím ekonomiky platform a jiných nových atypických forem práce.

Napříč resorty je snaha minimalizovat míru prekarizace a nedobrovolnou flexibilizaci práce prostřednictvím plnění opatření *Akčního plánu Společnost 4.0* a *Akčního plánu Práce 4.0*, ale pokrok je pomalý.

Podíl práce v zaměstnaneckém vztahu na dobu neurčitou v Evropě i v ČR klesá.³⁸ Podobně jako podíl lidí s pracovní smlouvou na dobu určitou, který od roku 2015 v průměru také mírně klesá. Počet skutečně odpracovaných hodin zaměstnanců v roce 2020 a 2021 se kvůli pandemii snížil.³⁹ Výrazně častěji využívají smlouvu na dobu určitou ženy.⁴⁰

Problematika nových forem organizace práce se týká např. šíření prekérní práce a ohrožení pojistných systémů a zajištění její kompatibility s pracovněprávní legislativou ČR, jejího zdanění a začlenění do systémů sociálního a zdravotního pojištění.⁴¹ Diskuze

³² ČSÚ (2023) *Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - 4. čtvrtletí 2022* ([Ind. 2.3.1.](#)) Dostupné [zde](#).

³³ [Ind. 2.3.1.](#)

³⁴ IDEA CERGE (2022) *Vliv pandemie na nezaměstnanost téměř odezněl*. Dostupné [zde](#).

³⁵ [Ind. 2.3.1.](#); MPSV (2022) *Zpráva o plnění Strategie sociálního začleňování 2021-2030 za rok 2021*. Dostupné [zde](#).

³⁶ [Ind. 2.3.1.](#)

³⁷ *Nařízení vlády č. 62/2020 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 595/2006 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být sražena povinnému z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí, a o stanovení částky, nad kterou je mzda postížitelná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách), ve znění nařízení vlády č. 91/2019 Sb.*

³⁸ NÁRODNÍ VZDĚLÁVACÍ FOND (2016) *Iniciativa práce*. Dostupné [zde](#).

³⁹ [Ind. 2.4.1.](#)

⁴⁰ [Ind. 2.4.2.](#)

⁴¹ MPSV (2017) *Akční plán Práce 4.0*. Dostupné [zde](#).

o omezení prodlužování pracovních poměrů sjednaných na dobu určitou v případě agenturního zaměstnávání nebyla realizována.

Prekarizace a nízká flexibilita práce je v ČR stále poměrně častá. Akční plán Společnost 4.0 je naplňován pomalu, nabídka zkrácených úvazků je nedostatečná a sdílená ekonomika není v českém systému příliš ukotvena. Dlouhodobě se nedaří předcházet rizikům švarc-systému.

2.5 Imigrační a integrační politika klade důraz na přilákání kvalifikovaných cizinců a cizinek a posiluje diverzitu pracovních sil významnou pro inovace. Veřejné politiky také podporují návrat českých občanů a občanek ze zahraničí.

Počet cizinců a cizinek s evidovaným nebo povoleným pobytem v ČR dlouhodobě roste – na konci roku 2021 bylo registrováno cca 661 tisíc, na konci roku 2022 již 1 116 tisíc osob.⁴² Počet osob, které se v průběhu roku 2022 přistěhovaly do ČR na základě přihlášení/povolení k trvalému nebo přechodnému pobytu, udělené dočasné ochrany či kterým byl v ČR přiznán azyl, byl téměř 350 tisíc,⁴³ což je nejvíce za celou poválečnou historii ČR. Již od roku 2017 (před vypuknutím válečného konfliktu na Ukrajině) do ČR nejčastěji migrovaly osoby se státním občanstvím Ukrajiny, během války počet Ukrajinců (a zejména Ukrajinek) s registrovaným pobytem na území ČR výrazně vzrostl. Koncem roku 2022 bylo v důsledku příchodů válečných uprchlíků registrováno na našem území rekordních 636 tisíc ukrajinských občanů. Na dalších pozicích

pomyslného žebříčku se z hlediska počtů dále umístili Slováci (117 tisíc osob), Vietnamci (66 tisíc) a Rusové (43 tisíc osob).⁴⁴

Podporu migrační politiky naopak oslabuje nedostatečná personální kapacita příslušných správních orgánů včetně zastupitelských úřadů.

S kvalifikovanými pracovníky ze zahraničí úzce souvisí jejich případné vysokoškolské studium v ČR. To může zvyšovat pravděpodobnost toho, že si zahraniční absolventi najdou zaměstnání na českém trhu práce. Podíl studentů cizí státní příslušnosti se v posledních deseti letech soustavně zvyšoval a v absolutním vyjádření vzrostl o jednu třetinu (33,6 %). V roce 2020 dosáhl podíl zahraničních studentů na českých vysokých školách 17 %. Dlouhodobě nejvyšší zájem o studium v Česku mají Slováci, s odstupem pak následují studenti z Ruské federace, Ukrajiny a Kazachstánu. Celkem studovalo v roce 2020 některou z vysokých škol v České republice 50 441 cizinců mající 165 různých státních občanství.⁴⁵ Nejvyhledávanějším oborem cizinců jsou pak informační a komunikační technologie.⁴⁶

S ohledem na rostoucí intenzitu (obrat) mezinárodní migrace v posledních čtyřech letech,⁴⁷ začínají být informace pro cizince o podmínkách vstupu a pobytu na území ČR dostupné nejen v angličtině, ale tematicky i v dalších jazycích. Mimo jiné byla legislativně ukotvena síť 18 *Center na podporu integrace cizinců*, která fungují ve všech krajích ČR. Dlouhodobě se pracuje na zlepšení nejen dostupnosti, ale i přístupnosti praktických informací např. skrze asistenční infolinku v mongolském, vietnamském a ukrajinském jazyce, informační brožury až na úrovni obcí⁴⁸ nebo Manuál lokální integrace migrantů v ČR.⁴⁹

S tím souvisí i rozvoj výuky českého jazyka na institucích v zahraničí, ale i v ČR. Od září 2021 funguje upravený systém jazykové podpory cizinců v předškolním a základním vzdělávání. Nárok na jazykovou podporu v základních školách mají cizinci, kteří plní povinnou školní docházku v ČR maximálně 12 měsíců v rozsahu až 200 hodin českého jazyka. Dále pomáhá i *Program podpory*

⁴² [Ind. 2.5.1.](#)

⁴³ [Ind. 2.5.2.](#)

⁴⁴ [Ind. 2.5.1.](#)

⁴⁵ ČSÚ (2021) *Vysoké školy u nás studuje 300 tisíc studentů, výrazně mezi nimi roste podíl cizinců*. Dostupné [zde](#).

⁴⁶ [Ind. 2.5.4.](#)

⁴⁷ [Ind. 2.5.3.](#)

⁴⁸ *Report MV ČR k hodnocení ČR 2030* (2020).

⁴⁹ SIMI (SDRUŽENÍ PRO INTEGRACI A MIGRACI) (2020) *Manuál lokální integrace migrantů v ČR*. Dostupný [zde](#).

českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2016–2020 (MŠMT a MZV), a který pokračuje i v období 2021–2025.⁵⁰

Ochrana a regulace v oblasti mezd byla v roce 2019 naplněna zavedením tzv. *mzdového kritéria*. Všichni cizinci nově přichozí v rámci vládních migračních programů musejí mít garantovanu určitou výši mzdy, např. účastníkům nejvíce využívaného *Programu kvalifikovaný zaměstnanec* musejí zaměstnavatelé zajistit min. 1,2násobek zaručené mzdy.⁵¹ To má pozitivní dopad jednak v prevenci mzdového dumpingu a částečně ve zvyšování mezd v hůře placených sektorech. Na konci roku 2020 byl zahájen projekt zaměřený na zavedení multikriteriálního bodového systému ekonomické migrace, jehož cílem je zdůraznit především dlouhodobé potřeby tuzemského trhu práce.⁵²

V oblasti migrační a integrační politiky nejvíce rezonuje otázka přichozích Ukrajinců a Ukrajinek kvůli ruské agresi. Ukrajínští občané představují významnou část zahraničních pracovníků v ČR (32 % všech evidovaných uchazečů na ÚP). Lze předpokládat, že jejich počet kvůli válce ještě významně naroste. V březnu 2022 bylo na ÚP registrováno přibližně 240 tisíc ukrajinských občanů, z toho 57 % mužů a 43 % žen. V datech od počátku války je znatelný přírůstek počtu žen. Necelá polovina Ukrajinců pro práci v ČR nepotřebuje žádné pracovní povolení, zbývající žádají o zaměstnaneckou kartu (povolení k dlouhodobému pobytu a výkonu práce) nebo o povolení k zaměstnání (povolení k výkonu práce po dobu maximálně dvou let). Modré karty, které jsou vydávány cizincům, kteří prokážou vysokou kvalifikaci (alespoň tříleté vysokoškolské vzdělání), se mezi povoleními vydávanými Ukrajincům dosud téměř nevyskytují.⁵³ Ukrajinci a Ukrajinky jsou ohroženi(y) pracovním vykořisťováním a zneužíváním. Často jsou také nelegálně zaměstnávány. V přístupu k práci a v rámci výkonu práce čelí diskriminaci na základě své národnosti a jazykové bariéry.

V současnosti se daří úspěšně pokračovat v realizaci migračních projektů. Zároveň však ČR stále chybí aktivnější lákání kvalifikovaných pracovníků a konkrétní data pro spolehlivější evaluaci daných opatření. Velkou výzvou je a bude integrace přichozích ukrajinských občanů na pracovní trh.

⁵⁰ *Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2021–2025*, schválený usnesením vlády č. 926 ze dne 14. 9. 2020.

⁵¹ *Report MPSV ČR k hodnocení ČR 2030* (2020).

⁵² MPSV ČR (2020) *Připravované projekty*. Dostupné [zde](#).

⁵³ ČNB (2022) *Občané Ukrajiny na českém pracovním trhu*. Dostupné [zde](#).

3 Strukturální nerovnosti ve společnosti jsou nízké.

V důsledku nerovnosti a diskriminace se snižuje ekonomický růst i kvalita života obyvatel. Systematická a cílená podpora rozvoje lokální ekonomiky, zdravotní péče a dopravní služby v periferních krajích ČR tak může zvrátit negativní trendy zejména v míře sociálního vyloučení a ohrožení chudobou. Aktuálním tématem je v této oblasti i potírání diskriminace na základě pohlaví, věku, péče o závislé osoby nebo zdravotního postižení.

Potírání diskriminace je v ČR aktuálním tématem, avšak míra úspěchu se liší. Z hlediska platových rozdílů se genderová nerovnost v ČR mírně a velmi pomalu snižuje. Problém je však ve sladování osobního a pracovního života a v celospolečenském chápání této problematiky, které se mění velmi obtížně. Téma genderové rovnosti nemá příliš velké zastání ani v rozhodovacích pozicích, které jsou obsazeny převážně muži. ČR je ve srovnání s EU na pomyslném začátku cesty za genderovou rovností. Z hlediska diskriminace osob se zdravotním postižením dochází k mírnému zlepšení, protože jejich podíl na pracovním trhu v posledních letech mírně roste. Na druhou stranu dosud nebyl vytvořen systém sociálního bydlení a některé veřejné služby nejsou ohroženým skupinám dostupné – zejména pak v sociálně vyloučených lokalitách. Příjmová nerovnost je sice v ČR jedna z nejnižších v EU, ale vzhledem k nízké cenové hladině na české domácnosti stále dopadá pandemie covid-19, vysoké ceny energií, bydlení, potravin a inflace – ačkoli mají příjmy statisticky dlouhodobě rostoucí trend.

3.1 Dlouhodobě se snižuje podíl osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením

Dlouhodobým cílem ČR je minimalizovat počet osob, které jsou ohroženy příjmovou chudobou, materiální deprivací nebo sociálním vyloučením s ohledem na regionální nerovnováhu. Tuto problematiku podrobněji řeší některé strategické dokumenty (v první řadě *Strategie sociálního začleňování 2021–2030*, dále např. *Koncepce bydlení České republiky 2021+* nebo *Koncepce sociálního bydlení ČR 2015–2025*).

Oproti roku 2019 statisticky klesl podíl osob ohrožených materiální deprivací (2,4 % v roce 2021) a příjmovou chudobou (8,6 % v roce 2021). Naopak podíl osob žijících v domácnostech s nízkou pracovní intenzitou v letech 2020 a 2021 rostl. Ve všech zmíněných ukazatelích přetrvávají regionální rozdíly, nejhůře jsou na tom stejně jako v roce 2019 Moravskoslezský region a Severozápad.⁵⁴

Příjmovou chudobu domácností výrazně ovlivnila pandemie covid-19. Ačkoli data mohou ukazovat pozitivnější hodnoty, zhoršení životní úrovně ať už kvůli ztrátě zaměstnání, inflaci nebo vyšším výdajům (energie, bydlení, potraviny) čelí minimálně čtvrtina domácností.^{55, 56} K nejohroženějším domácnostem se dlouhodobě řadí ty tvořené osobami nad 65 let a ženami žijícími osamoceneně. Potíže vyjít se svým příjmem nejčastěji mají senioři a seniorky, ženy na rodičovské či osoby žijící v jednočlenných domácnostech.

Z hlediska efektivit vládnutí stojí za zmínku, že míra účinnosti, s jakou sociální transfery chudobu snižují, do roku 2019 klesala. V roce 2021 jejich efektivita vzrostla. Obecně platí, že při nižší počáteční míře chudoby jsou sociální transfery méně účinné než při vyšší počáteční míře. Při vyšší míře byly transfery schopny snížit chudobu zhruba o polovinu, při nižší míře jsou ji schopny snížit zhruba o čtvrtinu.⁵⁷

K osobám ohroženým sociálním vyloučením a příjmovou chudobou patří část romské menšiny. Úřad vlády ČR (ÚV), který je koordinátorem romské integrace, proto aktivně spolupracuje s krajskými koordinátory pro romské záležitosti, terénními pracovníky a nestátními neziskovými organizacemi. V sociálně vyloučených lokalitách je situace řešena ve spolupráci s *Agenturou pro sociální začleňování* (Agentura), která se zaměřuje na podporu zajištění vhodného bydlení,

⁵⁴ [Ind. 3.1.1.](#)

⁵⁵ IROZHLAS (2023) *Život k nezaplacení*. Dostupné [zde](#).

⁵⁶ FIALOVÁ K., MYSÍKOVÁ M. (2020) *Jak může pandemie koronaviru ovlivnit chudobu v Česku? Simulace dopadů na míru příjmové chudoby*. In: *Sociologický ústav Akademie věd ČR, v.v.i.* Dostupné [zde](#).

⁵⁷ [Ind. 27.1.4.](#)

zaměstnanosti, komunitní práce, řešení dluhové problematiky nebo podpory komunitní práce. ÚV dále podporuje prevenci před sociálním vyloučením a rovný přístup ke službám částečně také národními dotačními programy *Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce* a *Podpora terénní práce*.⁵⁸

V oblasti oddlužení bylo dosaženo významného pokroku. Standardní doba oddlužení činí 5 let, avšak za určitých podmínek se připouští tzv. zrychlený režim oddlužení na 3 roky.⁵⁹ Nicméně díky oddlužovací novele insolvenčního zákona⁶⁰ došlo k úpravě podmínek pro osvobození od zbytku dluhů. Podmínky splnění oddlužení byly modifikovány tak, že se vyžaduje zejména vynaložení veškerého úsilí dlužníka k plnému uspokojení pohledávek věřitelů. Není vyžadováno, aby dlužník za 5 let splatil 30 % svých závazků. V současné době je Poslaneckou sněmovnou projednáván návrh novely insolvenčního zákona,⁶¹ který by v případě přijetí měl od roku 2024 také zkrátit dobu oddlužení na 3 roky bez ohledu na zdroj příjmů fyzické osoby. Bezplatné právní poradenství je poskytováno osobám, které nemají vyšší příjem, nežli je trojnásobek životního minima za půl roku před podáním žádosti.⁶² V problematice nebankovních půjček se v posledních letech nejvíce zasadil *Zákon o spotřebitelském úvěru*,⁶³ který zpřísňuje podmínky pro poskytování úvěrů a nařizuje povinnost poskytovatelům nebankovních půjček získat licenci České národní banky. Na druhou stranu regulace nebankovních půjček zůstává nadále v ČR okrajovým tématem.

V resocializaci osob podmíněně propuštěných z výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody, kterým byl současně uložen dohled, významně napomáhá probační úředník – nabízí jim pomoc při řešení obtížných životních situací (řeší s klientem též otázku jeho finanční gramotnosti, zadluženosti aj.), popř. poskytuje kontakty na další organizace (např. ÚP ČR, dluhové poradny a další subjekty).⁶⁴

Problematika lichvy souvisí s prevencí ve vyloučených lokalitách a preventivním působením mezi národnostními menšinami.⁶⁵ *Program prevence kriminality na místní úrovni* dlouhodobě podporuje projekt *Asistent prevence kriminality* (APK). Projekt APK není primárně zaměřen proti lichvě, nicméně se jedná o specifický projekt zvyšující bezpečí v sociálně vyloučených lokalitách, působící preventivně proti extremismu a podporující v samosprávě i občany k hledání vhodnějších řešení problémů.⁶⁶

K účinnému boji proti obchodování s lidmi přispívá vzdělávání a spolupráce Policie ČR, MV či neziskových organizací. ČR zároveň přijímá a plní mezinárodní závazky v této problematice.⁶⁷ V rámci *Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi* jsou každoročně prováděny rozsáhlé preventivně-informační aktivity o obchodování s lidmi.

K problematice chudoby a sociálního vyloučení disponuje ČR řadou strategických dokumentů. Ačkoli data ukazují zlepšující se trendy v této oblasti, situace je komplikovaná především kvůli dopadům pandemie covid-19, inflaci a vyšším cenám. Nebyl vytvořen systém sociálního bydlení a některé veřejné služby nejsou ohroženým skupinám dostupné – zejména pak v sociálně vyloučených lokalitách.

⁵⁸ Report MPSV ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)

⁵⁹ MPSV (2022) *Zpráva o plnění Strategie sociálního začleňování 2021-2030 za rok 2021*. Dostupné [zde](#).

⁶⁰ Zákon č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

⁶¹ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení

⁶² Report MSp ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)

⁶³ Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru

⁶⁴ Report MSp ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)

⁶⁵ Report MSp ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)

⁶⁶ Report MV ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)

⁶⁷ Od roku 2017 vstoupila v platnost Úmluva o opatřeních proti obchodování s lidmi s cílem posílit ochranu lidských práv obětí obchodování a podpory mezinárodní spolupráce při boji proti obchodování s lidmi. O rok později vstoupila v platnost Úmluva Rady Evropy proti obchodování s lidskými orgány.

3.2 Snižuje se příjmová nerovnost a je kladen důraz na udržení silné střední vrstvy.

Rozložení příjmů v ČR je dlouhodobě poměrně rovnostářské a ve srovnání s EU státy spíše spravedlivější, ačkoli od roku 2017 *Gini index* pro ČR mírně roste.⁶⁸ Minimální měsíční mzda od roku 2014 každoročně roste a v roce 2022 dosáhla 16 200 Kč. Stejně tak roste i mediánová měsíční mzda, u mužů dosáhla 37 tisíc Kč a u žen 32,8 tisíc Kč.⁶⁹

Mnohem větším problémem se začíná jevit majetková nerovnost, která je v ČR vyšší než příjmová. Majetkový GINI koeficient ČR činil v r. 2022 78.5 a ve srovnání s předchozím rokem mírně stoupl. V rámci EU je srovnatelný s Nizozemím a jen mírně vyšší než koeficient Německa, je však výrazně vyšší než např. koeficient Francie, Belgie, či ostatních zemí Visegradské čtyřky.⁷⁰ Pro korekci vysoké majetkové nerovnosti je vhodným nástrojem daň z nemovitých věcí, která však patří v ČR k nejnižším v rámci zemí OECD jak ve vztahu k národnímu HDP, tak ve vztahu k celkovým daňovým příjmům státu. V souvislosti se zákonem o konsolidaci veřejných rozpočtů⁷¹ se však tato daň zvyšuje od roku 2024 až na 1,8násobek a zavádí tzv. inflační koeficient, čímž dojde od roku 2025 k automatickému navyšování daně o inflaci z předchozího období. Změna systému daní z majetku může zvýšit relativně nízkou sociální mobilitu v ČR a být důležitým zdrojem pro snížení tempa zadlužování.⁷²

Strategické dokumenty zaměřené obecně na snižování nerovností jsou průběžně naplňovány, avšak některá opatření týkající se konkrétně snížení daňové zátěže pracujících důchodců a rodin s dětmi nejsou důsledně plněna. Plnění cíle velmi ztěžuje i nízká míra dostupného bydlení, které výrazněji nepomáhá ani státní podpora. MMR v roce 2021 a 2022 vyhlásilo výzvy v programu *Podpora bydlení*. V roce 2023 v rámci projektu *Bydlení pro život* vyhlásilo program *Nájemní bydlení*, který je zaměřený výhradně na obce.⁷³

Příjmová nerovnost je v ČR jedna z nejnižších v EU a příjmy mají dlouhodobě rostoucí trend. Na druhou stranu se ve statistikách neodrážejí výsledky žádných nových opatření. Největším nedostatkem je dostupné bydlení ve všech formách a opomíjená majetková nerovnost, jejíž řešení by mohlo být jedním z nástrojů pro zpomalení zadlužování státu.

3.3 Snižuje se genderová nerovnost. Ve snižování genderové nerovnosti by se měla ČR zaměřit zejména na oblast participace žen s malými dětmi na trhu práce, odstranění *gender pay gap*⁷⁴ (GPG) a zastoupení žen v politice a v rozhodovacích pozicích. Zároveň je třeba vzít v potaz negativní roli genderových stereotypů, které podporují zachování a replikaci genderových nerovností.⁷⁵

V roce 2021 vláda schválila *Strategii rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030*. Dokument formuluje opatření na evropské úrovni, je zcela v souladu s *ČR 2030 a Agendou 2030* a zároveň reaguje na pandemii covid-19, která řadu genderových nerovností ještě více prohloubila. Materiál navazuje na *Vládní strategii pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014–2020, jejíž cíle nebyly z velké části do konce roku 2020 dosaženy*. Ačkoli se GPG za celou ekonomiku ve srovnání s rokem 2008 snížil (14,9 % v roce 2021),⁷⁶ ČR se nadále umísťuje na spodních příčkách žebříčků hodnotících úroveň rovnosti žen a mužů.⁷⁷

V oblasti kontroly rovného odměňování se zvýšila aktivita Státního úřadu inspekce práce a došlo k nárůstu kontrol v souvislosti s projektem *22 % K ROVNOSTI*⁷⁸ spolufinancovaného z OP Z.

⁶⁸ THE WORLD BANK (2020) *Gini index – Czechia*. Dostupné [zde](#).

⁶⁹ [Ind. 3.2.1](#)

⁷⁰ CREDIT SUISSE (2023) *Global Wealth Databook*, s. 123

⁷¹ *Návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s konsolidací veřejných rozpočtů (sněmovní tisk č. 488)*.

⁷² PAQ RESEARCH (2021) *Majetkové nerovnosti*. Dostupné [zde](#).

⁷³ MMR (2023) *Bartoš: Do dostupného bydlení chceme v příštích letech dostat přes 20 miliard korun. MMR představilo projekt Bydlení pro život*. Dostupné [zde](#).

⁷⁴ Volně přeloženo: nerovné odměňování mužů a žen

⁷⁵ Projekt 22 % K ROVNOSTI MPSV (2019) *Rovné odměňování žen a mužů ve zkušenostech a názorech české veřejnosti*. Dostupné [zde](#).

⁷⁶ [Ind. 3.3.1](#)

⁷⁷ EIGE (2022) *Gender Equality Index Evropského institutu pro rovnost žen a mužů* Dostupné [zde](#).

⁷⁸ Více na webových stránkách projektu [zde](#)

Projekt byl úspěšně dokončen v roce 2022 a přinesl řadu změn a nových nástrojů – např. *Logib*, který odhaluje nerovnosti v odměňování a používá ho stále více firem, mzdová a platová kalkulačka nebo vzdělávací kurzy pro ÚP ČR a SÚIP a řadu analýz a nových dat využitelných pro tvorbu *evidence-based policy*. Na projekt 22 % K ROVNOSTI navazuje projekt *Rovná odměna*.⁷⁹

V červnu 2023 vláda odsouhlasila návrh na ratifikaci tzv. *Istanbulské úmluvy*,⁸⁰ nicméně návrh stále čeká na souhlas Parlamentu. ČR je tak v současnosti jedna z mála zemí EU, jejíž Parlament Úmluvu dosud neratifikoval, ačkoli ji vláda podepsala již v roce 2016.

V souvislosti s pandemií covid-19 a ekonomickou krizí byl zaznamenán nárůst výskytu genderově podmíněného a domácího násilí.⁸¹ Mezerou ve stávajícím systému služeb obětí domácího a genderově podmíněného násilí byla absence specializovaného centra pro oběti sexuálního násilí. Nízká dostupnost specializovaných služeb se týká i dětských obětí domácího násilí.

V podpoře zastoupení žen v politice byla realizována spíše měkká opatření. Participace žen se tak stále nepřibližuje 50 %; ve vládě v roce 2023 jsou 2 ženy (z 18 členů), v Senátu PČR zasedá necelých 19 % žen a v Poslanecké sněmovně PČR 25 % žen. Důležitým milníkem pro oblast vyrovnaného zastoupení žen a mužů bylo schválení směrnice Evropského parlamentu a Rady o zlepšení genderové vyváženosti mezi členy orgánů kotovaných společností.

Podpora sladování osobního a pracovního života žen a mužů je v zájmu státu, avšak ČR ve srovnání s EU v této oblasti příliš nevyniká. Právě ženy v drtivé většině zastávají roli pečovatelky⁸² a čelí obtížím na pomezí rodinného a pracovního života výrazně častěji než muži. Ačkoli v určitém věku více než muži uzavírají pracovní smlouvu na dobu určitou,⁸³ míra zaměstnanosti žen s odrostlými dětmi je dlouhodobě jedna z nejvyšších v EU.⁸⁴ Zároveň se míra zapojení žen do formální ekonomiky v porovnání s muži za více než 25 let příliš nezměnila.⁸⁵ Podpora uplatňování žen v genderově atypických profesích výrazně stál na projektech financovaných z OP Z a stojí na projektech financovaných z OP Z+, i když je jejich dopad značně limitovaný.⁸⁶ Více se tématu věnuje specifický cíl 1.1.

Z hlediska platových rozdílů se genderová nerovnost v ČR mírně a velmi pomalu snižuje. Problém je však ve sladování osobního a pracovního života a v celospolečenském chápání této problematiky, které se mění velmi obtížně. Téma genderové rovnosti nemá příliš velké zastání ani v rozhodovacích pozicích, které jsou obsazeny převážně právě muži. ČR je ve srovnání s EU na pomyslném začátku cesty za genderovou rovností, a proto je zapotřebí vynaložit více energie k naplnění tohoto cíle.

⁷⁹ Rovná odměna MPSV (2023) *Závěrečná konference Gender Pay Gap je za námi, projekt vstupuje do další fáze*. Dostupné [zde](#).

⁸⁰ Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (2011) Dostupné [zde](#).

⁸¹ POLICIE ČR (2022). *Statistické přehledy kriminality za rok 2022*. Dostupné [zde](#).

⁸² [Ind. 1.1.1.](#)

⁸³ [Ind. 2.4.2.](#)

⁸⁴ EUROSTAT (2022) *Employment rate of adults by sex, age groups, educational attainment level, number of children and age of youngest child (%)*. Dostupné [zde](#).

⁸⁵ [Ind. 3.3.3.](#)

⁸⁶ *Report MPSV ČR k hodnocení ČR 2030* (2020)

3.4 Je zajištěn rovný přístup k osobám ohroženým diskriminací na základě pohlaví, věku, péče o závislé osoby, zdravotního postižení, etnicity, národnosti, sexuální orientace, vyznání nebo světonázoru. Zvláštní důraz je kladen na předcházení vícečetné diskriminaci.

Diskriminace znemožňuje optimální využití lidského potenciálu, čímž je nejen hodnotově, ale i ekonomicky celospolečenským problémem. V roce 2021 nižší míra zaměstnanosti vůči průměrné zaměstnanosti celkové populace se objevuje zejména u osob ve věku 60–64 let (51 %), u žen (50 %) a u osob se zdravotním postižením (26 %).⁸⁷

Pro diskriminované osoby je zajištěn přístup k bezplatné právní ochraně (viz cíl 3.1). Navíc např. držitelé průkazu ZTP nebo ZTP/P, osoby mladší 15 let nebo osoby, které jsou poživateli příspěvku na péči stupně III a IV nehradí poplatek (100 Kč) za vyřízení žádosti.⁸⁸

Princip rovného zacházení a nediskriminace ve vztahu k osobám zdravotně postiženým postuluje, v návaznosti na úmluvu OSN, *Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021–2025*. Princip rovného zacházení ve vztahu k osobám LGBTI+ zajišťuje nová

Vládní strategie rovnosti a odstraňování bariér důstojného života LGBTI+ lidí v ČR 2021-2026. Jednou z vizí materiálu je např. uznání LGBTI+ lidí jako plnoprávných členů společnosti se všemi životními projevy a situacemi, ať již to je soukromý a rodinný život (umožnění vstupu do manželství, rozvoj rodinných vazeb, výchova a vztah k dětem atd.).

Implementace *Strategie reformy psychiatrické péče* probíhá prostřednictvím projektů. Mezi nejvýznamnější projekty patří *Deinstitucionalizace služeb pro duševně nemocné*, *Podpora vzniku Center duševního zdraví I – III* a *Podpora nových služeb v péči o duševně nemocné*. Společným cílem těchto projektů je zejména zvýšení podílů komunitní péče a kvalitativní posun v péči o duševně nemocné. Za tímto účelem jsou průběžně realizovány aktivity na podporu transformace stávajících psychiatrických zařízení.⁸⁹ Svoji činnost zahájilo 21 center duševního zdraví, z toho u 5 z nich bylo již nastaveno udržitelné financování z národních zdrojů.⁹⁰

Dosavadní trend v zajišťování rovného přístupu k diskriminovaným skupinám není možné dlouhodobě hodnotit. V posledních letech je však spíše příznivý z hlediska mírně rostoucího podílu zaměstnaných znevýhodněných skupin. V plnění cíle aktuálně hraje velkou roli implementace a vznik nových strategií cílených na diskriminaci. Nicméně k plnění cíle v plném rozsahu nedochází.

⁸⁷ [Ind. 3.4.1](#)

⁸⁸ *Report MSp ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)*

⁸⁹ *Report MPSV ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)*

⁹⁰ *Report MZd ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)*

4 Vzdělávání rozvíjí individuální potenciál jedinců a jejich schopnost zvládat i ovlivňovat změny a podporuje soudržnou společnost orientovanou na udržitelný rozvoj.

Současný svět se velmi významně proměňuje. S inovacemi a novými pracovními příležitostmi se mění nároky na dovednosti (kompetence) a s tím i na objem a obsah znalostí moderního člověka. Vzdělání by mělo mít širší záběr a podporovat kritické myšlení (vyhledávání a ověřování informací) a schopnost zvládat změny. Zásadní bude ovládnutí cizích jazyků a počítačových dovedností, které jsou předpokladem orientace v globalizovaném světě. Obdobně důležité je znalosti uplatňovat v adekvátním hodnotovém rámci vycházejícím z tradic humanismu a osvícenství.

Českému vzdělávacímu systému chybí důslednější propojování formálního a neformálního vzdělávání. Zejména pak řešení problematiky závislosti vzdělávacích výsledků na socioekonomickém původu, který má i výrazný regionální rozměr. Rozvoj vzdělávání směrem k dobrému všeobecnému základu, kreativité a učení věcí v souvislostech podporuje nově schválená Strategie vzdělávací politiky ČR do 2030+ a na podobě aktualizace Rámcového vzdělávacího programu. Vzhledem k rychlosti a intenzitě změn v dnešní společnosti je žádoucí ukotvení systému podpory rozvoje pedagogických pracovníků v oficiálním vzdělávacím systému. Dosavadní vývoj trendu v oblasti celoživotního učení není příznivý. Dosud nebyly vytvořeny ucelené podmínky pro celoživotní učení na všech úrovních a ve všech formách.

4.1 Vzdělávací systém je inkluzivní a vzájemně přístupný, neselektuje žáky a žákyně v útlém věku na talentované a netalentované a omezuje závislost vzdělávacích drah a výsledků na jejich socioekonomickém zázemí

Pravděpodobně největší vliv na vzdělávací systém během hodnoceného období měla pandemie covid-19 a s ní spojená opatření. Pozitivním dopadem je uvědomění si důležitosti socializační funkce školy a kontaktu se spolužáky a učiteli. Vliv distanční výuky během pandemie je však dále spíše negativní. Až čtvrtina žáků vykazovala duševní nepohodu, která výrazně souvisela s nestíháním látky probírané během distanční výuky.⁹¹ Distanční výuka zároveň prohloubila nerovnosti ve vzdělávání a nasvětila často přehlížené problémy plynoucí z povahy socioekonomického zázemí rodiny, např. možnost připojení k internetu, vlastnictví počítače nebo klidný prostor pro výuku doma během dne.

Obecně z dlouhodobého hlediska je však cíl plněn díky zachování bezplatného veřejného školství (s výjimkou poplatku za prodloužení standardní doby studia zvětšené o jeden rok v bakalářském nebo magisterském studijním programu).

Obecně lze pozorovat rozdíly v rozložení středoškolských žáků na úrovni krajů, což mj. charakterizuje český vzdělávací systém. Celkově v roce 2021 bylo v ČR 27 % středoškoláků na gymnáziu (lyceu), 50 % na střední odborné škole s maturitní zkouškou a 23 % na střední odborné škole bez maturitní zkoušky. Mírně se odlišuje Hl. m. Praha, kde je více gymnazistů a méně žáků na oborech bez maturitní zkoušky. Naopak je tomu v Karlovarském a Ústeckém kraji, kde studuje na oborech bez maturitní zkoušky téměř 30 % žáků.⁹² Právě tyto dva kraje poukazují na extrémně silnou závislost mezi socioekonomickým zázemím dítěte a vzdělávacími výsledky, které jsou ovlivněny rodinným zázemím a místem bydliště. Zároveň se zde kumulují i další problémy jako např. nekvalitní bydlení, exekuce a vyšší míra ohrožení chudobou.⁹³

K tomu, aby ze vzdělávacího systému nevypadávaly ohrožené děti a riziková mládež, přispívá dotační Program prevence kriminality na místní úrovni. Při podávání žádosti musí žadatel garantovat sociální práci s cílovou skupinou. Od roku 2020 je v rámci projektů pobytových, víkendových akcí a výletů pro děti a mládež garantována práce s jejich rodiči a je kladen důraz

⁹¹ PAQ RESEARCH (2021) *Dopady pandemie covid-19 na žáky – report č. 2*. Dostupné [zde](#).

⁹² [Ind. 4.1.1](#)

⁹³ MŠMT (2020) Implementační karta klíčového opatření Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ pro období 2021–2023. „Zvýšení kvality vzdělávání ve strukturálně postižených regionech“. Dostupné [zde](#).

na důležitost školní docházky a vzdělání.⁹⁴ V souvislosti s mírou a podobou inkluzivního vzdělávání v ČR se aktuálně diskutuje návrh novely vyhlášky o inkluzi.⁹⁵

Horizontální genderová segregace ve vzdělávání je překážkou pro naplnění cíle inkluzivního vzdělávacího systému, který neselektuje žáky a žákyně na základě pohlaví. Genderové stereotypy o „tradičně“ ženských a mužských povolání formují výchovu chlapců a dívek i přístup pedagogických pracovníků a pracovníc a významně ovlivňují rozhodnutí žáků a žákyň vzdělávat se a profesně se realizovat v určitých oblastech.⁹⁶

Specifický cíl zaměřený na neselektivnost vzdělávacího systému v ČR je z poloviny úspěšně plněn, avšak ránu do systému zasadila covidová opatření. Chybí důslednější propojování formálního a neformálního vzdělávání, a především řešení problematiky závislosti vzdělávacích výsledků na socioekonomickém původu, který má i výrazný regionální rozměr.

4.2 Systém vzdělávání podporuje učitele, učitelky a další vzdělavatele, aby ve vzdělávání dokázali přinášet potřebné změny a převzít roli průvodců účastníků vzdělávání v měnícím se světě. Je otevřený intenzivnímu kontaktu s reálným světem a zapojuje všechny aktéry ve vzdělávání.

Dalším krokem k rozvoji vzdělávacího systému je podpora učitelů a učitelek a jejich spolupráce s okolním světem. Tento cíl podporuje např. zapojování dalších aktérů do vzdělávání jako jsou obce nebo podnikatelé. Školám bylo metodickým pokynem doporučeno v technicky zaměřených předmětech využívat dílen spolupracujících středních škol nebo polytechnických center. Dále mohou žáci navštívit popularizační centra zaměřená na techniku (veřejné dílny) – např. *PrůšaLab*, *TechnoLab*, *Techmania* a další. Zde jsou žáci seznamováni zejména s nejmodernějšími technologiemi. V rámci OP VVV vznikly otevřené digitální odborné učební zdroje a byla podpořena oblast občanského vzdělávání. Z pohledu spolupráce škol a firem je od září 2019 prostřednictvím školského zákona⁹⁷ uložena ředitelům SOŠ povinnost navazovat spolupráci se zaměstnavateli v oblasti tvorby školního vzdělávacího programu. Dále je uložena povinnost zajistit praktické vyučování žáků na pracovištích zaměstnavatelů a účast odborníků z firem ve školách.⁹⁸

V ČR neexistuje systém kariérního rozvoje pedagogických pracovníků v oficiálním vzdělávacím systému, který oceňuje kvalitu práce vzdělavatelů, jejich účast na dalším vzdělávání a profesní rozvoj.⁹⁹ Ačkoli existuje snaha např. o zvýšení kvality budoucích učitelů a učitelek skrze projekty pedagogických fakult VŠ nebo zmírňování rozdílů začínajících a zkušených učitelů a učitelek, řada opatření zůstává neukotvena. Řada projektů však podporuje situaci k lepšímu. V rámci projektu OP VVV *Systém podpory profesního rozvoje učitelů a učitelek a ředitelů a ředitelek* (SYPO) probíhá pilotáž podpory začínajících či nově příchozích učitelů a učitelek. Cílem je navrhnout a ověřit ucelenou a kontinuální podporu pro začínající učitele a učitelky ve spolupráci s uvádějícími učiteli a učitelkami a vedením škol. Vedle toho se v rámci projektu SYPO pilotují metodické kabinety jako místo, kde si učitelé a učitelky mohou rozšiřovat své znalosti a profesní dovednosti, vyměňovat si zkušenosti s kolegy a dále se profesně vzdělávat ve svém oboru; v roce 2020 se pilotovaly 3 tyto kabinety: *český jazyk a literatura*, *informatika a ICT a matematika a její aplikace*.

Národní pedagogický institut (NPI) ČR poskytuje cílené další vzdělávání pedagogických pracovníků a podporu kariérového poradenství v celoživotním a dalším učení.¹⁰⁰

Profesní rozvoj učitelů a učitelek musí klást důraz i na vzdělávání, které je v kontaktu s praxí a s reálným světem. Např. pomocí online aplikace *Profil Učitel21*, která je určena učitelům a učitelkám k hodnocení a plánování rozvoje vlastních digitálních kompetencí nebo popularizační

⁹⁴ Report MV ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)

⁹⁵ Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání (2020) *Pedagogové a odborníci k novele vyhlášky o inkluzi: Ministerstvo má jiné možnosti, jak zefektivnit systém, než škrtnat podporu nejzranitelnějších*. Dostupné [zde](#).

⁹⁶ ÚV (2021) *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030*. Dostupné [zde](#)

⁹⁷ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

⁹⁸ Report MŠMT ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)

⁹⁹ [Ind. 4.2.1](#)

¹⁰⁰ Report MŠMT ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)

kampaně *Gramotnosti.pro život* – Učíme v souvislostech a www.imysleni.cz, ve kterých je kladen důraz na propojení světa učení dětí ve škole na reálný svět. Na podporu budování sítě metodické podpory ICT vznikl Národní kabinet pro Informatiku a ICT (*projekt SYPO*).¹⁰¹ V souvislosti s rostoucími možnostmi ve virtuálním světě je kontakt s reálným světem důležitou součástí vzdělávacího systému, který by měl být v budoucnu více zohledňován.

V předchozích letech byl realizován projekt *CIVIS*¹⁰² zaměřený na rozvoj sociálních a občanských kompetencí pro udržitelný rozvoj. Podpora tématu udržitelného rozvoje byla rozdělena do dvou dílčích oblastí: Metodická podpora a další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti globálního rozvojového vzdělávání (GRV) a Studijní poznávací cesty pedagogických pracovníků do zahraničních škol a školských zařízení zabývajících se GRV a udržitelným rozvojem.¹⁰³

Veřejné výdaje na vzdělávací instituce (všech úrovní) od roku 2017 rostou. V roce 2019 tvořily 5 % HDP.¹⁰⁴ Od roku 2017 se tak podařilo zvýšit platy učitelů, učitelek a nepedagogů na 150 % jejich tehdejší výše. Dalším cílem je pokračovat v dosavadním pozitivním trendu a do roku 2030 zajistit průměrné učitelské platy tak, aby dosahovaly minimálně 130 % výše průměrné mzdy. Další vývoj platů nicméně nelze předjímat zejména z důvodu aktuální krizové situace a jejích dopadů na celou ekonomiku. Ve srovnání s průměrným platem vysokoškoláka zůstává plat učitele nebo učitelky v posledních letech o pětinu až čtvrtinu nižší. V roce 2021 činil průměrný plat učitele nebo učitelky 46 770 Kč, což je o více než 7 tisíc Kč více než v roce 2019.¹⁰⁵

Cíl 4.2 sice zaznamenává pokroky, ale ke splnění chybí ještě řada opatření. Vzhledem k rychlosti a intenzitě změn v dnešní společnosti je žádoucí ukotvení systému podpory rozvoje pedagogických pracovníků v oficiálním vzdělávacím systému. Zásadní je pokračovat v zajištění adekvátního platu pro pedagogy.

¹⁰¹ Tamtéž

¹⁰² Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání Brno, příspěvková organizace

¹⁰³ *Report MŠMT ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)*

¹⁰⁴ [Ind. 4.4.4](#)

¹⁰⁵ [Ind. 4.2.2](#)

4.3 Vzdělávání zajišťuje každému přístup k rozvoji přenositelných kompetencí, potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život. Systém zahrnuje přiměřený všeobecný základ nezbytný pro další vzdělávání, zapojení do společnosti i pro porozumění vzájemné provázanosti současného světa.

*Strategie vzdělávací politiky ČR do 2030+ (Strategie 2030+)*¹⁰⁶ se zaměřuje na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život i na proměnu obsahu, způsobů a hodnocení vzdělávání. Zároveň probíhají revize rámcových vzdělávacích programů (RVP). V rámci *Strategie 2030+* je kladen důraz na integraci principů udržitelného rozvoje do vzdělávání. Ten klade i pracovní skupina pro téma *Výchovy ke zdraví* v přípravě inovovaného obsahu týkající se zdraví a osobního bezpečí člověka. V rámci připravované revize RVP začleňuje odborníky z oblasti osobnostní výchovy, zdravého životního stylu a z oblasti bezpečnostních témat. Stejně tak se počítá se zachováním environmentálních témat. Ke klíčovým kompetencím, u kterých je třeba zvyšovat jejich integraci napříč kurikulem, patří kompetence digitální. V roce 2020 byla dokončena finální verze rámcových vzdělávacích programů v oblasti informatiky a informačních a komunikačních technologií pro základní vzdělávání, gymnázia a střední odborné vzdělávání.

Vzdělávání k udržitelnému rozvoji (VUR) bude zahrnuto v RVP pro základní vzdělávání, který je aktuálně revidován. Digitální gramotnost bude v RVP popsána jako celek – souhrn kompetencí, kde prakticky každý vzdělávací obor přispívá k budování jejich základu a k jejich rozvoji dochází aplikací v různých kontextech školní práce. Ve středním odborném vzdělávání je tematika životního prostředí a VUR především součástí vzdělávací oblasti Přírodovědné vzdělávání, kde je samostatným předmětem Ekologie a životní prostředí a dále průřezové téma Člověk a životní prostředí. Školy mají povinnost zařazovat průřezové téma Člověk a životní prostředí do školních vzdělávacích programů a mohou je naplňovat různými způsoby.¹⁰⁷

Kariérové poradenství je integrální součástí poradenských služeb škol i školských poradenských zařízení. V rámci projektu VIP II Kariéra byly aktualizovány moduly e-learningového vzdělávání E-kariéra a zpřístupněny poradenským pracovníkům v portálu ISA+. Obecně je postrádán větší důraz na kariérní ale i další formy poradenství na vysokých školách. Kariérové poradenství je zmíněno dále ve specifickém cíli 4.1 a 4.2.

Vzdělávání učitelů v oblasti práce s heterogenním kolektivem spadá mezi opatření Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR na období 2019–2023, která jsou průběžně plněna. K podpoře sdílení zkušeností mezi pedagogy navzájem i s oborovými didaktiky fakult vzdělávajících pedagogy slouží výzva OP VVV Rozvoj klíčových kompetencí.

Výsledky českých žáků mají mezi lety 2003 až 2022 spíše klesající úroveň. Klesá počet žáků, kteří dosahují alespoň základní dovednostní úrovně a současně klesá počet žáků, kteří dosahují nejvyšších úrovní.¹⁰⁸ V roce 2018 ve čtenářské gramotnosti, v numerické gramotnosti i v přírodovědné gramotnosti¹⁰⁹ je přibližně 20 % žáků a žákyň na nízké úrovni. Oproti tomu na vysoké úrovni je podíl žáků a žákyň nižší – čtenářská (8,3 %) a přírodovědná gramotnost (7,6 %), numerická gramotnost (12,6 %). Obecně platí, že dívky mají vyšší úroveň čtenářské gramotnosti než chlapci. V matematice a přírodovědných oborech je pak úroveň srovnatelná.

V posledních letech klesá podíl dětí ve věku 3 až 6 let, které jsou v zařízení formální péče (63 % v roce 2021), stejně tak jako podíl dětí mladších 3 let (5 % v roce 2021).¹¹⁰

Rozvoj vzdělávání směrem k dobrému všeobecnému základu, kreativité a učení věcí v souvislostech podporuje *Strategie vzdělávací politiky ČR do 2030+*. Dosažení cíle ovlivní i podoba aktualizace RVP. S přihlédnutím k dosavadním datům je problematické cíl hodnotit z důvodu obtížné implementace opatření do praxe.

¹⁰⁶ MŠMT (2020) *Strategie vzdělávací politiky ČR do 2030+*. Dostupné [zde](#).

¹⁰⁷ MŠMT (2020) *Strategie vzdělávací politiky ČR do 2030+*. Dostupné [zde](#).

¹⁰⁸ ČŠI (2023) *Mezinárodní šetření PISA 2022*, Dostupné [zde](#).

¹⁰⁹ [Ind. 4.3.1](#)

¹¹⁰ [Ind. 4.3.2](#)

4.4 Systém celoživotního učení je veřejně garantovaný a široce dostupný: Zaměřuje se jak na profesní vzdělávání, tak i na vzdělávání v oblasti přenositelných dovedností.

Národní soustava kvalifikací (NSK) je kontinuálně budována a rozšiřována. Profesní kvalifikace jsou prostřednictvím standardů definovány tak, aby vymezovaly takové způsobilosti fyzické osoby, které jsou v rámci určité pracovní činnosti samostatně uplatnitelné na trhu práce a odráží tak aktuální potřeby a vývojové trendy trhu práce. Aby tento základní princip NSK mohl být naplněn, je třeba, aby profesní kvalifikace byly akceptovatelné ze strany zaměstnavatelů, kteří se proto na definici obsahu profesních kvalifikací podílejí.

Platformou pro zapojení zaměstnavatelů do tvorby systému NSK se v rámci proběhlých projektů financovaných z fondů EU staly tzv. *Sektorové rady*. Od roku 2020 je systém financován z prostředků státního rozpočtu a za jeho rozvoj a udržování je odpovědné MŠMT, spolupracuje s reprezentativními odborníky z řad zaměstnavatelů, škol, vzdělávacích institucí a ostatních ministerstev. NSK je provázána s Národní soustavou povolání, kterou spravuje MPSV.

ČR patří k zemím s podprůměrnou účastí dospělých na dalším vzdělávání a učení a tento stav se ještě zhoršil v důsledku pandemie covid-19.¹¹¹ Dlouhodobým nepřejícím faktorem je hrazení převážně ze soukromých zdrojů a realizace ve svém volném čase.¹¹² Podíl dospělých ve věku 25–64 let, kteří se v posledních 4 týdnech účastnili jakékoli formy dalšího učení (formálního nebo neformálního), od roku 2014 překročil hodnotu 10 % pouze v roce 2017. V roce 2021 byla hodnota pouhých 5,8 %.¹¹³ Výsledky dospělých ve čtenářské gramotnosti jsou srovnatelné s výsledky ostatních evropských zemí. Od roku 2010 zároveň roste podíl dospělé populace v produktivním věku s vysokoškolským vzděláním, a naopak klesá podíl lidí se vzděláním bez maturity.¹¹⁴ Nutno však podotknout, že více než 10 % dospělých v ČR je na úrovni nízké čtenářské gramotnosti.¹¹⁵

Z celkového pohledu cíl naplňován není, protože dosavadní vývoj trendu v oblasti celoživotního učení není příznivý, zvláště s ohledem na dopady pandemie covid-19, které podtrhly nedostatky. Dosud nebyly vytvořeny ucelené podmínky pro celoživotní učení na všech úrovních a ve všech formách.

¹¹¹ NPI ČR (2021) *Co nám epidemie říká o významu celoživotního učení*. Dostupné [zde](#).

¹¹² Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání (2015) *Konkurenční schopnost České republiky – Kvalita lidských zdrojů*. Dostupné [zde](#).

¹¹³ [Ind. 4.4.1](#)

¹¹⁴ [Ind. 4.4.3](#)

¹¹⁵ [Ind. 4.4.2](#)

5 Zdraví všech skupin obyvatel se zlepšuje.

Vyšší úroveň kvality života a lepší zdravotní stav přispívá k nákladové efektivnosti ve zdravotnictví a projevuje se v rámci hospodářství a na trhu práce. V oblasti zdraví je důležité soustředit se na snižování nerovností, na vliv kvality životního a pracovního prostředí na zdraví lidí a na prevenci.

V oblasti zdraví se důsledky přijatých opatření projevují se zpožděním – někdy až v řádu desítek let. I s ohledem na existující opatření, data dosud vykazují spíše prohlubující se nerovnosti v oblasti zdraví. Z hlediska dalších opatření je nutné intenzivněji zapracovat na zvyšování veřejných výdajů na primární prevenci, podporovat zdravotní gramotnost a zdravý životní styl zejména u dětí. Dále je nutné maximálně zohledňovat míru imisní situace, důsledně dodržovat a kontrolovat technický stav vozidel a emisní měření v provozu, které může být extrémně rizikové pro zdraví obyvatel. Prevalence častého i nárazového pití nadměrných dávek alkoholu roste. Pozitivní zprávou, ale nikoli uklidňující, je snižující se podíl denních kuřáků.

5.1 Zvyšuje se délka života ve zdraví u všech skupin obyvatel České republiky

Až do roku 2019 bylo možné mluvit o dlouhodobém pozitivním vývoji hodnot naděje na dožití. To se změnilo s pandemií covid-19. Oproti roku 2019 se průměrné hodnoty snížily přibližně o dva roky. V roce 2021 byla průměrná střední délka života při narození u žen 80,5 let a u mužů 74,1 let. Střední délka života v krajích ČR je odlišná. Nejvyšší hodnotu v průměru za obě pohlaví (2020-2021) vykazovaly kraje Hl. m. Praha a Vysočina, nejnižší hodnoty byly zaznamenány naopak v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Např. muži v Hl. m. Praha žijí v průměru o 4 až 5 let déle než muži v Ústeckém kraji.¹¹⁶ Na míru dosažení cíle 5.1 poukazuje také průměrná hodnota délky života ve zdraví (HLY) při narození a u osob ve věku 65 let. HLY při narození činila v roce 2020 u žen 62,5 roku, u mužů pak 60,9 roku. HLY u osob ve věku 65 let byla v roce 2020 u žen 7,9 roku a u mužů 7,5 roku.¹¹⁷ Ačkoli v ČR nebyl zlepšující se trend v oblasti HLY ani před pandemií, covid-19 tyto hodnoty prokazatelně ještě zhoršil. Je třeba upozornit na dlouhodobě nepříznivou situaci v oblasti HLY v ČR, která se příliš nemění na rozdíl od střední délky dožití. Lidé v ČR tak žijí sice déle, ale v nemoci či s jinými zdravotními komplikacemi. Obyvatelé ČR žijí průměrně kratší život ve zdraví ve srovnání s průměrem EU.¹¹⁸

Oblast zdraví je zastřešována *Strategickým rámcem rozvoje péče o zdraví v ČR do roku 2030* a jeho implementačními plány, které cílí na: 1) reformu primární péče; 2) prevenci nemocí, podporu a ochranu zdraví a zvyšování zdravotní gramotnosti; 3) implementaci modelů integrované péče, integraci zdravotní a sociální péče a reformu péče o duševní zdraví; 4) personální stabilizaci resortu zdravotnictví; 5) digitalizaci zdravotnictví; 6) optimalizaci systému úhrad ve zdravotnictví. Konkrétní projekty pak aktuálně podporují např. zdravý životní styl a odpovědný přístup k vlastnímu zdraví ve školách nebo zvyšování dostupnosti zdravotní péče pro osoby ohrožené chudobou a sociálním vyloučením.¹¹⁹

Pandemie covid-19 měla (má) vedle přímých dopadů na fyzické zdraví také významný dopad na zdraví duševní. Během pandemie se situace postupně zlepšovala, výskyt příznaků alespoň středně těžké deprese či úzkosti ale v půlce června 2020 byl stále téměř dvojnásobný v porovnání se stavem před pandemií. Nejvíce zasaženy byly ženy, zejména ženy s dětmi, mladí lidé ve věku 18 až 24 let a lidí s vysokým propadem příjmů.¹²⁰ Míra sebevraždnosti je od roku 2019 cca 11 %.¹²¹

V důsledku covidu-19 se délka života ve zdraví v ČR nezvyšuje, naopak klesla a je dlouhodobě pod průměrem EU. Přes existenci řady opatření lze cíl jen obtížně vyhodnocovat. Zvláště v oblasti zdraví se totiž důsledky přijatých opatření projevují se zpožděním – někdy až v řádu desítek let. Změna přístupu k životnímu stylu a k vlastnímu

¹¹⁶ [Ind. 5.1.1](#)

¹¹⁷ [Ind. 5.1.2](#)

¹¹⁸ EUROSTAT (2021) *Healthy life years at age 65 by sex*. Dostupné [zde](#).

¹¹⁹ MZD (2020) *Strategický rámec rozvoje péče o zdraví v ČR do roku 2030*. Dostupné [zde](#).

¹²⁰ IDEA CERGE EI (2020) *Dopady pandemie koronaviru na duševní zdraví*. Dostupné [zde](#).

¹²¹ [Ind. 5.1.4](#)

zdraví je náročný proces, který zahrnuje řadu aktérů a koordinaci celé společnosti. Už jen z toho důvodu je nutné cíl ponechat a pokračovat v jeho plnění.

5.2 Snižují se vlivy způsobující nerovnosti v oblasti zdraví.

Vedle regionálních disparit (viz specifický cíl 5.1) ovlivňuje zdraví člověka (kromě věku) také jeho socio-ekonomické postavení, tj. dosažená úroveň vzdělání a příjem. Podíl osob starších 16 let se základním vzděláním, které jsou ze zdravotních důvodů dlouhodobě omezeny v činnostech, jež lidé obvykle dělají, byl v roce 2021 o polovinu vyšší než podíl osob s vysokoškolským vzděláním. Výrazný rozdíl (trojnásobný v roce 2019) ve zdravotním omezení je i mezi osobami s nejnižším a nejvyšším příjmem. Celkově se situace v ČR nezlepšuje. Spíše dochází k nárůstu podílu osob, které jsou ze zdravotních důvodů dlouhodobě omezeny v obvyklých činnostech s tím, že nejvýraznější zhoršení lze pozorovat u skupiny obyvatel s nejnižšími příjmy. Mezi lidmi s nejnižšími příjmy tak bylo v roce 2019 až 47 % dlouhodobě zdravotně omezeno v obvyklých činnostech.¹²²

Z hlediska plnění specifického cíle je nutné zvýšit informovanost o důvodech nerovností v oblasti zdraví mezi odbornou i laickou veřejností. Během sledovaného období se problematice věnoval projekt Státního zdravotního ústavu *“Efektivní podpora zdraví osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením”*. Za účelem snižování nerovností ve zdraví bylo zřízeno 14 regionálních center podpory zdraví a bylo realizováno 68 intervenčních motivačních programů na podporu rozhodování ve prospěch zdraví. V rámci projektu byla vytvořena síť spolupracujících odborných kapacit (pracovníci dotčených odborů krajských úřadů, krajských hygienických stanic, praktičtí lékaři, krajští romští koordinátoři aj.).¹²³

Motivační program *Zvýšení sdílené odpovědnosti ve zdraví a ve vztahu k rizikovým faktorům životního stylu* (plynoucí z *Národní strategie ochrany a podpory zdraví*), nebyl vytvořen. Realizují se další projekty, které posilují odpovědnost ke zdraví (*Světový den hygieny rukou, Zdravé koule*) a upozorňují na rizikové faktory životního stylu (prevence diabetu, prevence srdečně cévních nemocí).¹²⁴

Dle dostupných informací se vlivy způsobující nerovnosti v oblasti zdraví nesnižují. Ačkoli je obtížné hodnotit naplňování cíle, protože řada projektů se stále realizuje, data dosud vykazují naopak spíše prohlubující se nerovnosti v oblasti zdraví.

¹²² [Ind. 5.2.1](#)

¹²³ SZÚ (2023) *Projekt Efektivní podpora zdraví*. Dostupné [zde](#).

¹²⁴ *Report MZd ČR k hodnocení ČR 2030* (2020)

5.3 Systém veřejného zdravotnictví je stabilní, všeobecně dostupný co do kvality i kapacity a současně se rozvíjí odpovídající profesní struktura. Věkový průměr lékařského i nelékařského personálu se snižuje a zlepšuje se ohodnocení všech pracovníků ve zdravotnictví

Od ledna 2023 došlo k systematické úpravě ohodnocení lékařských i nelékařských pracovníků ve zdravotnictví. Změny by měly přinést mj. lepší platové ohodnocení zdravotním laborantům a sjednotit podmínky v odpočtu let praxe.¹²⁵ Průměrné odměňování/ohodnocení zdravotnických pracovníků se každoročně zvyšuje, v roce 2020 dosahoval jejich průměrný plat 50,9 tisíc Kč a průměrná mzda 42,4 tisíc Kč. K nejvyššímu nárůstu došlo zejména u lékařů, zubařů, všeobecných sester a porodních asistentek. Mediánový plat lékařů a zubařů ve veřejném sektoru byl v roce 2020 cca 79 tisíc Kč. Mediánový plat všeobecných sester a porodních asistentek dosahoval v roce 2020 ve veřejném sektoru 46 tisíc Kč.¹²⁶

Věková struktura lékařů a lékařek v ČR v posledních několika letech stárne. Přibývá lékařů a lékařek starších 65 let,¹²⁷ což je nad průměrem ostatních zemí EU.¹²⁸ Ačkoli se za poslední desetiletí počet lékařů v ČR zvyšuje, řada lékařů se aktuálně blíží důchodovému věku, což je a bude velký problém

českého zdravotnictví, který povede k růstu výdajů na zdravotní péči a ke zhoršení stávajících regionálních rozdílů především v dostupnosti zdravotní péče.^{129, 130} Z hlediska regionů připadá nejvíce zdravotnických pracovníků na obyvatele v kraji Hl. m. Praha, kde je však poskytována péče i pro obyvatele Středočeského kraje. Obecně je vyšší koncentrace zdravotní péče ve velkých krajských městech kvůli spádovosti. V některých krajích je hustota lékařů na obyvatele až dvojnásobná ve srovnání s kraji s nejnižší hustotou lékařů na obyvatele.¹³¹ Celkově počet lékařů (plných úvazků) na obyvatele v posledních letech jen velmi nepatrně roste (4 lékaři a 0,7 zubařů na tisíc obyvatel v roce 2020). Počet všeobecných sester na druhou stranu v posledních letech spíše stagnuje.¹³² Od roku 2021 vstoupila v platnost *Koncepce dotací na rezidenční místa pro mladé lékaře*. Má za cíl zlepšit personální situaci v regionech, kde je nedostatek lékařů, finančně podpořit mladé lékaře v průběhu specializačního vzdělávání a motivovat poskytovatele zdravotních služeb mladé lékaře vzdělávat.¹³³ Zároveň proběhla novela zákona o zdravotnických povoláních lékaře, zubního lékaře a farmaceuta.¹³⁴

Z hlediska neuspokojené potřeby lékařské péče dosahuje ČR velmi nízkých hodnot a v evropském měřítku se řadí k těm nejnižším. Dle dat za rok 2018 pouze 0,3 % osob starších 16 let uvedlo, že v uplynulém roce potřebovaly navštívit lékaře, ale z důvodů finančních, dopravní dostupnosti nebo čekající doby jej nenavštívily.¹³⁵

ČR patří k zemím spíše s nižší hodnotou přežívání pacientů na sledované novotvary, ale situace se zlepšuje a hodnoty se stále více přibližují evropskému průměru.¹³⁶ Velkým úspěchem je klesající úmrtnost na rakovinu tlustého střeva, která je v ČR velmi častá.¹³⁷

Vláda v červenci 2023 schválila novelu zákona o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.¹³⁸ Jejím cílem je právně upravit a zjednodušit vedení zdravotnické dokumentace v souvislosti s elektronizací zdravotnictví, zpřesnění právní úpravy Národního zdravotnického

¹²⁵ MZD (2023) *Změny v platovém ohodnocení nelékařských zdravotnických pracovníků od 1. ledna 2023*. Dostupné [zde](#).

¹²⁶ [Ind. 5.3.2](#)

¹²⁷ [Ind. 5.3.1](#)

¹²⁸ EUROSTAT (2021) *Healthcare personnel statistics – physicians*. Dostupné [zde](#).

¹²⁹ OECD (2021) *Czech Republic: Country Health Profile 2021*. Dostupné [zde](#).

¹³⁰ ČESKÝ ROZHLAS (2020) *Čím dál víc lékařů je v důchodovém věku. Potřebujeme dostat absolventy do terénu, říká ministr*. Dostupné [zde](#).

¹³¹ ÚZIS (2017) *Zdravotnictví ČR: Personální kapacity a odměňování*. Dostupné [zde](#).

¹³² [Ind. 5.3.3](#)

¹³³ MZD (2020) *Vzdělávání na rezidenčních místech bude pro mladé lékaře finančně zajímavější, zejména tam, kde jich je nedostatek*. Dostupné [zde](#).

¹³⁴ Zákon č. 95/2004 Sb. o podmínkách získávání a uznávání odborné způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta

¹³⁵ [Ind. 5.3.4](#)

¹³⁶ [Ind. 5.3.5](#)

¹³⁷ ÚZIS (2020) *C18 - ZN tlustého střeva*. Dostupné [zde](#).

¹³⁸ Zákon č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)

informačního systému a zavedení definice telemedicínských zdravotních služeb a základní právní rámec jejich poskytování.¹³⁹

K naplňování cíle 5.3 dochází částečně. V některých oblastech je dosavadní trend spíše pozitivní (průměrná odměna zdravotnických pracovníků), v některých je naopak nežádoucí (průměrný věk lékařů). Český systém veřejného zdravotnictví ve srovnání s EU ve většině případů příliš nevybočuje z průměru. Nicméně bude záležet na jeho dalším nastavení např. větší podpory prevence.

5.4 Zdravý životní styl je podporován prostřednictvím vyšších veřejných výdajů s důrazem na primární prevenci nemocí a podporu zdraví v průběhu celého života.

Pomezí zdravotní a sociální péče je pokryto ve *Strategickém rámci rozvoje péče o zdraví v ČR do roku 2030*.

V letech 2020 a 2021 se výdaje na zdravotní péči v poměru k HDP výrazně zvedly v důsledku pandemie covid-19 ze 7,6 % v roce 2019 na 9,2 % v roce 2020 a 9,5 % v roce 2021.¹⁴⁰ V absolutní hodnotě byly v roce 2021 celkové výdaje na zdravotní péči z veřejných zdrojů téměř 501 mld. Kč. Z těchto výdajů šlo 3,46 % (17,3 mld. Kč) na primární prevenci (informační programy, imunizace) a 5,33 % (26,7 mld. Kč) na sekundární prevenci (screening, monitoring zdravotního stavu).¹⁴¹ Pozornost by měla být jednoznačně zaměřena na primární prevenci, se kterou souvisí důraz na zdravotní gramotnost. Ačkoli se mezi lety 2015-2020 podíl osob s omezenou zdravotní gramotností snížil o 12 %, ¹⁴² stále se v roce 2020 neadekvátní a problematická zdravotní gramotnost týkala téměř poloviny populace starší 18 let.¹⁴³

Preventivní programy zdravotních pojišťoven jsou zaměřeny na včasný záchyt onkologických a kardiovaskulárních onemocnění a včasný záchyt rizik vedoucích ke vzniku metabolických chorob. Nedílnou součástí programů jsou rovněž příspěvky na očkování nehrzené z veřejného zdravotního pojištění (např. proti klíšťové encefalitidě či chřipce). Pro významnou část pojištěnců jsou dostupné také programy podpory odvykání kouření.¹⁴⁴

Podpora zdraví v průběhu celého života je žádoucí, ale neúčinnější je u dětí. Základem by tak měla být pravidelná pohybová aktivita a zdravé stravování. Od roku 2017 byla zařazena do vzdělávání žáků 1. stupně ZŠ povinná výuka plavání. Pokusné ověřování tříletého projektu *Hodina pohybu navíc*, který měl za cíl pomáhat si vytvořit pozitivní a trvalý vztah k pohybu, byl žáky i školami žádaný. I zájem o evropské programy „*Ovoce a zelenina do škol*“ a „*Mléko do škol*“ se každoročně zvyšuje.¹⁴⁵ Situace se ale z hlediska obezity a nadváhy u dětí příliš nelepší. Naopak počet dětí s nadměrnou hmotností pomalu roste. Nadváhou nebo obezitou trpí více než pětina populace dětí ve věku 11 až 15 let.¹⁴⁶

K naplňování cíle je nasměřováno díky snaze o pokrytí pomezí sociální a zdravotní péče ve *Strategickém rámci Zdraví 2030*, ačkoli změny nebyly zatím realizovány. Z hlediska dalších opatření je nutné intenzivněji zapracovat na zvyšování veřejných výdajů na primární prevenci, podporovat zdravotní gramotnost a zdravý životní styl zejména u dětí.

¹³⁹ MZD (2023) *Vláda schválila novelu zákona o zdravotních službách*. Dostupné [zde](#).

¹⁴⁰ [Ind. 5.4.2](#)

¹⁴¹ [Ind. 5.4.1](#)

¹⁴² KUČERA, Z. A KOL. (2023) Proměny úrovně zdravotní gramotnosti v Česku mezi lety 2015 a 2020. *Časopis Lékařů českých*. 162: 84-92.

¹⁴³ [Ind. 5.4.3](#)

¹⁴⁴ *Report MZd ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)*

¹⁴⁵ *Report MŠMT ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)*

¹⁴⁶ *Zdravá generace (2019) České děti přibírají. Pětina z nich má problém s hmotností*. Dostupné [zde](#).

5.5 Snižuje se konzumace návykových látek i zátěž obyvatel zdravotně rizikovými látkami a hlukem prostřednictvím lepší kvality životního prostředí. Příslušné limity škodlivých látek a hluku nejsou překračovány.

Se zdravím a jeho kvalitou úzce souvisí i omezování a vyvarování se škodlivých faktorů, a to nejen alkoholu a tabáku, ale např. i zhoršená kvalita ovzduší, vysoká expozice hluku a světelné znečištění.

Stále dochází k překračování některých imisních limitů, nicméně se s mírnými meziročními výkyvy situace pozvolna zlepšuje. Oblasti s překročením imisních limitů bez zahrnutí přízemního ozonu v roce 2022 představovaly 1,7 % území ČR, kde žije přibližně 12 % obyvatel. Imisní limit pro přízemní ozon byl v roce 2022 překročen pouze na minimální ploše území, což je meziročně významná změna.¹⁴⁷

Přetrvávajícím problémem je vysoký podíl emisí způsobených zejména lokálním vytápěním tuhými palivy, které zajišťuje více než třetinu tepla pro domácnosti. Jedním z hlavních dotačních programů pro domácnosti v rámci boje za čistší ovzduší jsou tzv. „*kotlíkové dotace*“ MŽP, podporující výměnu starých a nevyhovujících kotlů. Do konce roku 2021 bylo schváleno 107 tis. výměn kotlů na pevná paliva v celkovém objemu 11,9 mld. Kč.¹⁴⁸ V současné době je hrubým odhadem třeba vyměnit ještě 150 tisíc neekologických kotlů.

Automobily a jejich technický stav ovlivňují nejen ovzduší, ale i míru expozice hluku. Legislativní úpravy zajistily zpřísnění podmínek systému pravidelných kontrol technického stavu vozidel a umožnily provádění mobilních technických kontrol, vč. emisního měření v reálném provozu. Postupně jsou tak vyřazována z provozu vozidla s největším příspěvkem ke znečištění ovzduší.¹⁴⁹

Od ledna 2021 platí nový zákon o výrobcích s ukončenou životností,¹⁵⁰ který zahrnuje i automobily. Zákon stanovuje výši emisního poplatku v závislosti na splnění mezních hodnot emisí ve výfukových plynech v souladu s předpisy EU.

Podíl lidí, kteří jsou vystaveni celodenní expozici hluku L_{dvn} nad 55 dB se v českých aglomeracích mezi lety 2017 a 2022 mírně snížil. Nejzávažnější situace, co se hlukové zátěže týče, byla v roce 2022 v aglomeraci Prahy a Olomouce.¹⁵¹ Kritická místa jsou v rámci strategického hlukového mapování vymezena obydleným územím, v němž dochází k překročení příslušné mezní hodnoty hlukových ukazatelů. Konkrétní protihluková opatření *Noise Control Programme* (NCP) jsou vypracovávána v rámci tzv. *akčních plánů pro jednotlivá kritická místa* (území) stanovená pro jednotlivé zdroje hluku, a to především na základě výsledků podrobnější analýzy dané oblasti (např. podrobné akustické studie). Řešením je důslednější urbanistické akustické plánování (obchvaty, omezení průjezdu nákladních vozidel apod.). Míru hluku ve městech určuje i rychlost projíždějících vozidel, která je však v kompetenci každé konkrétní obce.¹⁵² Stejně tak i kvalita povrchu vozovek, která je v kompetenci vlastníků, popř. správců komunikací. Přípravy železničních projektů na vysokorychlostní tratě a dokončení silničních obchvatů jsou otázkou dalších let.¹⁵³

Světelné znečištění představuje riziko ekologické, zdravotní i bezpečnostní, ochuzuje nás o pohled na noční hvězdnou oblohu a stojí množství peněz i energie – leckdy zcela zbytečně. V roce 2023 začala platit technická norma, která určuje parametry šetrného svícení, minimalizující nepříznivé dopady umělého světla.¹⁵⁴

Druhou skupinou zdravotního nebezpečí jsou rizikové aktivity. Jedná se v první řadě o nadměrné pití alkoholu¹⁵⁵ a užívání tabákových výrobků. V roce 2020 byla pravděpodobně kvůli pandemii

¹⁴⁷ ČHMÚ (2023) *Znečištění ovzduší na území České republiky v roce 2022*. Dostupné [zde](#).

¹⁴⁸ CENIA (2022) *Zpráva o životním prostředí České republiky 2021*. Dostupné [zde](#).

¹⁴⁹ *Report MD ČR k hodnocení ČR 2030* (2020)

¹⁵⁰ Zákon č. 542/2020 Sb. o výrobcích s ukončenou životností.

¹⁵¹ [Ind. 5.5.4](#)

¹⁵² *Report MD ČR k hodnocení ČR 2030* (2020)

¹⁵³ *Report MD ČR k hodnocení ČR 2030* (2020)

¹⁵⁴ MŽP (2023) *Lidi i přírodu pomůže ochránit před světelným znečištěním nová norma*. Dostupné [zde](#).

¹⁵⁵ Použity jsou tři kategorie pití alkoholu (WHO): umírněné pití (do 20 gramů alkoholu u žen a do 40 gramů alkoholu u mužů denně); rizikové pití (20 až 40 g alkoholu u žen a 40 až 60 g alkoholu u mužů denně); škodlivé pití (více než 40 g alkoholu u žen a více než 60 g alkoholu u mužů denně).

covid-19¹⁵⁶ spotřeba alkoholu na osobu straší 15 let nejnižší od roku 2005.¹⁵⁷ Kritéria pro rizikové pití v roce 2022 splňovalo 6,7 % osob a 8 % splňovalo kritéria pro škodlivé pití. U mužů je jak nadměrná konzumace většího množství alkoholu při jedné příležitosti, tak výskyt škodlivého pití alkoholu statisticky významně častější než u žen.¹⁵⁸ Muži také více kouří než ženy. Prevalence užívání tabáku u osob starších 15 let byla v roce 2020 téměř 31 % s tím, že větší podíl na užívání tabáku mají muži než ženy.¹⁵⁹ Vedle toho existuje řada dalších rizikových aktivit. V ČR se vyskytuje 900 tisíc osob zneužívajících sedativa a hypnotika, 125 tisíc uživatelů konopí v riziku, 80–120 tisíc patologických hráčů a 45 tisíc injekčních uživatelů pervitinu a opioidů. Oblast je po koncepční stránce pokryta *Národní strategií prevence a snižování škod spojených se závislostní chováním 2019–2027*.

Ačkoli dochází k překračování některých imisních limitů, situace se obecně zlepšuje. Od roku 2021 platí nový zákon o výrobcích s ukončenou životností a od roku 2023 platí nová technická norma určující parametry šetrného svícení. V rámci dalšího plnění cíle je nutné důsledně dodržovat a kontrolovat technický stav vozidel a emisní měření v provozu, které může být extrémně rizikové pro zdraví obyvatel. Prevalence častého i nárazového pití nadměrných dávek alkoholu a přístup k užívání alkoholu obecně je v ČR velkým problémem, který bývá často bagatelizován. Pozitivní zprávou, ale nikoli uklidňující, je snižující se podíl denních kuřáků.

¹⁵⁶ Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti (2023) *Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2022*. Dostupné [zde](#).

¹⁵⁷ [Ind. 5.5.1](#)

¹⁵⁸ SZÚ (2023) *Národní výzkum užívání tabáku a alkoholu v České republice 2022*. Dostupné [zde](#).

¹⁵⁹ [Ind. 5.5.2](#)

6 Vyšší veřejné investice podporují klíčové funkce kultury a rovný přístup ke kultuře a kreativitě.

Kultura se promítá do hodnotového žebříčku společnosti, spoluvytváří státní identitu a rozvíjí tvořivost. Zároveň její význam narůstá zvláště v moderním sekulárním demokratickém státě. Díky znalosti vlastní kultury a jejích hodnot společně s respektem k rozmanitosti kulturních projevů lze i lépe chránit společnost před nežádoucími vlivy jako jsou např. ztráta kulturní identity nebo xenofobie. Z těchto a řady dalších důvodů je v zájmu státu podporovat rozvoj kulturních znalostí, snižovat nerovnosti v dostupnosti kultury a tím tak přispívat ke zvýšení kvality života.

Ačkoli je v zájmu státu podporovat rozvoj kulturních znalostí, veřejné výdaje ČR na kulturu spíše stagnují, investice do současného umění jsou nízké a zákon o veřejné kulturní instituci není schválen, stejně jako status umělce. Úspěchem je naopak stabilizace financování filmových pobídek díky rostoucím dotacím ze státního rozpočtu a mírně rostoucí platy (mzdy) pracovníků v kulturní sféře – i když jejich růst nejde stejně rychle s růstem celkových příjmů.

6.1 Do oblasti kultury směřují vyšší veřejné výdaje a posilují se možnosti dlouhodobého finančního plánování kulturních organizací

Již více než deset let probíhá vládní diskuze o podílu kultury na celkových výdajích státního rozpočtu, ale stále se nedaří dosáhnout hodnoty 1 % ze státního rozpočtu.¹⁶⁰ Celkové příjmy MK pro rok 2023 jsou rozpočtovány ve výši 2,8 miliard Kč, což je částka o 1,3 miliard Kč vyšší oproti schválenému rozpočtu roku 2022. Do tohoto navýšení se promítá výrazně vyšší meziroční objem příjmů vycházející z NPO (navýšení o 1,888 miliard Kč). Naopak nižší je příjem z rozpočtu EU pro programové období 2014–2020 (snížení o 543 milionů Kč) a rovněž objem příjmů z prostředků finančních mechanismů (snížení o 40,1 milionů Kč).¹⁶¹ Ve schváleném rozpočtu na rok 2022 byly i mimořádně zařazené ostatní nedaňové nahodilé příjmy (ve výši 47,2 milionů Kč). Podíl z celkových výdajů do oblasti kultury v roce 2020 byl 20,5 %.¹⁶² Na rozdíl od celkového rozpočtu kultury, podíl na podporu kultury z celkových výdajů na kulturu od roku 2018 roste.

Cíle je částečně plněno díky stávajícím opatřením ve Státní kulturní politice a NPO, není však zcela splněn, protože kultura stále nedosahuje alespoň jednoho procenta ze státního rozpočtu.

6.2 Podle potřeb měnící se společnosti je systémově podporován rozvoj i zakládání nových kulturních organizací

Ani rozvoj a zakládání nových kulturních organizací nemá aktuálně podporu. Věcný záměr zákona o veřejné kulturní instituci nebyl do konce roku 2023 schválen. O realizaci plánovaného dlouhodobého investičního programu na období 2020–2028, který by byl založen na vícezdrojovém financování (zpravidla stát, město, kraj), se aktuálně jedná. Podpora rozvoje kreativity společnosti je realizována např. nástroji Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu v rámci rozvoje a podpory neprofesionálních uměleckých aktivit a aktivity nejsou zaměřeny zejména na nejmladší generace.¹⁶³ Investice do růstu sbírek současného umění byla v roce 2021 výrazně nižší než v předchozích dvou letech. Nejvíce prostředků směřovalo do Moravské galerie v Brně (1,5 milionů Kč z celkových investic 2,5 milionů Kč).¹⁶⁴

Splnění cíle je aktuálně poměrně daleko, a to z důvodu stále neschváleného zákona o veřejné kulturní instituci a nízkých investic do současného umění.

6.3 Kulturní a kreativní průmysly jsou podporovány jako příležitost pro rozvoj ekonomiky

Kulturní a kreativní odvětví (KKO) zatím v ČR není příliš zaběhnuté téma. Základním stavebním kamenem pro tuto oblast je však nově *Strategie rozvoje a podpory KKO*, která odvětví zastřešuje strategicky na národní úrovni. Záměry ze *Státní kulturní politiky na léta 2015–2020* (s výhledem do roku

¹⁶⁰ MF (2022) *Státní rozpočet 2022 v kostce*. Dostupné [zde](#).

¹⁶¹ MK (2023) *Schválený rozpočet na rok 2023 a střednědobý výhled na roky 2024 a 2025*. Dostupné [zde](#).

¹⁶² [Ind. 6.1.1](#)

¹⁶³ *Report MK ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)*

¹⁶⁴ [Ind. 6.2.1](#)

2025) však v rámci *Strategie KKP* nebyly realizovány.¹⁶⁵ Objem veřejných výdajů vynaložených na podporu KKO se v posledních třech letech pohyboval kolem 1,5 % z celkových výdajů průmyslů, tj. cca 2,7 miliard Kč v roce 2020.¹⁶⁶ Dále byla přijata v roce 2021 *Strategie rozvoje cestovního ruchu ČR 2021–2030*.

Opatření specifického cíle 6.3 zaznamenalo výrazný pokrok díky nově vzniklé *Strategii rozvoje a podpory KKO a Strategii rozvoje cestovního ruchu ČR 2021-2030*. Dále se podařilo pokročit ve stabilizaci financování filmových pobídek. V roce 2022 byly podpořeny filmové pobídky celkovou částkou 1,3 miliard Kč.¹⁶⁷

6.4 Pracovníci v kultuře jsou podporováni metodicky i finančně s cílem zvyšování jejich prestiže a zlepšování podmínek potřebných pro jejich kreativní a motivační roli vůči dalším skupinám společnosti

Od roku 2014 dochází k postupnému navyšování platů v kulturní sféře. Průměrný plat (mzda) v kulturním sektoru v roce 2009 činil 23,4 tisíc Kč, v roce 2020 pak byl 34,6 tisíc Kč. Výjimku v navyšování platů (mezd) tvoří knihovny, které si v meziročním srovnání (2019-2020) pohoršily.¹⁶⁸ Zároveň se v ČR dlouhodobě nedaří najít shoda na tzv. *statusu umělce*. Ačkoli se ČR zavázala v rámci NPO k jejímu přijetí, chybí legislativa a definice tohoto pojmu, který by měl umělce ukotvit na trhu práce. Tento problém podtrhla pandemie covid-19 v souvislosti např. s čerpáním podpory.

Ačkoli se platy (mzdy) v kulturní sféře navyšují, jejich růst nejde stejně rychle s růstem celkových příjmů. Zatímco v roce 2009 měli tito pracovníci relativně průměrné platy, v roce 2020 se nacházely spíše pod průměrem, což nejenže nezvyšuje prestiž jejich profese, ale ani nezlepšuje podmínky pro jejich další působení ve společnosti.

¹⁶⁵ *Report MK ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)*

¹⁶⁶ [Ind. 6.3.1](#)

¹⁶⁷ MK (2023) *Vláda ČR rozhodla o doplnění finančních prostředků pro filmové pobídky v letošním roce*. Dostupné [zde](#).

¹⁶⁸ [Ind. 6.4.1](#) (pozn. Uvedené hodnoty se týkají pouze kultury, nikoli rekreace)

2. Hospodářský model

Svět prochází velmi turbulentním obdobím. Koronavirová krize zanechala hluboké rány ve světových společenstvích, ekonomikách a dodavatelských řetězcích. Následující období, které mělo být vyhrazeno na obnovu napáchaných škod však bylo záhy poznamenáno ruskou invazí a teroristickými útoky na území Ukrajiny, které budou mít významný globální dopad. Změna klimatu a její extrémní jevy se začínají propisovat do každodenního života se vzrůstající frekvencí. V současné době dosahují v EU ztráty jí způsobené v průměru přes 12 mld. EUR ročně.¹⁶⁹

Ekonomika ČR je i přes dílčí zlepšení bohužel stále spojená s vyšší materiálovou, emisní i energetickou náročností. Zejména díky nutnosti rychlého odklonu od dodávek fosilních paliv z Ruska vzrostla v posledním roce podpora obnovitelných zdrojů energie a dekarbonizaci ekonomiky, zatímco komplikovaný byl přístup k přechodovému zdroji energie, tj. plynu.

Hospodářský rozvoj je vždy výrazně závislý na funkční a odolné infrastruktuře (kritické, dopravní, energetické i vodohospodářské). Ta je v ČR obecně spíše v dobrém stavu, nicméně každá oblast vykazuje také řadu dílčích či větších rizik, které je vhodné v dalších letech zohlednit a zaměřit se na jejich odolnost vůči změně klimatu.

Veřejné finance se potýkají s významným schodkem, zapříčiněným zejména zastropováním cen energií, ke kterému se vláda přiklonila poté, co ceny raketově vzrostly kvůli energetické krizi zapříčiněné válkou na Ukrajině. Investiční výdaje v oblasti VVal klesají a vládní výdaje nedosahují cílů, které si ČR dříve stanovila. Efektivita vynakládání veřejných prostředků není dosud systematicky sledována a vyhodnocována. Obecně zadluženost státu i obyvatel vzrůstá, a to nejen vlivem velkého dopadu koronavirové krize a současné geopolitické situace, ale také obecným trendem zvyšování zadluženosti.

7 Ekonomika dlouhodobě roste a domácí sektor je silný.

Pokud má být česká ekonomika dlouhodobě konkurenceschopná, je potřeba zaměřit se na podporu podnikání. Podpora podnikání musí zahrnout všechny podnikatelské sektory, zejména však malé a střední podniky (MSP) jako nejméně rozvinutý sektor s nejvyšším růstovým potenciálem. Důležité je také se zaměřit na růst kvality přímých zahraničních investic a podporovat posun z pozice subdodavatele na samostatného producenta schopného uplatnit vlastní produkt na trhu finální produkce. Velké podniky tvoří páteř české ekonomiky a významné je podporovat schopnost velkých podniků dostat se a udržet se na špičce technického, organizačního a obchodního vývoje ve světě. Největší potenciál přispět k ekonomickému růstu mají MSP, protože jsou v České republice jako sektor méně rozvinuté než velké a mikro podniky. Je třeba odstraňovat největší překážky rozvoje MSP, zejména usnadnit přístup ke kapitálu a snížit relativně vysoké administrativní bariéry.

Sektor národních soukromých podniků se pozitivně rozvíjí, přesto je však v porovnání se zeměmi OECD pozadu. Dle dat před pandemickým obdobím podíl domácích firem na tvorbě přidané hodnoty v ekonomice mírně narůstal, a to nejen na úkor veřejného sektoru, ale také snížením podílu podniků pod zahraniční kontrolou. České podniky se dařilo posouvat na vyšší pozice v mezinárodním obchodě. Nicméně na nejvyšší příčky nedosahujeme, neboť vývoz medium high-tech výrobků vlivem narušení dodavatelských řetězců během pandemie klesl. Naopak narostl význam high-tech exportů a rostou příjmy z technologických služeb. Zvýšení kvality přímých zahraničních investic lze očekávat, i z důvodu přísnějších podmínek u investičních pobídek a změn ve vyhodnocování investičních pobídek. Nicméně tento posun nelze vzhledem ke krátkému období platnosti těchto podmínek, a jednotkách realizovaných

¹⁶⁹ EK (2021), studie PESETA IV „Climate change impacts and adaptation in Europe“ (Dopady změny klimatu a adaptace v Evropě), Společné výzkumné středisko, Sevilla, Dostupné [zde](#).

investičních akcí doposud přímo hodnotit. Celkově produktivita práce v letech výrazně vzrostla, nicméně stále zaostáváme za průměrem EU. Některé obory, zejména automotive v rámci zpracovatelského průmyslu, byly tvrdě ovlivněny dopady pandemie covid-19, narušením dodavatelských řetězců a růstem cen energií a dalších vstupů.

7.1 Domácí části ekonomiky se rozvíjejí

Cílená podpora firem v domácím vlastnictví se stala podstatným tématem z hlediska diskuze o problematice odlivu zisků do zahraničí. Odliv zisků skrze dividendy do zahraničí je dlouhodobým jevem a na tomto stavu se v posledních letech nic nezměnilo.¹⁷⁰ Běžný účet české platební bilance spadl v roce 2022 do schodku přes 415 mld. Kč. Jedná se o dopad významného odlivu dividend, který byl způsoben mimořádnými zisky v některých sektorech, snahou snížit odvody na dani z mimořádných zisků účetní optimalizací a rovněž i rekordním propadem zahraničního obchodu ČR.¹⁷¹ Mimořádné dividendy navýšily podíl finanční a pojišťovací činnosti (35,8 %, tedy nárůst o 11 p.b. oproti roku 2021), zejména bank, v celkovém odlivu dividend z České republiky, za nimi je zpracovatelský průmysl a výroba motorových vozidel (28,7 %).¹⁷² To odráží vysokou investiční atraktivitu ČR a ziskovost pro zahraniční investory.

ČR realizuje průběžná opatření na snížení administrativy pro podnikatele. V současné době se počet opatření rozšířil na celkových 196 opatření a projektů digitalizace veřejné správy. Dosud se podařilo splnit 110 opatření, v plnění dalších se pokračuje.¹⁷³ Národní gestorem agendy snižování podnikatelské byrokracie je MPO a vytvořilo za tímto účelem projekt STOP byrokracii. Cílem je představit konkrétní opatření na snížení byrokracie dopadající na podnikatele a sdílet informace o dalších klíčových digitálních projektech. V současné době probíhá vyhodnocení návrhů a podnětů, které mohli podnikatelé zasílat během roku 2022.¹⁷⁴

Podpora inovací a spolupráce podnikové sféry s výzkumnými institucemi je realizována na úrovni programů (Inovační vouchery pro MSP, The Country for the Future a další) či strategií (*Inovační strategie ČR 2019–2030*). Mezi lety 2018–2020 vlastní inovační aktivita firem v letech spíše stagnovala a 14 % podniků v rámci svých inovačních aktivit spolupracovalo s veřejnými výzkumnými institucemi a univerzitami.¹⁷⁵ Ve stejném období byly náklady na firemní inovace stále převážně taženy pořízením strojů, zařízení a softwaru (52,9 %). Náklady z vlastního či nakoupeného výzkumu a vývoje zaujímaly v podnicích v roce 2020 25,7 %, což je pokles o 10,4 p.b. oproti předchozímu období 2016–2018.¹⁷⁶

Struktura hrubé přidané hodnoty v ekonomice se z pohledu původu mezi lety 2015–2022 výrazně nezměnila. Národní soukromý sektor však mírně zvýšil svůj podíl v ekonomice na 49 %¹⁷⁷ (2015 to bylo 47,3 %). A to jak na úkor veřejného sektoru, tak zejména soukromého sektoru pod zahraniční kontrolou. Hrubá přidaná hodnota národního soukromého sektoru zároveň mezi lety 2015–2019 vzrostla z uvedených sektorů nejvíce a to o 29,1 %. U veřejného sektoru o 24,3 % a u podniků pod zahraniční kontrolou o 21,4 %. Celkový význam podniků pod zahraniční kontrolou tak od roku 2015 klesl více než o 1 p. b. a dosáhl k roku 2019 podílu 32,27 %.

Ačkoliv se cíl se dařilo naplňovat, byť nebylo zřejmé, zda a jak efektivně měla opatření reálný dopad na sledovaný cíl, stav v současné době spíše stagnuje a to vlivem výkyvů a stresů způsobených pandemií a současným geopolitickým vývojem.

¹⁷⁰ ÚV (2016) *Analýza odlivu zisků: Důsledky pro českou ekonomiku a návrhy opatření*. Dostupné [zde](#).

¹⁷¹ ČNB (2023) *Statistika platební bilance*. Dostupné [zde](#).

¹⁷² ČNB (2023) *Zpráva o vývoji platební bilance 2022*. Dostupné [zde](#).

¹⁷³ MPO (2022) *Zpráva o vývoji podnikatelského prostředí v České republice v roce 2021*. Dostupné [zde](#).

¹⁷⁴ MPO (2023) *Stop byrokracii*. Dostupné [zde](#).

¹⁷⁵ ČSÚ (2022) *Inovační aktivity podniků – 2018–2020*. TAB 39A Podniky s inovačními aktivitami, které spolupracovaly v období 2018–2020 s jinými subjekty na inovačních aktivitách podle typu spolupracujícího partnera. Dostupné [zde](#).

¹⁷⁶ ČSÚ (2022) *Inovační aktivity podniků – 2018–2020*. Analytická část. Dostupné [zde](#).

¹⁷⁷ [Ind. 7.1.1.](#)

7.2 Sektor malých a středních podniků roste

Domácí podnikatelský sektor je primárně složen z malých a středních podniků. Malé a střední podniky (MSP) jsou základem české ekonomiky, jejich flexibilita zvyšuje konkurenceschopnost, poskytují zaměstnanost v regionech a navrací své zisky do tuzemské ekonomiky. V březnu 2021 schválila vláda *Strategii na podporu malých a středních podniků do roku 2027*, která navazuje na *Koncepci podpory malých a středních podnikatelů z období 2014 – 2020*. Cílem dokumentu je zejména navýšení produktivity a konkurenceschopnosti MSP, rovněž i posílení mezinárodní pozice ČR například v oblasti výzkumu, vývoje a inovací. MSP jsou také hlavním příjemcem evropských fondů z programu OP PIK, což je dlouhodobě hlavní zdroj financí pro podporu MSP. Dle zprávy o evaluaci působení finančních nástrojů OP PIK z února 2022 vyplývá, že finanční nástroje jsou nástrojem, který generuje přidanou hodnotu, posilují zaměstnanost v podpořených projektech a dokonce byl i pozorován pozitivní vliv na hospodaření daných podniků, ten však nelze prozatím jednoznačně statisticky potvrdit.¹⁷⁸ Způsobnost výdajů za programové období 2014–2020 končí ke konci roku 2023. Pro období 2021–2027 je stěžejním programem pro podporu českých podnikatelů OP TAK, jehož prostředky lze využít na spolufinancování podnikatelských projektů v oblastech digitalizace a digitální infrastruktury, výzkumu a vývoje, rozvoje podnikání, cirkulární ekonomiky a udržitelné energetiky. Závislost financování podpory podnikatelského sektoru na fondech EU se snížit nedaří a v souvislosti s novými fondy reagujícími na výzvy Zelené dohody pro Evropu¹⁷⁹ či koronavirovou krizi, lze předpokládat spíše zvýšení této závislosti.

Potřeba větší popularizace podnikání u veřejnosti a zejména mládeže je zohledněna v rámcových vzdělávacích programech a také v rámci modernizace odborného vzdělávání. Na řadě středních škol je také realizována výuka ve fiktivních firmách, které využívají simulace jako nástroje pro získání znalostí a kompetencí, případně je také koncept reálných studentských firem a nástavbový obor podnikání pro absolventy oborů s výučním listem. Na některých vysokých školách vznikají podnikatelské inkubátory, které studentům pomáhají se začátky podnikání a poskytují jim zázemí a příklady dobré praxe.¹⁸⁰

Mezi roky 2015–2019 narostl celkový počet aktivních MSP o přibližně 16 tis., z čehož růst zapříčinilo více jak 45 tis. právnických osob.¹⁸¹ Oproti tomu počet živnostníků klesl o přibližně 25 tis. Vzhledem k tomu, že se jedná o data před pandemií covid-19, lze usuzovat, že tento propad bude strmější. Zaměstnanost MSP vzrostla a v roce 2019 dosáhla podílu 66,4 % na celkové zaměstnanosti podnikatelské sféry (v roce 2018 to bylo 57,7 %). V roce 2019 tvořil podíl přidané hodnoty vygenerovaný MSP 56% celkového objemu a téměř se tak přiblížil průměru EU, který činil 56,4%. Z hlediska vývoje je zřejmé, že MSP využily konjunktury a navýšily v absolutních hodnotách svůj výkon i zaměstnanost, nicméně za sledované období spíše mírně oslabují vůči velkým podnikům.

Cíl je plněn pouze v absolutním vyjádření vlivem vrcholu ekonomického cyklu v roce 2019. Nicméně z pohledu poměrného příspěvku MSP na tvorbě přidané hodnoty i zaměstnanosti tento cíl plněn není a trend je opačný.

7.3 Stát podporuje posun ekonomiky na vyšší pozice v mezinárodní dělbě práce a v mezinárodním hodnotovém řetězci

Podíl high-tech výrobků na celkovém vývozu ČR v přeshraničním pojetí měl rostoucí trend a svého vrcholu dosáhl v roce 2020 (13,1 %), od roku 2021 však hodnoty klesají.¹⁸² Největší podíl tvoří vývoz ICT zařízení, počítačů a optických přístrojů. Hlavními trhy těchto výrobků jsou pak USA (22,2 % z celkového vývozu) a Německo (20,2 %). Nicméně dle konstrukce tohoto indikátoru je započítáván dovoz a vývoz jakéhokoliv zboží procházejícího hranicemi ČR, tedy i jednoduchý přesun zboží mezi sklady nadnárodních dopravních a obchodních společností pro region EU. V případě národního pojetí (tedy započtení vývozu a dovozu jen při změně vlastnictví) se podíl high-tech výrobků zvýšil mezi lety 2015–2019 pouze

¹⁷⁸ MPO (2022) *Evaluace a jiné analýzy*. Dostupné [zde](#).

¹⁷⁹ EK (2023) *European Green Deal*. Dostupné [zde](#).

¹⁸⁰ POINTONE (2023) Dostupné [zde](#).

¹⁸¹ MPO (2021) *Strategie na podporu malých a středních podniků pro období 2021 - 2027*. Dostupné [zde](#).

¹⁸² [Ind. 7.3.1.](#)

o jeden p. b. na 12 %, z čehož převážnou část zaujímají počítače, elektronické a optické přístroje a zařízení.¹⁸³

Podíl výrobků medium high-tech na českém exportu v národním pojetí se od roku 2020 propadá, od svého maxima 55,9 % (2019) hodnota klesla na 53,6 % (2021). Propad je zapříčiněn narušením mezinárodních dodavatelských řetězců během pandemie a svou roli sehrají i geopolitické události let následujících. Největší propad je evidován u podílu vývozu motorových vozidel, oproti roku 2019 dělá pokles 3,3 p.b. (2021). Podíl výrobků medium low-tech naopak vzrostl v roce 2021 na úroveň 20 %, zejména v kategorii základních kovů, stejně tak kategorie low-tech výrobků mírně posílila a zaujímá téměř 14 % českého exportu.

Příjmy z prodeje technologických služeb do zahraničí mezi lety 2015-2021 vzrostly o 74,9 %¹⁸⁴ Nejzásadnějšími kategoriemi jsou počítačové služby – IT poradenství a související služby, a dále pak tvorba originálního počítačového softwaru. Příjmy ze služeb výzkumu a vývoje vzrostly od roku 2015 o 59 %, zejména vlivem výzkumu a vývoje prováděného na zakázku. Příjmy z vlastnických práv k výsledkům výzkumu a vývoje od roku 2019 sledují rostoucí trend a v roce 2021 činil přírůstek oproti roku 2015 85 p.b. Příjmy z licenčních poplatků k právu používat průmyslové vlastnictví vzrostly mezi lety 2015-2021 u užitných vzorů o 72 %, u patentů je však pokles 12% a u průmyslových vzorů sledujeme propad nejmarkantnější, a to o téměř 70 % (z 1 186 981 tis. Kč na 362 646 tis. Kč).¹⁸⁵

Kromě dotační podpory pro konkurenceschopnost byla v menší míře spuštěna podpora rizikového kapitálu a finanční nástroje pod správou Národní rozvojové banky (NRB). V roce 2020 je spuštěn finanční nástroj IPO Fond určený pro MSP, poptávající kapitál veřejným úpisem akcií. Trh Start na Pražské burze pro malé akciové podniky funguje již pátým rokem a z původních dvou nyní zahrnuje 13 společností, které cílí na získání nižších desítek mil. korun kapitálu. Komplexní rozvoj kapitálových trhů, které jsou stále velmi malé a nepříliš aktivní, má na starosti koncepce Ministerstva financí z roku 2019.

Počet patentových přihlášek z ČR podaných u Evropského patentového úřadu v průběhu let kolísá. V roce 2021 se jednalo o počet 204.¹⁸⁶ Pro ČR jsou nejvýznamnější Evropský patentový úřad a Patentový úřad Spojených států amerických (577 přihlášek v roce 2018). Na území ČR zajišťuje patentovou ochranu Úřad průmyslového vlastnictví ČR. Ten v roce 2022 evidoval 987 zapsaných užitných vzorů, 507 patentových přihlášek, z čehož bylo 355 udělených patentů.

Vlivem dopadu pandemie na dodavatelské řetězce oslabil význam export medium high-tech, zejména u vývozu motorových vozidel. Podíl high-tech vývozu taktéž lehce poklesl. Rostou příjmy z technologických služeb. ČR v rámci služeb posiluje v zakázkovém výzkumu a tvorbě software na zakázku.

7.4 Zvyšuje se
kvalita přímých
zahraničních investic
v České republice

Česká ekonomika je otevřená, proto je výrazně složena nejen z tuzemských firem, ale také z podniků pod zahraniční kontrolou. Po mnoha letech plošné podpory přímých zahraničních investic zavádí ČR přístup k výběru prioritních investičních odvětví (tzv. domén) a regionů vhodných pro přednostní lokalizaci zahraničních investic. V březnu 2023 schválila vláda novelu o investičních pobídkách v reakci na nedostatky novely z roku 2019. Měla by zajistit efektivnější systém schvalování, které přechází do gesce MPO a dalších resortů, zejména MF. Podpora zahraničních investic se zaměřuje primárně na podporu technologických investic a výzkumu a vývoje. Pobídky, jsou posuzovány dle regionálního přínosu a jsou podporovány projekty s vyšší přidanou hodnotou – zprostředkovaně skrze ukazatele vyšších mezd či podílu výzkumných a vývojových pracovníků. Měly by tak v budoucnu přispívat ke zvýšené produktivitě práce ve zpracovatelském sektoru. Dále jsou také sníženy vstupní limity pro malé a střední podniky, čímž mají být pro ně pobídky dostupnější. Za účelem eliminace potenciálních bezpečnostních rizik souvisejících se zahraničními investicemi ze států mimo EU byl přijato nařízení Evropského parlamentu o prověřování zahraničních investic. To zavádí mechanismus kontroly a monitoringu přímých

¹⁸³ [Ind. 7.3.2.](#)

¹⁸⁴ [Ind. 7.3.2.](#)

¹⁸⁵ ČSÚ (2022) *Licence na předměty průmyslového vlastnictví – 2021*. Dostupné [zde](#).

¹⁸⁶ [Ind. 7.3.3.](#)

zahraničních investic z hlediska jejich bezpečnosti a reflektuje rozvoj spolupráce EU v této oblasti.¹⁸⁷ V ČR vešel v účinnost tento národní prověřovací mechanismus v květnu 2021.¹⁸⁸

Nepřímá finanční podpora firem mimo výše uvedené investiční pobídky není využívána. Pro podporu malých podniků dále funguje trh Start na Pražské burze pro malé akciové podniky, které cílí na získání nižší desítky mil. korun kapitálu, ale potřebný komplexní rozvoj kapitálových trhů má na starosti koncepce Ministerstva financí z roku 2019. V dubnu 2023 byl vládě předložen zákon, který na tuto koncepci navazuje a jeho cílem je zavést opatření přispívající k rozvoji finančního trhu v ČR.

Celkově produktivita práce v ČR za posledních 30 let vzrostla o 85 %, a průměrný roční růst jsou 2,4 %.¹⁸⁹ Roční míra růstu reálného HDP na zaměstnance je sledována od roku 2005 a během roku 2020 poklesla na své minimum (96,15), avšak v roce 2021 je již evidován nárůst o 7 p.b. na 103,17.¹⁹⁰

Cíl se obecně plní a produktivita práce se na konci roku 2022 zvýšila vlivem nárůstu přidané hodnoty při současném mírném růstu zaměstnanosti.¹⁹¹ ČR však stále zaostává za průměrem EU a reálný vývoj produktivity práce byl v roce 2020 výrazně zasažen pandemií covid-19. V oblasti investičních pobídek byla novela z roku 2019 aktualizována další z roku 2023, která předává schvalování investiční pobídek do rukou dotčených rezortů a mění jejich systém v reakci na geopolitické změny, nutnost zvýšení strategické autonomie ČR a posun v energetické transformaci.

¹⁸⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/452 ze dne 19. března 2019, kterým se stanoví rámec pro prověřování přímých zahraničních investic směřujících do Unie (2021)

¹⁸⁸ MPO (2023) *Prověřování zahraničních investic*. Dostupné [zde](#).

¹⁸⁹ MPO (2023) *Analýza vývoje ekonomiky – prosinec 2022*. Dostupné [zde](#).

¹⁹⁰ [Ind. 7.4.1.](#)

¹⁹¹ MPO (2023) *Analýza vývoje ekonomiky ČR – březen 2023*. Dostupné [zde](#).

8 Česko má dobře fungující a stabilní instituce pro podporu aplikovaného výzkumu a vývoje a pro identifikaci příležitostí v této oblasti.

Předpokladem vyšší míry inovací je fungující propojení mezi výzkumnými organizacemi, kvalitním školstvím a podniky. Je nezbytné obnovit a podporovat institucionální základnu aplikovaného výzkumu a zefektivnit šíření a sdílení znalostí z výzkumných organizací s důrazem na jejich následné uplatnění v praxi. Schopnost inovovat na základě výzkumu a vývoje je nutnou podmínkou pro zvyšování životní úrovně. Na inovacích také závisí naše schopnost reagovat na očekávané potřeby společnosti a globální výzvy. Výzvou do budoucna, kromě samotné inovační činnosti, je schopnost podniků inovace zobchodovat a vytvářet z nich celý hodnotový řetězec. Musejí nové řešení nejen doma objevit, ale také použít a prodat, aby co největší část přidané hodnoty zůstala v domácí ekonomice. Klíčovým úkolem státu je podporovat navazování činnosti výzkumných organizací na malé a střední podniky a zefektivnění a zrychlení komercializace výsledků výzkumu, a tak posilovat dosud nedostatečnou institucionální základnu aplikovaného výzkumu.

Množství prostředků na výzkum vývoj a inovace (VaVal) i počty výzkumných pracovníků a specialistů rostou, a to zejména díky podnikům pod zahraniční kontrolou. Investiční výdaje v oblasti VaVal však klesají a vládní výdaje nedosahují stanovených cílů. Pokles studentů v technických oborech se nedaří zastavit, i když stále existuje výrazný potenciál pro zvýšení počtu studentek a absolventek.

Inovační aktivita podniků roste, a to nejen u podniků pod zahraniční kontrolou. Tuzemské firmy ve větší míře realizují vnitropodnikový výzkum a z pohledu tržeb postupně narůstá spolupráce s vysokoškolským sektorem. Nicméně výzkum, vývoj a inovace jsou převážně doménou zahraničních a velkých podniků. Malé i střední podniky inovují výrazně méně. Z pohledu mezinárodního srovnání je ČR stále spíše jen mírným inovátorem a nepatří ani mezi evropskou špičku.

8.1 Česko má stabilní materiální i personální kapacitu výzkumu a vývoje s odpovídající strukturou a zaměřením, do které jak stát, tak podniky investují dostatečné finanční zdroje

Výzkumná a vývojová činnost se významně podílí na vzniku nových znalostí a prostřednictvím jejich transformace do nových nebo inovovaných produktů, technologií či procesů je nezbytným předpokladem stabilního a dlouhodobě udržitelného ekonomického růstu společnosti. Bez odpovídajícího objemu finanční podpory jak ze strany státu, tak i podnikatelského sektoru nelze očekávat, že bude výzkum a vývoj v České republice přinášet mezinárodně konkurenceschopné poznatky, inovace a technologie, které se budou podílet na zvyšování produktivity a zaměstnanosti českého hospodářství, a tím nepřímo i na sociální soudržnosti a udržitelném rozvoji společnosti.

Celkové výdaje na výzkum a vývoj (GERD) vzrostly v roce 2021 na 121,9 mld. Kč. Oproti roku 2018 se jedná o nárůst 19,2 mld. Kč. Vůči HDP je intenzita výzkumu a vývoje k roku 2021 na úrovni 2 %.¹⁹² *Inovační strategie ČR 2019-2030* ovšem počítala s posílením financování do roku 2020 na 2 % HDP, 2025 na 2,5 % HDP, 2030 na 3 % HDP, tj. každý rok růst o 0,1 p. b.; z toho nárůst na 1 % HDP z veřejných zdrojů a z podnikatelských zdrojů na 1,5 % HDP v roce 2025 a na 2 % v roce 2030.

Z pohledu sektorů provádění je zřejmý pokračující vliv soukromých podniků pod zahraniční kontrolou zejména ve zpracovatelském průmyslu, které financují 2/3 podnikatelského výzkumu a vývoje a jsou největším zdrojem financí na výzkum a vývoj v ČR.

Investiční výdaje mezi lety 2015–2021 výrazně poklesly a klesající trend je stále zachován, v roce 2021 jejich zastoupení ve výdajích na VaVal činilo pouze 9 %. V rámci jejich struktury posílil význam dlouhodobého nehmotného majetku – softwaru, know-how a průmyslových práv. Tyto výdaje v roce 2021 zaujímaly 25 % investic do VaV.¹⁹³ Tyto investice realizují opět zejména soukromé podniky zpracovatelského průmyslu pod zahraniční kontrolou. U investiční intenzity do

¹⁹² [Ind. 8.1.1.](#)

¹⁹³ [Ind. 8.1.1.](#)

výzkumu a vývoje (podíl investic do VaV vůči tvorbě hrubého fixního kapitálu v regionu) dosahuje nejlepšího výsledku s 3,32 % kraj Jihomoravský, a po propadu, který následoval po vrcholu v roce 2014 tento podíl od roku 2019 opět stoupá.

Státní rozpočtové výdaje na výzkum a vývoj (GBARD) dlouhodobě rostou a v roce 2021 dosáhly 38,3 mld. Kč.¹⁹⁴ Nicméně při vyjádření GBARD jakožto podílu na celkových výdajích státního rozpočtu ČR hodnota od roku 2017 dlouhodobě klesá. V roce 2021 tato hodnota spadla na 2,01 %.¹⁹⁵ Celkové veřejné výdaje vzrostly mezi roky 2020 a 2021 o 0,54 p.b. Tyto výdaje byly v letech 2015–2018 prakticky rovnoměrně rozloženy mezi institucionální a účelovou podporu a měly až na výjimky charakter neinvestičních výdajů. V roce 2021 došlo k nárůstu u institucionální podpory na úkor účelové, která klesla o 2 p.b. Největším poskytovatelem bylo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (v roce 2021 téměř 15 mld. Kč). Z pohledu příjemců se jedná zejména o veřejné a státní vysoké školy a pracoviště Akademie věd ČR. Soukromé podniky jsou příjemci pouze v malém měřítku, přičemž jsou podpořeny zejména domácí podniky a střední velikosti. Tyto podniky jsou aktivní zejména přímo ve výzkumu a vývoji či v elektrotechnickém, kovozpracujícím a automobilovém průmyslu, informačních a komunikačních činnostech.

Podíl GBARD na celkovém HDP dlouhodobě stagnuje kolem hodnoty 0,62 %. Po nárůstu v roce 2020 (0,67%) následoval v roce 2021 pokles na 0,63 % HDP.¹⁹⁶

Nejdůležitější zdroj financování výzkumné a vývoje činnosti prováděné na našem území představují podniky. V roce 2021 se tyto zdroje podílely z 60 % na financování VaV v Česku. V absolutním vyjádření vynaložily tuzemské nebo zahraniční podniky do VaV prováděném na našem území 72,8 mld. Kč.¹⁹⁷ Především mezi lety 2012 a 2015 byly důležitým zdrojem financování zdroje EU.

Srovnání s členskými státy EU ukazuje, že Česká republika vykazuje po Slovinsku druhý nejvyšší podíl investic do VaV na HDP mezi novými členskými státy a má v současnosti vyšší intenzitu VaV než řada jihoevropských členských zemí jako Španělsko, Itálie, Portugalsko či Řecko. Růst intenzity VaV patřil v Česku posledním desetiletí k největším v rámci členských zemí EU27.¹⁹⁸

Nejvyšší intenzita VaV v roce 2021 byla mezi členskými státy vykázána ve Švédsku (3,35 %), v Rakousku (3,22 %), v Belgii (3,19 %), v Německu (3,13 %), ve Finsku (2,98 %) a v Dánsku (2,81 %). Šest členských států zaznamenalo v roce 2021 výdaje na VaV 1 % jejich HDP: Rumunsko (0,48 %), Malta (0,65 %), Lotyšsko (0,71 %), Bulharsko (0,81 %), Kypr (0,89 %) a Slovensko (0,95 %).¹⁹⁹

Ze zemí mimo EU má dlouhodobě nejvyšší intenzitu VaV Izrael a Jižní Korea. Více jak 3 % HDP se na VaV vynakládá i v Japonsku, ve Spojených státech, ve Švýcarsku nebo na Tchaj-wanu. V Rusku to je jen kolem 1 % jejich HDP.²⁰⁰

Kvalifikované lidské zdroje působící přímo ve výzkumu a vývoji sehrávají klíčovou úlohu v procesu vytváření a transferu znalostí a jsou tak jedním ze zásadních předpokladů zajištění dlouhodobě udržitelného ekonomického a technologického rozvoje společnosti prostřednictvím vlastních sil. Celkový počet osob pracujících ve výzkumu a vývoji dlouhodobě roste a k roku 2021 to bylo téměř 85 tis. přepočtených osob na plný úvazek²⁰¹ (FTE²⁰²). Oproti roku 2018 tento počet vzrostl o 10 tis. osob. Co se týče zastoupení pohlaví, 71 % těchto osob se identifikují jako muži a počet mužů a žen se výrazně přibližuje pouze u pomocných pozic. Poměr žen dlouhodobě spíše klesá. Z celkového počtu osob je 56,8 % výzkumných pracovníků, 30,6 % technických a odborných pracovníků a 12,6 % ostatních pomocných pracovníků. Zatímco poměr výzkumných

¹⁹⁴ [Ind. 8.1.2.](#)

¹⁹⁵ [Ind. 8.1.2.](#)

¹⁹⁶ [Ind. 8.1.2.](#)

¹⁹⁷ [Ind. 8.1.1.](#)

¹⁹⁸ EUROSTAT (2022) *New Eurostat R&D expenditure*. Dostupné [zde](#).

¹⁹⁹ EUROSTAT (2022) *EU investment in R&D increased to €328 billion in 2021*. Dostupné [zde](#).

²⁰⁰ OECD (2023) *Gross domestic spending on R&D (indicator)*. Dostupné [zde](#).

²⁰¹ [Ind. 8.1.3.](#)

²⁰² Full time equivalent – přepočtený počet osob na plné pracovní úvazky. Evidenční počet k roku 2018 ve fyzických osobách (Head Count) byl 113 447 osob.

pracovníků roste, u technických a pomocných pracovníků sledujeme spíše klesající trend. Největší počet pracovníků vykonává svou činnost v soukromých podnicích pod zahraniční kontrolou (32,4 %), veřejných a státních vysokých školách (24,7 %) a domácích podnicích (24 %). Většina pracovníků vykonává svou činnost v oblasti technických věd (43,2 %) a přírodních věd (36,3 %). Od roku 2018 pozorujeme pokles počtu pracovníků v oblastech sociálních, humanitních a technických věd, zatímco přírodní vědy a zemědělské vědy vykazují dlouhodobý nárůst.

Podíl vědeckých publikací ve spoluautorství domácích a zahraničních výzkumníků se dlouhodobě roste a v roce 2021 tato hodnota dosáhla 58,8 %.²⁰³ Cílená podpora projektů excelentního výzkumu je stále pouze ojedinělá a proto nepostačující. To lze ilustrovat na velmi nízké úspěšnosti českých žadatelů při získávání projektů ERC (Evropské výzkumné rady). Účast v těchto projektech je považována za indikátor kvality vědeckých institucí či celého národního výzkumu.²⁰⁴

Počty studentů i absolventů technických oborů, tedy studentů v oboru vzdělávání, matematiky, statistiky a přírodních věd, ICT i techniky, výroby a stavebnictví v letech 2015-2019 plošně klesly, od té doby jejich počty opět vzrůstají s výjimkou technických a společenských oborů, které se stále snižují.²⁰⁵ Přičemž u první kategorie jediným rostoucím oborem vzdělání vzhledem k počtu studentů bylo životní prostředí. U kategorie ICT rostl pouze vývoj a analýza software a aplikací. Podíl studentů všech těchto oborů v poměru k mladistvým v letech 20–29 zůstal stejný či se snížil. V posledních 5 letech narostl počet studentek v oborech z oblasti ICT a to o 32,6 %.²⁰⁶ Dlouhodobě má však Česko nejnižší zastoupení žen v ICT v EU, 92,6 % zaměstnanců s ICT vzděláním tvoří muži.²⁰⁷

Obor vzdělávání matematika, statistika a přírodní vědy je jediný, ve kterém převládají ženy. V poměru k ostatním studentům poklesl hlavně obor techniky, výroby a stavebnictví, zejména díky interdisciplinárním programům.

Množství prostředků na VaV i počty výzkumných pracovníků a specialistů rostou, a to zejména díky podnikům pod zahraniční kontrolou. Investiční výdaje na VaV však klesají a vládní výdaje nedosahují stanovených cílů. Pokles studentů v technických oborech se nedaří zastavit, i když stále existuje výrazný potenciál pro zvýšení počtu studentek a absolventek.

²⁰³ [Ind. 8.1.4.](#)

²⁰⁴ MŠMT (2020) *Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky 2021+*. Dostupné [zde](#).

²⁰⁵ ČSÚ (2022) *Studenti a absolventi vysokých škol v České republice (2001-2021)*. Dostupné [zde](#).

²⁰⁶ ČSÚ (2022) *Studenti a absolventi vysokých škol v České republice (2001-2021)*. Dostupné [zde](#).

²⁰⁷ EUROSTAT (2022) *More men with an ICT education employed than women*. Dostupné [zde](#).

8.2 Roste inovační aktivita podniků, založená zejména na výsledcích domácího výzkumu a vývoje, a rozsah spolupráce mezi akademickou a podnikatelskou sférou

Za klíčový faktor pro inovační činnost je považován výzkum a vývoj. Celkově firmy v roce 2020 investovaly do inovačních aktivit více jak 266 mld. Kč a jedná se o nárůst o více jak 100 mld. Kč oproti roku 2018.²⁰⁸ Více investují do inovací podniky pod zahraniční kontrolou, a to téměř dvojnásobně oproti podnikům domácím. Podíl inovačních podniků, které zároveň provádějí výzkumnou a vývojovou činnost, dosáhl 40,7 %, ²⁰⁹ z čehož náklady na vnitropodnikový výzkum a vývoj představovaly 72,8 mld. Kč.²¹⁰ Častěji tuto VaV činnost provádějí inovační podniky domácí. Podíl nákladů na inovace na tržbách těchto inovujících podniků se v čase příliš neměnil, po propadu v roce 2018 však vzrostl na 3,1 % (2021).²¹¹

Úspěšně zavedené procesní a produktové inovace realizovalo v rozmezí let 2018-2020 celkem 56,9 % podniků.²¹² Převážně se jednalo o procesní inovace, což značí důraz na zlepšení vnitropodnikových procesů, marketingových metod a organizačních změn. Více zavádí tyto inovace podniky pod zahraniční kontrolou a jejich uplatnění také roste s velikostí firmy.²¹³

V roce 2020 činila daňová podpora výzkumu a vývoje v podnicích 2,1 mld. Kč. Nejvíce tuto podporu čerpaly soukromé podniky pod zahraniční kontrolou (1,3 mld. Kč) a soukromé podniky domácí (847 mil. Kč).²¹⁴

Od roku 2016 výdaje firem do VaV rostou a v roce 2021 dosáhly 76,6 mld. Kč.²¹⁵ Přičemž investiční náklady na VaV činí přibližně 8,3 % a nejčastěji jsou výdaje na VaV větší než 100 mil. Kč.

Podíl inovačních podniků, které spolupracovaly na inovacích s vysokými školami, dosáhl 11 % v roce 2018, avšak v současnosti tento podíl klesá a v roce 2020 to bylo pouze 9,8 %.²¹⁶ K největšímu propadu došlo u podniků pod zahraniční kontrolou, kde došlo oproti předchozímu sledovanému období o propad 4,3 %, může se jednat o důsledek opatření spojených s pandemií covid-19. Co se týče stavu u domácích podniků, ten setrvává na hodnotách kolem 10 %.

Investice rizikového kapitálu do začínajících podniků jsou v ČR velmi nízké, pohybují se kolem 0,005 % HDP. Svého vrcholu dosáhly v roce 2017 (0,007 % HDP).

Inovační aktivita podniků stále roste, a to nejen u podniků pod zahraniční kontrolou. Tuzemské firmy ve větší míře realizují vnitropodnikový výzkum a z pohledu tržeb postupně narůstá spolupráce s vysokoškolským sektorem. Nicméně plošně jsou inovace spíše doménou firem pod zahraniční kontrolou a velkých firem. Z pohledu mezinárodního srovnání je však ČR stále spíše jen mírným inovátorem a nepatří ani mezi evropskou špičku.

²⁰⁸ [Ind. 8.2.4.](#)

²⁰⁹ [Ind. 8.2.3](#)

²¹⁰ [Ind. 8.1.1.](#)

²¹¹ [Ind. 8.2.4.](#)

²¹² [Ind. 8.2.2.](#)

²¹³ ČSÚ (2022) *Inovační aktivity podniků 2016–2018*. Dostupné [zde](#).

²¹⁴ [Ind. 8.2.6.](#)

²¹⁵ [Ind. 8.2.1.](#)

²¹⁶ [Ind. 8.2.7.](#)

9 Přírodní zdroje jsou využívány co nejefektivněji a nejšetrněji tak, aby se minimalizovaly externí náklady, které jejich spotřeba působí.

Udržitelnost, produktivita a v neposlední řadě samotná vyspělost ekonomiky se odráží ve schopnosti pracovat se zdroji, a to zejména s efektivitou jejich využití a recyklace. Důležitou součástí takového řešení je lepší využití domácích zdrojů – nahrazování přírodních materiálů recyklací odpadů a druhotnými surovinami. V rámci transformace směrem k cirkulární ekonomice je klíčové zaměřit se na tvorbu výrobků již s ohledem na znovuvyužití maxima vstupních materiálů a komponent i po skončení jeho životního cyklu.

S využíváním zdrojů se pojí externality neboli externí náklady a přínosy. Externality jsou zahrnuté v ceně zdrojů pouze částečně a společnost proto využívá zdroje více nebo naopak méně, než je odpovídající jejich společenské hodnotě.

Mezi zdroji jsou pro českou ekonomiku nejdůležitější energetické a ostatní nerostné suroviny, půda, voda a čisté ovzduší. Dalším důležitým parametrem spotřeby zdrojů jsou emise skleníkových plynů, zejména CO₂, znečišťujících látek a produkce odpadů.

Snižování emisí skleníkových plynů v posledních letech spíše stagnuje. Emisní náročnost hrubého domácího produktu dlouhodobě úspěšně klesá, nicméně oproti EU je násobně vysoká.

Oběhové hospodářství se doposud nedařilo rozvíjet, což odpovídá dlouhodobé a transformační povaze tohoto cíle. Proběhla již řada aktivit ve veřejné správě, byly přijaty strategické dokumenty Cirkulární Česko 2040 a jeho akční plán, nicméně transformace průmyslu, ekonomiky a zvýšení cyklického využívání zdrojů a vyšší využívání druhotných zdrojů se doposud nepodařilo nastartovat. Pozvolně se zvyšuje materiálová a energetická účinnost a trend vývoje směřuje dobrým směrem, nicméně i přes tento pozitivní trend nedosahuje materiálová účinnost evropského standardu a nedostatky se objevují v oblasti energetických úspor, a to zejména v plnění závazků směrnice 2012/27/EU o energetické účinnosti.

Potravinovou soběstačnost je důležité vnímat spíše optikou EU a vnitřního trhu, do kterého patříme. Důležitým tématem se proto stává potravinová bezpečnost a s ní související ochrana kvalitní zemědělské půdy.

9.1 Snížují se emise skleníkových plynů a náročnost produktu na tyto emise

U dat z roku 2020 je potřeba držet v paměti kontext pandemie covid-19, která ekonomickou aktivitu výrazně utlumila a zasloužila se tím o propad celkových emisí skleníkových plynů.

Národní cíle a očekávaná trajektorie v oblasti snižování emisí skleníkových plynů jsou stanoveny ve strategickém dokumentu *Politika ochrany klimatu v ČR*.²¹⁷ Tento dokument je v roce 2023 aktualizován s ohledem na přijetí balíčku *Fit for 55* a dynamiku změny klimatu v uplynulých letech. Pro rok 2020 byl stanoven cíl snížit emise oproti roku 2005 o 32 Mt CO₂ekv. (bez započítání sektoru LULUCF²¹⁸), tedy dosáhnout celkové hodnoty přibližně 114 Mt CO₂ekv. Tento cíl se podařilo naplnit a emise CO₂ekv. dosahovaly v roce 2020 hodnoty 113,34 Mt²¹⁹ při plnění 71 % opatření a úkolů POK. Splnění cíle POK k roku 2030 (pokles o 44 Mt CO₂ekv. vůči roku 2005) je možné, avšak budou zapotřebí dodatečná opatření, která by měla být obsažena právě v aktualizaci POK a souběžně probíhající aktualizaci *Národního klimaticko-energetického plánu* (viz dále) a *Státní energetické koncepce*.

Od roku 2017 je také patrný postupný negativní vliv sektoru LULUCF, zejména z důvodu masivní těžby dřeva při kůrovcové kalamitě. Vlivem této kalamity a velké těžby dřeva přestal tento sektor uhlík pohlcovat, a již od roku 2018 místo toho výrazně přispívá k produkci celkových emisí CO₂.

²¹⁷ MŽP (2017). *Politika ochrany klimatu*. Dostupné [zde](#).

²¹⁸ Sektor LULUCF je zkratkou Land Use, Land Use Change and Forestry – využívání krajiny, změny ve využívání krajiny a lesnictví.

²¹⁹ [Ind. 9.1.1.](#); [Ind. 13.2.2.](#)

Sektor, který většinou nabývá záporných hodnot, proto přispěl v roce 2020 dle odhadů množstvím emisí 12,77 Mt CO₂ekv.²²⁰.

V přepočtu na emisní intenzitu (emise vůči HDP) vykazuje hospodářství ČR stále silnou závislost na uhlíkových technologiích a palivech. Ve srovnání emisní intenzity dosahovalo ČR v roce 2020 hodnoty 0,530 kg CO₂ekv. na 1 EUR, přičemž průměr EU27 je 0,258.²²¹

Vzhledem k ruské invazi na Ukrajinu, vlnám sankcí ze strany EU a balíčku opatření RePower EU s cílem odříznutí se od ruského plynu lze očekávat v letech po roce 2022 značné výkyvy od klesajícího trendu emisí po pandemii covid-19.

ČR realizuje řadu opatření ke snížení produkce skleníkových plynů. Tato opatření obecně vycházejí z Politiky ochrany klimatu v ČR. Struktura a druhy podpory pro obnovitelné zdroje energie a zvyšování energetické účinnosti jsou od roku 2020 rámcově nastaveny ve Vnitrostátním plánu ČR v oblasti energetiky a klimatu. Aktualizace tohoto dokumentu probíhala během roku 2023 a v říjnu byla vládou vzata na vědomí. Následovat budou jednání s Evropskou komisí a finální verze by měla být hotova do 30. června 2024.

Značný vliv na výši emisí v ČR zapříčiní i změna energetického mixu a odklon od fosilních zdrojů směrem k udržitelným zdrojům energie, kterým se v důsledku geopolitických událostí věnuje větší pozornost.

Cíle snížení emisí dosaženo není. Emisní náročnost hrubého domácího produktu klesá, nicméně oproti EU je stále velmi vysoká.

9.2 Zvyšuje se podíl oběhového hospodářství na celkovém objemu materiálových toků

V roce 2021 činila míra cyklického využití materiálů v ČR 11,4 %, což je navýšení o 2,3 p.b. oproti roku 2017 a přiblížila se tak evropskému průměru, který činí 11,7 %²²² a spíše stagnuje poté co poklesl z 12 % v roce 2019 na 11,7 % v letech 2020 a 2021. Vzhledem ke konstrukci tohoto indikátoru však nejsou v tomto podílu započítány druhotné suroviny.

Stavební průmysl jakožto jedna z důležitých součástí ekonomiky je odvětví, kde je inovační potenciál k udržitelnější a cirkulární transformaci jedním z nejvyšších. V současné době se stavební odpad používá jako materiál k recyklaci a na zásyp. V roce 2021 byl recyklováno 71,12 % stavebního materiálu a ačkoliv je to nárůst oproti propadu v roce 2020 o 2 p.b., trend je stále spíše klesající.²²³ Na zásyp bylo použito 20,32 % stavebního odpadu, avšak pokles hodnoty o 7,27 p.b. oproti roku 2019 byl způsoben z velké části změnou metodiky o rok později, kdy byla kategorie "ukládání odpadu jako technologického materiálu na zajištění skládky" přeřazena do kategorie skládkování. Se zlepšením hodnot v indikátoru míry využití cirkulárního materiálu by mohla pomoci iniciativa *Nový Evropský Bauhaus*, která je součástí Zelené dohody pro Evropu. Jejím hlavním cílem je zaměřit a podpořit pozornost stavebního sektoru směrem k zeleným a udržitelnější alternativám.

*Strategický rámec Cirkulární Česko 2040*²²⁴ byl schválen vládou ČR dne 13. 12. 2021. Cílem tzv. Cirkulárního Česka je formulování předpokladů, strategických cílů a opatření potřebných pro vytvoření odolné oběhové ekonomiky. Bylo vymezeno 10 prioritních oblastí od produktu a jeho designu, přes průmysl, energetiku, bioekonomiku k odpadovému hospodářství a dalším. Dokument byl vytvořen ve spolupráci s OECD a financován z Programu na podporu strukturálních reforem EU. V červnu 2023 byl vládou ČR schválen navazující implementační *Akční plán pro období 2022-2027*, který stanovuje konkrétní aktivity a úkoly na následující šestileté období s cílem přispět naplnění cílů stanovených ve Strategickém rámci.

V březnu 2020 představila EU nový *Akční plán oběhové strategie*, který je součástí *Zelené dohody pro Evropu* a navrhované průmyslové strategie. Jeho součástí jsou návrhy na ekodesign²²⁵ (udržitelnější design výrobků), snížení produkce odpadu a posílení práv

²²⁰ CENIA, MŽP (2021) *Vyhodnocení politiky ochrany klimatu v ČR*. Dostupné [zde](#).

²²¹ EUROSTAT (2022) *Air emissions intensities by NACE Rev. 2 activity*. Dostupné [zde](#).

²²² [Ind. 9.2.1.](#)

²²³ [Ind. 9.2.3.](#)

²²⁴ MŽP (2021) *Strategický rámec cirkulární ekonomiky České republiky 2040*. Dostupné [zde](#).

²²⁵ EK (2023) *ESPR – Ecodesign for sustainable products regulation*. Dostupné [zde](#).

spotřebitelů, které by měly vést k větší inklinaci k cirkulární ekonomice. Pozornost je obzvlášť věnována odvětvím, které jsou náročné na zdroje, například textilní průmysl, elektronika, IT a komunikační technologie, plasty a stavebnictví.

Aktualizace *Plánu odpadového hospodářství ČR* s výhledem do roku 2035 byla vládou schválena v květnu 2022 a do konce srpna 2023 byla již k dispozici v rámci veřejné konzultace. Jedná se o hlavní strategii odpadového hospodářství. V POH ČR jsou zakomponovány veškeré cíle novelizovaných evropských směrnic, nového zákona o odpadech, zákona o výrobcích s ukončenou životností a novely zákona o obalech. Hlavním cílem je transformace směrem k cirkulární ekonomie, prevence vzniku odpadů, zvýšení podílu recyklace a materiálového využití odpadů

V roce 2022 byla dokončena transpozice evropské směrnice o jednorázových plastových obalech, a je jako zákon č. 244/2022 Sb. účinná od 1. 10. 2022.²²⁶ V ČR dosud neexistuje platná legislativa zabývající se vratnými plastovými odpady, toto by se mělo během roku 2023 změnit. Od února 2023 je z iniciativy soukromých prodejců možné plastové lahve vracet v několika prodejnách v ČR.

Cíl se doposud naplnit nedaří a cyklické využívání zdrojů se zvyšuje jen nepatrně. Ačkoliv probíhá řada přípravných aktivit veřejné správy, je nutné dokončit přípravu legislativních změn a začít realizovat zejména nákupy výrobků z recyklovaných materiálů a druhotných surovin dle parametrů zeleného veřejného zadávání. Dále je potřebné motivovat soukromý sektor a podnikatelské aktivity dle principů oběhového hospodářství pro dosažení evropských cílů.

9.3 Zvyšuje se energetická a materiálová účinnost ekonomiky

Materiálová produktivita, tedy ekonomická výkonnost na jednotku spotřebovaných surovin,²²⁷ se do roku 2019 zvyšovala. V roce 2020 nastal krátkodobý relativní decoupling. V důsledku pandemie covid-19 výkon ekonomiky poklesl meziročně o 5,6 %, u domácí materiálové spotřeby byl pokles ještě významnější, a to o 7,5 % na 157,7 mil.²²⁸ Z poklesu materiálové náročnosti je možné usuzovat na zvyšující se efektivitu přeměny vstupních materiálových toků na ekonomický výstup a také na pokles zátěže životního prostředí na jednotku HDP, nicméně jak je zmíněno výše data mohou být ovlivněna poklesem ekonomických činností během pandemických let.

Krátkodobého pohledu má podíl objemu produkce druhotných surovin na přímém materiálovém vstupu rostoucí trend. V roce 2018 dosahoval hodnoty 8,3 % a od roku 2011, kdy činil tento podíl 8,0 %, lze ve střednědobém horizontu pozorovat spíše kolísavý vývoj bez zásadních výkyvů.²²⁹

Energetická náročnost ekonomiky dlouhodobě stále klesá (od roku 1990 o polovinu), v roce 2019 dosáhla 0,375 MJ/HDP.²³⁰

Celková energetická dovozní závislost ČR v posledním desetiletí měla rostoucí trend. Z hodnoty 28,8 % v roce 2011 vzrostla na hodnotu 40,2 % v roce 2021. Ve srovnání se zeměmi EU 27 patří Česká republika mezi země s nízkou energetickou dovozní závislostí. Dovozní závislosti se vztahovala zejména k fosilním palivům z Ruska a v roce 2021 dosáhla hodnoty 25,4 %. Od začátku ruské invaze na Ukrajinu se dovoz plynu z Ruska do EU výrazně snížil. Dávky byly kompenzovány zejména nárůstem dovozu zkapalněného zemního plynu (LNG), především z USA. V prvním čtvrtletí roku 2023 se ČR dokázala zbavit závislosti na dovozu plynu z Ruska. Veškeré dodávky zkapalněného plynu z Nizozemí a plynu z Norska se do ČR dostaly přes Německo.²³¹

²²⁶ Zákon č. 244/2022 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o omezení dopadu vybraných plastových výrobků na životní prostředí.

²²⁷ Materiálová produktivita je měřena jako hodnota vyprodukovaného hrubého domácího produktu ve stálých cenách roku 2010 vůči domácí materiálové spotřebě (DMC).

²²⁸ [Ind. 9.3.1.](#)

²²⁹ ČSÚ (2023) *Envirometr: Podíl objemu produkce druhotných surovin na přímém materiálovém vstupu*. Dostupné [zde](#).

²³⁰ konstantní HDP 2015 v paritě kupní síly

²³¹ MPO (2023) *Do ČR se v prvním čtvrtletí roku 2023 nedovezl žádný plyn z Ruska*. Dostupné [zde](#).

V oblasti povinného snižování spotřeby dle směrnice 2012/27/EU postupuje ČR dle tzv. alternativního schématu, kde závazky nese stát a dosahování úspor realizuje zejména dotační politikou. Závazek povinného zvyšování energetické účinnosti a dosažení kumulované úspory energie 204,4 PJ za období 2014–2020 vyplývající z čl.7 směrnice se dlouhodobě nedaří naplnit a ČR svůj závazek do roku 2020 nesplní. Závazek druhý, tedy příkladná úloha budov veřejných subjektů vyplývající z čl. 5 směrnice, ČR za podmínky naplnění všech ohlášených investic splní. Cíl pod čl. 3 směrnice, tedy vnitrostátní orientační cíl energetické účinnosti, ČR plní.²³²

ČR se v příštím programovém období, tak jako doposud, spoléhá na plnění cílů a závazků energetické účinnosti na alternativní schéma, které je doplněno o schéma dobrovolných dohod. Dobrovolné dohody slouží jako nástroj pro zapojení subjektů třetích stran, a to bez nutnosti aplikace povinného schématu plnění ze strany státu. Základním pilířem plnění zůstávají dotační programy, které jsou doplněny o finanční nástroje. O rozšíření nabídky finančních nástrojů je momentálně jednáno.

Pro zlepšení situace do roku 2030 navrhl Vnitrostátní plán pro oblasti energetiky a klimatu alokaci cca 140 mld. Kč na podporu zvýšení energetické účinnosti.²³³

Pozvolně se zvyšuje materiálová a energetická účinnost a trend vývoje směřuje dobrým směrem, nicméně i přes tento pozitivní trend nedosahuje materiálová účinnost evropského standardu a nedostatky se objevují i v oblasti energetických úspor, a to zejména v plnění závazků v rámci směrnice 2012/27/EU o energetické účinnosti.

9.4 Využívání domácí zemědělské produkce se zvyšuje a snižuje se tak dovoz zemědělských produktů a posiluje se potravinová soběstačnost

Implementace *Strategie resortu Ministerstva zemědělství s výhledem do roku 2030* probíhá a první vyhodnocení těchto opatření proběhlo v roce 2020. Součástí této strategie je také zajištění přiměřené potravinové soběstačnosti. Nicméně opatření se realizují a průběžné výsledky jsou dostupné v každoroční Zprávě o stavu zemědělství. Potravinová soběstačnost závisí na dostupnosti vstupních výrobních surovin. U citlivých komodit je jejich produkce podporována, v případě surovin, ve kterých jsme soběstační, pak jde o udržení či rozšíření zpracovatelské kapacity. Cílem je omezit vývozu primárních surovin a zpětný dovoz konečných výrobků s vyšší přidanou hodnotou z těchto domácích surovin. Míra soběstačnosti v produkci některých základních plodin, tedy pokrytí domácí spotřeby domácí produkcí, však vykazuje v ČR spíše negativní trend.²³⁴ Indikativní cílové hodnoty pro roky 2020, 2025 a 2030 jsou stanoveny *Strategií resortu Ministerstva zemědělství s výhledem do roku 2030*.²³⁵

Ze sledovaných plodin zahrnutých do tohoto indikátoru²³⁶ se oproti minulým letem míra soběstačnosti v produkci některých základních potravin přestala sledovat. Jedná se o produkci ovoce, vína, chmelu a luskovin. Z dosud stále sledovaných potravin vzrostla v roce 2021 míra soběstačnosti u zeleniny (40 %), brambor (75 %) a drůbežího masa (68 %). Zde je nutné poznamenat, že veškeré hodnoty nedosahující 100 % je nutné dovážet, aby byla dosažena poptávka českého obyvatelstva. Jediné potraviny překračující mezník 100 % jsou mléko a mléčné výrobky (133 %) a hovězí maso (121 %), i u nich je však patrná stagnace nebo pokles.

Pro dosažení vyšší potravinové soběstačnosti jsou realizovány dotační programy. Na podporu konkurenceschopnosti jsou podporovány investice do zemědělských podniků, s preferencí zpracování vlastní produkce či produktů. Dále také investice na zpracování zemědělských produktů v potravinářských podnicích, kde hlavními příjemci z Programu rozvoje venkova jsou malé a střední podniky. A velké podniky jsou podpořeny národním dotačním programem 13. Pro modernizaci potravinářského průmyslu jsou vyčleněny finance na rozvoj inovací a to pro vylepšení produktů, postupů či technologií.²³⁷ Pro dlouhodobou konzervaci genetických zdrojů,

²³² MPO (2022) 10. zpráva o pokroku dosaženém při plnění vnitrostátních cílů energetické účinnosti. Dostupné [zde](#).

²³³ Report MPO k implementaci ČR 2030 (2020)

²³⁴ [Ind. 9.4.1.](#)

²³⁵ MZE (2016), *Strategie Ministerstva zemědělství s výhledem do roku 2030*. Dostupná [zde](#).

²³⁶ Vzhledem k dostupnosti dat nejsou pokryty technické plodiny a krmiva.

²³⁷ MZE (2023) *Report Ministerstva zemědělství k hodnocení ČR 2030*

jejich využití a ochranu světového přírodního bohatství existuje Národní program konzervace a využívání genetických zdrojů.

V rámci osvěty a zvyšování zdraví obyvatel byly realizovány aktivity Informačního centra bezpečnosti potravin, sdružující informace „od farmy až na vidličku“.²³⁸ Toto centrum provozuje veřejné internetové portály o závadnosti a bezpečnosti potravin, realizuje vzdělávací aktivity pro školy a zajišťuje informování v oblasti prevence onemocnění z potravin a zdravé výživy. Ministerstvo zemědělství posiluje vztah spotřebitelů k potravinám původem z jejich regionu a k českým potravinám. A to kupříkladu značením „Regionální potravina“,²³⁹ pro nejkvalitnější regionální potraviny, či dobrovolnou značkou „Česká potravina“.²⁴⁰

Další důležitou pozici zastávají potravinové banky, jejichž cílem je snížit plýtvání potravinami a rozdělit zachráněné potraviny lidem na hranici hmotné nouze a obnovovat solidaritu mezi lidmi. MZe od roku 2016 administruje národní dotační program 18, kterým podporuje provoz i rozvoj potravinových bank. MZe podporuje spolufinancování sběru a distribuce potravin jak od výrobců, tak zejména z obchodních řetězců. Od roku 2016 podpora potravinových bank činila 480,5 mil. Kč a bylo zachráněno více jak 38 tis. tun potravin.²⁴¹

Cílů potravinové soběstačnosti se daří dosáhnout pouze u některých komodit a trend je spíše klesající. I s ohledem na neúspěšnost v řadě komodit je do budoucna vhodné zvážit účelnost současného nastavení potravinové soběstačnosti, a to i v kontextu vnitřního trhu EU. Nejen potravinové soběstačnosti, ale i bezpečnosti nepřispívá množství kvalitní zemědělské půdy, které bylo v posledních letech značně zastavěno a znehodnoceno skladovými halami po celé ČR.

²³⁸ ICBP (2023) Bezpečnost potravin. Dostupné [zde](#).

²³⁹ Značka „Regionální potravina“ je Ministerstvem zemědělství udělována ve 13 krajích České republiky nejkvalitnějším zemědělským nebo potravinářským výrobkům, které musí být vyrobeny z lokálních surovin a mít vazbu na svůj kraj – ať již tradičním způsobem výroby nebo originální regionální recepturou.

²⁴⁰ Logem s českou vlajkou a nápisem „Česká potravina“ nebo jen slovy „Česká potravina“ si mohou potravináři dobrovolně označit své výrobky, pokud splňují požadavky § 9b zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, ve znění pozdějších předpisů. Tato značka odkazuje na místo původu potraviny.

²⁴¹ MZE (2023) Report Ministerstva zemědělství k hodnocení ČR 2030

10 Ekonomické aktivity podporuje stabilní a funkční infrastruktura.

Nezbytným předpokladem pro fungování odolné ekonomiky, podnikání i kvality života je chytře navržená, kvalitní a spolehlivá infrastruktura, jejíž stav je konstantě udržován na dobré úrovni, a která je dimenzována s dostatečnými rezervami i s ohledem na výzvy způsobené změnou klimatu. Takto fungující infrastruktura přispívá k hladké činnosti ostatních odvětví a napomáhá v budování odolnosti vůči krizím způsobeným lidmi nebo přírodou. Udržitelnost strategické infrastruktury je dána schopností poskytovat služby obecného ekonomického zájmu v dostatečném rozsahu za přijatelnou cenu v ekonomicky efektivních systémech. Závisí na struktuře a vzájemné interakci síťových odvětví provozujících infrastrukturu, veřejných a vyvolaných soukromých nákladech do její obnovy, změnách poptávky a technologických inovacích v oblasti síťových služeb. Měřítkem úspěšnosti budování a správy infrastruktury je kvalita služeb, které poskytuje.

Systém kritické infrastruktury pro fungování státu se daří rozvíjet, avšak současná geopolitická situace ukazuje potřebu zajištění maximální ochrany této infrastruktury. Více než kdy dříve se významně navýšil význam kybernetické a informační bezpečnosti státu pro ochranu kritické infrastruktury. Výstavba a modernizace dopravní infrastruktury mezinárodního významu je bohužel velmi pomalá a při současném trendu nelze hovořit o zajištění kvalitního dopravního spojení, ani konkurenceschopnosti železnice vůči silniční dopravě. Elektrizáční přenosová síť je doposud stabilní a zajišťuje bezproblémové a bezpečné dodávky elektřiny. Nicméně očekávaný vývoj následujících let vykazuje řadu rizik, se kterými je nutné počítat. Zásobování teplem a české soustavy zásobování tepelnou energií prošly velkou změnou poté, co země EU odstoupily od dodávek plynu z Ruska, a situace se vyvíjí turbulentně. Válka na Ukrajině, spíše než zvyšující se přítomnost dopadů změny klimatu, s sebou přinesla boom obnovitelných a druhotných zdrojů energie. Infrastruktura a dostupnost vysokorychlostního internetu se zlepšuje, a převážná část populace má dostupné připojení k internetu, nicméně na venkově je problém se stabilitou tohoto připojení. Do budoucna bude nutné se dále soustředit na zvýšení přenosové rychlosti a využití nových technologií. Vodohospodářská infrastruktura se pozitivně rozvíjí, přičemž rychlost rozvoje se jeví jako dostatečná na straně kanalizace a ČOV, u vodovodů je však trend výstavby a modernizace pomalejší, než by měl být.

10.1 Zachování trvalé státní kontroly nad systémem kritické infrastruktury a rozvíjení systému ochrany kritické infrastruktury

Seznam prvků kritické infrastruktury (KI), jejichž provozovatelem je organizační složka státu, se zpracovává a aktualizuje zpravidla jedenkrát ročně. Tento seznam obsahuje také infrastrukturu, která není provozována státem, ale spadá do věcné příslušnosti organizační složky státu. Prvky kritické infrastruktury, jejichž provozovatelem není organizační složka státu, je průběžně určována opatřením obecné povahy věcně příslušnými ministerstvy a jinými ústředními správními úřady a Českou národní bankou. Významný vliv státu je ze strategických důvodů zajištěn v sektoru energetických společností (ČEPS a OTE).

Kontrolní činnost realizují věcně příslušná ministerstva a jiné ústřední správní úřady, které kontrolují plány krizové připravenosti subjektů KI a ochranu prvků KI. V případě bezpečnostních událostí a incidentů u kritických informačních a komunikačních systémů je také komunikováno s Národním centrem kybernetické bezpečnosti NÚKIB. Odolnost kritické infrastruktury lze administrativně hodnotit na základě průběžných kontrol a jejich zjištění. Kontroly v tomto případě navazují na vypracování plánů krizové připravenosti subjektů kritické infrastruktury.²⁴² Tyto kontroly probíhají od roku 2013 a jejich počet v letech výrazně kolísá, pravděpodobně v návaznosti na postupné určování prvků kritické infrastruktury. Největší počet kontrol nastal v roce 2019 (25), poté během roku 2020 neproběhla žádná z kontrol a v roce 2022 bylo evidováno kontrol 14, přičemž za celé období od roku 2013 nebylo doposud v rámci kontroly

²⁴² Náležitosti a způsob zpracování plánu krizové připravenosti uvádí § 17 a § 18 nařízení vlády č. 462/2000 Sb., k provedení § 27 odst. 8 a § 28 odst. 5 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon).

realizováno zásadní kontrolní zjištění.²⁴³ U řady KI bylo doporučeno zavést další opatření na fyzickou ochranu, ale z pohledu připravenosti provozovatelů a jejich legislativních povinností lze říci, že jimi provozovaná kritická infrastruktura je ochráněna před známými riziky.

Technické normy a závazné dokumenty využitelné pro ochranu kritické infrastruktury jsou průběžně vytvářeny a existuje jich již několik set. Certifikované metodiky jsou také doplňovány podnikovými normami. MV kupříkladu vytvořilo sadu závazných dokumentů pro Systém řízení bezpečnosti informací,²⁴⁴ které stanovují kritéria pro kybernetickou bezpečnost kritické informační infrastruktury. Některá ministerstva však uvádějí omezený pokrok v oblasti technických norem.²⁴⁵

Pro efektivní řízení kritické infrastruktury by příslušná legislativa měla být dostatečně flexibilní a pravidelně novelizovaná, aby reagovala na nová zjištění a hrozby. Nařízení vlády č. 432/2010 Sb., o kritériích pro určení prvku kritické v roce 2022, kdy v rámci této aktualizace byla upravena některá odvětvová kritéria v odvětví nouzových služeb týkající se kritéria pro Národní operační a informační středisko a MV-GŘ HZS ČR a kritérií pro určení útvarů Policie České republiky.

V lednu 2023 vstoupila v účinnost směrnice o odolnosti kritických subjektů (směrnice CER), která zavádí minimální pravidla pro posuzování rizik a vnitrostátní strategie odolnosti, přičemž tato směrnice byla přijata spolu se směrnicí NIS2 o kybernetické bezpečnosti. Členským státům byla stanovena lhůta 21 měsíců, od účinnosti obou směrnic na implementaci těchto směrnic do své národní legislativy. Směrnice CER nahrazuje aktuálně platnou směrnici o určování, a označování evropských kritických infrastruktur z roku 2008. V kontextu České republiky bude mít nová směrnice, kromě nové legislativy, zásadní vliv na změnu základních prvků současného systému kritické infrastruktury. V první řadě to znamená širší pojetí ochrany, resp. odolnosti, kritické infrastruktury, a to ve smyslu posilování odolnosti subjektů kritické infrastruktury za účelem zajištění kontinuálního poskytování základních služeb. Další velkou změnou je odklon od řešení kritické infrastruktury na úrovni jednotlivých prvků. Nové pojetí se naopak zaměřuje na samotné subjekty kritické infrastruktury poskytující základní službu.

V současné době je připravován nový zákon o odolnosti subjektů kritické infrastruktury včetně nových prováděcích právních předpisů. Cílem nového zákona je implementace směrnice CER do národní legislativy a zároveň zohlednění poznatků získaných z řešení posledních krizových situací, tedy pandemie covid-19 a migrační vlny způsobené ruskou invazí na Ukrajinu. Kyberbezpečnost se stala jedním z klíčových témat EU vzhledem k rostoucímu množství DDos²⁴⁶ útoků a zvyšujícímu riziku phishingových²⁴⁷ a ransomware²⁴⁸ útoků (dále jako incidenty).²⁴⁹ V předválečném roce 2020 představovaly incidenty v dodavatelských řetězcích 1 % průníků, o rok později to bylo 17 %.²⁵⁰

Od léta 2023 je vrcholným strategickým dokumentem pro oblast bezpečnosti aktualizovaná *Bezpečnostní strategie ČR*, která udržuje soulad ČR 2030. Ochrana a odolnost kritické infrastruktury jsou v této strategii zohledněny v řadě různých souvislostí.

Cíl se daří plnit, státní kontrola je zajištěna a kritická infrastruktura by dle prováděných kontrol měla být chráněna před známými riziky. Zásadní v nadcházejících letech bude rychlá reakce a přizpůsobení kritické infrastruktury novým výzvám, které s sebou přináší současný geopolitický vývoj a zrychlující se změna klimatu.

²⁴³ [Ind. 10.1.1.](#)

²⁴⁴ Zákon č. 181/2014 Sb., o kybernetické bezpečnosti a o změně souvisejících zákonů.

²⁴⁵ *Reporty rezortů k implementaci ČR 2030.*

²⁴⁶ DDos útok je forma kybernetického útoku, při kterém se útočníci snaží narušit nebo poškodit webovou stránku, síť nebo jinou online službu tím, že ji přetížím velkým množstvím falešných nebo nevyžádaných požadavků, dokud nedojde k poklesu výkonu, omezení nebo výpadku služby.

²⁴⁷ Phishing je typ kybernetického útoku pomocí technik sociálního inženýrství, kdy se útočník snaží získat důvěrná data oběti nebo spustit na zařízení oběti škodlivý kód. Nejčastěji probíhá formou podvodných e-mailů nebo textových zpráv.

²⁴⁸ Ransomware je druh škodlivého softwaru, jehož účelem je zašifrovat, zakázat nebo výrazně omezit přístup k datům, zařízením nebo celým systémům oběti. Útočník od oběti zpravidla požaduje za zpřístupnění dat výkupné.

²⁴⁹ ER (2022) *Nejzávažnější kybernetické hrozby v EU*. Dostupné [zde](#).

²⁵⁰ ER (2022) *Nejzávažnější kybernetické hrozby v EU*. Dostupné [zde](#).

10.2 Je zajištěno kvalitní dopravní spojení s ekonomickými populačními a dopravními centry Německa, Rakouska a Polska

Dlouhodobý rozvoj vychází z dokumentu *Dopravní politika České republiky pro období 2021 – 2027 s výhledem do roku 2050*. V případě silniční infrastruktury je cílem zajistit komunikaci alespoň v kategorii vystřídaný třípruh, v případě železniční infrastruktury je nutná elektrifikovaná železniční trať, na které lze dosáhnout jízdní doby alespoň srovnatelné s paralelní silniční infrastrukturou. Infrastrukturní projekty jsou realizovány v souladu s *Dopravními sektorovými strategiemi* (2018) a je zajištěno jejich financování. Je dosahováno pokroku, nicméně podíl modernizovaných tratí v rámci transevropské sítě TEN-T v ČR mezi lety 2018–2022 vzrostl pouze o 3 p. b. V případě železnice je k roku 2021 modernizováno pouze 47 % infrastruktury, v případě silnic pak 63 % infrastruktury.²⁵¹

Pilotní využití formátu partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem (PPP – Public-private partnership) je zaměřené na dostavbu dálnice D4 mezi Příbramí a Pískem. Koncesionářská smlouva byla uzavřena 15.2.2021 a plánované datum zprovoznění dálnice v celé délce je stanovené na konec roku 2024.²⁵² V srpnu 2023 vláda schválila další kroky v přípravě nových PPP projektů.²⁵³

Naplnění cíle k roku 2030 je při současném trendu spíše nereálné. Pomalý postup modernizace i prognóza zlepšení postavení železnice vůči silniční dopravě až v horizontu několika desítek let neumožňují jeho splnění.

10.3 Elektrizační síť zajišťuje distribuci elektrické energie v požadovaném technickém standardu bez ohledu na strukturu zdrojů

V souvislosti s aktuálním vývojem byly v posledních letech přijaty Kodexy pro provozování sítí na evropské úrovni. Pravidla provozování distribučních soustav a pravidla pro provoz přenosové soustavy tyto skutečnosti plně reflektují. Rozvoj přenosové soustavy probíhá podle Desetiletého plánu rozvoje přenosové soustavy, který schvaluje Energetický regulační úřad. Pro zajištění stability probíhají legislativní úpravy pro provozování sítí ve stavech nouze. Opatření pro digitalizaci elektrizační soustavy a rozvoj chytrých sítí jsou prováděna implementací Národního akčního plánu pro chytré sítě (NAP SG), v jehož rámci jsou od roku 2019 realizovány infrastrukturní projekty. Implementace NAP SG probíhá v souladu s harmonogramem. Návrh aktualizace NAP SG bude předložen vládě koncem roku 2024.²⁵⁴ Balíček Evropské komise Čistá energie pro všechny Evropany z roku 2018²⁵⁵ je postupně implementován mimo jiné v rámci nového energetického zákona. Součástí NAP SG je rovněž podpora rozvoje decentralizované výroby elektřiny. V reakci na nutnost řešení bezpečnosti dodávek energie a snížení závislosti ČR na dovozu z Ruska, přinesla poslední novela Energetického zákona možnost provozovat malé FVE zdroje o instalovaném výkonu do 50 kW pro pokrytí vlastní spotřeby elektřiny zákazníka, a to bez nutnosti vlastnit licenci na výrobu elektřiny, dále řeší další podporu bezemisních zdrojů, jádra a výstavby výroben elektřiny z OZE. Stále však chybí zavedení pojmů akumulace a agregace do legislativy. Struktura a druhy podpory pro obnovitelné zdroje energie jsou rámcově nastaveny ve Vnitrostátním plánu ČR v oblasti energetiky a klimatu s cílem dosáhnout podílu obnovitelných zdrojů v roce 2030. V roce 2023 došlo k aktualizaci Vnitrostátního plánu ČR a cíl byl upraven dle nového celoevropského cíle ve výši 42,5 %²⁵⁶ (vyjádřený jako podíl obnovitelných zdrojů na hrubé konečné spotřebě energie). Konkretizace nastavení provozní podpory je pak provedena v návrhu novely zákona 165/2012 Sb. o podporovaných zdrojích energie. Investiční dotace probíhaly formou operačních programů a jsou připravovány i pro následující období.

²⁵¹ [Ind. 10.2.1.](#) (data dostupná pouze za roky 2018 a 2020).

²⁵² MDCR (2022) *Dálnice D4 Projekt PPP*. Dostupné [zde](#).

²⁵³ MDCR (2023) *Vláda podpořila přípravu dalších projektů nových dálnic a železnic formou PPP*. Dostupné [zde](#).

²⁵⁴ MPO (2021) *Zpráva o průběžném vyhodnocení plnění Národního akčního plánu pro chytré sítě (NAP SG 2019 – 2030)*. Dostupné [zde](#).

²⁵⁵ EK (2023) *Air*. Dostupné [zde](#).

²⁵⁶ EK (2023) *Zelená dohoda pro Evropu: EU se dohodla na přísnější legislativě v zájmu rychlejšího zavádění energie z obnovitelných zdrojů*. Dostupné [zde](#).

Výkonová přiměřenost ukazuje schopnost elektrizační soustavy plnit svou hlavní funkci, tedy přenášet a distribuovat elektřinu mezi zdroji a spotřebiteli, a to právě s ohledem na měnící se strukturu energetické bilance. Z pohledu dat za období 2015–2021²⁵⁷ je velmi pozitivní, že nenastala situace nedostatku výkonu v soustavě v ukazatelích nedodané energie (ENS – energy not supplied), ani počtu hodin, kdy není pokryté zatížení (LLD – loss of load duration). Je zapotřebí upozornit, že rychlý rozvoj FVE již během půl roku od novelizace energetického zákona vedl k nutnosti ČEPS odpojit některé uživatele od sítě, aby bylo zabráněno kolapsu.²⁵⁸

Tyto ukazatele jsou však významné také jako indikátory rozvoje přenosové soustavy, které jsou součástí tzv. pravidelné předpovědi střednědobé přiměřenosti.²⁵⁹ Z pohledu těchto předpovědí je očekáván výrazný nárůst závislosti na importu energie ze zahraničí a zároveň vyšší pravděpodobnost nedostatku výkonu v soustavě a zhoršení těchto ukazatelů zejména po roce 2025 a to vlivem nárůstu obnovitelných zdrojů energie a postupného odstavování konvenčních uhelných zdrojů. Ukazatel LOLE²⁶⁰ (*Loss of load expectation*) a EENS (*expected energy not supplied*) v základním scénáři, v důsledku odchodu od uhlí až po roce 2040, dosahují nejnižších výsledných hodnot ze všech scénářů. Maximální LOLE 3h a EENS 0,9 GWh se objevují až v roce 2040. V konzervativním scénáři jsou tyto hodnoty výrazně vyšší. Bezpečná hranice dle ČEPS je 15 hodin ročně. Výkonová přiměřenost je v hodnocených scénářích vývoje výrazně závislá na prodloužení životnosti a výstavbě nových bloků jaderné elektrárny Dukovany a dostatku rezervní přenosové kapacity sítě pro případy výpadku dodávky některého ze zdrojů.

Ukazatele nepřetržitosti přenosu elektřiny ČEPS v rámci Zprávy Energetického regulačního úřadu²⁶¹ vykazují v období 2015–2019 kolísání v počtu přerušení přenosu elektřiny a jejich celkové délce s vrcholem v roce 2019 (11 přerušení, 143 minut). Podobně celková nedodaná energie kolísala, s maximem v roce 2015 (140 MWh) a minimem v roce 2016 (45 MWh).

Další výzvou je, jakým způsobem ČR přistoupí k rozvoji elektromobility, dalších alternativních pohonů a jejich energetické náročnosti. Jedním z logických kroků se jeví sdílená ekonomika a carsharing. Průměrný automobil je v ČR využíván jen 24 minut denně, to je jen 1,7 % času, zbývajících 23 hodin a 36 minut je nečinný. Oproti tomu je efektivita využití MHD vozidel mnohonásobně vyšší. Klíčová proto bude udržitelná multimodální mobilita zajišťující přístup k dopravnímu propojení celého území za použití vhodné kombinace různých módů dopravy a lokálního terénu, například systémy rekuperace v členitém terénu.²⁶²

Cíl bezpečnosti a stability přenosové sítě je plněn. Nicméně prognózy zdrojové přiměřenosti, nehledě na použitý scénář využití různých druhů zdrojů, jsou rizikové až varovné.

10.4 Soustavy zásobování tepelnou energií vytvářejí podmínky pro efektivní využití tepla z obnovitelných a druhotných zdrojů energie dostupných na regionální a místní úrovni

ČR má významné množství domácností připojených na centrální zásobování teplem. Zásobování tepelnou energií je základní podmínkou pro zdravý a kvalitní život domácností. Zájemem je mít zejména vysoký podíl účinných soustav zásobování, které obsahují významný podíl tepla z obnovitelných a druhotných zdrojů či vysoký podíl kombinované výroby energie a tepla. Účinné soustavy jsou sledovány Energetickým regulačním úřadem dle zákona 165/2012 Sb. o podporovaných zdrojích energie. Počet účinných soustav zásobování tepelnou energií²⁶³ mezi lety 2016–2020 narostl a dosáhl vrcholu v roce 2021 (221 soustav).²⁶⁴

²⁵⁷ [Ind. 10.3.1.](#)

²⁵⁸ IROZHLAS (2023) *ČEPS zaplatí miliony korun náhrad za pondělní vypnutí solárů. Elektřinu už nebylo kam poslat.* Dostupné [zde](#).

²⁵⁹ ČEPS (2022) *Hodnocení zdrojové přiměřenosti elektrizační soustavy ČR do roku 2040.* Dostupné [zde](#).

²⁶⁰ Počet hodin s nedodávkou elektřiny za 1 rok

²⁶¹ ERÚ (2022) *Zpráva o provozu elektrizační soustavy ČR 2019.* Dostupné [zde](#).

²⁶² MDCR (2021) *Dopravní politika České republiky pro období 2021 – 2027 s výhledem do roku 2050.* Dostupné [zde](#).

²⁶³ Účinnou soustavou zásobování tepelnou energií je soustava splňující podmínky uvedené v § 2 písm. v) zákona č. 165/2012 Sb. ve znění pozdějších předpisů (50 % tepla z obnovitelných zdrojů, 50 % tepla z druhotných zdrojů, 75 % tepla z kombinované výroby tepla a elektřiny nebo 50 % tepla z kombinace uvedených možností), definice vychází ze *směrnice 2012/27/EU*.

²⁶⁴ [Ind. 10.4.1.](#)

Pro nové výroby uváděné do provozu od roku 2021 je uvažováno s provozní podporou. Kombinované vysokoúčinné výroby elektřiny, kterým skončí nárok na současnou podporu, se budou moci ucházet o nové systémy provozních podpor sloužící k udržení těchto výroben v provozu, pokud již nebudou čerpat jinou provozní podporu. Prostředky pro rekonstrukce a rozvoj účinných soustav zásobování teplem po roce 2020 jsou připraveny a vyčleněny v rámci Modernizačního fondu v rámci výzev HEAT²⁶⁵. Zároveň od 1. ledna 2020 byla snížena sazba DPH pro tepelnou energii z 15 na 10 %. Nicméně narovnání podmínek ve formě zavedení uhlíkové daně pro individuální výroby tepla nezahrnuté do EU ETS s cílem snížit podíl pevných fosilních paliv u těchto zdrojů nebylo realizováno. Tyto menší výroby tepla konkurují velkým teplárnám s dodávkami do soustav zásobování teplem, ačkoliv nemusí splňovat stejné podmínky pro emise CO₂ a znečišťujících látek.

Cíle je dosahováno, trend nárůstu účinných soustav zásobování tepelnou energií odpovídá jeho splnění.

10.5 Zvyšuje se dostupnost vysokorychlostního internetu

Vysokorychlostním internetem je myšleno pokrytí sítí NGA (sít' umožňující připojení o rychlosti vyšší než 30 Mbit/s). MPO průběžně vyhláší výzvy na podporu budování NGA sítí²⁶⁶ v tzv. bílých oblastech. MPO se po několikaletých problémech podařilo nastavit pravidla podpory budování NGA sítí tak, aby nebyla nijak diskriminační a dostatečně atraktivní pro potenciální žadatele. Tomuto problému se věnoval i Nejvyšší kontrolní úřad.²⁶⁷ Ze závěrů kontrolní zprávy je patrné, že ČR nebyla ve veřejné podpoře výstavby těchto sítí a rozšíření pokrytí do bílých míst příliš úspěšná a do dobré situace se dostala zejména investicemi podnikatelského sektoru.

Služba přístupu k internetu byla v roce 2021 poskytována již na 3,9 mil. aktivních přípojek, z čehož 3,2 mil. jsou nepodnikatelské (residenční) přípojky. Podíl aktivních přípojek s rychlostí nad 30 Mbit/s na všech aktivních přípojkách je 71 %.²⁶⁸ Nejčastější technologií je bezdrátový přístup ve volných nebo licencovaných pásmech včetně tzv. WiFi, která má většinové zastoupení v obcích do 2 tis. obyvatel. Tato technologie využívá v současnosti kmitočtová pásma, která umožňují vyšší přenosové rychlosti internetu, tj. 100Mbit/s a vyšší.

Přístup obyvatel ČR k internetu se obecně dlouhodobě zlepšuje a k roku 2022 mělo internet již 85,4 % domácností.²⁶⁹ Internet mělo jen 49,4 % domácností důchodců, přičemž v kategorii věkové skupiny 75+ jej používá jen 29,9 % osob.²⁷⁰ Celkově se ale stav lepší a od roku 2020 evidujeme nárůst v této skupině o 10 p.b. K roku 2021 bylo pokrytí nejhorší v kraji Ústeckém (78 % domácností) a Olomouckém (79 % domácností). Podíl domácností s přístupem a používáním internetu výrazně roste s rostoucím příjmem a vzděláním. Spodní pětina domácností dle příjmů (1. kvintil) mají dostupný internet a používají ho pouze v 59,1 % případů. Z hlediska velikosti obcí nejsou rozdíly v dostupnosti internetu v domácnostech výrazně vysoké.

Mezi specifické skupiny hojně využívající internet i mobilní připojení patří tradičně studenti a ženy na rodičovské dovolené. Z hlediska podílu ve využívání internetu existuje rozdíl mezi muži (87 %) a ženami (82 %) a to také ve využívání mobilních dat (muži 79,1 %; ženy 74,4 %). K poklesu užívání internetu dochází zejména u žen ve věkových skupinách 55–74 a 74+.²⁷¹

Mezi hlavní činnosti českých domácností na internetu patří v roce 2022 využívání elektronické pošty (79,6 %), čtení zpráv a novin (78 %) a nakupování přes internet (61 %). Specifikem je oproti EU výrazný podíl využívající internetové bankovníctví (70,8 %). Sociální sítě využívá 58 % osob, zejména mladší věkové skupiny 16–34 let, resp. studenti.²⁷²

²⁶⁵ SFŽP (2023) *Výzva HEAT č. 1/2023*. Dostupné [zde](#).

²⁶⁶ New Generation Access Network.

²⁶⁷ NKÚ (2020). *Kontrolní závěr z kontrolní akce NKÚ č. 19/15*. Dostupné [zde](#).

²⁶⁸ ČSÚ (2023) *Informační společnost v číslech 2023*. Dostupné [zde](#).

²⁶⁹ [Ind. 8.3.1.](#)

²⁷⁰ ČSÚ (2023) *Informační společnost v číslech 2023*. Dostupné [zde](#).

²⁷¹ ČSÚ (2023) *Informační společnost v číslech 2023*. Dostupné [zde](#).

²⁷² ČSÚ (2023) *Informační společnost v číslech 2023*. Dostupné [zde](#).

Klíčovým dokumentem v rozvoji sítí VHCN je Národní plán rozvoje sítí s velmi vysokou kapacitou,²⁷³ který definuje konkrétní cíle, na které je zapotřebí se soustředit mezi lety 2021 - 2027.

Cíle je dosahováno a převážná část populace je již pokryta vysokorychlostním internetem. Do budoucna však bude nutné i nadále zvyšovat jeho rychlost a využívat nejvhodnější technologie, které umožní přechod na tzv. gigabitovou společnost. Výzvou bude při vývoji digitálních technologií v rámci státní správy zachovat a zajistit přístup ke službám všem bez ohledu na jejich přístup k internetu nebo chytrým telefonům.

10.6 Navzdory negativním dopadům změny klimatu stát udržuje vysoký standard vodohospodářských služeb a zároveň zvyšuje jejich dostupnost

Zajištění dodávek kvalitní pitné vody a funkční kanalizace jsou zásadními předpoklady pro udržitelný rozvoj v území a kvalitu života obyvatel. Rozvoj vodohospodářské infrastruktury probíhá dle Plánů rozvoje vodovodů a kanalizací krajů, které se pravidelně aktualizují. Ty jsou financovány z rozpočtu krajů. Aktualizace Plánů rozvoje vodovodů a kanalizací území České republiky je financována z finančních prostředků Ministerstva zemědělství. Cílem aktualizace je stanovení nejvhodnějších technických a ekonomických řešení z hlediska zásobování pitnou vodou a odvádění a čištění odpadních vod. Ministerstvo zemědělství (MZe) vykonává kontrolní činnost nad vlastníky vodovodů a kanalizací pro veřejnou potřebu v České republice a realizuje sběr dat v sektoru. Dohled nad udržitelností infrastruktury vodovodů a kanalizací je jedním ze zásadních cílů regulace sektoru. Výsledky jsou uveřejňovány každoročně ve Zprávě z benchmarkingu.²⁷⁴ Předpokládá se, že tvorba benchmarkingu bude dále prohlubována a rozvíjena zejména pro potřeby dohledu a regulace sektoru vodovodů a kanalizací. V omezené míře je využívána také riziková analýza pro správnou provozní praxi, což je řešeno platnou legislativou, např. schvalováním provozních řádů vodovodů a studní pro veřejnou potřebu. Jedním z hlavních problémů v sektoru vodovodů a kanalizací je silná atomizace trhu, což vytváří neefektivitu ve výkonu i kvalitě služeb. Tyto problémy se budou dále zvyšovat v souvislosti s projevy změny klimatu, zejména v méně osídlených oblastech. Sektor je podkapitalizován a v období od roku 2016 – 2020 narostl dluh prostředků na obnovu infrastruktury oproti výnosům vlastníků na vodném a stočném na 7,95 mld. Kč.²⁷⁵

Počet obyvatel trvale žijících v domech napojených na veřejný vodovod dlouhodobě stabilně narůstá. V roce 2022 spotřebovali obyvatelé ČR v průměru o cca 4 litry méně než v roce 2021, přesto hodnota činí 90 litrů spotřebované vody denně. Oproti roku 1990 však vidíme pokles hodnoty o 84,1 l z tehdejšího maxima, které bylo 173,5 l/os/den. Z veřejných vodovodů nebyla v loňském roce zásobena 4% populace a ke kanalizaci nemělo připojení necelých 13%.²⁷⁶

Celkový počet obyvatel napojených na kanalizaci vystoupal v roce 2022 na 9,191 mil. Z toho bylo 97,3 % napojeno na ČOV. Až do roku 2020 tento indikátor vykazoval rostoucí trend, ale v roce 2021 sledujeme propad o téměř 30 tis. vzhledem k meziročnímu poklesu obyvatelstva v ČR. V daném roce se byla průměrná cena bez DPH pro vodné 46,10 Kč/m³ a stočné 41,00 Kč/m³.²⁷⁷

Národní program Životní prostředí podporuje projekty, které mají za cíl ochranu a zlepšení životního prostředí v ČR z národních zdrojů. V roce 2021 SFŽP v rámci tohoto programu administroval 22 výzev a 2 mimo výzvu. V rámci výzev byly vyplaceny dotace ve výši 2 815 mil. Kč, které byly distribuovány do 3879 žádostí. Co se týče vodní infrastruktury, byly v témže roce vyplaceny prostředky ze Státního fondu dopravní infrastruktury ve výši 697 mil. Kč, z toho činily neinvestiční výdaje částku 34 mil. Kč.²⁷⁸ V rámci Zprávy o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2021 byly shromážděny údaje ke 2222 opatřením a byly vyhodnoceny údaje o stavu implementace, nákladů i vlivů, jejichž dopady mají zmírnit. 497 opatření bylo dokončeno, 1081 jich probíhá a realizace 470 zatím nebyla zahájena.

²⁷³ MPO (2021) Národní plán rozvoje sítí s velmi vysokou kapacitou. Dostupné [zde](#).

²⁷⁴ MZE (2021) Zpráva o benchmarkingu za rok 2020. Dostupné [zde](#).

²⁷⁵ MZE (2021) Zpráva o benchmarkingu za rok 2020. Dostupné [zde](#).

²⁷⁶ MZE (2022) Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2021. Dostupné [zde](#).

²⁷⁷ MZE (2022) Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2021. Dostupné [zde](#).

²⁷⁸ MZE (2022) Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2021. Dostupné [zde](#).

Dohled nad rozvojem odvětví se zlepšuje a benchmarking zavedl funkční kvalitativní kritéria. Pokrytí obyvatel infrastrukturou vodovodů a kanalizací je velmi vysoké. Je zapotřebí zaměřit se i na tento sektor jakožto kritickou infrastrukturu a přizpůsobovat jej možným dopadům změny klimatu.

11 Fiskální systém jako předpoklad úspěšného hospodářství je stabilní.

Fiskální politika má významnou roli při makroekonomické stabilizaci, nicméně nutnou podmínkou pro tuto roli je dlouhodobá udržitelnost veřejných financí. Udržitelnost veřejných financí se opírá o kvalitu veřejných výdajů a jejich efektivní vynakládání, udržitelnou strukturu daňových příjmů a pružnou bilanci příjmů a výdajů, reagující na aktuální hospodářskou situaci a fázi hospodářského cyklu. Dlouhodobě pak má být tato bilance vyrovnaná a mít proticyklickou povahu.

Stav veřejných financí se dle dosavadního vývoje i prognóz následujících let jeví jako poněkud napjatý. Konsolidace veřejných financí v souvislosti s dopady ekonomické krize v souvislosti s covid-19 a válkou na Ukrajině bude mnohaletá a vyrovnané rozpočty ve střednědobém výhledu nelze realisticky předpokládat.

Efektivita veřejných výdajů stále není plošně a soustavně hodnocena. Na základě příkladů mezinárodního srovnání lze však předpokládat oblasti, kde nemusí docházet k plně efektivnímu využití veřejných zdrojů.

11.1 Střednědobý výhled zachovává strukturálně vyrovnané rozpočty, čímž zajišťuje jak stabilizační funkci veřejných rozpočtů, tak jejich dlouhodobou udržitelnost

Fiskální politika je jedním z nástrojů hospodářské politiky a má velmi významnou roli pro makroekonomickou stabilizaci. Zásadní podmínkou je však její dlouhodobá udržitelnost, přičemž efektivní kontrola a řízení veřejných financí je nutným předpokladem této udržitelnosti. MF realizuje průběžná opatření proti daňovým únikům. Jeden z nástrojů, který byl s odkazem na řešení daňových úniků zaveden v roce 2016, byla elektronická evidence tržeb (EET). Stávající vláda nesdílí ve věci EET perspektivu vlád předchozích, EET byla s účinností od roku 2023 úplně zrušena, není umožněno ani dobrovolné evidování. Projekt Moje daně plní funkci online finančního úřadu. Pro efektivní řízení státního dluhu také MF každoročně vydává strategii pro jeho financování a řízení. Zároveň však MF může čtvrtletně aktualizovat tuto strategii pro využití výhodnějších tržních podmínek dle vývoje na trhu.

Dluh sektoru vládních institucí je jedním ze základních ukazatelů dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí. Jako takový se v letech 2013–2019 tento indikátor vyvíjel pozitivním směrem a došlo k jeho výraznému snížení o 14,4 p. b. na 30 % HDP. Tento trend byl však zastaven světovou pandemií covid-19 a během let 2020–2022 vzrostl na 44,2 % HDP, tj. došlo ke zvýšení o 14,1 p. b.²⁷⁹

Strukturální saldo sektoru vládních institucí ukazuje skutečnou fiskální politiku vlády, neboť je očištěno o vliv hospodářského cyklu a jednorázové operace. Toto saldo v letech 2016 a 2017 dosahovalo kladných hodnot, nicméně v roce 2019 již dosáhlo hodnoty -1,0 % HDP. Tento vývoj byl v následujících letech ztlačněn vládní pomocí domácnostem a firmám v souvislosti s pandemií covid-19 a vysokými cenami energií. Pro rok 2023 je očekávaná výše strukturálního salda -2,5 % HDP a je tak v souladu s fiskálním pravidlem daným zákonem o pravidlech rozpočtové odpovědnosti. V dalších letech je mj. díky konsolidaci veřejných financí očekáván jeho postupný pokles až na -1,7 % HDP v roce 2026.

V boji proti narušování daňových základů či přesouvání zisku do jiných zemí by mělo napomoci transponování směrnice Rady (EU) 2022/2523 ze dne 15. prosince 2022 o zajištění globální minimální úrovně efektivního zdanění nadnárodních skupin podniků a velkých vnitrostátních skupin v Unii. Do iniciativy o globálním zdaněním nadnárodních korporací (BEPS), ze kterého evropská směrnice vychází, bylo v roce 2023 zapojeno 143 států.

Cíl není doposud naplněn. V souvislosti s vládními opatřeními pro boj s koronavirovou krizí a následky války na Ukrajině cíl pravděpodobně ani nemůže být naplněn v následujících letech.

²⁷⁹ [Ind. 11.1.1.](#)

11.2 Zvyšuje se efektivita vynakládání veřejných prostředků ve vybraných veřejných politikách (zdravotnictví, vzdělávání, vědě a výzkumu a dalších)

Veřejnému zadávání ve smyslu naplňování podmínek zákona o zadávání se zabývá Ministerstvo pro místní rozvoj, které připravuje strategii veřejného zadávání do roku 2030. Ministerstvo financí provádí školení v oblasti naplňování povinností zákona o finanční kontrole. V rámci těchto školení upozorňuje na dobrou i špatnou praxi při naplňování principů 3E v procesu veřejného nakupování a při správě majetku. Oblast centrálního nakupování prošla vývojem, a jedná se již o relativně standardní postup. Na základě zkušeností došlo ke zjednodušení a dalšímu sjednocení postupů a pravidel.²⁸⁰ Evaluační povinnost bohužel doposud nebyla plně začleněna do praxe veřejné správy. Nicméně v rámci koncepce *Klientsky orientovaná veřejná správa* byly schváleny úkoly pro tvorbu analýz a věcného záměru zákona o řízení a kontrole veřejných financí. Monitoring efektivit vynakládání prostředků, resp. performance-based budgeting nebyl doposud integrován a vyžadoval by kompletní změnu přístupu k tvorbě státního rozpočtu.

Ke zvyšování efektivit veřejných výdajů by mohla vést pravidelná a tematicky orientovaná „spending reviews“ (zpětná hodnocení výdajů). V říjnu 2022 zveřejnilo MF výsledky pilotního projektu spending reviews u dotací na postgraduální vzdělávání. Tento projekt byl financován skrze Nástroj pro technickou podporu (TSI) od EU a realizován OECD.

Za účelem uzdravení ekonomik po pandemii připravily členské státy EU národní plány pro oživení a odolnost, díky kterým lze čerpat finanční prostředky z Nástroje pro oživení a odolnost (RRF). V ČR se jedná o Národní plán obnovy (NPO), který stanovuje cíle a harmonogramy pro provádění reform a investic. Veškeré komponenty a opatření jsou vázány zásadou DNSH (Do no significant harm), která nařizuje, že žádné z opatření nepoškodí životní prostředí.

V rámci projektu Ministerstva financí ČR: „Posílení řízení a kontroly veřejných financí“²⁸¹ zpracovala Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity „Analýzu vnitřních kontrolních systémů“ a doplnila ji o analýzu „*Hospodárnost, efektivnost, účelnost (jako nástroj pro zlepšení a kontroly veřejných financí)*“, která se soustředí na prověřování kritérií 3E.²⁸² a jak mohou přispívat v rámci správně nastaveného kontrolního procesu ke snižování plýtvání a zlepšení řízení a kontroly veřejných financí.²⁸³

Zvýšení efektivit vynakládání veřejných prostředků nelze objektivně vyhodnotit, neboť soustavné hodnocení vynakládaných veřejných financí neprobíhá. Osvojení si a zautomatizování procesů, které napomáhají k hospodárnějšímu přístupu nakládání s veřejnými finančními prostředky, je pro ČR stále velkou výzvou.

²⁸⁰ *Usnesení vlády České republiky č. 487 ze dne 8. července 2019, o Zprávě o hodnocení centrálního nákupu státu a resortních systémů centralizovaného zadávání za rok 2018 a o pravidlech společného nákupu.*

²⁸¹ Ministerstvo financí nemá v gesci zákon o zadávání veřejných zakázek, zde zmíněno z důvodu věcné návaznosti na problematiku zákona o finanční kontrole.

²⁸² 3E – zkratka pro hospodárnost, efektivnost a účelnost.

²⁸³ PŮČEK J.M., PÁLENÍKOVÁ, M. (2022) *Hospodárnost, efektivnost, účelnost (jako nástroj pro zlepšení a kontroly veřejných financí)*. Dostupné [zde](#).

Další informace relevantní pro aktualizaci oblasti Hospodářský model

Foresightové aktivity Pro potřeby aktualizace bylo provedené foresightové cvičení²⁸⁴ ve spolupráci s Českými prioritami, které mělo najít a posoudit bílá místa strategického rámce. Z hlediska aktualizace KO 2 byla artikulována řada témat, které je vhodné brát na zřetel. Jako jednoznačná hrozba byl označen růst státního dluhu a s ním spojená ztráta autonomie a politická rozhodnutí určená globálními finančními trhy, stejně tak jako vzrůstající tlak na krytí škod způsobených změnou klimatu. Příležitostí pro nadcházející roky je jednoznačně reforma důchodového systému, včetně zdrojů jeho financování, a to jak ve vztahu ke zranitelným obyvatelům, tak i ke zdravému státnímu rozpočtu a udržitelnosti celého systému. Dalším důležitým tématem byla Zelená transformace, jež byla identifikována jako příležitost a způsob, jak zvýšit českou konkurenceschopnost, pokud včasné na tento trend zareagujeme. I ve vztahu ke klimatickým cílům foresight upozorňuje na důležitost odstranění environmentálně škodlivých dotací a nutnosti budování kompenzačních mechanismů dopadů změny klimatu. Zvyšování globální angažovanosti a širší zapojení veřejnosti v rámci zelené tranzice by mohly být užitečné prostředky, jak toho dosáhnout.

Doplňkové analýzy Pro potřeby klíčové oblasti Hospodářský model vznikly dvě doplňkové analýzy. Analýza Dekarbonizace a udržitelná ekonomika se stala základem pro celou novou kapitolu o Dekarbonizaci v aktualizaci ČR 2030. Zaměřuje se na tři tematické okruhy, kterým jsou konkurenceschopnost privátního sektoru, udržitelné finance a provázání ekonomiky a udržitelné energetiky.

Druhá doplňková analýza se soustředí na digitalizaci a digitální ekonomiku. Hlavním tématem jsou různé přístupy k decentralizaci a jejich silné a slabé stránky. Zabývá se v ČR zatím velmi abstraktními pojmy, kterými jsou mimo jiné decentralizovaná digitální identita, kolaborativní ekonomika a finance, kryptoekonomika, DAO²⁸⁵ a další.

Digitalizace a umělá inteligence Z hlediska vývoje a ekonomického využití AI a dalších digitálních řešení zaostávají státy EU za USA a Así. Digitalizace přináší také nové společenské výzvy a obavy a hrozí vznikem nových nerovností. Zásadní roli může hrát nerovnost dopadů automatizace na různé segmenty trhu práce a ekonomiky, prohloubení ekonomické nerovnosti mezi státy a rostoucí technologická nezaměstnanost. Digitalizace také v nemalé míře ovlivňuje duševní zdraví, soukromí i společenský život. Prosazování digitálních řešení je – globálně – nejpomalejší ve stavebnictví, školství, zdravotnictví a ve veřejném sektoru, lze v nich proto očekávat zrychlený zájem a růst.²⁸⁶

²⁸⁴ MŽP, MMR, ČESKÉ PRIORITY (2023) *Klimaticko-společenské scénáře rozvoje Česka: foresightová studie pro aktualizaci ČR 2030, KO2* str. 25-28

²⁸⁵ Decentralizované autonomní organizace

²⁸⁶ ČESKÉ PRIORITY (2021) *Karty oblastí megatrendů a velkých společenských výzev*, s. 205-206.

3. Odolné ekosystémy

Kvalita života člověka je v přímé korelaci s dosaženou kvalitou životního prostředí. Proto se strategický rámec Česká republika 2030 v oblasti Odolných ekosystémů zaměřuje na ochranu krajiny jako celku, na stav biodiverzity, na vzájemné vlivy všech živých organismů včetně člověka a na udržitelný a životaschopný ekosystém. Obdobně se závazky k zachování kvality životního prostředí promítají do oblasti ochrany lesů a půd. Změna klimatu společně s problematikou zadržování vody v krajině jsou výzvami, které prostupují všechny části klíčové oblasti 3 - Odolné ekosystémy a mají průniky i do ostatních klíčových oblastí, především Obcí a regionů.

Zatím se nedaří dostatečně ochraňovat systémově cenné přírodní i kulturní prvky krajiny tak, aby tvořily udržitelné prostředí pro všechna organická společenství. Tvář české krajiny byla dlouhodobě formována především intenzivním zemědělstvím, jehož dopady se projevují ve všech strategických cílech klíčové oblasti, výrazně v oblasti vodního režimu v krajině nebo v péči o půdu, kde jsou zatím velké rezervy v zavádění uhlíkového zemědělství. Progres byl zaznamenán v oblasti boje s nepůvodními invazními druhy představujícími závažné riziko pro biodiverzitu. Snahy člověka o formování krajiny a její přizpůsobení jeho potřebám často nevedou k očekávaným výsledkům a mohou způsobit nečekané škody, jejichž náprava se následně stává dlouhodobým procesem.

12 Krajina ČR je pojímána jako komplexní ekosystém a ekosystémové služby poskytují vhodný rámec pro rozvoj lidské společnosti.

Krajina je tvořena jednotlivými ekosystémy a jako celek je zároveň ekosystémem vyššího řádu – krajinným ekosystémem. Jako takový poskytuje mnoho rozličných přínosů v podobě ekosystémových služeb. Úplná shoda na tom, co zahrnují ekosystémové služby zatím není, obecně jde o služby poskytované lidem přírodou, jejichž prostřednictvím mohou lidé dosahovat požadované míry blahobytu.²⁸⁷ Současná česká krajina obsahuje cenné přírodní a kulturní prvky, které je třeba chránit, stejně jako degradované části, u kterých je třeba rozhodnout o změně jejich využití. Podoba české krajiny je formována především zemědělstvím.

Záměrem do budoucna je snížit negativní dopady intenzivního zemědělství na krajinu. Cestou k tomu mohou být pozemkové úpravy, jejichž příprava a realizace probíhá pomalu. U nich je žádoucí soustředit se na tvorbu krajinných prvků s ekostabilizační funkcí a zajištění potřebných pozemků pro jejich realizaci. Zásadní význam pro rozhodování v krajině má územní plánování, proto je nezbytné vytvořit podmínky pro vznik a využití specifických územně plánovacích podkladů zaměřených na udržitelné využívání, správu a plánování krajiny a ochranu jejích přírodních a kulturních hodnot. To se týká i lesů, jejichž trvale udržitelné obhospodařování je součástí ochrany hodnot a využití krajiny. K tomuto typu hospodaření patří i usilování o pestrou přirozenou druhovou skladbu lesů²⁸⁸ a jejich ochrana před nepříznivými vlivy, ke kterým patří i nedávná kůrovcová kalamita.

Podmínky dotační podpory dávají českému státu, v rámci mantinelů daných příslušnou společnou legislativou EU, možnost snížit negativní dopady zemědělství na krajinu. Stát proto využije systém evropských i národních podpor k trvalému posílení ekosystémových služeb a dosažení přiměřené potravinové bezpečnosti (Hospodářský model). Poskytování dotací bude vázáno na zlepšování úrodnosti půdy, zvyšování schopnosti krajiny zadržovat vodu a obnovu biologické rozmanitosti. Do budoucna je třeba posílit koncepční mezioborový přístup k plánování krajiny v zájmu ochrany a rozvoje jejích přirozených funkcí a metodicky

²⁸⁷ OSN dělí ekosystémové služby na poskytovací, regulační, kulturní a podpůrné, *Millennium Ecosystem Assessment*, dostupné [zde](#).

²⁸⁸ MZE (2021) *Aplikační dokument ke Koncepci Státní lesnické politiky do roku 2035*, Opatření A. 1.

podporovat orgány státní správy při uplatňování požadavků na zpracování územních studií krajiny a využití jejich výstupů.²⁸⁹

Snahy o zlepšení stavu krajiny jako komplexního ekosystému zatím Česká republika realizuje ponejvíce v podobě opatření napříč různými strategickými dokumenty. Cíl je velmi komplexní a má více rovin pro realizaci. Některé z těchto rovin (např. politika krajiny nebo zlepšování stavu půd) mají ve svém plnění ještě velké rezervy, obdobně podíl ekologicky obhospodařované orné půdy nedosahuje nijak závratné výše. Česká republika má vysoký podíl rozlohy lesní půdy vůči celkové rozloze státu, který navíc pozvolna stoupá. Hodnocení ekosystémových služeb zatím není pojímáno jako přirozená součást rozhodovacích procesů, což je způsobeno mj. poddimenzováním výzkumu a veřejné správy, neporozuměním na politické úrovni i bariérami typu nízké míry mezioborové komunikace. Problematice ekosystémových služeb se věnuje i Národní akční plán adaptace na změnu klimatu, jehož cíle míří mj. na vytvoření podmínek, které umožní uplatnit hodnocení ekosystémových služeb v rozhodovacích a schvalovacích procesech a zahrnout jejich koncept do procesu územního plánování. Nyní probíhá na Univerzitě Karlově realizace projektu Jedna příroda zaměřeného na ekosystémové služby v lokalitách Natura 2000, jehož výstupy by měly být uplatnitelné jak v oblasti územního plánování, tak ve vyhodnocování různých ekologických poškození a ztrát a posloužit jako podpora orgánům ochrany přírody pro doporučení a zásady. To naznačuje dobrý nastoupený trend v oblasti vydefinování ekosystémových služeb a zakotvení jejich významu pro společnost alespoň v oblastech Natura 2000.

12.1 Je zpracována politika krajiny a pravidla jejího naplňování, které různé úrovně veřejné správy využívají pro své rozhodování

Cíl reaguje na aktuální stav přírody a krajiny a potřeby jejich ochrany. Prvním krokem pro jeho dosažení by měla být formulace politiky krajiny uchopená jako příležitost pro hlubší a podrobnější analýzy výkonu veřejné správy, zhodnocení kompatibility existujících nástrojů – a následně – širší diskuse o soudržných opatřeních. Lze očekávat, že významným příspěvkem pro práci na politice krajiny bude nová unijní legislativa, která z dlouhodobého hlediska posílí právní rámec pro obnovu přírody. Česká republika *Národním plánem na obnovu přírody* (NPOP) zavede opatření nejen na ochranu biologické rozmanitosti, ale v rámci podpory všech suchozemských systémů dojde k obnově urbánních ekosystémů a také zemědělských a lesních ekosystémů včetně krajinných prvků. Tam, kde bylo dosaženo dobrého stavu, se stav ekosystémů nebude zhoršovat a aktivně konat (či naopak se aktivit zdržet) ve prospěch zlepšení ekologických funkcí se stane standardním postupem podpořeným i legislativně. Krajina v ČR se změní zásadním způsobem. V méně úrodných oblastech bude snahou utlumit intenzivní zemědělství a posílit zemědělství ekologické stejně jako potlačit negativní jevy suburbanizace jakými jsou záběr volné půdy nebo zhoršená průchodnost krajiny. To vše souvisí s tím, že roste zájem obyvatel o mimoprodukční funkce krajiny. V tomto smyslu lze konstatovat, že v rámci aktualizace *Státního programu ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025* (SPOPK) byly zmapovány stávající ekonomické nástroje pro zajištění financování ochrany přírody a krajiny a další práce na aktualizaci SPOPK v současnosti probíhají.

Zatím nebyla dosažena shoda, jak krajinu udržitelně využívat, která je mj. podmínkou pro případnou přípravu strategického dokumentu. Záměry politiky krajiny jsou rozprostřeny napříč různými strategiemi, nikoliv v jednom zastřešujícím dokumentu. K určitému pokroku došlo v rámci SPOPK. Významným příspěvkem v uchopení politiky krajiny by měl být NPOP, ale v tuto chvíli se jedná pouze o příslib. Do přístupu k interpretaci politiky krajiny přispěje po svém schválení také unijní nařízení o obnově přírody, čímž se cíl posune k širší evropské perspektivě. Je proto třeba znovu zvážit, je-li vznik samostatného dokumentu k politice krajiny pro koherentní postup opravdu klíčový a zda stávající a bezprostředně připravované nástroje nejsou dostačující, resp. jestli postup žádá nadále samostatný specifický cíl ČR 2030.

²⁸⁹ MŽP (2020) *Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025*

12.2. Snižuje se podíl orné půdy a roste podíl trvalých travních porostů na zemědělském půdním fondu

Cíl se opírá o údaje o podílu orné půdy, který je v České republice nepříznivě vysoký i ve srovnání s průměrem EU, a míří na snížení podílu orné půdy, aniž by se na její úkor zvyšoval podíl zpevněných povrchů a zastavěných ploch. Je žádoucí přiblížit se k unijnímu průměru, neboť ČR (společně se Slovenskem) si z doby kolektivizace nese pozůstatky v podobě rozlehlých souvislých lánů. Záměrem specifického cíle je zvýšit výměru travních porostů na neproduktivní orné půdě z důvodu přispění k ochraně půd ohrožených erozí. Srovnávací data pro rok 2022 pro ČR i jednotlivé kraje ukazují velmi mírné (cca jednocentní snížení) podílu plochy orné půdy na celkové ploše zemědělského půdního fondu a jen mírné zvýšení podílu trvalých travních porostů.²⁹⁰²⁹¹ To je vázáno na zmenšení velikosti pěstebních ploch zemědělských plodin a má přímou vazbu na snižování plošného úbytku zemědělské půdy a snižování degradace půd včetně eroze.²⁹² Vývoj je tedy velmi pozvolný,²⁹³ nikoliv však zanedbatelný.

Omezit nevhodné zábory zemědělské půdy si za jeden z cílů klade *Koncepce rozvoje venkova*.²⁹⁴ Trend je nastaven příznivě, pozitivní posun lze očekávat také po schválení novely zákona o ochraně ZPF.²⁹⁵ Předchozí *Program rozvoje venkova* (dále jen PRV) 2014–2020 na tento záměr pamatoval podporou různých aktivit zaměřených na zvýšení rozlohy travních porostů mj. v erozně ohrožených oblastech, v ochranných pásmech vodních zdrojů, v oblastech zranitelných dusičnany anebo podél vodních útvarů. To vše s cílem zpomalit povrchový odtok vody z orné půdy, zvýšit retenci vody v půdě a krajinně a snížit riziko eroze půdy. V rámci osvětové činnosti byla z prostředků PRV realizována i série seminářů pro žadatele ve všech zvláště chráněných územích, kde jedním z témat bylo i zatravňování orné půdy.²⁹⁶ Podklady k dopadům této osvětové aktivity však nelze bez dostupných dat vyhodnotit.

Podpora zatravňování orné půdy byla navržena i pro období 2021–2027 a je reflektována i ve Společné zemědělské politice. Na úrovni národní v rámci *Státního programu ochrany přírody a krajiny pro období 2020–2025* je jedním z opatření navázaných na zatravňování revize podmínek podpora extenzivního a k přírodě šetrného hospodaření na zemědělské půdě a zajištění potřebné finanční alokace pro tyto podpory. Dále také realizace opatření, která zvýší retenční kapacitu půdy včetně zvýšení podílu organické hmoty.

Finančně na ošetřování trvalých travních porostů přispívá *Státní zemědělský intervenční fond*, který se tak snaží v rámci podpory agroenvironmentálně-klimatických opatření motivovat zemědělce k ochraně a zlepšení životního prostředí.²⁹⁷

V oblasti šetrné péče o travní porosty bylo pokroku dosaženo u monitorovací a výzkumné činnosti formou studií a v programu aplikovaného výzkumu Ministerstva zemědělství „ZEMĚ“ na období 2017-2025.²⁹⁸

Cíl zatím nedokážeme vyhodnotit s ohledem na nedostatek dat. I v rámci dotací je opatření pro zlepšování stavů půd nástroj pouze dobrovolný. Trend patrný z indikátorových měření sice ukazuje správně nastoupenou cestu, jde však o velmi pomalý proces. Je patrné, že prostřednictvím programového financování se dařilo zčásti cíl naplňovat, ale z indikátorových měření vyplývá, že snížení podílu orné půdy ve prospěch travních porostů probíhá pomalu.

²⁹⁰ ČSÚ (2023) *Bilance půdy*. Dostupné [zde](#).

²⁹¹ ČSÚ (2023) *Bilance půdy – územní srovnání*. Dostupné [zde](#).

²⁹² MŽP (2021) *Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050*. Specifický cíl 3.1.2.

²⁹³ [Ind. 12.2.1](#) a [Ind. 12.2.2](#).

²⁹⁴ MMR (2020) *Koncepce rozvoje venkova 2021-2027*. Specifický cíl 3.3.

²⁹⁵ *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů*.

²⁹⁶ *Report MZe ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)*.

²⁹⁷ ENVIWEB (2023) *Na ošetřování trvalých travních porostů získají zemědělci přes 3,15 miliardy Kč*. Dostupné [zde](#).

²⁹⁸ V rámci Programu ZEMĚ je v současnosti podporováno 151 výzkumných projektů viz *Report MZe ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)*.

12.3. Významně
roste podíl orné půdy
obhospodařované
v režimu
ekologického
zemědělství

Podíl orné půdy obhospodařované ekologicky je stále nedostatečný a nedaří se jej zvednout na významnější hodnotu.²⁹⁹ Až do roku 2016 osciloval kolem 2 %. V roce 2021 bylo ekologicky obhospodařováno téměř 103 tisíce ha, což je nárůst na 3,5 % z celkové rozlohy orné půdy.³⁰⁰ Celkově Česká republika patří mezi země s vysokým podílem ekologicky obhospodařované půdy, což ale z větší části zahrnuje trvalé travní porosty, porosty kulturních plodin typu révy, ovocné sady, pastviny – v roce 2021 činila jejich plocha více než 500 tisíc ha a od roku 2020 setrvale stoupá.³⁰¹ Dle Reportu MZe ČR k hodnocení ČR 2030 je v současné době ekologické zemědělství realizováno na cca 16 % (vztaženo k výměře v LPIS)³⁰², a ČR se tak řadí na čtvrté místo v EU. Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2021-2027 zvažuje cíl 22 %.³⁰³ V rámci Zelené dohody pro Evropu má být do roku 2030 nejméně 25 % zemědělské půdy v EU obděláváno ekologicky.³⁰⁴ Tento vzestup se však příliš netýká ekologicky obhospodařované orné půdy. Ekologickému zemědělství, které je cestou ke zvýšení obsahu přirozené organické hmoty v půdě a snížení míry utužení půdy (viz 15.2), se ze strategických dokumentů věnuje Koncepce rozvoje venkova. Ta by měla být příspěvkem k posílení ekologických metod hospodaření, na něž je navázáno i zpřísnění podmínek pro používání hnojiv a pesticidů. Ekologické zemědělství zahrnuje v odpovídající míře také stávající *Státní program ochrany přírody krajiny*.³⁰⁵

Pro udržení a zvýšení podílu ekologicky obhospodařované orné půdy je nezbytné ekologicky hospodařícím zemědělcům zajistit kontinuitu financování. To se až do roku 2020 dělo v rámci PRV, který byl prodloužen o roky 2021 a 2022 jako tzv. *přechodné období*. Podpora ekologického zemědělství je plánována i v rámci *Strategického plánu SZP na období 2023-2027*, kde v rámci problematiky změny klimatu zmiňuje zachování trvalých travních porostů na základě jejich poměru k zemědělské ploše.³⁰⁶ Příspěvkem k naplnění cíle byla rovněž snaha zavést odborné poradenství zaměřené na ekologický způsob hospodaření. Alespoň částečně tento záměr pokrývá pro období 2017–2025 Koncepce poradenského systému Ministerstva zemědělství zahrnující odborné konzultace resortně orientovaných výzkumných ústavů a univerzitního sektoru, mj. i v oblasti ekologického zemědělství. K vyhodnocení úspěšnosti tohoto poradenství zatím nemáme data. Na zajištění poradenství při konverzi do ekologického zemědělství pamatuje dále Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2021-2027³⁰⁷ a na vzdělávací aktivity a propagaci v oblasti ekologického zemědělství a biopotravin národní dotační titul MZE.³⁰⁸ Probíhá rovněž podpora trhu s biopotravinami, např. formou kampaně Zaří – Měsíc biopotravin, jejímž dlouhodobým cílem je přibližovat spotřebitelům důvody, proč nakupovat biopotraviny a propagovat ekologické zemědělství. Dle údajů Ministerstva zemědělství spotřeba biopotravin do roku 2020 v České republice rostla, oproti roku 2019 byl v roce 2020 zaznamenán růst o 14 %³⁰⁹. Data k roku 2021 zatím dostupná nejsou. Je však třeba říci, že za růstem spotřeby biopotravin nestojí produkce českého ekologického zemědělství, jedná se spíše o importované bioprodukty.³¹⁰

Na základě dat, jež jsou k dispozici, lze cíl vyhodnotit pouze částečně. Podíl ekologicky obhospodařované orné půdy stále zůstává na marginálním procentu, v posledních

²⁹⁹ [Ind. 12.3.1.](#)

³⁰⁰ MZE (2021) *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2021*. Procentuální dopočet vychází z celkové rozlohy orné půdy v ČR, která činí 2 921 945 (str. 133)

³⁰¹ ENVIROMETR (2022) *Podíl ekologicky obhospodařované půdy*. Dostupné [zde](#).

³⁰² *Report MZe ČR k hodnocení ČR 2030* (2020)

³⁰³ MZE (2021) *Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2021-2027*. Dostupné [zde](#)

³⁰⁴ EK (2021) *Organic action plan*. Dostupné [zde](#).

³⁰⁵ MŽP (2020) *Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020-2025*, SC 2.2.3.

³⁰⁶ EK (2022) *Strategický plán Společné zemědělské politiky na období 2023-2027*, cíl 3.10.1.

³⁰⁷ MZE (2021) *Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2021-2027* Prioritní opatření: 1.1.

³⁰⁸ Příklady aktivit, které jsou podporované: profesní vzdělávání a zvyšování kvality; vzdělávání a propagace v oblasti ekologického zemědělství a biopotravin; zvyšování pozitivního vnímání zemědělství a lesnictví; vzdělávací aktivity v oblasti rybníkářství aj. Pro rok 2023 je alokováno 56 mil Kč, stejná částka pro rok 2024.

³⁰⁹ MZE (2023) Tisková zpráva: *Trh s biopotravinami předloni vzrostl o 14 %. Obyvatelé ČR spotřebovali v roce 2020 biopotraviny za 5,99 miliardy korun*. Dostupné [zde](#).

³¹⁰ [Ind. 12.3.1.](#)

10 letech kolísá mezi 1,8 a 2,7 %, což je nedostatečné. Spotřeba biopotravin sice roste, spotřebitelský zájem však uspokojují importované biopotraviny, jejichž cena se v porovnání s cenou produktů z intenzivního způsobu hospodaření v době vysoké inflace nejeví pro spotřebitele akceptovatelná.

12.4 Zvyšuje se podíl lesní půdy na celkové rozloze ČR Podíl lesních pozemků na celkové rozloze státu pozvolna dlouhodobě stoupá,^{311, 312} ale skutečná zalesněná plocha se kvůli kůrovcové kalamitě v posledních letech snížila. Částečně je to způsobeno převisem výměry nově zalesněných původně nelesních pozemků nad výměrou pozemků, které jsou z různých důvodů z lesa odnímány, částečně také díky neustále se zpřesňujícím údajům z katastru nemovitostí.³¹³ Ke konci roku 2022 činila plocha lesních pozemků 2 680 372 ha, což ve srovnání s rokem předchozím znamenalo velmi mírný nárůst.³¹⁴ Minimalizace trvalých záborů lesní půdy, případně omezení výstavby je jedním z opatření Státní politiky životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050. Pamatuje na to i *Aplikační dokument ke Státní lesnické politice*, který si v cíli Zalesňování zemědělských půd klade opatření zvyšovat plochu lesů v krajině, především v málo zalesněných oblastech.³¹⁵ Zdravé lesy zmírňují dopady změny klimatu zvýšením schopnosti absorpce atmosférického CO₂, posílením biodiverzity krajiny, zlepšením její ekologické rovnováhy, stabilizací hydrologických a klimatických podmínek, ochranou půdy a vod, snižují riziko eroze, zlepšují vodní režim, mikroklimatické podmínky ovzduší a samozřejmě mají i nezanedbatelný estetický a rekreační přínos (k lesům podrobněji 15.3).³¹⁶ Obecně jsou tedy lesy významným producentem kyslíku a mají velký význam v uhlíkovém hospodářství. Paradoxně však kůrovcová kalamita ovlivnila bilanci uhlíku v atmosféře, která je podle současného protokolu LULUCF počítána jako rozdíl mezi vytěženým dřevem (emise CO₂) a průměrným přírůstkem (poutání CO₂). Z tohoto pohledu lesy v České republice do roku 2017 přispívaly k poutání oxidu uhličitého z atmosféry, od roku 2018 jsou však již producentem CO₂.³¹⁷ Dále k tématu viz 15.3.³¹⁸

Zalesňování nelesních půd má v ČR dlouhodobou tradici. V minulosti byly zalesňovány plochy nevhodné pro zemědělskou výrobu, zejména pak pozemky silně ohrožené erozí.³¹⁹ I dnes platí, že ke zvyšování rozlohy lesa by mělo docházet zejména na pozemcích s vysokou sklonitostí svahu a jinak ohrožených erozí. Jedná se o strže, skeletovité, mělké nebo zamokřené půdy, tj. vrstvu stanovenou na základě odborných dat Výzkumného ústavu meliorací a ochrany půdy, v.v.i. Na zalesňování zemědělské půdy poskytuje SZIF dotace v souladu s podmínkami vhodnosti půdního bloku³²⁰ pro zalesnění uvedenými v LPIS.³²¹

Specifické postupy existují u soustavy *Natura 2000*. V těchto lokalitách a ve zvláště chráněných územích jsou dílčí aktivity usměrňovány souhrny doporučených opatření pro evropsky významné lokality a se schválenými plány péče o CHKO a maloplošná zvláště chráněná území, jsou-li s lokalitami soustavy *Natura 2000* v překryvu.³²² Pro roky 2023 a 2024 jsou pro *Natura 2000*

³¹¹ [Ind. 12.4.1.](#) – indikátor podíl lesní půdy na celkové rozloze ČR ukazuje pozvolna stoupající trend, který v absolutních číslech znamená nárůst výměry lesních pozemků z 2,657,376 ha v roce 2010 na 2,675,670 ha v roce 2019, tedy o téměř 20 tisíc ha.

³¹² ÚHUL (2020) *Plocha lesa a lesnatost*. Novější data uvádí: lesnatost 37,1%, 2 923 200 ha, plocha lesa na obyvatele 0,28 ha/obyv. Dostupné [zde](#).

³¹³ MZE (2019) *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2018*. Kap. 4.1 Vývoj výměry lesů. Dostupné [zde](#).

³¹⁴ ČSÚ (2023) *Bilance půdy*. Dostupné [zde](#).

³¹⁵ MZE (2021) *Aplikační dokument ke Koncepci Státní lesnické politiky do roku 2035*: Opatření A.1.2.

³¹⁶ MŽP (2020) *Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025*

³¹⁷ VULHM (2019) *Důsledky kůrovcové kalamity na budoucnost lesnictví ve střední Evropě*. Současný výpočet bilance nezohledňuje uchování uhlíku ve zpracovaném dřevě a pouze simuluje situaci, kdy by veškeré kůrovcové dříví bylo okamžitě spáleno. Dostupné [zde](#).

³¹⁸ VULHM (2019) *Důsledky kůrovcové kalamity na budoucnost lesnictví ve střední Evropě*. Současný výpočet bilance nezohledňuje uchování uhlíku ve zpracovaném dřevě a pouze simuluje situaci, kdy by veškeré kůrovcové dříví bylo okamžitě spáleno. Dostupné [zde](#).

³¹⁹ VOPRAVIL, JAN; PODRÁZSKÝ, VILÉM; HOLUBÍK, ONDŘEJ; VACEK, STANISLAV; BEITLEROVÁ, HANA ET AL. (2017) *Principy zakládání porostů na bývalé zemědělské půdě v rámci ploch vymezených k zalesnění: metodika pro praxi*.

³²⁰ Vrstva vhodnosti k zalesnění zahrnuje pozemky se sklonitostí svahu vyšší než 10°.

³²¹ SZIF (2023) *Opatření 8.1.1 Zalesňování a zakládání lesů*. Dostupné [zde](#).

³²² *Report MŽP ČR k hodnocení ČR 2030* (2020).

alokovány prostředky z Národního plánu obnovy, a to jak na péči o zvláště chráněná území, tak i na adaptace vodních, nelesních a lesních ekosystémů na klimatickou změnu.³²³ Další prostředky budou čerpány z OPŽP³²⁴ na péči o významné části přírody a krajiny, na chráněná území i tvorbu koncepčních dokumentů.³²⁵

Zalesňování zemědělské půdy podporuje i *Strategický plán Společné zemědělské politiky 2021–2027*.

Záměry zalesňování z hlediska kulturních hodnot (např. v ochranných pásmech kulturních památek či v územích s cennými archeologickými lokalitami) dosud nejsou řešeny.

Cíl je pozvolna naplňován, rozloha lesní půdy v poměru k celkové rozloze státu roste. Zalesnění má řadu pozitivních dopadů – přispívá k omezení vodní eroze a dalších degradačních faktorů. Záměrem, který se však v posledních letech v důsledku kůrovcové kalamity nepodařilo naplnit, je, aby lesy účinnějším pohlcováním skleníkových plynů přispívaly ke snížení emisí a zvýšení sekvence uhlíku do půdy. Pozornost by proto měla být přesunuta od prosté snahy o rozšíření lesních pozemků k samotnému zalesnění, a to zalesnění takového druhu, které umožní plnit žádané ekosystémové služby. Protože trend zvyšování rozlohy lesní půdy bude při existujících opatřeních pokračovat, soustavné úsilí by se mělo napřít spíše k ekologické stabilitě lesů.

12.5 Vzroste
prostupnost krajiny
pro migraci volně
žijících živočichů

Zohlednit prostupnost krajiny, která je pro mnoho živočichů otázkou přežití, je úkolem především pro územní plánování, v jehož rámci je žádoucí uplatnit ochranu migračních koridorů až do úrovně jednotlivých území řešených v územně plánovací dokumentaci. Standardní procesy územního plánování zajišťují dotčenému orgánu ochrany přírody kompetenci uplatňovat stanovisko k obsahu územně plánovací dokumentace³²⁶ (a tento princip je zachován i v návrhu nového stavebního zákona). Od roku 2018 je do územně analytických podkladů (ÚAP) doplněn nový sledovaný jev *biotop vybraných zvláště chráněných druhů velkých savců*. AOPK od ledna 2020 poskytuje tuto datovou vrstvu, k jejímu prvnímu naplnění došlo při 5. úplné aktualizaci ÚAP, a dále je vrstva průběžně aktualizována. Míru využívání této vrstvy úřady územního plánování neznáme, lze to však předpokládat i s ohledem na vznik nové metodiky AOPK Ochrana biotopu vybraných zvláště chráněných druhů v územním plánování, která má pomoci jako podklad pro zpracování územně plánovací dokumentace.³²⁷ K předchozímu období data nejsou. Na řešení této problematiky se také zaměřuje příslušný cíl *Státního programu ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025*³²⁸ včetně posílení metodické podpory ve vztahu k ochraně migrační prostupnosti krajiny pro živočichy.³²⁹

Problematicke migračních koridorů se věnoval v letech 2018-2021 v rámci programu *Interreg* také projekt AOPK, který byl zaměřen na nadregionální migrační koridory pro velké savce ve spolupráci s Rakouskem.³³⁰

Z měření počtu kritických míst na dálkových migračních koridorech velkých savců zatím nelze vyvodit trend; měření proběhlo jen dvakrát, a to se stejnou hodnotou pro rok 2010 i 2015.

Opatřením k zajištění migrační průchodnosti vodních toků se na strategické úrovni věnuje *Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025*³³¹ a *Koncepce*

³²³ Pro rok 2023 je alokováno 135 mil. Kč, pro rok 2024 139 mil. Kč, resp. 80 a 115 mil Kč na výše zmíněná adaptační opatření

³²⁴ Péče o významné části přírody a krajiny 370 mil. Kč. péče o chráněná území 600 mil. Kč z OPŽP

³²⁵ Detailně jednotlivé výzvy OPŽP

³²⁶ *Stanovisko dle Zákona č. 183/2006 Sb. § 4 odst. 2 písm. b)*

³²⁷ HLAVÁČ, VÁCLAV; CHOBOT, KAREL; PEŠOUT, PAVEL; HAVLÍČEK, JAN; JEŘÁBKOVÁ, LENKA ET AL. (2021) *Ochrana biotopu vybraných zvláště chráněných druhů v územním plánování: metodika AOPK ČR*.

³²⁸ MŽP (2020), *Státní program ochrany přírody a krajiny pro období 2020–2025*. Opatření 1.1.4

³²⁹ MŽP (2020) *Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020 - 2025*, cíl 1.1.4

³³⁰ AOPK (2022) *Migrační koridory mezi Českou republikou a Rakouskem*. Dostupné [zde](#).

³³¹ MŽP (2020) *Státní program ochrany přírody a krajiny pro období 2020-2025*

zprůchodnění říční sítě ČR,³³² jejíž poslední aktualizace proběhla v roce 2020. Na vyhodnocení její účinnosti je zatím krátká doba.

Problému prostupnosti krajiny pro migraci přikládá ČR váhu, o čemž svědčí i přidělení prostředků z OPŽP pro projekty zaměřené na zprůchodnění migračních překážek pro suchozemské i vodní živočichy a na realizaci opatření k omezování jejich úmrtnosti.³³³

K dosažení cíle oproti minulému hodnocení byly realizovány významné kroky – sledování vrstvy pro ÚAP nebo vytvoření metodiky k ochraně vybraných zvláště chráněných druhů. Lze však konstatovat, že do roku 2022 dosud nebylo dosaženo klíčového pokroku. Data, v jaké míře jsou pořizovateli ÚAP využívány poskytované vrstvy týkající se migračních koridorů velkých savců, nejsou dostupná.

12.6 Hodnocení ekosystémových služeb je začleněno do rozhodovacích procesů

Zahájit oceňování ekosystémů a uvést ho do praxe je klíčovým opatřením v oblasti hodnocení ekosystémových služeb. Je uvedeno i ve *Státní politice životního prostředí České republiky 2030*³³⁴ a je rovněž předmětem, jemuž se věnuje Strategie ochrany biologické rozmanitosti (dále jen SOBR). Specifický cíl 12.6 byl dále naplňován opatřením Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu (NAP AZK, 2017), které se věnovalo konceptu ekosystémových služeb v zemědělských, lesnických a vodních ekosystémech a v urbanizovaných územích a které bylo dle evaluace z roku 2019 plněno částečně. V aktualizovaném NAP AZK (2021) je cíl naplňován v rámci průřezových nástrojů. Vyhodnocení aktualizovaného NAP AZK (2021) je plánováno až k roku 2025.

Cílem by mělo být nastavení jasné struktury působnosti pro celostátní hodnocení ekosystémů, jež by měl provádět tým odborných pracovníků výzkumných institucí. Koncepční metodický rámec pro efektivní vytváření a ochranu územního systému ekologické stability ještě nevznikl.³³⁵ Pokrok slibuje projekt pod odborným vedením pracovníků Centra pro otázky životního prostředí UK zaměřený na tvorbu metodik hodnocení ekosystémových služeb v integrovaném projektu LIFE „Jedna příroda“. Projekt mimo jiné vytvoří metodické postupy a nástroje pro pravidelné sledování a hodnocení přínosů ekosystému pro potřeby rozhodování orgánů ochrany přírody na lokální i národní úrovni. Je orientován na lokality *Natura 2000*. Postupy, nástroje a jejich využitelnost při rozhodování o nakládání s ekosystémy budou ověřeny na případových studiích. Nástroje pak umožní celkové vyhodnocení ekosystémových služeb v lokalitách *Natura 2000* na území ČR. Projekt má plánované ukončení v roce 2026, definitivní výstupy tak zatím ještě nejsou k dispozici.³³⁶

V souvislosti s výše zmíněným integrovaným projektem „Jedna příroda“ se od konce roku 2022 buduje Národní platforma pro ekosystémové služby, která by měla umožnit odborníkům propojovat navzájem zkušenosti a lépe pracovat s konceptem ekosystémových služeb. Je významná z hlediska začlenění hodnocení přínosů přírody a ekosystémových služeb do rozhodování v ochraně přírody na národní úrovni. Vzhledem ke složení platformy, které zahrnuje zástupce různých sektorů, akademické sféry i nevládních organizací, tak vznikla báze pro budování informačního a vědecko-politického rozhraní pro téma ekosystémových služeb.³³⁷ Pro masové zavedení konceptu zelené infrastruktury do jakýchkoliv plánovacích, rozhodovacích či jiných procesů bude také důležité, aby zvolená metoda byla dostatečně jednoduchá a nenáročná na personální kapacitu.

³³² AOPK a VÚV TGM (2020) *Koncepce zprůchodnění říční sítě ČR, aktualizace 2020*. Dostupné [zde](#).

³³³ Do poloviny roku 2023 je na tato opatření počítáno s celkovou částkou 290 mil Kč z OPŽP

³³⁴ MŽP (2020) *Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050*
Specifický cíl 3.1.3; MŽP (2016) *Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky 2016–2025*. Cíl 4.2.3.

³³⁵ MŽP (2020) *Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025*. Cíl 2.1.1.

³³⁶ EK (2019) *Integrated LIFE project for the Natura 2000 network in the Czech Republic (2019–2026)*. Dostupné [zde](#).

³³⁷ VAČKÁŘOVÁ D. (2022) Národní platforma pro ekosystémové služby v mezinárodním kontextu ochrany a obnovy přírody. Dostupné [zde](#).

Ze strany MŽP, dalších resortů a institucí zatím nejsou pojmenované potřebné způsoby využití hodnocení ekosystémových služeb. Momentálně není dostatek personálních kapacit pro tvorbu této politiky. Bylo by potřeba tuto činnost zaštitit na politické úrovni, jelikož mezirezortní spolupráce je zde nutná a pojí se s ní i finanční náklady. Ukazují se tedy další systémové bariéry, které bude nutno v budoucnu překonávat, jako jsou nízká míra mezioborové komunikace a nedostatečný tok dat mezi různými obory zabývajícími se krajinou – obojí mj. jako důsledek personálního poddimenzování výzkumu i veřejné správy.

Cíle ještě nebylo dosaženo, trend k jeho naplňování je již patrný: projekt LIFE i opatření z NAP AZK jsou kroky do budoucna pro naplňování cíle, a to včetně praktického ověření využitelnosti.

13 Česká krajina je pestrá a dochází k obnově biologické rozmanitosti.

Cíl 13 je v korelaci s předchozím strategickým cílem zaměřeným na krajinu a její ekosystémové služby, neboť základním předpokladem poskytování těchto služeb jsou rozmanitá společenstva volně žijících druhů živočichů a rostlin vázaná na svá přirozená stanoviště, která jsou schopna přizpůsobit se měnícím se podmínkám prostředí. Cílem České republiky pro několik následujících desetiletí je dosáhnout přítomnosti životaschopných, geneticky rozmanitých populací původních druhů v krajině. Cílenou obnovou se dospěje k zastoupení jednotlivých přírodních stanovišť v dostatečném rozsahu i kvalitě. Pro zachování a obnovu biodiverzity je podstatné ochránit území přírodovědecky či esteticky velmi významná nebo jedinečná, zachovat nebo zlepšit jejich stav, zachovat přírodní funkce krajiny nebo ponechat území či jeho části samovolnému vývoji, protože v krajině existují a stále vznikají opuštěné plochy, např. po těžbě nerostných surovin. Ve vhodných případech je žádoucí ponechat část těchto opuštěných ploch samovolnému vývoji na základě přírodních procesů.³³⁸ V současné intenzivně hospodářsky využívané a osídlené krajině se ukazuje nedostatek stanovišť poskytujících vhodné podmínky pro trvalou existenci rozmanitých biologických druhů a jejich typických společenstev – ať už jde o drobné mokřady, říční nivy a přirozená koryta volně tekoucích řek a potoků, meze, remízy, druhově i prostorově pestré lesy včetně lesů světlých, staré stromy, tradiční pastviny nebo květnaté louky.

Výše zmíněné Nařízení o obnově přírody zacílí v podstatné míře na problematiku právě biologické rozmanitosti. Na ně navázaný NPOP bude zavádět monitorovací a reportovací povinnost. Budou zpracována témata, která rezonují na širší evropské platformě, jako obnova populací opylovačů, obnova konektivity řek, zemědělských a lesních ekosystémů včetně rašelinišť. Po etapách proběhne znovuvytvoření přírodních stanovišť v rozsahu 30, 60 až 90 % (cíle k letům 2030, 2040 a 2050). To je však až budoucnost.

Dosud učiněné kroky nejsou dostatečné a cíle se nedaří dosáhnout. Plněním cílů a opatření na podporu biodiverzity obsažených ve Státním programu ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025 se zatím dosahuje jen omezeného pokroku. Nedostatek dostupných dat brání vyhodnocení celého strategického cíle.

13.1. Rozmanitost a stabilita biotopů a populací jednotlivých původních druhů rostlin a živočichů se zvyšuje

Smyslem cíle 13.1 je navrátit do české krajiny vzájemně propojené přírodní prvky, což sebou nese potřebu více se věnovat též volné krajině mimo chráněná území, posilovat ekosystémové služby mj. formou faremního plánování a zachovat pestrou historickou skladbu kulturní krajiny. Systém vyhodnocování účinnosti druhové ochrany na biologickou rozmanitost zatím čeká na realizaci.³³⁹

Podpora mozaikovitosti krajiny např. rozčleněním pozemků nebo půdních bloků může navrátit do krajiny prvky jako meze, příkopy, stromořadí, větrolamy apod. Jejich existence přispívá jak k odolnosti vůči suchu, tak zachování, podpoře a obnově retenční schopnosti krajiny a k podpoře biodiverzity. Krajinné prvky a plocha využívaná v ekologickém zájmu jsou předmětem, jemuž se věnuje i Strategie ochrany biologické rozmanitosti.³⁴⁰ Fragmentace krajiny vede ke ztrátě původních kvalit biotopů a jejich propojenosti důležité pro migraci živočichů. V tomto směru je negativní trend jednoznačný: v letech 2000–2018 klesl podíl nefragmentované krajiny z 63,5 % území v roce 2010 na 60,6 % území v roce 2016 a trend poklesu pokračuje (viz také cíl 12.5). Podle prognóz bude v roce 2040 podíl nefragmentované krajiny dosahovat pouze 53 %.³⁴¹ V rámci greeningu³⁴² je zajišťována ochrana trvalých travních porostů a environmentálně citlivých travních porostů. V případě zemědělských ploch je povinně vyčleňováno 5 % ploch v ekologickém zájmu (DZES 1 od roku 2023). Jde o plochy, na nichž se

³³⁸ [Ind. 13.1.1](#)

³³⁹ MŽP (2020) *Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025*, cíl 1.1.1

³⁴⁰ MŽP (2016) *Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky 2016–2025*, Cíl 3.1, Opatření: Krajinné prvky a plocha využívaná v ekologickém zájmu

³⁴¹ CENIA (2022) *Zprávy o životním prostředí České republiky za rok 2021*, kapitola 3.2.1. Dostupné [zde](#).

³⁴² Základem greeningu je motivovat zemědělce pomocí dotací k lepšímu a ekologičtějším hospodaření v rámci ochrany životního prostředí.

nachází stromy či živé ploty nebo půda ležící ladem, mající příznivý vliv na biologickou rozmanitost a přírodní stanoviště a podporující zachování biodiverzity (př. úhor s porostem využívaný v ekologickém zájmu, medonosný úhor využívaný v ekologickém zájmu, krajinné prvky v ekologickém zájmu, ochranné pásy, plochy s rychle rostoucími dřevinami, zalesněné plochy, plochy s mezplodinami, nebo plochy s plodinami, které vážou dusík). Toto vše má za cíl jak šetrnou údržbu již existujících cenných biotopů a zajištění jejich zachování, tak vytváření nových biotopů, což by se mělo dít zatravňováním orné půdy druhově bohatou a regionální směsí, nebo vytvářením zdrojů potravy a úkrytu pro ptactvo, drobné obratlovce a opylovače v zemědělské krajině.

Progres byl zaznamenán v oblasti boje s invazními druhy, neboť nepůvodní invazní druhy organismů představují závažné riziko pro biodiverzitu v celosvětovém měřítku. Globálně patří invazní druhy spolu se zábořem a ničením biotopů k nejvýznamnějším faktorům ohrožujícím biodiverzitu. Některé druhy jsou navíc rizikové i ze zdravotního hlediska. Podle odhadů se na evropském území nachází více než 12 000 nepůvodních druhů, z nichž 10–15 % je považováno za invazní, tedy druhy, jež se intenzivně šíří a působí environmentální, hospodářské aj. škody.³⁴³

Nakládání s invazními druhy je od roku 2015 v rámci EU upraveno nařízením EP a Rady (EU) č. 1143/2014 o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů (dále jen "nařízení"). Provádění nařízení je v ČR od 1. 1. 2022 upraveno zákonem č. 364/2021 Sb. Členské státy budou mít samostatný akční plán řešící problematiku způsobů šíření invazních nepůvodních druhů. Návrh akčního plánu zpracovalo MŽP a jeho cílem je řešit problematiku prioritních způsobů šíření, předejít nezáměrnému zavlékání invazních nepůvodních druhů či jejich vysazování nebo rozšíření.³⁴⁴ Akční plán je s ohledem na to, že se jedná o jeho první návrh, resp. první období jeho uplatňování, zaměřen především na obecnější a průřezová témata. Návrh akčního plánu byl zveřejněn na přelomu let 2022 a 2023 k připomínkám veřejnosti a obdržené připomínky byly vypořádány. Akční plán musí být přezkoumán alespoň jednou za šest let, vláda obdrží informaci o jeho plnění nejpozději do 31. 3. 2029, současné vyhodnocení jeho dopadů tedy ještě není možné.

Ochrana druhů a stanovišť je dlouhodobě předmětem řady projektů financovaných z OP ŽP a národních dotačních nástrojů (*Program péče o krajinu, Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny*, které má v gesci *Agentura ochrany přírody a krajiny*)³⁴⁵ i podpory z mezinárodních zdrojů (např. *program LIFE* či *Fondy EHP a Norska*). Ve zvláště chráněných územích se však zatím nedaří zabezpečit adekvátní (celoplošnou) realizaci potřebných opatření, dochází pouze k realizaci dílčích aktivit formou některých výše zmíněných dotačních titulů. *Koncepce aktivních nástrojů druhové ochrany v České republice 2023–2032* je dokument přijatý Ministerstvem životního prostředí, který shrnuje přístup k přípravě a realizaci záchranných programů a programů péče o zvláště chráněné druhy živočichů a rostlin. Koncepce se zabývá druhy volně žijících živočichů a planě rostoucími rostlinami, které jsou ohroženy vyhubením nebo vyhynutím, dále druhy mimořádně významnými z hlediska ochrany přírody a zároveň konfliktními z hlediska hospodářských zájmů člověka a druhy, u kterých povinnost aktivní ochrany vyplývá ze závazků mezinárodního práva, k nimž ČR přistoupila. Prioritní druhy jsou rozděleny do čtyř skupin s rozdílným režimem a charakterem opatření v jejich prospěch.³⁴⁶

Další významný faktor pro dobrý stav krajiny jsou standardy *Dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy* (DZES),³⁴⁷ konkrétně DZES 7, jehož hlavním cílem je krajina a zajištění minimální úrovně péče o ni. DZES 7 se věnuje jak ochraně dřevin a krajinných prvků

³⁴³ Ztráty a náklady související s nepůvodními druhy jsou v EU odhadovány na 12 miliard EUR ročně a nadále rostou. Z dokumentu v MPŘ ze dne 24.4.2023

³⁴⁴ Původně měl být Akční plán zpracován a předložen Evropské komisi do 3 let od přijetí unijního seznamu invazních nepůvodních druhů, tedy do 13. 7. 2019. Tuto povinnost však ČR nebyla schopna splnit kvůli délce legislativního procesu, z dokumentu MPŘ ze dne 24.4.2023

³⁴⁵ AOPK (2023) *Národní dotační programy*. Dostupné [zde](#).

³⁴⁶ MŽP, AOPK (2023) *Koncepce aktivních nástrojů druhové ochrany v České republice 2023–2032*. Dostupné [zde](#).

³⁴⁷ V rámci Strategického plánu SZP došlo k úpravám a přečíslování DZES. Nyní je omezení plochy jedné plodiny řešeno v DZES 7b, podmínky týkající se zachování krajinných prvků a jejich ochrana byly převzaty do DZES 8b.

(mez, terasa, travnatá údolnice, skupina dřevin, stromořadí, solitérní dřevina, příkop a mokřad), tak omezení souvislé plochy jedné plodiny na maximálně 30 ha. Monokultury se musí oddělovat krajinnými prvky, ochranným pásem nebo se na pozemku musí střídat několik plodin (každá na ploše nepřevyšující 30 ha).³⁴⁸

Pro pochopení důležitosti aktivit zaměřených na biodiverzitu je potřebná i osvěta a práce s veřejností. Tato agenda má své místo v rámci útvarů ochrany přírody a jak AOPK ČR, tak národní parky chápou její důležitost a realizují kvalitní osvětu veřejnosti včetně rozvíjení spolupráce s ní.

Bez systematického sledování dopadů na biodiverzitu by opatření neměla význam. Sledování probíhá formou různých typů biomonitoringů např. na plochách se závazky podporujícími obnovu, zachování a posílení biologické rozmanitosti, na kontrolních plochách prokazujících pozitivní přínosy zavádění závazků v rámci dotačních titulů nebo monitoringu biodiverzity vybraných skupin bezobratlých živočichů a vegetace na různých typech lokalit.³⁴⁹ Např. velkou výpovědní hodnotu mají trendy vývoje ptačích populací, neboť změny v ptačích populacích odrážejí změny ve využívání krajiny a zhruba od poloviny 90. let 20. století je změna klimatu faktorem, který ve vzrůstající míře ovlivňuje i složení ptactva ČR. Jejím vlivem mizí ze střední Evropy druhy severské a mírně přibývají teplomilné druhy, jejichž těžištěm výskytu byla doposud jižní Evropa. Problematické úbytku ptačích druhů se v praxi věnuje Česká společnost ornitologická, která sčítá a monitoruje rozšíření a početnost druhů ptáků v Česku a na jejíž aktivitách se podílí i široká veřejnost, která tak získává lepší vhled do problematiky úbytku biodiverzity.³⁵⁰

U jiných evropsky významných druhů živočichů a rostlin zaznamenáváme spíše jen lokální zlepšení (u hmyzu, obojživelníků a plazů, savců a mechorostů a lišejníků). Nepříznivý stav vykazují druhy vázané na vodní společenstva, např. ryby a mihule.³⁵¹ Pokud jde o index ohrožených druhů na červeném seznamu stejně jako o invazní druhy, máme zatím data jen k roku 2017, a nelze tedy určit trend.³⁵² AOPK provozuje bohatou databázi na portálu Informačního systému ochrany přírody, kde zpřístupňuje mapové a datové zdroje.³⁵³ Cíle a opatření zacílené na podporu biodiverzity jsou dále obsaženy ve *Státním programu ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025*, prozatím dosahují spíše jen omezeného pokroku. Vyhodnocení SPOPK proběhne v roce 2025.

Cíle nebylo dosaženo a postup k němu je pomalý. Čerpání programových dotací nelze jako pokrok prezentovat, snad jen osvěta a práce s veřejností mohou být posuzovány jako nastoupení správného trendu.

13.2 Přirozená
obnova člověkem
významně
pozměněných
ekosystémů je běžně
užívaným postupem

Biodiverzitu bude v následujících desetiletích výrazněji ovlivňovat lidský faktor stejně jako změna klimatu. Pokud nebudou tyto negativní tlaky alespoň částečně kompenzovány vhodnější strukturou krajiny, bude výsledkem celkové ochuzení původní biologické rozmanitosti. Změna klimatu prospívá pouze omezenému počtu velmi přizpůsobivých druhů, často rumištních, nebo druhů se sklonem k rychlému šíření a některým druhům nepůvodním. Naopak zmenšuje oblasti výskytu zejména vzácných druhů s velmi specifickými nároky na životní prostředí. Pro zachování biodiverzity je podstatné ochránit území environmentálně či esteticky velmi významná nebo jedinečná, zachovat nebo zlepšit jejich stav prostřednictvím cíleného plánování péče, někdy i ponechat území či jeho části samovolnému vývoji.

Určitý pokrok nastal v oblasti legislativní nebo metodické. Podařilo se doplnit novelu zákona o ochraně zemědělského půdního fondu tak, že zemědělské pozemky zalesněné přirozenou

³⁴⁸ Report MZe ČR k hodnocení ČR 2030 (2020). Dle GENIA (2022) *Zprávy o životním prostředí České republiky za rok 2021* se 59,8 % druhů živočichů nachází ve stavu nedostatečném či nepříznivém, V nedostatečném stavu se v období 2013–2018 nacházelo 50,8 % druhů rostlin. Dostupné [zde](#).

³⁴⁹ [Ind. 13.1.2](#), indikátor kvality života 9.9., MŽP (2021) *Státní politika životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050*, Specifický cíl 3.2.1. Typové opatření: Zajištění plošného a kontinuálního monitoringu a vyhodnocení stavu druhů a stanovišť.

³⁵⁰ ČSO (2023) *Výzkum a ochrana ptáků*. Dostupné [zde](#).

³⁵¹ [Ind. 13.1.3](#).

³⁵² [Ind. 13.1.4](#) a [13.1.5](#).

³⁵³ AOPK (2023) *Poskytování dat*. Dostupné [zde](#).

obnovou lze převést bez poplatku na les.³⁵⁴ Pozitivním krokem je také zpracování Metodiky pro hodnocení alternativních způsobů obnovy post-těžební krajiny.³⁵⁵ Cíl stanovit mezní hodnoty nevratného poškození ekosystému a biodiverzity (i s ohledem na probíhající změny klimatu) s termínem splnění 2030 je jednou z ambicí *Koncepce environmentální bezpečnosti 2021-2030 s výhledem do roku 2050*. Novela horního zákona, na niž se poměrně dlouho čekalo, prošla legislativním procesem v roce 2021, od kdy je i v platnosti. Novela zasáhla do úpravy rezerv na sanace a rekultivace a na vypořádání důlních škod, úhrady z vydobytých nerostů, báňsko-technické evidence, zveřejňování informací o chráněných ložiskových územích a o dobývacích prostorech či surovinové politiky. Nová povinnost tvorby rezerv byla rozšířena na sanace pozemků dotčených těžbou.³⁵⁶

Pokud se narušené plochy samy nedokáží obnovit v potřebném modu, jejich přírodě blízká obnova musí být institucionálně zajištěna. Potenciálu těžebních prostor, případně jiných lidských aktivit pro vznik a zachování cenných stanovišť ve smyslu vhodné rekultivace těžebních prostor se věnuje *Státní politika životního prostředí*.³⁵⁷

Posouzení plnění cíle však naráží na nedostatek podkladů, nejsou k němu ani indikátory ani některé relevantní informace od jednotlivých gestorů. Například víme, že úbytek zemědělské půdy v oblastech s povrchovou těžbou (a rovněž v okolí velkých měst, především Prahy a Brna) je sice značný,³⁵⁸ nicméně v mnoha případech dočasný.

Dílčí kroky v oblasti legislativy a metodické práce jsou pozitivní, jde však zatím o počátek procesu. Hodnocení cíle jako celku naráží na nedostatek podkladů.

³⁵⁴ Zákon č. 334/1992 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu.

³⁵⁵ TAČR (2019) *Metodika pro hodnocení alternativních způsobů obnovy post-těžební krajiny*. Dostupné [zde](#).

³⁵⁶ *Novela zákona č. 88/2021 Sb.* stanoví, že ke dni trvalého ukončení dobývání ložiska, nejpozději od roku 2030, budou rezervy na sanace a rekultivace vedeny na zvláštních účtech, s nimiž je možno disponovat pouze se souhlasem báňského úřadu. Cílem je shromáždit maximum finančních prostředků pro zahlazení následků hornické činnosti.

³⁵⁷ MŽP (2021) *Státní politika životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050*, Specifický cíl 3.2.1

³⁵⁸ MZE (2020) *Úbytek zemědělské půdy evidované v LPIS mezi 7/2005 a 10/2019*, dostupné [zde](#).

14 Krajina je adaptována na změnu klimatu a její struktura napomáhá zadržování vody.

Strategický cíl 14 se soustředí na problematiku vodního režimu krajiny a adaptaci na změnu klimatu, které mají na vodní režim hluboký dopad. Voda je základní složkou všech organismů a ekosystémů, je podmínkou jejich existence, je zásadní pro kvalitu života a nenahraditelnou vstupní surovinou pro hospodářství. Schopnost krajiny zadržovat vodu byla v minulosti oslabena zejména rozsáhlými technickými úpravami vodních toků a odvodněním zemědělsky či lesnický obhospodařovaných pozemků. Zhoršená schopnost krajiny zadržet vodu má vliv nejen na stabilitu a funkci ekosystémů samotnou, ale též na potenciální dostupnost pitné vody pro člověka, a to jak přímo (např. zmenšením objemu a zhoršením kvality především povrchových, ale též podzemních vod), tak nepřímo dalším oslabováním schopnosti krajiny vodu zadržet. Důvodem je i geografická poloha státu, kdy většina voda z ČR odtéká a vodní hospodářství je velmi závislé na vodě, která spadne v podobě atmosférických srážek. Také charakter zemědělského hospodaření vč. odstranění řady přírodních bariér odtoků a vysoušení mokřadů, dále úpravy vodních toků, nárůst rozsahu zpevněných nepropustných ploch (především urbanizovaná území, silniční infrastruktura i průmyslové a logistické zóny) zapříčinil vážnou situaci ve vodním hospodářství.

V České republice je klíčovou legislativou vodní zákon č. 254/2001 Sb. Z hlediska strategického se posílení přirozeného vodního režimu krajiny a zajištění potřeb společnosti a udržitelné užívání vody věnuje Strategie přizpůsobení se změně klimatu a Národní akční plán adaptace na změnu klimatu. Z dalších dokumentů lze zmínit Strategii resortu Ministerstva zemědělství České republiky s výhledem do roku 2030.

Řada opatření přijatých resorty, především Ministerstvem zemědělství, jsou nepochybně pokrokem v postupu k cíli, zatím však nebyla natolik účinná, aby bylo možno cíl vyhodnotit jako splněný. Adaptace krajiny je zatím ve vleku změny klimatu, v oblasti vodního režimu v krajině a vodního hospodářství se zatím nedaří systematicky zpomalit odtok vody z krajiny ani zajistit dlouhodobou vyrovnanou bilanci kvality povrchových a podzemních vod.

14.1 Odtok vody z krajiny se významně zpomaluje Vodní režim v české krajině je zásadní pro zachování stability ekosystémů a jimi poskytovaných ekosystémových služeb a pro zmírňování následků hydrologických extrémů v souvislosti se změnou klimatu. V okamžiku, kdy nebude k dispozici zásoba vody v půdě, dojde k útlumu vypařování a s ním spojeného ochlazení vzduchu. Takový vývoj zvyšuje pravděpodobnost výskytu horkých vln, období sucha a lesních požárů. Vzduch o vyšší teplotě také dokáže pojmout a udržet větší množství vody, což může vést k výskytu intenzivnějších přívalových srážek. Ty jsou přímo spojeny s procesy eroze a splachem půdy společně s rezidui hnojiv, do vodních toků a nádrží.

V posledních zhruba 20 letech je možno v ČR pozorovat zvýšení četnosti výskytu extrémních srážek. Vývoj klimatu vedl ke snížení hladiny podzemních vod a k poklesu průtoků zejména v suchých obdobích na přechodu léta a podzimu. Malé průtoky a nižší rychlost proudění znamenají delší zdržení vody v řekách a nádržích, voda se více prohřívá, což vytváří podmínky pro růst sinic a řas, snižuje se obsah kyslíku, což vede ke zhoršování životních podmínek pro vodní živočichy. Nižší průtoky také znamenají menší objem vody pro ředění znečištění, a tím i jeho vyšší koncentraci.

Podle vodohospodářské *Zprávy o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2021* se kvalita povrchových vod ve srovnání s obdobím začátku 90. let výrazně zlepšila, stále však přetrvává velké množství vodních toků v kategorii III, IV. a V (znečištěná, silně znečištěná a velmi silně znečištěná voda).³⁵⁹ Poměrně vysoké je zastoupení pesticidů v povrchových vodách - v roce 2021 jich bylo nalezeno celkem 149. Vysoké je znečištění povrchových vod také léčivy, ta byla nalezena celkem ve 2 463 vzorcích (89,7 % vzorků).³⁶⁰ Situace v tomto směru není dobrá a je

³⁵⁹ MZE, MŽP (2022) *Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2021*. Dostupné [zde](#).

³⁶⁰ Nejčastěji nacházenými látkami byly léky na hypertenzi, dnu, cukrovku, antirevmatika a analgetika, také antidepresiva a samozřejmě i antibiotika. Dostupné [zde](#).

otázkou, jak se dlouhodobě podaří snižovat vypouštění a odbourávání těchto látek v povrchových vodách. Z hlediska zadržování vody v krajině, což je pro vodní režim klíčová aktivita, jsou prostřednictvím programů Ministerstva zemědělství realizována různá opatření.³⁶¹ Další významná opatření zavádí NAP AZK jako opatření ke zlepšení stavu povodí z hlediska retence vody, stejně jako vymezení prioritních úseků vodních toků k revitalizaci a renaturaci (samovolné obnově). V aktualizovaném NAP AZK (2021) jsou relevantními zejm. opatření k realizaci komplexních pozemkových úprav zaměřená na řadu aktivit týkajících hospodaření s vodami. Jejich plnění je však dlouhodobého charakteru a v některých případech problematické. Vyhodnocení aktualizovaného NAP AZK (2021) je plánováno až k roku 2025.

Pokrok byl dosažen v oblasti vodní eroze, kde byla v roce 2021 schválena protierozní vyhláška, jejímž cílem je chránit půdu před vodní erozí, která ohrožuje až 60 % cenné zemědělské půdy smyvem. Přípustná míra erozního ohrožení je od počátku účinnosti vyhlášky nastavena na hodnotu 9 tun/ha/rok pro půdy hluboké a středně hluboké a hodnotu 2 tuny/ha/rok pro půdy mělké.

Vyhláška je platná od roku 2021, na její vyhodnocení bude tedy třeba ještě počkat, nicméně jde o posun správným směrem.

Také na lesních půdách se při revizi různých opatření zaměřených na meliorace očekává zlepšení zadržování vody v lesích.³⁶²

Ke zpomalení odtoku z krajiny mohou přispět komplexní pozemkové úpravy, které jsou nástrojem změny v uspořádání pozemků. V jejich průběhu dochází ke změnám v prostorovém a funkčním uspořádání pozemků a ke scelování nebo dělení pozemků. Zabezpečují přístupnost a využití pozemků a určení jejich hranic tak, aby se vytvořily podmínky pro racionální hospodaření vlastníků půdy. Pozemkové úpravy má v gesci Státní pozemkový úřad a dle jeho dat na ně v roce 2021 vynaložil 2,965 miliard Kč, což je historicky nejvyšší částka. Pro roky 2021-2025 existuje *Koncepce pozemkových úprav*, podle níž by do roku 2025 mělo být zahájeno, rozpracováno a dokončeno celkem 2472 pozemkových úprav na celkovém výměře půdy 1 171 tisíc ha. Vyhodnocení však zatím není k dispozici.

Z vyhodnocení plnění *NAP AZK*, jež bylo předloženo vládě v lednu roku 2020, lze identifikovat, že největší podíl průběžně plněných, resp. splněných úkolů se nenachází v oblasti Vodní režim v krajině a vodní hospodářství, ale v oblastech Mimořádných událostí, Výchovy, vzdělávání a osvěty a Lesního hospodářství. V oblasti Vodní režim v krajině a vodní hospodářství jsou řešeny 2 specifické cíle: Zvýšení přirozené retenční schopnosti vodních toků a niv a Efektivní ochrana a využívání vodních zdrojů, které jsou hodnoceny jako částečně plněné. Vyhodnocení *NAP* však je vztaženo až k roku 2025, doposud data nejsou dostupná.

Strategickým materiálem zaměřeným čistě na řešení problematiky dlouhodobého sucha prostřednictvím souboru opatření k omezení jeho následků na našem území byla *Koncepce na ochranu před následky sucha pro území České republiky za období 2017-2022*. Vyhodnocena byla *Zprávou o plnění*, na jejímž základě byla její náplň upravena a doplněna. Z hodnocení vyplynulo, že většina opatření na omezení dopadů sucha a nedostatku vody má dlouhodobý charakter a je třeba v nich pokračovat.³⁶³ Navazující *Koncepce ochrany před následky sucha pro území České republiky na období 2023–2027* schválená vládou v květnu 2023³⁶⁴ obsahuje oproti původní verzi úpravy reagující na změny klimatu a upřesňující opatření dlouhodobého charakteru. Stručně zhodnocuje hydrologickou situaci, ve které až do roku 2020 dominoval významný výskyt sucha a nedostatku vody, závislý na nerovnoměrnosti srážek a na vysokých letních teplotách vzduchu. Tematicky *Koncepce* doplňuje a rozvádí opatření z *NAP AZK*. Dílčí aktivity pro zlepšení v oblasti zvládnutí dopadů sucha probíhají ve všech navržených opatřeních, nedochází však k dostatečnému posunu v naplňování strategických cílů *Koncepce*. Naplňovat se

³⁶¹ Report MZe ČR k hodnocení ČR 2030 (2020).

³⁶² MZE (2021) *Aplikační dokument ke Koncepci státní lesnické politiky do roku 2035*: opatření A.3.3.

³⁶³ MZE (2023) *Koncepce ochrany před následky sucha pro území České republiky na období 2023–2027*. Dostupné [zde](#).

³⁶⁴ MZE (2023) *Koncepce ochrany před následky sucha pro území České republiky na období 2023–2027*. Dostupné [zde](#).

daří především měkká doplňující opatření, postup realizace technických opatření je minimální. Hlavní příčinou jsou chybějící nebo omezující legislativní předpisy, které se prozatím nedařilo novelizovat. Začátkem roku 2023 bylo ve zprávě o plnění pro vládu konstatováno, že na realizaci opatření obsažených v *Koncepci* bylo v hodnoceném období 2017–2021 průměrně každoročně vynaloženo 13,2 miliardy Kč na opatření Ministerstva zemědělství (MZe) a 2,7 miliardy Kč na opatření Ministerstva životního prostředí.

Na dílčím území ČR, kde se uplatňuje územní ochrana podle zákona³⁶⁵ o ochraně přírody a krajiny, se zpomalení odtoku vody z krajiny řeší prostřednictvím uplatňování plánovací dokumentace (formou plánů či zásad péče ve zvláště chráněných územích, souhrny doporučených opatření v evropsky významných lokalitách nebo ptačích oblastech). Tyto nástroje sice nejsou přímo zaměřeny na mitigaci dopadů změny klimatu a nevhodného hospodářského využívání krajiny v minulosti, ale ze své podstaty přispívají návrhem optimální péče o přírodní a přírodě blízká společenstva k posílení jejich retenční schopnosti.

Cíle dosud nebylo dosaženo ani přesto, že v přijatých opatřených ministerstva vykazovala pokrok či dokonce významný pokrok. K jeho dosažení je ještě daleko. Odtok vody z krajiny se nijak významně nezpomalil. Některá opatření z NAP AZK nejsou plněna vůbec a k vyhodnocení protierozní vyhlášky je třeba vyčkat na dostatek dat, která umožní zjištění nastoupeného trendu. Pozitivem je aktualizace *Koncepce ochrany před následky sucha*, problémy s plněním a efektem opatření jsou však stejné jako v případě NAP.

14.2 Kvalita
povrchových
i podzemních vod
se zlepšuje

Smysl uvedeného cíle je patrný – realizovat taková opatření a postupy, které zamezí dalšímu znečišťování povrchových i podzemních vod a zajistí postupné zlepšování jejich kvality. Podíl útvarů povrchových vod s dobrou nebo velmi dobrou kvalitou ve vztahu k celkovému počtu útvarů povrchových vod se zhoršoval od roku 2012, a to ve všech sledovaných lokalitách.³⁶⁶ S ohledem na to, že indikátory Strategického rámce pro období po roce 2018 nejsou dostupné, není báze pro relevantní vyhodnocení za posledních 5 let. Obdobná situace byla u chemického stavu povrchových a podzemních vod, i zde končí datová řada rokem 2018³⁶⁷, a u kvantitativního stavu útvarů podzemních vod, u něhož měření probíhají jednou za 6 let. Další cyklus proběhne v roce 2024. Využit k hodnocení však lze Modrých zpráv Ministerstva zemědělství, podle nichž byl vývoj v kvantitativním stavu podzemních vod a vydatnosti pramenů za rok 2020 v průběhu roku velmi rozkolísaný a na normální úroveň se dostal až v roce 2021. Obdobně pokud jde o jakost podzemních vod, byl zjištěn nižší počet lokalit s nadlimitními hodnotami monitorovaných látek s mírně klesající tendencí od roku 2019.³⁶⁸ Je na místě zdůraznit, že metodika měření použitá pro *Modré zprávy* se může lišit od způsobu měření hodnot³⁶⁹ u indikátorů *Strategického rámce Česko 2030*.³⁷⁰

Další opatření, která přispívají k zajištění specifického cíle 14.2, se propisují z plánů povodí, které se zpracovávají v šestiletých cyklech (nyní 2022-2027). Například se jedná o opatření na zlepšení hydromorfologického stavu a na zlepšení situace drobných vodních toků (koryt a břehů) k dosažení dobrého ekologického stavu.

Významným opatřením přispívajícím k zajištění kvality povrchových a podzemních vod je i vyhláška o ochraně zemědělské půdy před erozí (k vyhlášce dále viz 15.2). Platí od 1. července 2021 a jejím záměrem je chránit půdu před vodní erozí, která u nás ohrožuje až 60 % cenné

³⁶⁵ Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

³⁶⁶ [Ind. 14.2.1.](#)

³⁶⁷ [Ind. 14.2.3.](#)

³⁶⁸ MZE (2021) *Zpráva o stavu vodního hospodářství v České republice v roce 2020 a MZe (2022) Zpráva o stavu vodního hospodářství v České republice v roce 2019, 2020, 2021*. CENIA (2018, 2019, 2020, 2021) *Zpráva o životním prostředí České republiky 2018, 2019, 2020, 2021*. V roce 2021 byly u takřka 28 % sledovaných vzorků nalezeny pesticidy, což je mírné zvýšení od roku 2018, zatímco znečištění amonnými ionty a dusičnany zůstává standardně na hodnotách kolem 10 až 11 % vzorků.

³⁶⁹ ČHMÚ (2022) *Hydrologická ročenka České republiky 2021*

³⁷⁰ [Ind. 14.2.2.](#) Nejčastěji byly monitorovány ukazatele základního fyzikálně–chemického rozboru včetně živin. Z těchto látek nejvýrazněji překračovaly limity nebo se zařadily do horších tříd ukazatele jednotlivých forem dusíku a fosforu, *Escherichie coli* a termotolerantní koliformní bakterie.

zemědělské půdy půdním smyvem. Ten z ní odnáší to nejcennější a půda jeho účinky chudne. Opatření proti vodní erozi navíc mohou pozitivně ovlivňovat i odolnost půdy proti větrné erozi. Očekává se, že protierozní vyhláška umožní kontrolovat a pokutovat zemědělce za nešetrné hospodaření na zemědělské půdě. Vyhodnotit dlouhodobý trend po jejím zavedení je však dosud i vzhledem ke krátké době účinnosti zatím ještě předčasné.

Ke zvýšení kvality povrchových a podzemních vod by měla být nápomocná rovněž i opatření ke snížení množství vnosu znečišťujících látek z tzv. *plošných zdrojů znečištění* (zejména v zemědělství). Šetrnější způsoby hospodaření v zemědělství (např. ekologické zemědělství nebo precizní zemědělství) a lesnictví (př. zajištění infiltrace vod z lesní cestní sítě do vod podpovrchových) přispívají ke zlepšení jakosti podzemních vod.³⁷¹ Rovněž zlepšování morfologie útvarů povrchových vod např. formou revitalizace vodních toků, zlepšení prostupnosti vodních toků (rybí přechody, odstraňování překážek viz cíl 12.5) má dopad na jakost vod. MZe pro čtyřleté období do roku 2024 nadefinovalo opatření, jejichž cílem je snížení vnosu dusíku do půdy nebo jeho intenzivnější zpracování do půdy.³⁷² S tím je spojen i zájem podporovat aktivity, které povedou ke snížení vstupu pesticidů³⁷³ do podzemních a povrchových vod a zavedení elektronické evidence pro kontrolu množství a typů používaných pesticidních látek v rámci ochrany vodních zdrojů. Výskyt pesticidů je spojený s užíváním přípravků na ochranu rostlin (POR) v zemědělství. Obecná opatření spojená s používáním POR jsou zakotvena v *Národním akčním plánu k bezpečnému používání pesticidů v České republice 2018-2022*. Hlavním nástrojem je dodržování zásad správné aplikace POR, zejména dodržování ochranných vzdáleností od vodních útvarů a zdrojů vody určených pro lidskou spotřebu.³⁷⁴ Jeho vyhodnocení zatím není dostupné.

Na základě různých zdrojů dat lze vyhodnotit, že stav podzemních vod se nijak dramaticky nezhoršuje. Nejvyšší koncentrace polutantů se dlouhodobě týkají pesticidů.³⁷⁵

³⁷¹ MŽP (2021) *Státní politika životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050*, Specifický cíl 1.1.1

³⁷² *Nařízení vlády o stanovení zranitelných oblastí a akčním programu 262/2018 Sb.* Poslední novelizace výše definovaného nařízení proběhla v červnu 2020 s platností od 1. července 2020, další novelizace je plánována na červen 2024.

³⁷³ Přípravky na ochranu rostlin (POR) jsou pesticidy používané k boji proti škodlivým organismům, škůdcům a chorobám. Jejich používání může značně zatěžovat životní prostředí, ohrožovat kvalitu povrchových a podzemních vod a půdy, biodiverzitu a prostřednictvím reziduí v potravinách také lidské zdraví.

³⁷⁴ *Report MŽP ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)*.

³⁷⁵ CENIA (2018, 2019, 2020, 2021) *Zpráva o životním prostředí České republiky 2018, 2019, 2020, 2021*.

MZE (2019,2020,2021) *Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2019, 2020, 2021*.

V roce 2021 byly pesticidy nalezeny u takřka 28 % sledovaných vzorků, což je mírné zvýšení od roku 2018, zatímco znečištění amonnými ionty a dusičnany zůstává standardně na hodnotách kolem 10 až 11 % vzorků.

15 Půdy jsou chráněny před degradací a potenciál krajiny je v maximální možné míře využíván k zachycování a ukládání uhlíku.

Zvyšování obsahu organické hmoty v půdě a zachování přirozeného stavu půdního typu je klíčové pro zvýšení úrodnosti půd. V příliš intenzivně obhospodařované půdě klesá podíl organických látek, zvláště pokud je zpět do půdy zapravováno minimum organické hmoty. Její úbytek má řadu negativních dopadů a v kombinaci s dalšími faktory, např. utužením půdy, stoupá půdní zranitelnost vodní a větrnou erozí, snižuje se filtrační schopnost a retenční kapacita půd. Nízký podíl organických látek také způsobuje vyšší tendenci k okyselování, oslabuje schopnost půdy poutat kontaminující látky a snižuje její schopnost poutat živiny, což vede ke zvýšení obsahu dusičnanů s negativním dopadem na výživu rostlin a na kvalitu vod povrchových i podzemních. Cílem České republiky je zavést takové způsoby zemědělské produkce, které se zaměří na zvyšování obsahu dlouhodobě vázaného uhlíku v půdě, na řízení zásob a toků uhlíku a emisí skleníkových plynů na úrovni zemědělského podniku nebo pozemku, to vše vedeno cílem zmírňování změny klimatu.³⁷⁶

Část strategického cíle nedokážeme zatím dostatečně relevantně vyhodnotit, neboť z hlediska degradace půd a sledování obsahu organické hmoty v půdě nám chybí dostatek dat. Skutečností je, že Česká republika má stále příliš velkou průměrnou rozlohu půdního bloku, což přispívá k vysokému ohrožení vodní a větrnou erozí, a ani zmenšování půdních bloků jako cesta k limitaci erozních událostí zatím nemělo očekávaný dopad. V komplexu plnění strategického cíle je i zaměření na zlepšování stavu lesů a obměnu jejich druhové skladby. Významná část stejnověkých lesních porostů s nevhodnou druhovou skladbou je poznamenána jak probíhající kůrovcovou kalamitou, tak působením dalších biotických a abiotických škodlivých činitelů. Vzhledem k omezené možnosti využití přirozené obnovy lesů na rozsáhlých kalamitních holinách není vždy vlastníky lesa při umělé obnově využíváno celého spektra stanovištně vhodných původních dřevin. Naprosto nezbytné je přizpůsobit lesní hospodářství měnícím se podmínkám v důsledku změny klimatu.

15.1 Obsah organické hmoty v půdě a struktura půdy odpovídají přirozenému stavu daného půdního typu

Organická hmota je nositelem většiny funkčních vlastností půdy a její pravidelný monitoring je žádoucí. Nebezpečí pro kvalitu půdy je mnoho – eroze půdy, úbytek organiky, kontaminace půdy nebo její utužování, to vše negativně ovlivňuje její produkční i mimoprodukční vlastnosti. Pokud jde o utužení půd, indikátor envirometru ukazuje jeho stupně – vysoké utužení se dlouhodobě drží kolem 16 % půd.³⁷⁷ Zvýšení kvality zemědělské půdy, její odolnosti vůči extrémním vlivům počasí a její schopnosti vázat vodu vyžaduje dostatek odborných podkladů k hodnocení půdní biodiverzity, jež je významnou složkou biologických vlastností půdy.³⁷⁸

Stav organické hmoty v půdě je pravidelně monitorován v přírodních lesních oblastech (PLO), při němž je porovnáván stav lesních půd a stav výživy lesních dřevin.³⁷⁹ V lesích na území celé ČR probíhají i další šetření, která se zabývají lesními půdami. Vedle ICP Forests (evropského programu na monitorování stavu lesa, jehož je ČR členem)³⁸⁰ je to šetření Národní inventarizace lesů, která se věnuje mimo jiné i půdě, včetně organické hmoty.³⁸¹

³⁷⁶ MZE (2021) *Co je uhlíkové zemědělství a jaký je jeho význam?* Jako prostředek k zavedení uhlíkového zemědělství vydala EK v roce 2021 technickou příručku „Vytváření a realizace programů uhlíkového zemědělství založených na výsledcích v EU“, která shrnuje výsledky výzkumu ukládání uhlíku v zemědělství a poskytuje návod k zavádění programů uhlíkového zemědělství založených na výsledcích. Dostupné [zde](#).

³⁷⁷ ENVIROMETR (2022) *Utužení zemědělské půdy*. Dostupné [zde](#).

³⁷⁸ Detailní opatření jsou uvedena např. v MMR (2021) *Koncepci rozvoje venkova 2021-2027*, MŽP (2021) *Strategii přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR a Národním akčním plánu adaptace na změnu klimatu* nebo v MŽP (2020) *Státním programu ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025*

³⁷⁹ Report MZe uvádí, že v roce 2019 byl proveden průzkum v PLO č. 1 Krušné hory – byly provedeny odběry a analýzy 321 půdních vzorků (základní živiny, mikroelementy a vybrané rizikové prvky) z celkem 107 odběrných míst.

³⁸⁰ VULHM (2023) *Ročenky monitoringu stavu lesa*. Dostupné [zde](#).

³⁸¹ ÚHUL (2019) *Národní inventarizace lesů 2011–2015*. Dostupné [zde](#).

Zemědělské hospodaření ve shodě s ochranou životního prostředí zajišťují standardy DZES (*Dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy*). Jejich cílem je přispět ke zmírňování a přizpůsobování se změně klimatu i k ochraně a kvalitě půdy. Samostatně obsahu organické hmoty v půdě se DZES nevěnují, jejich dodržování však může přispět i k zachování či zvýšení organiky (zaměřeny jsou na ochranu podzemních vod proti znečištění, minimálního pokryvu půdy nebo zákazu vypalování strnišť).³⁸² Dodržování podmínek DZES kontroluje SZIF, v případě jejich nedodržení může být žadateli snížena nebo zcela odmítnuta podpora. Detailní počet kontrol, při nichž je kontrolováno dodržování standardů DZES nelze přesně stanovit, protože, většinou probíhají jako součást jiných typů kontrol. Samostatných kontrol standardů DZES vykonal v roce 2021 SZIF 195,³⁸³ to je proti roku 2020 pokles o 53 kontrol.³⁸⁴

Pro stav organiky v půdě je významné hnojení statkovými a organickými hnojivy, jimiž se dodávají živiny, organické látky a mikroorganismy. O spotřebě těchto typů hnojiv vypovídají data envirometru zachycující jejich spotřebu, která od roku 2014 s menšími výkyvy zůstává na stejné úrovni, tedy nahlíženo pozitivně – neklesá.³⁸⁵ Stále neexistuje výpočet celorepublikové plošné bilance organické hmoty kvůli složitosti jeho zavedení. Pro jednotlivé uživatele však existuje možnost zjistit uhlíkovou bilanci na konkrétním půdním bloku nebo na celý zemědělský subjekt. Po zadání údajů o plodinách zjistí uživatel bilanci uhlíku na daném pozemku a výsledek napoví, zda je současné či plánované hospodaření dlouhodobě udržitelné nebo zda z půdy nadměrně vyčerpává zásoby organické hmoty.³⁸⁶

Cíl zaměřený na organickou složku půdy i přes různá opatření přijatá ve smyslu ochrany organiky ukazuje, že jej dosud nebylo dosaženo i s ohledem na vysoké ambice, které ukládá, tedy provádět pravidelný monitoring stavu půdní organické hmoty na území celé ČR a dále dosáhnout vyrovnaných vnosů a ztrát půdních organických hmot (POH) k udržení příznivého obsahu POH na zemědělských pozemcích.

Problematicke organické hmoty v půdě se nevěnuje taková pozornost, jaké by bylo třeba. Nedostupnost indikátorových měření komplikuje hodnocení cíle.

15.2 Snižuje se míra ohrožení půdy vodní a větrnou erozí

Eroze je závažný způsob degradace půd. V přirozených podmínkách jde o dlouhodobý proces, který je kompenzován tvorbou nové půdy. Intenzivní hospodaření tento proces výrazně urychluje u některých plodin až násobně. Např. u větrné eroze klesá výměra půd, které jsou mimo ohrožení v posledních letech až o desítky procent.³⁸⁷ V roce 2018 bylo bez ohrožení větrnou erozí necelých 75 %, v roce 2021 již jen 52 %. Je možno odhadnout, že v důsledku změny klimatu budou škody způsobené erozí v roce 2030 až dvojnásobné ve srovnání se současným stavem, pokud se do té doby nezlepší struktura české krajiny a způsoby hospodaření.³⁸⁸ Cíl 15.2 upozorňuje na nebezpečí, že Česká republika v důsledku vodních a větrných erozí přichází rychlým tempem o zemědělskou půdu, a že do roku 2030 je nezbytností toto tempo zastavit a nastavit opačný trend. Závažnými důsledky eroze jsou zmenšení mocnosti půdního profilu, ochuzení zemědělských ploch o ornici a také negativní vliv na chemické vlastnosti půdy, kdy se snižuje obsah organické hmoty a minerálních živin. Eroze má dopad i produkční – na silně erodovaných půdách mohou být hektarové výnosy výrazně nižší ve srovnání s půdou stejného typu v dobrém stavu. Na zřeteli je třeba mít i sekundární dopad vodní eroze, jako je zanášení vodních toků a nádrží.

³⁸² ČMSPZ (2023) *Standardy s novými podmínkami: DZES 6 Minimální pokryv půdy pro zamezení vzniku holé půdy v nejcitlivějších obdobích*. Dostupné [zde](#).

³⁸³ SZIF (2022) *Výroční zpráva SZIF za rok 2021*, str. 54

³⁸⁴ SZIF (2021) *Výroční zpráva SZIF za rok 2020*, str. 56.

³⁸⁵ ENVIROMETR (2022) *Spotřeba statkových a organických hnojiv*. Dostupné [zde](#).

³⁸⁶ VÚMOP (2023) *Výpočet bilance*. Dostupné [zde](#).

³⁸⁷ ENVIROMETR (2022) *Podíl zemědělské půdy potenciálně ohrožené větrnou erozí*. Dostupné [zde](#). Časová řada však není příliš dlouhá, aby bylo možno pevně stanovit, zda je nastoupen pozitivní či negativní trend,

³⁸⁸ VÚMOP, ČHMÚ (2016), *Vliv očekávaných klimatických změn na půdy České republiky a hodnocení jejich produkční funkce*

Pokud jde o erozi vodní, víme, že erozně nebezpečné jsou především deště s vysokou intenzitou a krátkou dobou trvání. U větrné eroze jsou nebezpečím zejména nadměrná rozloha pozemků osázených jedním druhem plodiny a chybějící větrolamy, ať už přirozené nebo uměle vysázené. V roce 2021 bylo vodní erozí ohroženo 53,4 % zemědělského půdního fondu (v 2,6 % se jednalo o extrémní ohrožení), současně rostlo ohrožení větrnou erozí (ohroženo je 18,1 % zemědělské půdy a 4,5 % patří mezi nejohroženější).³⁸⁹ Trend je dlouhodobě nepříznivý a varovná je zvláště skutečnost, že výrazně roste potenciální ohrožení extrémní erozí. Z dlouhodobého hlediska představuje největší problém ztráta půdy v oblastech s výskytem bonitně nejceněnějších půd – jedná se jak o důsledek nevhodného hospodaření na půdě, tak o zhoršování stanovištních podmínek v důsledku změny klimatu (častější výskyt přívalových srážek, dlouhodobé sucho, zvyšování teplot apod.). Na orné půdě postupovali všichni žadatelé o přímé platby a plošné platby v souladu s DZES 5, který požaduje obhospodařování půdy takovým způsobem, aby se snížilo riziko její degradace a eroze, a to včetně zohlednění sklonu svahu.³⁹⁰ Na podmínky standardů DZES navazují nové dobrovolně volitelné jednoleté postupy, které se zaměřují na vhodné režimy pro klima a životní prostředí, tzv. *Ekoschématá*.

Ochrana zemědělské a lesní půdy v ČR není sjednocena, je řešena rozdílnými nástroji v příslušných zákonech. Také na evropské úrovni zatím neexistuje jednotný postup pro ochranu půdy. Rámcová směrnice, která vytvoří celounijní přístup k ochraně půdy, je zatím v přípravné fázi. V ČR je záměr k úpravě ochrany zemědělské půdy na základě novely zákona o ochraně ZPF – např. úpravou kompetencí, zpřesněním povinností vlastníka i nájemce půdy a zvýšením ochrany půdy před degradačními procesy, včetně eroze. Výsledky Monitoringu eroze ukazují vysokou náchylnost zemědělské krajiny ČR ke vzniku erozních událostí. Data VÚMOP ukazují, že 45 % erozních událostí nastalo na dílech půdních bloků o velikosti 10–30 ha. Po změně nastavení podmínek (aplikace různých variant pásů a obsetí) došlo ke stagnaci výskytu erozních událostí. Jejich roční zastoupení pokleslo v roce 2022 na 5–8 %. Před změnou, v roce 2019, se pohybovalo v rozsahu 15–18 %. Meteorologický a klimatický průběh roku lze jen těžko ovlivnit a dá se očekávat jeho změna. Pravděpodobně tak dojde ke změnám struktury pěstovaných plodin. Efektivní zemědělskou výrobu spolu s ochranou zemědělské půdy by měly umožnit půdoochranné agrotechniky a postupy.³⁹¹

Zatím lze na ochranu proti vodní a větrné erozi, např. na zakládání či obnovu mezí, remízů, svodných příkopů a větrolamů, čerpat finance z OP ŽP (v předchozích letech i z PRV). Z národních programů byl v minulosti poskytnut příspěvek MZe na výsadbu melioračních a zpevňujících dřevin, významným zdrojem financování byly i vlastní finanční kapacity s.p. Lesy ČR. V rámci *Národního plánu obnovy komponenty 2.6 Ochrana přírody a adaptace na klimatickou změnu* a komponenty 2.9 Podpora biodiverzity a boj se suchem bude možno čerpat prostředky, ale až od roku 2023 a v následujících letech.

Ministerstvo zemědělství zveřejnilo v registru půdy LPIS předpokládanou vrstvu erozního ohrožení, která vychází z nového *Strategického plánu SZP 2023–2027*. Tato nová vrstva erozního ohrožení začne platit pro pole s hlubokými nebo středně hlubokými půdami, ze kterých se vinou eroze splaví 9 tun ornice z jednoho ha za rok, a to již od roku 2024.

Podpůrný nástroj – aplikace *Protierozní kalkulačka*³⁹² umožňuje uživateli půdy na jeho pozemcích a při konkrétním způsobu hospodaření simulovat v dlouhodobějším horizontu velikost ztráty půdy vodní erozí, indikuje postupy v případě zjištění erozní události a poskytuje také mapovou službu pro erozní vrstvy. *Závěrečná Zpráva Monitoringu eroze zemědělské půdy* uvádí pro rok 2022 celkem 2 537 záznamů o erozních událostech, z nichž největší množství proběhlo v květnu a červnu. Zpráva také ukazuje, že nejvíce erozně nebezpečnou plodinou je jednoznačně kukuřice.³⁹³ Zpráva dále upozorňuje, že ve většině případů došlo k erozní události na půdních blocích bez aplikovaných půdoochranných technologií (nebo technologií, které nejsou během

³⁸⁹ [Ind. 15.2.1](#) a CENIA (2022) *Zpráva o životním prostředí České republiky 2021*.

³⁹⁰ MZE (2022) *Podmínky standardů dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy v novém období SZP*. Dostupné [zde](#).

³⁹¹ VÚMOP (2022) *Monitoring eroze zemědělské půdy. Závěrečná zpráva*. Dostupné [zde](#).

³⁹² VÚMOP (2022) *Monitoring eroze zemědělské půdy. Závěrečná zpráva*. Dostupné [zde](#).

³⁹³ VÚMOP (2022) *Monitoring eroze zemědělské půdy. Závěrečná zpráva*. Dostupné [zde](#).

terénního šetření identifikovatelné). Toto zjištění poukazuje na nutnost zvýšit podporu agrotechnických opatření.

Jaký bude další vývoj a jak účinná budou opatření bude možno zhodnotit až po několika letech jejich fungování. Velikost půdního bloku se sice od roku 2004 snižuje, což je pozitivní skutečnost, protože velikost celistvého bloku orné půdy koreluje s náchylností půdy k erozi, nicméně Česká republika má stále příliš velkou průměrnou rozlohu půdního bloku, její krajina je značně členitá, přes 18 % zemědělské půdy je ohroženo větrnou erozí a přes 50 % erozí vodní.³⁹⁴ Dlouhodobý vliv na snižování vodní eroze bude mít nepochybně protierozní vyhláška, která platí od roku 2021. Snižování ohrožení půdy erozí však jako celek postupuje pomalu, v rámci krajů je nerovnoměrné, nejvíce ohrožené půdy se nacházejí v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji.³⁹⁵ Dle dat VÚMOP má eroze i nezanedbatelný dopad na produkci: na slabě erodovaných půdách se snižují hektarové výnosy o 15–20 %, na středně erodovaných půdách o 40–50 % a na silně erodovaných půdách až o 75 %.³⁹⁶

Celkově lze shrnout, že eroze je tématem, na které je dlouhodobě zaměřena pozornost, protože zvýšení kvality zemědělské půdy a její odolnosti vůči extrémním vlivům prostředí, omezení vodní a větrné eroze zemědělské půdy a zavádění nástrojů pro podporu protierozních opatření významně přispívá k míře snižování ohrožení půd a zlepšení jejich kvality.³⁹⁷ Snižování větrné eroze navíc omezením prašnosti přispěje ke zlepšení ovzduší.

15.3 Druhá skladba vysazovaných lesních porostů odpovídá stanovištním poměrům a brání další degradaci lesních půd

Les jako svébytný ekosystém ovlivňuje prostředí mnohem větší, než je jeho samotná plocha. Má vliv na kvalitu ovzduší, místní klima i kvalitu vod. Je klíčový pro životní cyklus živočichů a rostlin, kteří jej obývají, má význam estetický i rekreační a neposlední řadě produkční. Jeho vysoká zranitelnost vůči projevům změny klimatu má dopad i na ostatní ekosystémy. Defoliace a nevhodná skladba dřevin s převahou smrkových monokultur působí špatnou odolnost vůči suchu a hmyzím škůdcům. Smrkové monokultury přispívají k dalšímu okyselování lesních půd již tak rozvrácených kyselými dešti z minulosti. Specifický postup nastupuje u lesních holin (lesních ploch,

na nichž byl les buď vykácen nebo zničen živelnou pohromou a dosud nebyl obnoven) - holiny jsou běžnou součástí obhospodařování lesů a nabízejí prostor pro přirozené zmlazení. Velkoplošné holiny vznikající např. po vytěžení kůrovcového dřeva však způsobují změnu vlastností lesní půdy a znesnadňují následné zalesnění. Rozloha holin jako celku stoupá od roku 2004, v letech 2019–2021 až násobně v důsledku kůrovcové kalamity (v roce 2018 bylo 24 tisíc ha holin, v roce 2021 už takřka 71 tis ha).³⁹⁸ V roce 2021 bylo v Česku evidováno cca 14,2 milionů m³ vytěženého smrkového kůrovcového dříví. Ve srovnání s rokem 2020 (cca 22 milionů m³) se jedná o třetinový pokles (v roce 2019 to bylo cca 21 milionů m³).³⁹⁹ Kůrovcová kalamita má ještě jeden negativní důsledek – způsobuje nepříznivý vývoj emisí, které pocházejí z využití území, změn ve využití území a lesnictví (LULUCF), kdy se v jejím důsledku (a také v důsledku působení klimatických faktorů) stávají lesy zdrojem dodatečných emisí skleníkových plynů,⁴⁰⁰ a dochází tedy ke zcela opačnému procesu, než je žádoucí.

Nicméně postupně klesá těžba nahodilá. Podle statistických dat nahodilá těžba (tedy zejména kůrovcem napadené dřevo) za rok 2022 poklesla na 79 % předchozího roku a její podíl na celkové těžbě se zmenšuje. Bylo to způsobeno mj. i počasím, kdy populace kůrovce neměla tak příznivou

³⁹⁴ [Ind. 15.2.1](#)

³⁹⁵ [Ind. 15.2.2](#) zaznamenává časovou řadu pro jednotlivé kraje od roku 2004 do roku 2020 včetně.

³⁹⁶ VÚMOP (2022) *Monitoring eroze zemědělské půdy. Závěrečná zpráva*. Dostupné [zde](#).

³⁹⁷ Tématu eroze se věnují všechny klíčové strategie a programy, jako MŽP (2021) *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR a Národní Akční plán adaptace na změnu klimatu*, MŽP (2016) *Strategie ochrany biologické rozmanitosti*, MŽP (2020) *Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025* nebo MMR (2021) *Koncepce rozvoje venkova 2021–2027*.

³⁹⁸ ENVIROMETR (2022) *Celková rozloha holin*. Dostupné [zde](#).

³⁹⁹ MZE (2022) *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství ČR v roce 2021*. Jde o dříví napadené lýkožroutem smrkovým, který je obvykle doprovázen l. lesklým a dnes již na většině území také lýkožroutem severským.

⁴⁰⁰ CENIA (2021), *Vyhodnocení Politiky ochrany klimatu v ČR 2021*. Bilance emisí a propadů v sektoru LULUCF: v roce 2019 +13,6 Mt CO₂ ekv. Celkové čisté emise skleníkových plynů včetně sektoru LULUCF v období 2015–2019 stouply o 12,7 %.

teplotu vzduchu pro rojení jako v předchozích letech.⁴⁰¹ Zalesňování pak probíhalo zhruba ve stejném režimu a objemu jako v roce předchozím,⁴⁰² což dle dat statistického úřadu znamená necelých 40 tisíc ha. Další faktor ohrožující lesní půdy je acidifikace a snižování obsahu bazických prvků v půdě. V minulosti byly lesní půdy acidifikovány převážně imisemi antropogenního původu. Acidifikace je však přirozený proces, který může být ve značné míře ovlivňován hospodařením, např. druhovou skladbou lesa a intenzitou těžby,⁴⁰³ což je situace posledních několika let. Také míra defoliace (tedy odlistění) českých lesů patří mezi nejvyšší v porovnání s ostatními evropskými zeměmi. Kromě střední Evropy je vysoký průměr defoliace pozorován např. ve středomořských částech Itálie, Francie a Španělska.⁴⁰⁴ V ČR v dlouhodobém sledování vykazuje přes určité výkyvy velmi mírně stoupající trend. Nejvíce defoliaci podléhají borovice, a to jak mladší, tak starší dřeviny.⁴⁰⁵ Dominantně je jako dřevina českých lesů zastoupen především smrk, který patří mezi nejcitlivější dřeviny na působení imisí.⁴⁰⁶ Je třeba si uvědomit, že lesní porosty reagují na změny se zpožděním. Kombinace sucha a prodlužujícího se vegetačního období pak zvyšuje škody způsobené v lesích hmyzími škůdci. Do budoucna je žádoucí obnovovat i zakládat les s bohatou druhovou přirozenou skladbou a obnovovat porosty stanovištně vhodnými dřevinami.

Šetrné hospodaření v lesích zahrnuje rovněž typy hospodaření, které využívají přirozenou obnovu stanovištně a z hlediska úspěchu vhodných dřevin a zahrnuje rovněž vhodné způsoby hospodaření, např. výběrové a podrostní, tedy takové hospodaření, kdy se obnova lesa uskutečňuje pod ochranou mateřského porostu. V roce 2021 se plocha přirozené obnovy zvýšila a její podíl na celkové ploše obnovy lesů stoupl na 18,3 %.⁴⁰⁷ Od roku 2010 se postupně mění druhová skladba, podíl jehličnanů klesl z takřka 60 % na 55 %, naopak podíl listnáčů stoupl ze 40 % na 44 %. Podíl listnáčů v lesích se mezi lety 2000 a 2021 zvýšil z 22,3 na 28,7 procent.⁴⁰⁸ Svědčí o tom i data na úrovni jednotlivých krajů, která ukazují dosahování příznivějšího podílu listnáčů a jehličnanů než v minulosti, a to jak při přirozené, tak zejména při umělé obnově.⁴⁰⁹ Zatím však nemáme dostatek sazenic vhodných druhů dřevin pro nastartování dostatečně rychlé přirozené obnovy, a to zejména na kalamitních holinách stanovištně riskantních dřevin.⁴¹⁰ Pravidelně je aktualizován Generel obnovy lesních porostů po kalamitě, který se týká celého území ČR.⁴¹¹ Pro některé lokality, konkrétně kraje Moravskoslezský, Olomoucký a kraj Vysočina byla zpracována také Metodika postupu obnovy kalamitních holin.

Podporovat pestrou druhovou skladbu zachovávající dřevoprodukční funkci mají za cíl opatření různých strategických dokumentů jako jsou *Státní lesnická politika* a její aplikační dokument, *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR*, ale i *Národní akční plán adaptace na změnu klimatu*. Závěrem lze konstatovat, že bude třeba hledat domácí dřeviny se zvýšenou odolností vůči suchu, případně zahájit testování introdukovaných dřevin jako podporu druhové diverzity.⁴¹² V principu je trend nastoupen správně, z různých důvodů je však výrazně pomalejší, než bychom potřebovali. Teprve další hodnocení ukáží, zda se podařilo zvrátit nepříznivou

⁴⁰¹ ČHMÚ (2023) *Vývoj kůrovce*. Dostupné [zde](#).

⁴⁰² ČSÚ (2023) *Intenzivní obnova lesů pokračovala i v loňském roce*. Dostupné [zde](#).

⁴⁰³ CENIA (2022) *Zpráva o životním prostředí České republiky 2021*

⁴⁰⁴ Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe – FOREST EUROPE (2020), *State of Europe Forests*, str. 73 a násled.

⁴⁰⁵ ENVIROMETR (2022) *Defoliace základních druhů dřevin*. Dostupné [zde](#).

⁴⁰⁶ MZE (2020) *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2019*. Dostupné [zde](#).

⁴⁰⁷ CENIA (2022) *Zpráva o životním prostředí České republiky 2021*

⁴⁰⁸ [Ind. 15.3.2](#), pro srovnání s novějšími daty viz indikátor ÚHUL (2023) *Obnova lesů*, dostupné [zde](#).

⁴⁰⁹ [Ind. 15.3.1](#) srovnaj s indikátorem z webu Fakta o lese, dostupné [zde](#).

⁴¹⁰ MŽP (2020) *Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025*. CENIA (2022) *Zpráva o životním prostředí České republiky 2021*

⁴¹¹ ÚHUL (2020) *Generel obnovy lesních porostů po kalamitě, etapa III*. Dostupné [zde](#).

⁴¹² MZE (2021) *Aplikační dokument ke Koncepti státní lesnické politiky do roku 2035: Opatření A.1.3*

situaci.⁴¹³ Zajistit přirozenou obnovu lesa je složité především v nestátních lesích, kde stát může motivovat především formou finanční stimulace.

Dalším faktorem, který v poslední době vystupuje do popředí a klade nároky na zdravý stav lesa je optimalizace početních stavů spárkaté zvěře, která působí na lesních kulturách velké škody. Je to úkol dlouhodobý, kdy postupným navýšením lovu by mělo dojít k dosažení vyvážených početních stavů, kdy nebude docházet k nadměrným škodám v lesích ani zemědělství. Stav zvěře v roce 2022 dosáhly rekordních hodnot⁴¹⁴ a roční škody způsobované spárkatou zvěří na lesích činily 7 miliard Kč.⁴¹⁵ Prvním krokem zde je úprava legislativy. V přípravě je novela zákona o myslivosti, která stále čeká na projednání, kdy by mělo dojít zejména k řádnému nastavování plánu lovu a jeho důslednému plnění. Zatím existuje alespoň Metodický pokyn orgánům státní správy myslivosti pro redukci početních stavů spárkaté zvěře z důvodu omezení dopadu zvěře na obnovu lesních porostů.⁴¹⁶

Specifická situace je u lokalit *Natura 2000*, kde by se do budoucích let mělo usilovat o přeměnu porostů stanovištně a geograficky nepůvodních druhů dřevin na porosty přirozené dřevinné skladby v souladu s rámcovou směrnicí hospodaření, která je součástí souhrnů doporučených opatření až do roku 2027.⁴¹⁷ Zatím nemáme podklady k tomu, zda se toto opatření daří plnit, i z důvodu poměrně krátké doby od zavedení.

Pozvolné zlepšování stavu lesa je dáno jeho dlouhou produkční dobou a nutností zachovat plnění všech funkcí lesa. Je patrné, že je zde snaha o naplnění cíle, přičemž i kůrovcová kalamita přispěla k úspěšnosti změn v druhové skladbě. Zatím však je úspěch pouze dílčí, protože současné navýšení zastoupení listnáčů v obnově se logicky projeví až v následujících letech. Zásadní možnost změny druhové skladby je právě ve fázi obnovy. Lze ocenit vyvinuté úsilí, protože problém je letitý a jeho řešení se dlouhá desetiletí odsouvalo.

⁴¹³ Vyhláška 298/2018 o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů nahradila vyhlášku 83/1996 a významně navýšila podíly melioračních a zpevňujících dřevin, čímž by měla přispět k urychlení požadovaného trendu.

⁴¹⁴ ČSÚ (2022) *Základní údaje o honitbách, stavu a lovu zvěře - od 1. 4. 2021 do 31. 3. 2022*. Dostupné [zde](#).

ÚHUL (2023) *Myslivecká evidence*. Dle dat ÚHUL se počty jelenů evropských za posledních 55 let zvýšily více než dvakrát (2,25krát), srnčí zvěře 1,5krát, daňků více než 10krát, muflonů téměř 5krát a jelenů sika (invazní) 29krát. Detailně [zde](#).

⁴¹⁵ ÚHUL (2022), ING. KAMIL TUREK, PHD., DIS., *Škody zvěří jako limitující faktor obnovy lesa (nejenom) na kalamitních holinách*

⁴¹⁶ *Report MZe ČR k hodnocení ČR 2030 (2020)*.

⁴¹⁷ MŽP (2022) *Prioritní akční rámec pro soustavu Natura 2000 na období 2021–2027*. Dostupné [zde](#).

4. Obce a regiony

Klíčová oblast 4 cílí na udržitelný rozvoj obcí a regionů. Odpovědným přístupem k území by mělo být docíleno takového rozvoje obcí a regionů, který směřuje ke zvyšování jejich odolnosti, snižuje regionální nerovnosti a usměrňuje trendy stěhování obyvatel, vytváří podmínky pro lepší dostupnost veřejných služeb a vyšší kvalitu života obyvatel, podporuje participaci veřejnosti při strategickém a územním plánování a v neposlední řadě se aktivně podílí na adaptaci na negativní dopady změny klimatu a jejich mitigaci. V rámci dosahování tohoto ideálního stavu se obce a regiony potýkají s celou řadou výzev.

Mezi ně patří například zábor půdního fondu, podprůměrná dostupnost některých veřejných služeb, úbytek obyvatel v některých regionech, sociální nerovnosti, odlišná ekonomická výkonnost jednotlivých regionů, nedostatečné využívání nástrojů udržitelného rozvoje, nedostatek zeleně ve městech nebo chybějící opatření pro zadržování vody v krajině a způsoby nakládání s komunálním odpadem.

Dostupnost služeb je nadále problematičtější zejména ve specifických regionech a lokalitách. Pro její zajištění není v současné době dostatečná koordinace strategického a územního plánování. Závazné standardy dostupnosti veřejných služeb a infrastruktury neexistují, nicméně v části obcí a regionů dochází k využívání metodiky dostupnosti veřejné infrastruktury. Pokračuje také spolupráce na rozvoji území skrze integrované nástroje CLLD, ITI a IPRÚ.

Kvalita života v ČR vykazuje regionální odlišnosti. Ty se projevují primárně na ose socioekonomicky vyspělý – zaostávající region než na ose město – venkov. Větší část venkovských regionů dlouhodobě migračně ziskává. Ke zlepšení situace by mělo dojít díky vznikajícímu zákonu o podpoře v bydlení a pokračující podpoře místních podnikatelů.

Kvalitu rozvoje sídelních útvarů nadále omezuje fakt, že zemědělský půdní fond nadále ubývá ve prospěch nových zastavěných ploch. Ačkoliv roste bezbariérovost infrastruktury a služeb, jejich dostupnost je pro obyvatele se ztíženým pohybem a orientací stále omezená. K úspěšnému zapojování veřejnosti do rozhodování v území dochází spíše ve větších obcích.

Problematiku změny klimatu zpracovává rostoucí počet obcí ve svých strategických dokumentech, na národní úrovni jsou adaptační a mitigační opatření podporována efektivně cílenými dotačními tituly. Podíl plochy zeleně však ve většině krajských měst klesl. Jen pomalu roste podíl nově dokončených budov v energetické třídě A na celkovém počtu dokončených budov. Pomalu roste počet vozidel na alternativní pohon a odpovídající infrastruktura. Ačkoli roste počet nově vybudovaných cyklotras, infrastruktura pro cyklodopravu v ČR ještě stále není v dobrém stavu. ČR se však vzdaluje od cíle snížit množství skládkovaného komunálního odpadu, které v posledních letech naopak stoupl. Navíc byl zákaz skládkování odložen až na rok 2030. Na národní úrovni existuje mnoho aktivit cílících na eliminaci tepelného stresu ve městech, snižování počtu tepelných ostrovů ve městech však nelze pro nedostatek dat vyhodnotit.

Ačkoliv existuje relativně velký počet nástrojů pro udržitelný rozvoj municipalit, jsou využívány pouze částí obcí a regionů, což může být dáno nedostatečnou systematickou podporou ze strany státu. Je pravděpodobně, že se zhoršujícími se dopady změny klimatu dojde k většímu zapojení udržitelného rozvoje do každodenních agend územní veřejné správy.

16 Veřejné služby v území jsou pro všechny obyvatele lépe dostupné.

Odpovědné využívání území je stěžejní pro zajištění podmínek harmonického rozvoje obcí a regionů. Strategické a územní plánování by mělo zajistit vyvážený rozvoj, který zabrání přílišné rozpínivosti měst do volné krajiny, zajistí efektivní mobilitu obyvatel a dostupnost veřejné infrastruktury a služeb. Stát by měl, vzhledem k roztříštěnosti sídelní struktury ČR, stanovit minimální standardy dostupnosti veřejných služeb navazujících na standardy dostupnosti veřejné infrastruktury, jež budou zohledněny ve strategickém a územním plánování. V zájmu obcí je integrované plánování v rámci jejich rozvoje a prohlubování meziobecní spolupráce. Mnohá města procházejí postupnou proměnou a potýkají se s různými negativními trendy, které brání jejich rozvoji. Jedním z nich je postupný úpadek jejich center. To může být důsledkem odlivu lidí za prací, nevhodného řešení veřejného prostoru či jeho degradace, přílišné suburbanizace a koncentrace aktivit mimo centrum měst. Suburbanizace s sebou nese mj. větší náklady na infrastrukturu, služby a dopravní obsluhu. Úkolem obcí a měst je zajistit obyvatelstvu občanskou vybavenost, vhodně situovaný veřejný prostor a dostupné bydlení pro všechny věkové skupiny. V rukou samosprávy spočívá plánování veřejného prostoru, vhodné strategické investice do rekonstrukcí, renovací či nové výstavby. Nároky na dostupnou veřejnou infrastrukturu, veřejné služby a obslužnost měst a obcí bude klást také neustále se zvyšující podíl stárnoucí populace.

Koordinace strategického a územního plánování na všech úrovních je nedostatečná. To je mimo jiné způsobeno omezenou vertikální koordinací strategického plánování a nedostatkem personálních kapacit napříč územní veřejnou správou. V současnosti neexistují závazné standardy dostupnosti veřejných služeb a odpovídající veřejné infrastruktury. Dostupnost veřejné infrastruktury a služeb vykazuje regionální a lokální odlišnosti, přičemž u některých důležitých prvků občanské vybavenosti (např. určité kategorie ambulantní péče) se v čase zhoršuje. Kvalita zajištění dostupnosti veřejných služeb již ve fázi plánování se liší napříč obcemi a regiony. Potenciál pro zlepšení celkové situace představuje pokračující spolupráce v rámci integrovaných nástrojů CLLD, ITI, IPRÚ a v omezené míře taky v rámci dobrovolných svazků obcí.

16.1 Strategické a územní plánování je na všech úrovních koordinováno

Vzájemná provázanost dokumentů by měla být zajištěna horizontálně (např. návaznost jednotlivých oborových krajských či obecních dokumentů či koordinace dokumentů sousedních krajů a obcí) i vertikálně (např. návaznost mezinárodní, národní, krajské a obecní úrovně). Cílem je zajistit promyšlené udržitelné plánování, a zamezit chaotickému schvalování individuálních nepromyšlených projektů. Zajištění souladu dokumentů vyžaduje personální kapacity, které jsou v tomto ohledu nedostatečné, ale i změnu myšlení a přístupu.⁴¹⁸

Základním koncepčním dokumentem územního plánování na úrovni státu je *Politika územního rozvoje ČR*, která je závazná pro pořizování a vydávání územně plánovací dokumentace, tj. územního rozvojového plánu, zásad územního rozvoje, územních plánů, regulačních plánů a pro rozhodování v území. Také u územně plánovací dokumentace platí, že je závazná pro rozhodování v území, a že hierarchicky vyšší dokumenty jsou závazné pro dokumenty hierarchicky nižší. Územní rozvojový plán se pořizuje pro celou ČR a vymezuje plochy a koridory mezinárodního a republikového významu. Pro území kraje platí zásady územního rozvoje, ani ty ovšem nezacházejí do lokálních podrobností. Na tyto dokumenty navazují územní plány jednotlivých obcí.⁴¹⁹ Nejpodrobnější jsou regulační plány vydávané pro část území obce

⁴¹⁸ OECD (2023) *OECD Public Governance Reviews: Czech Republic: Towards a More Modern and Effective Public Administration*.

⁴¹⁹ UUR (2022) *Přehled o aktuálním stavu územně plánovací dokumentace a vybraných územně plánovacích podkladů*. Dostupné [zde](#). Platnou a/nebo rozpracovanou územně plánovací dokumentaci má v Česku 97 % obcí.

(např. pro určité rozvojové území nebo pro historické centrum města). V rámci územního plánování je tedy vertikální vazba na jednotlivé dokumenty zajištěna. Personální zajištění orgánů územního plánování a stavebních úřadů se však potýká s řadou překážek včetně nedostatku personálních kapacit vzhledem k objemu požadované práce, nedostatečného platového ohodnocení a nedostatku vhodných uchazečů, nicméně zatím nebyly podniknuty významné kroky ke zlepšení této situace.⁴²⁰

V současné době neexistuje mechanismus, který by zajistil vertikální soulad strategického plánování orgánů na nižší než celostátní úrovni na jedné straně (kraje, obce nebo skupina obcí) a celostátních strategických dokumentů na druhé straně.⁴²¹ Možnost pro zlepšení představuje *Databáze strategií*, do níž byl na začátku roku 2023 zaveden deskriptor udržitelného rozvoje, který lze přiřazovat jednotlivým cílům strategických dokumentů a tím základním způsobem podchytit jejich soulad s *ČR 2030*. Přiřazování deskriptoru však vyžaduje podrobné projití všech dokumentů, na což momentálně neexistují personální kapacity.⁴²² Novinkou v oblasti strategického plánování na mikroregionální úrovni je nová kompetence společenství obcí, a to zpracování strategií rozvoje společenství obcí. Společenství obcí definované v aktuálně připravované novele zákona o obcích⁴²³ představuje vyšší stupeň meziobecní spolupráce (tj. *Dobrovolný svazek obcí 2.0*) na mikroregionální úrovni. Jedním z hlavních cílů společenství je právě zajišťování koordinace strategického rozvoje tohoto území.⁴²⁴

Výše popsaná koordinace chápe strategické a územní plánování jako dva různé procesy. Pro udržitelný rozvoj území je však zásadní jejich vzájemná provázanost, resp. koordinace.⁴²⁵ Koordinace územního a strategického plánování v Česku se liší napříč úrovněmi veřejné správy. Na úrovni krajů určitá koordinace existuje a její výstupy představují dvě metodiky. MMR ve spolupráci s krajem vydalo metodiku kategorizace center osídlení v rámci sídelní struktury ČR, která má sloužit pro územně plánovací činnost a strategické plánování krajů a rovněž pro možnosti čerpání prostředků z IROP.⁴²⁶ Zároveň existuje Metodika strategického řízení a plánování krajů ČR, která v několika částech zohledňuje interakci krajských strategií s územně plánovací dokumentací.⁴²⁷ Nejsou však k dispozici informace o využívání této metodiky krajů. V současné době však neexistuje metodika pro koordinaci územního a strategického plánování na úrovni státu, pro jejíž vznik mj. chybí politická podpora.⁴²⁸ Na úrovni obcí metodika koordinace obou typů plánování rovněž neexistuje,⁴²⁹ ačkoliv teoretický základ pro ni byl položen v odborném textu Šilhánkové (2015).⁴³⁰

Ve venkovských oblastech je integrovaný přístup k regionálnímu rozvoji uplatňován skrze realizaci komunitně vedeného místního rozvoje (CLLD). Na základě zpracovaných strategií CLLD bylo mezi lety 2020–2022 realizováno 11 775 projektů zaměřených např. na podporu veřejných služeb a infrastruktury včetně vzdělávání, sociálního začleňování či dopravy, podporu zemědělských podnikatelů apod. Nejvíce projektů bylo realizováno v roce 2021 (5418 projektů). Většina (73 %) byla financována z PRV, následovaly IROP, OP Z a OPŽP. Projektová aktivita

⁴²⁰ MMR (2023) *Politika územního rozvoje České republiky*. Dostupné [zde](#); MŽP (2022) *2. implementační plán Strategického rámce Česká republika 2030 (pro roky 2022–2025)*; MMR (2023) *Informace odboru územního plánování k hodnocení ČR 2030*.

⁴²¹ OECD (2023) *OECD Public Governance Reviews: Czech Republic: Towards a More Modern and Effective Public Administration*. Paris: OECD Publishing.

⁴²² MMR (2023) *Hodnocení naplňování 2. implementačního plánu ČR 2030*.

⁴²³ Aktuální verze novely zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů.

⁴²⁴ MV (2023) *Informace odboru strategického rozvoje a koordinace veřejné správy k hodnocení ČR 2030*.

⁴²⁵ MMR (2021) *Možnosti pozitivního ovlivňování vývoje sídelní struktury nástroji územního plánování*.

⁴²⁶ MMR (2022) *Centra osídlení České republiky*. MMR (2022) *Hodnocení AP SRR 2021–2022 v rámci APP SRR 2023–2024*.

⁴²⁷ AKČR (2014) *Metodika strategického řízení a plánování krajů ČR*.

⁴²⁸ MMR (2023) *Hodnocení naplňování 2. implementačního plánu ČR 2030*.

⁴²⁹ [Ind. 16.1.1.](#)

⁴³⁰ ŠILHÁNKOVÁ, V. (2015) *Modely koordinace strategického, územního a finančního plánování na úrovni obcí a měst*. In JEŽEK, J. A KOL. *Strategické plánování obcí, měst a regionů. Vybrané problémy, výzvy a možnosti řešení*.

jednotlivých místních akčních skupin (MAS) se logicky liší v závislosti na počtu jejich členů. Vedle MAS realizujících jednotky projektů tak existují MAS s desítkami projektů.⁴³¹ Limitujícím faktorem pro integrovanou činnost některých MAS, zvláště ve venkovských oblastech méně socioekonomicky rozvinutých regionů, může být nedostatek odborníků, kteří jsou klíčoví k naplňování strategií MAS např. v oblasti energetiky.⁴³²

Pro metropolitní oblasti a aglomerace jsou k dispozici integrované územní investice (ITI) a integrované plány rozvoje území (IPRÚ). V letech 2020–2022 bylo na základě 13 strategií a plánů uskutečněno 691 projektů, z nichž 17 % připadalo na Ostravskou aglomeraci. Projekty byly financovány z IROP, OPD, OP Z, OP PIK, OPŽP a byly typicky zaměřené na zlepšení sociální soudržnosti, ochranu životního prostředí nebo kvalitnější vzdělávání a vědeckovýzkumné aktivity.⁴³³ Realizace integrovaných strategií CLLD, ITI a IPRÚ je koordinována MMR, které pro aktuální programové období 2021–2027 vydalo metodický pokyn umožňující naplňování cílů strategií ITI a CLLD i z jiných zdrojů než EU fondů.⁴³⁴

Koordinačním nástrojem regionální politiky na úrovni krajů je regionální stálá konference sdružující regionální a místní samosprávy, instituce a další partnery. Jedná se o komunikační, plánovací a koordinační platformu v rámci každého kraje (s výjimkou Prahy), která za pomoci tzv. regionálního akčního plánu definuje společnou představu o potřebách a směřování vybraných témat, především těch, u nichž bude uplatňován princip územní dimenze a která budou podpořena z fondů EU nebo národních dotačních titulů.

Strategické a územní plánování dosud není koordinováno na všech úrovních, neboť neexistuje dostatečný vertikální soulad strategického plánování a zároveň provázanost strategického a územního plánování je v omezené míře reflektována pouze na úrovni krajů. Pro koordinaci obou typů plánování schází personální kapacity. Dochází nicméně k pokračující implementaci integrovaných projektů skrze nástroje CLLD, ITI a IPRÚ. Pokračuje i diskuze MMR a MV o společném strategickém a územním plánování na úrovni metropolitních oblastí a aglomerací, resp. metropolitních svazků.

⁴³¹ [Ind. 16.1.2.](#); MMR (2023) *Informace odboru strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení k hodnocení ČR 2030.*

⁴³² MŽP (2023): *Informace z fokusní skupiny s pracovníky MAS.*

⁴³³ [Ind. 16.1.3.](#); MMR (2023) *Informace odboru strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení k hodnocení ČR 2030.*

⁴³⁴ MMR (2023) *Informace odboru strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení k hodnocení ČR 2030.*

16.2 Jsou stanoveny závazné standardy dostupnosti základních veřejných služeb a jim odpovídající veřejné infrastruktury občanského vybavení, které jsou platné pro veškerou zástavbu

Veřejné služby lze definovat jako „takové služby, které: (1) jsou poskytované ve veřejném zájmu a není možné je zajistit tržními mechanismy nebo je jimi nelze zajistit v požadované kvalitě; (2) jsou financovány či spolufinancovány prostřednictvím veřejných rozpočtů; (3) jsou vykonávány, organizovány či objednávány subjekty veřejné správy; (4) jsou ze své podstaty neziskové, protože na straně poskytovatelů veřejných služeb je primárním účelem zajištění veřejné služby pro obyvatele, a nikoliv ekonomický zisk.“⁴³⁵

Dostupnost veřejných služeb a infrastruktury nadále představuje pro ČR problém, který souvisí s administrativní roztržštěností na lokální úrovni.⁴³⁶

O řešení se snaží Pracovní skupina pro dostupnost veřejných služeb (vedená MV a spoluvědená MMR). Výstupem její činnosti je nezávazná metodika Standardy dostupnosti veřejných služeb a možnosti jejich využití v praxi z roku 2021, která představuje řešení dostupnosti v rámci různých geografických (územních) úrovní a pro vybrané služby navrhuje budoucí standardy dostupnosti. Vedle resortních gestorů veřejných služeb je určena rovněž pro kraje, mikroregiony a obce, které ji mohou využít pro tvorbu svých strategických dokumentů.⁴³⁷

Poptávka po službách a jejich samotné poskytování se mění v čase vlivem různých megatrendů a krizí (např. pandemie covid-19, která zhoršila dostupnost naprosté většiny služeb z důvodu přísných covidových opatření), proto se v horizontu několika let počítá s aktualizací metodiky.⁴³⁸ Problémem nadále zůstává fakt, že veřejné služby jsou širokým pojmem, takže metodika nepostihuje celou jejich šíři. Reprezentativní data o využívání metodiky v současnosti neexistují.⁴³⁹

V současné době MV začíná pracovat na analýze geografických aspektů vybraných veřejných služeb poskytovaných na různých hierarchických úrovních, z níž by měly vyvstat návrhy na jejich budoucí organizaci v kontextu plánovaných reforem územně správního členění ČR. Pro efektivní plnění tohoto úkolu však chybí personální kapacity.⁴⁴⁰ Kromě této aktivity chce MV nadále podporovat a rozvíjet meziobecní spolupráci s cílem zlepšit koordinaci a dostupnost veřejných služeb v území (viz společenství obcí v aktuální verzi novely zákona č. 128/2000 Sb., o obcích).⁴⁴¹

Specifickou kategorií veřejných služeb jsou sociální služby, kde pravidla pro tvorbu jejich sítě řeší každý kraj individuálně, přičemž metodickou podporu zajišťuje MPSV. V roce 2020 byl dokončen projekt Zajištění podpory střednědobého plánování sociálních služeb na krajské úrovni, jehož výstupem byla také aktualizace metodických doporučení pro koordinaci krajů a obcí v plánování sociálních služeb.⁴⁴² Zároveň se v gesci MZd připravuje projekt na podporu rozvoje systému integrovaných zdravotních a sociálních služeb prostřednictvím tzv. *Krajských zdravotně sociálních plánů*, který bude cílit i na koordinaci mezi kraji.⁴⁴³

⁴³⁵ MV, MMR (2021) *Standardy dostupnosti veřejných služeb a možnosti jejich využití v praxi*, s. 4. Definice není zákonná, nýbrž je výstupem Pracovní skupiny pro dostupnost veřejných služeb, resp. výstupem dohody mezi resorty, samosprávami, soukromým sektorem a akademickou sférou.

⁴³⁶ OECD (2023) *OECD Public Governance Reviews: Czech Republic: Towards a More Modern and Effective Public Administration*.

⁴³⁷ MV, MMR (2021) *Standardy dostupnosti veřejných služeb a možnosti jejich využití v praxi*; Dostupné [zde](#).

⁴³⁸ MV, MMR (2021) *Standardy dostupnosti veřejných služeb a možnosti jejich využití v praxi*.

⁴³⁹ MV (2023) *Informace odboru strategického rozvoje a koordinace veřejné správy k hodnocení ČR 2030*.

⁴⁴⁰ MV (2023) *Hodnocení naplňování 2. implementačního plánu ČR 2030*.

⁴⁴¹ MV (2023) *Informace odboru strategického rozvoje a koordinace veřejné správy k hodnocení ČR 2030*.

⁴⁴² MPSV (2022) *Zpráva o plnění Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016-2025 za rok 2021*.

⁴⁴³ MMR (2022) *Hodnocení AP SRR 2021–2022 v rámci APP SRR 2023–2024*.

V Česku existuje 6 254 obcí, což s sebou přináší vysokou administrativní roztržitost a omezenou nákladovou efektivitu poskytování veřejných služeb zejména v malých obcích v řídko osídlených oblastech,⁴⁴⁴ ale také např. v Praze, která se dělí do 57 městských částí.⁴⁴⁵

Vyhodnocení toho, zda jsou veřejné služby skutečně lépe dostupné, je problematický úkol, a to ze dvou důvodů: Za prvé dosud nebyla legislativně ukotvena definice veřejných služeb. Pracovní skupinou pod vedením Ministerstva vnitra byly vypracovány standardy dostupnosti veřejných služeb. Tento výstup, který navrhuje dostupnost dle šesti geografických úrovní, lze chápat jako vyplnění dosud bílého místa v debatě o tom, co jsou veřejné služby.⁴⁴⁶ Za druhé, samotná dostupnost takto definovaných služeb však nebyla zmapována a je třeba se opírat o jiné studie či dílčí údaje (na absenci centrálního způsobu sběru dat a předávání informací upozorňuje např. Analýza zatížení veřejné správy sběrem dat (2016).⁴⁴⁷

Situaci s dostupností veřejných služeb lze ilustrovat na příkladu sociálních služeb, za které existují dílčí data o jejich dostupnosti. Např. z výzkumu uskutečněného pro MPSV z roku 2021 vyplývá, že dostupnost specializovaných sociálních služeb pro osoby ohrožené domácím a genderově podmíněným násilím je charakteristická prostorovou odlišností, kdy příhraniční oblasti a oblasti na hranicích jednotlivých krajů mají obecně horší dostupnost těchto služeb.⁴⁴⁸

Veřejná infrastruktura se oproti veřejným službám vyznačuje jasnější definicí a ucelenější datovou základnou. Veřejnou infrastrukturu definuje stavební zákon a patří mezi ní dopravní infrastruktura, technická infrastruktura, občanské vybavení a veřejná prostranství. Jelikož kvalitní veřejná infrastruktura je základním předpokladem pro poskytování veřejných služeb,⁴⁴⁹ je v rámci hodnocení cíle 16 smysluplné vyhodnocovat její dostupnost, zejména pak dostupnost občanského vybavení, které je pro cíl 16 nejrelevantnější.

Vývoj občanské vybavenosti je dále součástí indikátoru ČR 2030 (jedná se vybrané prvky vybavenosti v obcích do 10 tisíc obyvatel). Mezi lety 2005–2020 došlo k poklesu samostatných ordinací dětských zubařů o 39 %, vyšších odborných škol o 29 %, zdravotních středisek o 25 %, samostatných ordinací praktických lékařů pro děti a dorost o 17 %, samostatných ordinací zubařů o 14 % a samostatných ordinací praktických lékařů pro dospělé o 3 %. Naopak došlo k nárůstu základních škol s 1. a 2. stupněm o 7 % mateřských škol o 6 % a nemocnic o 5 %.⁴⁵⁰

Situaci s dostupností občanské vybavenosti v obcích s méně než 3 000 obyvateli dále ilustrují výsledky výzkumu v tabulce Tabulka 1. Vedle podílu obcí s výskytem jednotlivých prvků občanské vybavenosti (soubor prvků není zdaleka vyčerpávající, neobsahuje např. technickou a síťovou infrastrukturu) jsou v ní stanoveny tzv. *běžné standardy vybavenosti*. Ty udávají, od které velikostní kategorie obcí se dané vybavení vyskytuje ve více než dvou třetinách obcí. Vedle samotné tabulky výzkum přichází s následujícími hlavními zjištěními.⁴⁵¹

Periferní obce (tzv. *vnitřní periferie*, tedy obce v odlehlé poloze, s populační stagnací či úbytkem, starší věkovou strukturou a horší socioekonomickou situací) jsou při kontrole populační velikosti vybaveny nadprůměrně, zatímco příměstské obce (suburbánní a periurbánní území) jsou

⁴⁴⁴ OECD (2023) *OECD Public Governance Reviews: Czech Republic: Towards a More Modern and Effective Public Administration*.

⁴⁴⁵ MHMP (2023) Informace Magistrátu hlavního města Prahy k hodnocení ČR 2030.

⁴⁴⁶ MV (2023) *Informace odboru strategického rozvoje a koordinace veřejné správy k hodnocení ČR 2030*.

⁴⁴⁷ MV (2016) *Analýza zatížení veřejné správy sběrem dat*. Dostupné [zde](#).

⁴⁴⁸ MPSV (2021) *Analýza dostupnosti specializovaných sociálních služeb pro osoby ohrožené domácím a genderově podmíněným násilím v ČR*. Moore Czech Republic s.r.o. Dostupné [zde](#).

⁴⁴⁹ OECD (2015) *Towards a Framework for the Governance of Infrastructure*. Dostupné [zde](#).

⁴⁵⁰ [Ind. 16.3.1.](#)

⁴⁵¹ Jedná se o editované citace výsledků výzkumu: BERNARD A KOL. (2020) *Občanská vybavenost v malých obcích. Výzkumná zpráva*, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., s. 8–10, s. 84. Analyzované prvky občanské vybavenosti v tomto výzkumu jsou označovány Maierem a kol. (2020) jako veřejná infrastruktura, nikoliv veřejné služby.

vybaveny podprůměrně. Relativně horší vybavenost mají obce, které populačně rostou a mají mladší populaci. Obce s výrazným vlivem cestovního ruchu jsou vybaveny lépe než ostatní. U jednotlivých sídel je vybavenost kromě populační velikosti silně závislá též na jejich statusu v rámci obce. Prakticky u všech sledovaných služeb jsou v každé velikostní kategorii sídel nejlépe vybavena ta, která jsou největšími sídly v obci. Naopak vedlejší sídla, tedy menší sídla v obcích tvořených několika sídly, jsou vybavena nejhůře.

Jasný úbytek vybavenosti od 90. let do současnosti byl zaznamenán pouze u prodejen potravin a smíšeného zboží. Postupně se ale tempo úbytku prodejen zpomaluje. Slabý pokles lze zaznamenat také u ordinací dětských lékařů, zubařů a gynekologů. Největší skupinu tvoří infrastruktury, jejichž vybavenost v malých obcích stagnuje či kolísá. Sem patří základní a mateřské školy, restaurace a hospody, pošty (srov. aktuální situaci), ordinace praktických lékařů. Zvýšení vybavenosti lze pozorovat u sportovních hřišť a lékáren.

V České republice existuje málo míst, z nichž by samotná prostorová vzdálenost od základních infrastruktur výrazně komplikovala jejich dosažitelnost. Místa se ztíženou dostupností k infrastrukturám různého druhu se kumulují v regionech s nejvíce fragmentovanou sídelní strukturou, kde existuje velké množství tak malých sídel, že nedosáhnou ani na základní typy vybavenosti. Dále se tato místa vyskytují často na hranicích okresů. Východní část republiky má v průměru lepší prostorovou dostupnost k základním infrastrukturám než západní části.

Tabulka 1 Občanská vybavenost obcí s méně než 3000 obyvateli (data z let 2018–2020)

Typ služby nebo infrastruktury	Podíl vybavených obcí s méně než 3000 obyvateli	Běžný standard (dvoutřetinová vybavenost)
Sportovní hřiště	83 %	200–300 obyvatel
Dětské hřiště	76 %	200–300 obyvatel
Prodejna potravin	71 %	300–400 obyvatel
Restaurace nebo hospoda	69 %	300–400 obyvatel
Mateřská škola	51 %	500–600 obyvatel
Pošta a Pošta Partner	38 %	800–900 obyvatel
Základní škola	37 %	600–700 obyvatel
Tělocvična	29 %	1300–1400 obyvatel
Ordinace praktického lékaře	23 %	1400–1500 obyvatel
Sběrný dvůr	16 %	ne
Čerpací stanice	14 %	2200–2300 obyvatel
Zubní ordinace	12 %	2000–2100 obyvatel
Ordinace dětského lékaře	12 %	2000–2100 obyvatel
Lékárna	7 %	2000–2100 obyvatel
Gynekologická ordinace	4 %	ne
Bankomat	4 %	2800–2900 obyvatel
Služebna Policie České republiky	2 %	ne

Zdroj: BERNARD A KOL. (2020) *Občanská vybavenost v malých obcích*. Výzkumná zpráva, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., s. 8–10.

V tuto chvíli v ČR neexistují závazné standardy dostupnosti veřejných služeb a jim odpovídající veřejné infrastruktury. Z celkového hodnocení občanské vybavenosti vyplývá, že veřejná infrastruktura a potažmo veřejné služby obecně nejsou pro všechny obyvatele lépe dostupné.

16.3 Předpoklady pro dostupnost základních veřejných služeb jsou zajištěny již ve fázi územního a strategického plánování

Na základě iniciativy MMR vznikla v roce 2020 aktualizace metodiky Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury (první verze je z roku 2016), jejímž cílem je vytvořit podmínky pro zajišťování dostupnosti veřejné infrastruktury skrze sjednocení praxe územního plánování. Aplikace metodiky má zabránit využití nežádoucích alternativ rozvoje území v územně plánovací dokumentaci krajů a obcí.⁴⁵²

Klíčem k pozitivní změně je následující intervenční logika: 1) zohledňování metodiky při vytváření územně analytických podkladů krajů a SO ORP, které jsou podkladem pro pořizování územně plánovací dokumentace krajů a obcí a které vyhodnocují dostupnost dopravní infrastruktury, technické infrastruktury a občanské vybavenosti; 2) řešení problémů (včetně existujících problémů s dostupností) vyplývajících z územně analytických podkladů. Popis těchto problémů totiž musí být uveden jak ve Zprávě o uplatňování zásad územního rozvoje kraje, tak ve Zprávě o uplatňování územního plánu obce.⁴⁵³

⁴⁵² MAIER, K. A KOL. (2020) *Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury*. Metodika se nezabývá komerční infrastrukturou. Alternativou ke standardům dostupnosti je koncept tzv. *běžného standardu* (Bernard a kol. 2020) diskutovaný výše.

⁴⁵³ Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu; Vyhláška č. 500/2006 Sb. o územně-analytických podkladech; viz např. Návrh zprávy, dostupné [zde](#), o uplatňování Územního plánu obce Lučina.

O využití výše zmíněné metodiky však v současné době neexistují reprezentativní data. Předpokládá se, že kvalita územně analytických podkladů z hlediska aplikace standardů dostupnosti bude různá napříč samosprávami.⁴⁵⁴ Je nicméně patrné, že v ČR jsou ORP a kraje, které metodiku využívají a zároveň ty, které ji nevyužívají, nebo na ni přinejmenším ve svých výstupech neodkazují.⁴⁵⁵

V dnešní době nabývá na významu schopnost predikovat budoucí výzvy a příležitosti pro udržitelný rozvoj,⁴⁵⁶ které přirozeně budou souviset změnami demografických charakteristik a prostorového rozložení a podoby infrastruktury a služeb. Na schopnost predikovat na úrovni vedení krajů se zaměřuje také *Strategie regionálního rozvoje ČR 21+* (SRR 21+), která plánuje vytvořit systém populačních prognóz pro efektivní plánování rozvoje území. K jeho pilotnímu otestování došlo v Královéhradeckém kraji.⁴⁵⁷

Předpoklady pro dostupnost základních veřejných služeb se v procesech plánování obecně zajišťují, ovšem kvalita zajištění je pravděpodobně různá napříč samosprávami a územím.

16.4 Postupy strategického a územního plánování jsou koordinovány na úrovni přesahující úroveň jednotlivých obcí

Základní formou meziobecní spolupráce v Česku jsou dobrovolné svazky obcí (DSO), jejichž členy mohou být pouze obce. V ČR existuje 702 DSO, které se vyznačují různou mírou aktivity. Spolupráce za účelem poskytování specifických veřejných služeb je typická pro většinu DSO a týká se zpravidla vzdělání, infrastruktury, úklidu, správy majetku a dalších samosprávných kompetencí, přičemž rozvoj těchto služeb je často vázán na externí finanční zdroje (např. státní rozpočet a EU fondy). Oproti tomu víceúčelová spolupráce za účelem dlouhodobějšího strategického plánování je méně běžná a její absence může být překážkou pro rozvoj zejména malých obcí.⁴⁵⁸ Příklady dobré praxe víceúčelových svazků obcí v ČR jsou popsány v analýze MV.⁴⁵⁹ Posílení spolupráce obcí v této oblasti by měla přinést připravovaná novela zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, která zavádí institut společenství obcí, jehož předmětem činnosti bude mimo jiné koordinace veřejných služeb na území členských obcí a strategického rozvoje tohoto území. Předpokladem je, že dojde k postupné transformaci současných víceúčelových DSO na společenství obcí.⁴⁶⁰

Další formu spolupráce obcí představují místní akční skupiny (MAS), které sdružují více typů aktérů – neziskové organizace, podnikatele, občany, obce, svazky obcí a další instituce. Koordinace strategického plánování jdoucí nad úroveň obcí je integrální součástí fungování MAS, jež svoje aktivity realizují na základě vlastních strategií CLLD vytvořených aktéry sdruženými v MAS.⁴⁶¹

Z hlediska koordinace rozvoje ve volné krajině (tj. nezastavěném území) je důležitá územní studie krajiny (ÚSK) pro SO ORP, jejímž záměrem je akcentovat řešení krajiny v rámci územního plánování. ÚSK, jakožto podklad územně plánovací dokumentace, klade důraz na formulaci konkrétních opatření týkajících se péče o krajinu. Implementace ÚSK vyžaduje koordinaci relevantních aktérů – obcí, svazků obcí, MAS a dotčených orgánů. Pořizování ÚSK bylo v programovém období 2014–2020 podporováno z IROP a NPŽP, v období 2021–2027 je

⁴⁵⁴ MMR (2023) *Informace odboru územního plánování k hodnocení ČR 2030*.

⁴⁵⁵ Na metodiku odkazují např. [hl. m. Praha](#), [město Rosice](#), [městys Pozořice](#), [Olomoucký kraj](#), [Jihočeský kraj](#) a další. Naopak ve svém rozboru udržitelného rozvoje území na ni neodkazuje např. [Liberecký kraj](#).

⁴⁵⁶ Jedná se o tzv. *foresight*, viz České priority (2022) *Foresight: Metodická příručka*.

⁴⁵⁷ MMR (2022) *Hodnocení AP SRR 2021–2022 v rámci APP SRR 2023–2024*.

⁴⁵⁸ OECD (2023) *OECD Public Governance Reviews: Czech Republic: Towards a More Modern and Effective Public Administration.*; BAKOŠ, E. ET AL. (2021) THE PERCEPTION OF INTER-MUNICIPAL COOPERATION BY LOCAL OFFICIALS AND MANAGERS. *Central European Journal of Public Policy*, 15(1); Zákon č. 128/2000 Sb.

⁴⁵⁹ MV (2020) *Meziobecní spolupráce v ČR: Příklady dobré praxe a doporučení pro realizaci meziobecní spolupráce*. Dostupné [zde](#).

⁴⁶⁰ MV (2023) *Informace odboru strategického rozvoje a koordinace veřejné správy k hodnocení ČR 2030*.

⁴⁶¹ NSMAS (2023) *Co jsou MAS*. Dostupné [zde](#).

podporováno z OPŽP.⁴⁶² Celkově je územními studii krajiny k roku 2022 pokryto 24 % území ČR.⁴⁶³

V rámci nastavení dlouhodobé spolupráce obcí byly zřízeny dvě pracovní skupiny. Pracovní skupina k meziobecní spolupráci (vedená MV) sdružuje fungující víceúčelové DSO z různých regionů Česka, územní partnery i dotčené resorty a má za cíl řešit ukotvení meziobecní spolupráce ve funkčních mikroregionech. Výstupy činnosti této pracovní skupiny byly zapracovány do připravované novely zákona č. 128/2000 Sb., *o obcích*. Pracovní skupina pro metropolitní oblasti a aglomerace (vedená MV a MMR) má řešit možnosti nastavení metropolitní spolupráce v Česku. Za tímto účelem vznikla rešerše zahraniční metropolitní spolupráce a rovněž dotazníkové šetření mezi obcemi v českých metropolitních oblastech a aglomeracích.⁴⁶⁴

Strategické plánování je koordinováno zejména skrze činnost místních akčních skupin a v omezené míře skrze dobrovolné svazky obcí. Na čtvrtině území ČR pak dochází ke koordinaci péče o krajinu v rámci územního plánování.

⁴⁶² MMR, MŽP (2016) *Metodický pokyn Zadání územní studie krajiny pro správní obvod obce s rozšířenou působností*; WIRTH, K. (2022) *Představení pracovní verze aktualizace metodiky ÚSK a související příručky*. Dostupné [zde](#).

⁴⁶³ [Ind. 16.4.2.](#)

⁴⁶⁴ MMR (2022) *Hodnocení AP SRR 2021–2022 v rámci APP SRR 2023–2024*.

17 Růst kvality života v jednotlivých municipalitách snižuje regionální nerovnosti.

Kvalitu života nelze vyjádřit pouze hodnotami HDP, jež je ukazatel primárně ekonomické výkonnosti na obyvatele. Ačkoliv může být ekonomický růst podmínkou pro dosažení vyšší kvality života, je nutné chápat rozvoj jako širší koncept úzce související s životní úrovní jedince, vzděláním, zdravím, délkou života, vztahy s rodinou a dalšími lidmi, přístupem ke kultuře apod. Cílem je taková kvalita života lidí v obcích a regionech, která povede ke snižování strukturálních nerovností ve společnosti, které mají mnohdy regionální a lokální rozměr.

Kvalita života samotná se liší napříč regiony a municipalitami.⁴⁶⁵ Venkovské oblasti se spíše nevyliďňují, než vylidňují.⁴⁶⁶ Podpora kvalifikovaných příležitostí v malých a středních podnicích se zaměřuje hlavně na propojení firem s výzkumníky. Vzniká zákon o podpoře v bydlení a pokračuje finanční podpora různých forem bydlení, jelikož situace s bydlením se v posledních letech zhoršuje. Sociální disparity se na lokální úrovni daří snižovat mimo jiné díky práci místních akčních skupin, ovšem přetrvávají regionálně specifické problémy s kriminalitou. Cíl se tak daří plnit jen částečně.

17.1 Dnešní venkovské a periferní oblasti se nevyliďňují a jejich populace nestárne více než v urbanizovaných oblastech

Populační vývoj ČR je v ČR geograficky a časově variabilní. Celkový přírůstek obyvatel, který zahrnuje jak přirozenou změnu obyvatel, tak migraci, vykazoval od posledního úbytku v roce 2013 kladné hodnoty. V období mezi lety 2016–2019 se dokonce pravidelně zvyšoval (na +44 tisíc obyvatel za rok 2019), nicméně v letech 2020 (+ 8 tisíc) a 2021 (+ 22 tisíc) byl nižší, pravděpodobně kvůli pandemii covidu-19. K velmi výraznému zvýšení celkového přírůstku došlo v roce 2022 (+311 tisíc) v důsledku uprchlické vlny vyvolané ruskou agresí na Ukrajině, tuto mimořádnou situaci však zatím nelze smysluplně promítnout do hodnocení míry vylidňování dnešních venkovských a periferních oblastí.⁴⁶⁷ Pokud uvažujeme kraje jako celky⁴⁶⁸, dlouhodobě a relativně výrazně přibývá obyvatel v Praze (12,6 ‰ v roce 2021) a ve Středočeském kraji (10,3 ‰ v roce 2021). Dlouhodobě kladný relativní přírůstek je také v Plzeňském kraji a Jihomoravském kraji. Naopak největší úbytek obyvatel za poslední dekádu je v Karlovarském kraji (−6,4 ‰ v roce 2021) a Moravskoslezském kraji (−4,6 ‰ v roce 2021), zatímco stagnující Ústecký kraj zaznamenal výrazný úbytek až v letech 2020 a 2021 (−3,4 ‰ v roce 2021). Dlouhodobě klesá počet obyvatel též ve Zlínském a Olomouckém kraji. V těchto pěti krajích dochází k častějšímu výskytu fenoménu tzv. *smršťujících se měst*, tedy měst charakteristických především dlouhodobým populačním úbytkem. Typickým příkladem smršťujícího se města a procesů s tím spojených je Ostrava.⁴⁶⁹ Relativně ustálený je počet obyvatel v Jihočeském kraji, Pardubickém kraji, Libereckém kraji a na Vysočině. Složka migrace je pro populační změny v krajích dominantní, nicméně celkově převažuje migrace mezi kraji a zahraničím nad samotnou migrací mezi kraji.⁴⁷⁰ Celkově (bez ohledu na migraci mezi kraji) je však vnitřní migrace v ČR významný fenomén. V roce 2012 bylo v ČR 233 tisíc vnitřních migrantů. Tento počet vzrostl na 251 tisíc v roce 2016, potom dále stagnoval a výrazněji poklesl v covidovém roce 2020 (232 tisíc). V roce 2021 se počet vnitřních migrantů opět zvýšil na 248 tisíc.⁴⁷¹

⁴⁶⁵ TAČR (2020) Kvalita života v obcích: datové a metodické zdroje – TL02000499. Dostupné [zde](#). Projekt kdejedobere.cz analyzoval celkem jedenáct relativně komplexních dimenzí kvality života v obcích ČR, viz také STEM, DATLAB (2022) *Web představující databázi kvality života v obcích*..

⁴⁶⁶ Na základě analýzy dat na úrovni ORP, viz dále.

⁴⁶⁷ ČSÚ (2023): Pohyb obyvatelstva. Dostupné [zde](#).

⁴⁶⁸ Následující analýza na úrovni krajů a ORP nezahrnuje osoby s dočasnou ochranou v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na Ukrajině.

⁴⁶⁹ RUMPEL, P., SLACH, O. (2022) *Why is Ostrava in Czechia still shrinking?* In: Chung-Tong Wu et al. (eds.): *Postsocialist Shrinking Cities*. Abingdon: Routledge.

⁴⁷⁰ ČSÚ (2021) *Vývoj obyvatelstva v krajích České republiky*. Dostupné [zde](#)

⁴⁷¹ ČSÚ (2021) *Vývoj obyvatelstva České republiky*. Dostupné [zde](#)

Pro posouzení vývoje vylidňování⁴⁷² venkovských oblastí v letech 2012–2021 slouží jak migrační saldo, tak hrubá míra migračního salda (migrační saldo na 1 000 obyvatel)⁴⁷³ na úrovni SO ORP, které jsou pro účely hodnocení propojeny s typologií regionů definovaných v Atlasu rozvoje venkova. SO ORP jsou v něm rozděleny do pěti typů dle postavení v sídelním systému a klíčových aktérů a mechanismů rozvoje, a to na základě odborné literatury. Jedná se o metropolitní jádra, metropolitní zázemí, městské regiony s metropolitními funkcemi, městské regiony a venkovské regiony.⁴⁷⁴

Celkem 59 % ze všech 205 SO ORP vykazuje pozitivní migrační saldo (měřeno jako absolutní součet za roky 2012–2021). Z venkovských regionů (celkem 137 SO ORP) za uplynulé desetiletí vykazuje 53 % pozitivní migrační saldo. Pozitivní migrační saldo je dále v 33 % městských regionů, v 83 % městských regionů s metropolitními funkcemi, v 83 % metropolitních zázemí a ve dvou ze tří metropolitních jader.

Když však uvažujeme pouze součet za roky 2020 a 2021, situace venkovských regionů se celkově mírně *zlepšuje* – 66 % venkovských regionů v těchto dvou letech vykazuje pozitivní migrační saldo. Pozitivní migrační saldo je dále v 50 % městských regionů, v 88 % městských regionů s metropolitními funkcemi, v 88 % metropolitních zázemí a ve dvou ze tří metropolitních jader.

Pokud se všechna SO ORP analyzují s ohledem na jejich krajskou příslušnost, vyvstávají na povrch další regionálně specifické trendy vysídlování. Dlouhodobě nejlepší situace (průměr hrubé míry migračního salda za dekádu 2012–2021) je ve Středočeském, Jihomoravském a Plzeňském kraji, kde dlouhodobě a výrazně migračně získávají metropolitní zázemí okolo Prahy, Brna a Plzně. Ve Středočeském kraji dochází k migraci také do všech venkovských regionů, v Jihomoravském a Plzeňském kraji dochází k růstu ve většině venkovských regionů. Zcela jiná je situace v Moravskoslezském kraji, kde dochází k výraznějšímu migračnímu odlivu z území ostravské metropolitní oblasti, zatímco ve venkovských regionech se zdá migrační situace stabilizovaná. Ústecký kraj zaznamenal nárůst v některých venkovských regionech, v ostatních částech je situace různorodá. V Karlovarském kraji nedochází k žádnému výraznému trendu v závislosti na typu regionu. Situaci v dalších krajích ukazuje Obr. 1. Vyplyvá z něj, že samotný fakt, že je region venkovský (resp. že v něm převažují venkovské procesy), ještě nutně neznamená, že migračně oslabuje. Podmíněnost vylidňování venkova závisí jak na krajské příslušnosti, tak na izolovanosti regionů ve vnitřních periferiích ČR.⁴⁷⁵

Stárnutí české populace představuje, a do budoucna bude ještě více představovat, velkou výzvu nejen pro udržitelnost sociální koheze a financí.⁴⁷⁶ Na úrovni krajů lze v poslední dekádě vysledovat tři jasné trendy, které ilustruje obr. 1.

⁴⁷² Vylidňování je chápáno jako vylidňování migrací, viz také [vyjádření](#) ředitele ČSÚ Marka Rojíčka.

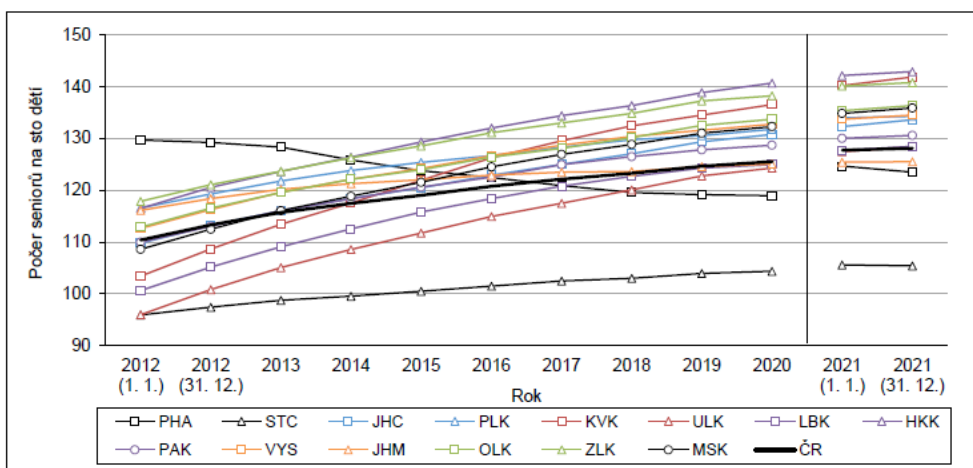
⁴⁷³ Za účelem efektivní komparace dat v rámci ORP je migrační saldo vztahováno na 1000 ob. k 31. 12. daného roku, a nikoliv ke střednímu stavu obyvatel. Praha je vynechána z analýz na úrovni SO ORP.

⁴⁷⁴ ŽENKA, J., KRTOČKA, L. (2021) *Typologie území Česka na úrovni statistických obvodů obcí s rozšířenou působností*. Dostupné [zde](#).

⁴⁷⁵ [Ind. 17.1.1.](#)

⁴⁷⁶ SÁNCHEZ A, JIMÉNEZ-FERNÁNDEZ E. European Union Cohesion Policy: Socio-Economic Vulnerability of the Regions and the COVID-19 Shock. *Appl Res Qual Life*. 2023;18(1), s. 200; OECD (2023) *OECD Economic Surveys: Czech Republic 2023*.

Obr. 1 Index stáří v krajích ČR, 2012–2021

Zdroj: Převzato z ČSÚ (2021).

Zprv, dlouhodobý pokles indexu stáří v Praze (ovšem s nárůstem v roce 2021). Jedná se o trend, který se vymyká zbytku ČR. Zadruhé, mírně vzrůstající, ale stále relativně nízký index stáří ve Středočeském kraji. Zatřetí, dlouhodobě vzrůstající index stáří ve všech ostatních krajích. Dlouhodobě největší nárůst indexu stáří je v Karlovarském kraji (+ 33 mezi lety 2012 a 2021).

Vývoj stárnutí venkovských oblastí je zhodnocen na základě indexu stáří na úrovni SO ORP (průměr za roky 2020–2021) klasifikovaných dle Atlasu rozvoje venkova. Naprostá většina (95 %) všech SO ORP má index stáří vyšší než 100, což znamená, že starší populace (65 let a více) převažuje nad dětskou populací (0–14 let) téměř ve všech SO ORP ČR. Výjimku tvoří pouze šest metropolitních zázemí ve Středočeském kraji a čtyři metropolitní zázemí v Jihomoravském kraji, kde žije relativně velký počet mladých lidí. Mezi venkovskými regiony se tak nenachází ani jeden, v němž by převažovala dětská populace nad nejstarší věkovou kategorií.

Venkovské regiony v průměru vykazují nejvyšší index stáří (průměr venkovských SO ORP za roky 2020–2021 je 137 lidí starších 64 let na 100 dětí) a jsou relativně homogenní skupinou bez výrazných rozdílů (variační koeficient = 11 %). O něco nižší index stáří je v městských regionech a regionech s metropolitními funkcemi (129). Metropolitní zázemí jsou celkově nejmladší (105), ale zároveň mezi nimi existují relativně velké rozdíly způsobené zejm. mladšími SO ORP v blízkém okolí Prahy a Brna (var. koef. = 22 %). Zajímavý je rovněž rozdíl mezi Prahou (121), SO ORP Brna (134) a Ostravy (137). V rámci desetiletého období (roky 2012–2021) jsou venkovské regiony zároveň skupinou s druhým největším průměrným nárůstem indexu stáří (nárůst o 23), větší nárůst byl jen v městských regionech (nárůst o 27).⁴⁷⁷

Celkově se venkovské oblasti spíše nevyliďňují než vylidňují. Míra vylidňování se odvíjí spíše od specifických socioekonomických procesů odrážejících dlouhodobý rozvoj v krajích a vnitřních periferiích ČR, než že by se odvíjela od samotného faktu, že je daná oblast venkovská. Populace venkovských oblastí je v současnosti průměrně nejstarší a dlouhodobě stárne.⁴⁷⁸

⁴⁷⁷ [Ind. 17.1.2.](#); ŠLACH, O., ŽENKA, J. a kol. (2021) *Výzvy a scénáře rozvoje venkovských oblastí*. Ostrava: En Face.

⁴⁷⁸ Zdá se však, že stárnutí venkovských regionů dlouhodobě „dohání“ stárnoucí městské regiony bez metropolitních funkcí.

17.2 Jsou podporovány vysoce kvalifikované pracovní příležitosti v malých a středních podnicích využívajících místní a regionální potenciál

Malé a střední podniky (MSP) hrají důležitou roli v regionální a národní ekonomice, mají význam pro sociální i kulturní rozvoj regionů a posilují sociální kohezi na lokální úrovni.⁴⁷⁹

Stát malé a střední podniky dlouhodobě podporuje různými způsoby. V posledních letech u vybraných MSP vzrůstá celkový objem poskytnutých dotací a finančních nástrojů díky OP PIK (úvěry, záruky, rizikový kapitál) a dotačním programům TRIO a *The Country for the Future*. Z necelých 8 miliard Kč v roce 2018 tato podpora narostla na 30 miliard v roce 2020, následně poklesla na 23 miliard v roce 2021. Na podporu výzkumu, vývoje, inovací a energetiky cílí OP TAK, který je primárně zaměřen na MSP.

Pandemie covid-19 negativně zasáhla velkou část MSP zejména z důvodu poklesu zakázek a nutného přerušeni nebo omezení činnosti, na což reagovalo MSP sérií podpůrných opatření (např. *kompensační bonus*, *program Antivirus* a další). V letech 2020–2021 bylo v rámci covidových podpor Ministerstvem průmyslu a obchodu vyplaceno MSP z národních zdrojů celkem 111,867 miliard Kč. Je třeba poznamenat, že části MSP, resp. specifickým podnikatelským sektorům (např. poštovní a kurýrní činnosti), pandemie naopak spíše pomohla.⁴⁸⁰

Od počátku roku 2021 navíc došlo k růstu cen energií, který dále zhoršila ruská invaze na Ukrajinu.⁴⁸¹ Na tuto krizi stát reagoval *Programem podpory na zvýšené náklady na zemní plyn a elektřinu* v důsledku mimořádně prudkého růstu jejich cen, díky němuž byly podpořeny i MSP.⁴⁸²

Do podpory MSP se promítá územní dimenze,⁴⁸³ a to primárně skrze realizaci krajských RIS3 strategií. Jedná se např. o krajské projekty Smart Akcelerátor.⁴⁸⁴ Z hlediska tohoto cíle je relevantní důraz na posílení spolupráce škol a výzkumných institucí s podnikatelským sektorem, který se promítl do vyhlášení další výzvy Smart Akcelerátor, z níž lze podpořit i nově začínající výzkumníky.⁴⁸⁵

Ve specifické situaci jsou pak malé a střední podniky v tzv. *hospodářsky a sociálně ohrožených územích* (HSOÚ), na jejichž rozvoj cílí SRR 21+. Právě HSOÚ budou, spolu s územími s vyšší než průměrnou mírou nezaměstnanosti, zvýhodněny v rámci podpory MSP z programu OP TAK a jsou na ně zaměřeny též aktivity kraje v rámci projektů Smart Akcelerátor.⁴⁸⁶

Z hlediska místního a regionálního potenciálu stát podporuje rodinné podniky prostřednictvím zvýhodněných bankovních úvěrů ve spolupráci s Národní rozvojovou bankou. MPO také podporuje bezhotovostní ekonomiky na venkově prostřednictvím programu *Obchůdek*. Ten poskytuje možnost financovat provoz platebních terminálů v malých venkovských prodejnách po skončení počátečního období, v němž za terminál obchodníci nejdříve nemusí platit.⁴⁸⁷

Podpora vysoce kvalifikovaných pracovních příležitostí je omezená – dle výzkumů mezi malými a středními podniky a živnostníky je nedostatek kvalitních a kvalifikovaných pracovníků největší

⁴⁷⁹ MPO (2021) *Strategie podpory malých a středních podniků v České republice pro období 2021 - 2027*, s. 6

⁴⁸⁰ [Ind. 17.2.1](#); Výzkum IPSOS (2021) pro AMSP ČR. Dostupné [zde](#); MPO (2023) *OP TAK (2021 - 2027)*. Dostupné [zde](#). ČSÚ (2021) *Služby - 4. čtvrtletí 2020*. Dostupné [zde](#).

⁴⁸¹ OECD (2022) *Tax Policy Reforms 2022: OECD and Selected Partner Economies*. Paris: OECD Publishing, s. 128.

⁴⁸² MPO (2023) *VÝZVA 1 z Programu podpory na zvýšené náklady na zemní plyn a elektřinu v důsledku mimořádně prudkého růstu jejich cen*. Dostupné [zde](#).

⁴⁸³ MMR (2021) *Územní dimenze v operačních programech 2021+*.

⁴⁸⁴ MPO (2022) *Národní výzkumná a inovační strategie pro inteligentní specializaci České republiky 2021–2027. Příloha 2. Karty Krajských RIS3 strategií*; Viz dostupné [zde](#).

⁴⁸⁵ MMR (2022) *Hodnocení AP SRR 2021–2022 v rámci APP SRR 2023–2024*.

⁴⁸⁶ MMR (2022) *Hodnocení AP SRR 2021–2022 v rámci APP SRR 2023–2024*; Viz dostupné [zde](#).

⁴⁸⁷ MPO (2022) *Zpráva o vývoji podnikatelského prostředí v České republice v roce 2021*.

bariérou při hledání zaměstnanců a významnou bariérou pro úspěšnou digitalizaci, automatizaci a robotizaci.⁴⁸⁸

V poslední době vzrůstají na významu tzv. *sociální inovace*, tedy inovace, které v sobě zahrnují zlepšení sociálních vztahů a blahobytu jednotlivců a komunit.⁴⁸⁹ Společenské inovace se týkají jak MSP, tak podnikatelského sektoru obecně. Klíčem k nim je spolupráce orgánů veřejné správy, které samy vykazují „podnikatelské chování“ tím, že na základě získávání a vyhodnocování informací propojují místní firmy s externě nabytým know-how. Vedle tradičně definované podpory MSP jsou tak sociální inovace širším konceptem, propojujícím prostorový transfer znalostí, veřejnou správu a MSP. Společenské inovace MSP jsou podporovány EU v programu *Horizont Evropa*, který navázal na předchozí Horizont 2020.⁴⁹⁰ Z výsledků studie programu *ESPON* vyplývá, že počet projektů společenských inovací ve veřejném sektoru (společně s inovátory trhu z jiných regionů) byl za rok 2021 nejvyšší v Praze. Existuje tak prostor pro zlepšení sociálních inovací v dalších regionech ČR.⁴⁹¹

Podpora vysoce kvalifikovaných pracovních příležitostí v malých a středních podnicích napříč regiony existuje zejména díky důrazu na spolupráci firem s výzkumnými pracovníky. Nedostatek kvalifikovaných pracovníků je zároveň velkou bariérou pro rozvoj malých a středních podniků a živnostníků.

17.3 Jsou podporovány různorodé formy bydlení, především dostupné nájemní bydlení pro všechny segmenty společnosti

Jedním z faktorů klíčových pro kvalitu života lidí v ČR je udržitelné bydlení, které souvisí s celou řadou socioekonomických, ekologických, právních a též kulturních jevů.⁴⁹²

Struktura vlastnictví obydlených bytů za celou ČR se mezi lety 2011 a 2021 vyvíjela ve smyslu pokračování dlouhodobých trendů nastolených od počátku 90. let 20. století. Byty ve vlastním domě tvořily v obou letech shodně 36 % všech obydlených domů. Byty v osobním vlastnictví narostly z 20 % v roce 2011 na 25 % v roce 2021, což pravděpodobně odpovídá vzrůstajícímu poměru úvěrů na bydlení na HDP. U družstevních bytů došlo k poklesu z 9 % na 3 %. Byty v nájemní bydlení, které jsou předmětem cíle 17.3 a které v roce 2011 tvořily 22 % všech obydlených bytů, poklesly v roce 2021 na 20 % (celkem ubylo 30 000 takových bytů, což může souviset s relativně nízkými hypotečními sazbami mezi lety 2014 a 2021 a fenoménem investičních bytů).⁴⁹³

Trend nájemního bydlení v ČR se vyznačuje regionální variabilitou. Dlouhodobě nejvíce domácností bydlících v nájmu žije v Praze (31 % v roce 2021), následují Ústecký a Liberecký kraj (oba 25 %), Karlovarský kraj (24 %), Moravskoslezský kraj (23 %) a Plzeňský kraj (22 %). Nejméně domácností žijících v nájemním bydlení je ve Zlínském kraji a na Vysočině (oba 9 %). Zdaleka největší nárůst podílu domácností bydlících v nájmu mezi lety 2012 a 2021 zaznamenaly Plzeňský kraj (+10 p. b.) a Karlovarský kraj (+9 p. b.). Největší pokles byl v Praze (-4 p.b.) a v Jihomoravském kraji (-3 p.b.).⁴⁹⁴

Složitou realitu v dostupnosti bydlení dále ilustruje Obr. 2. Bytová nouze je v absolutním počtu největší v Moravskoslezském kraji, Praze a Ústeckém kraji, přičemž v těchto krajích je také

⁴⁸⁸ Výzkumy IPSOS (2020; 2021) pro AMSP ČR. Dostupné [zde](#) (2020) a [zde](#) (2021).

⁴⁸⁹ EK (2023) *Social Innovation*. Dostupné [zde](#).

⁴⁹⁰ EK (2023) *Social Innovation*. Dostupné [zde](#).

⁴⁹¹ ESPON (2022) *Podnikatelsky orientovaná regionální správa: společenské inovace přesahující geografické hranice*. Dostupné [zde](#).

⁴⁹² OSN (2015) *Ženevská Charta OSN o udržitelném bydlení*; NSZM (2020) *Jak hodnotit udržitelnost bydlení? Metodická příručka pro obce*. Dostupné [zde](#).

⁴⁹³ ČSÚ (nedatováno) *Byty*. Dostupné [zde](#). Jedná se o data ze sčítání lidu, domů a bytů.; [Ind. 17.3.4](#).

⁴⁹⁴ [Ind. 17.3.2](#).

nejvíce lidí bytovou nouzí ohrožených. V nájemním bydlení přitom žije většina lidí ohrožených ztrátou bydlení.⁴⁹⁵

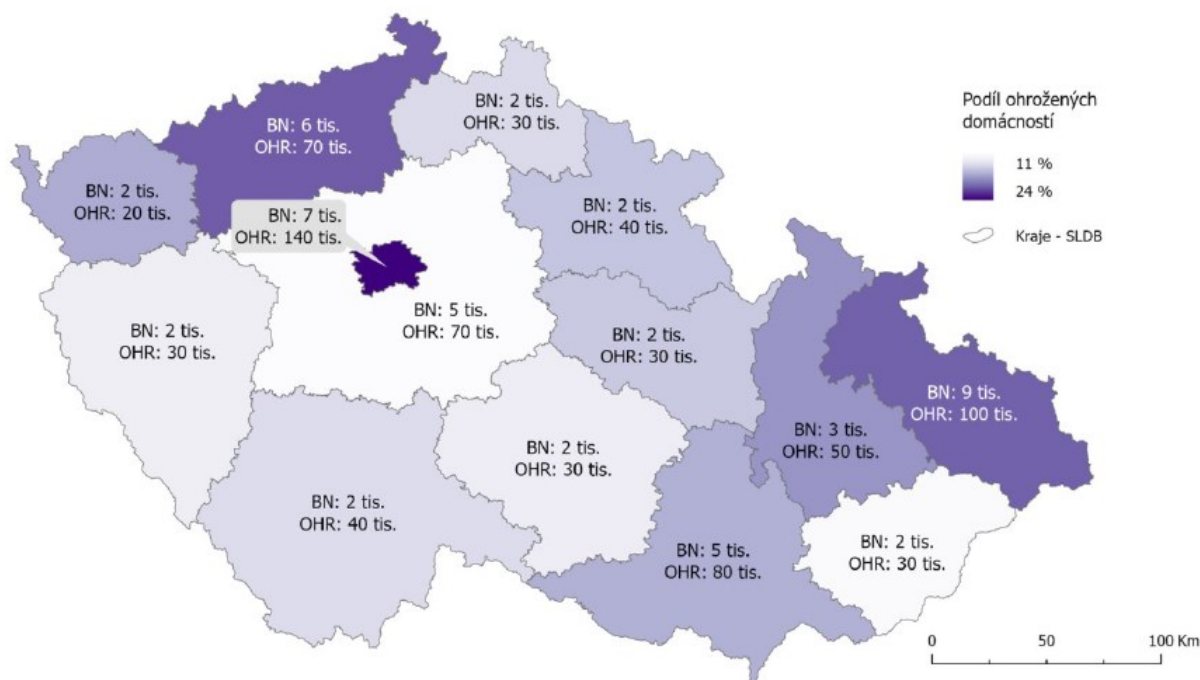
Díky seřazení domácností dle podílu celkových výdajů na bydlení na disponibilním příjmu domácnosti můžeme mediánem vyjádřit situaci za „prostřední domácnost“ v kraji (tedy kolik procent ze svého příjmu musí prostřední domácnost vynakládat na bydlení). Ve všech krajích došlo mezi lety 2012 a 2021 k poklesu mediánu, resp. zlepšení situace s výdaji za bydlení. K největšímu zlepšení došlo v Moravskoslezském kraji (medián = -6 %), k nejmenšímu zlepšení pak v Karlovarském, Středočeském a Pardubickém kraji (všechny -3 %). Z hlediska dlouhodobého vývoje je důležité, že mezikrajská variabilita v poklesu mediánu zůstala během let téměř nezměněna, což dokládají hodnoty variačních koeficientů spočtených na základě dat. Jinak řečeno, situace domácností (nacházejících se uprostřed všech domácností v kraji dle podílu celkových výdajů na bydlení) se mírně zlepšovala bez velkého rozevírání nůžek mezi kraji. Současně je třeba poznamenat, že medián nevyovídá o situaci domácností v nejextrémnější situaci na konci datového souboru.⁴⁹⁶ Složitost vyhodnocení situace s bydlením ilustruje fakt, že za posledních 10 let se celkově zhoršila finanční dostupnost (vlastního) bydlení, což mj. nutí obyvatele, kteří nedosáhnou na vlastní bydlení, hledat alternativy ve formě nájemního bydlení, a to za situace, kdy ceny nájmu v posledních letech rostou rychleji než příjmy domácností.⁴⁹⁷

⁴⁹⁵ MMR (2023) *Závěrečná zpráva RIA k návrhu zákona o podpoře v bydlení*.; Viz [ind. 17.3.3.](#); Pozn.: Podíl osob žijících v závadném bydlení se mírně snižuje, v r. 2021 se týkal 6 % osob, viz [ind. 17.3.5.](#)

⁴⁹⁶ [Ind. 17.3.1](#)

⁴⁹⁷ MMR (2023) *Závěrečná zpráva RIA k návrhu zákona o podpoře v bydlení*.

Obr. 2 Přibližný počet domácností v bytové nouzi a ohrožených bytovou nouzí dle krajů (podíl vůči celkové populaci kraje), data z let 2021–2022

Zdroj: Převzato z MMR (2023) *Závěrečná zpráva RIA k návrhu zákona o podpoře v bydlení*.

Na systémové zlepšení dostupnosti nájemního bydlení a podporu lidí v bytové nouzi bude cílit zákon o podpoře v bydlení, který je předkládán MMR.⁴⁹⁸ Zákon navrhuje zavedení nových nástrojů k řešení bytové nouze, které umožní obcím a dalším poskytovatelům podpůrných opatření systematicky řešit bytovou situaci obyvatel a zároveň napomůže i efektivnějšímu využívání existujících nástrojů sociální politiky v oblasti bydlení. Zákon také formuluje způsob a pravidla financování nově nastavených nástrojů. Souvisejícím cílem je díky infrastruktuře systémové podpory bydlení získávat kvalitní data o rozsahu bytové nouze a efektivitě nástrojů k jejímu řešení.⁴⁹⁹

Stát podporuje různé formy bydlení primárně skrze Státní fond podpory investic (SFPI) a dotační tituly MMR. Finanční zdroje pochází ze státního rozpočtu a z programu IROP. Celkové finanční alokace na podporu bydlení se postupně zvyšují. Zatímco v roce 2018 měla celková podpora hodnotu 908 milionů Kč. (hodnota je sumou z celkem 9 forem podpor), v r. 2021 se jednalo o 2,6 miliard Kč (16 forem podpor). V následujících letech budou alokace na podporu bydlení významně narůstat, jen do roku 2026 je celkem uvažováno více než 20 miliard Kč, přičemž se počítá s významnými zdroji z aktualizovaného národního plánu obnovy (NPO).⁵⁰⁰

Podpora bydlení není vázána jen na dotační tituly. Rekonstrukce objektů za účelem vzniku obecních bytů a výstavba nových obecních bytů se v obcích děje i bez této podpory a obce si na ni mohou brát úvěry.⁵⁰¹

Ačkoliv jsou podporovány různé formy bydlení, jejich dopad je limitovaný, což dokládá zhoršující se dostupnost vlastního a nájemního bydlení a územně specifická situace lidí v bytové nouzi a lidí ohrožených bytovou nouzí. Situaci by však mohl zlepšit chystaný zákon o podpoře v bydlení.

⁴⁹⁸ MMR (2023) *Zákon o podpoře v bydlení*. Dostupné [zde](#).

⁴⁹⁹ MMR (2023) *Závěrečná zpráva RIA k návrhu zákona o podpoře v bydlení*, s. 1.

⁵⁰⁰ MMR (2023) *Informace odboru strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení k hodnocení ČR 2030*.

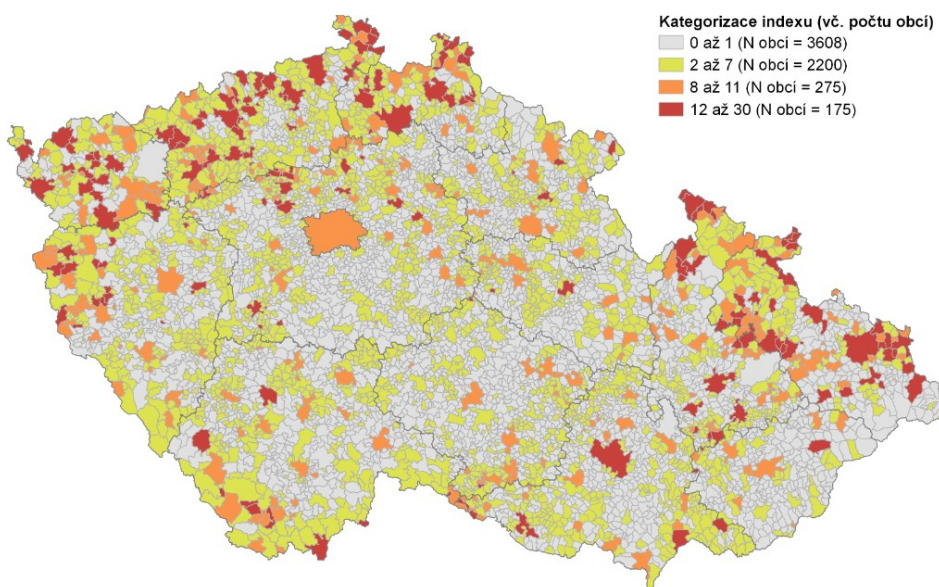
⁵⁰¹ MMR (2023) *Informace odboru strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení k hodnocení ČR 2030*.

17.4 Lokální integrované strategie snižují sociální disparity v území, posilují nekonfliktní soužití a zvyšují kvalitu života pro všechny

Na využití integrovaných přístupů obecně kladou důraz SRR 21+ spolu s Konceptí rozvoje venkova. V rámci integrovaných strategií, které se přímo promítají do řešení sociálních nerovností na lokální úrovni, jsou nejdůležitější strategie CLLD a navazující činnost MAS napříč územím celé ČR. MAS výrazně pomáhají právě též občanům, kteří a) jsou nějakým způsobem sociálně vyloučeni, b) jsou sociálním vyloučením ohroženi, c) jsou obecně zasaženi různými nerovnostmi. Úloha MAS je důležitá pro zlepšení sociální koheze v lokalitách, kde působí. Děje se tak např. skrze rozvoj komunitních center, podporu terénních služeb, školení občanů či pořádání dětských táborů. Aktuálním příkladem výrazné pomoci je např. pomoc starším občanům a rodinám v horší ekonomické situaci s administrací žádostí o podporu z programu *Nová zelená úsporám Light* (vč. praktických náležitostí typu komunikace s institucemi apod.), kteří by jinak zpracování žádostí sami zvládali obtížně.⁵⁰²

Sociální disparity v ČR jsou územně specifické a odráží socioekonomický rozvoj v regionech, mikroregionech a lokalitách. To lze ilustrovat indexem sociálního vyloučení.⁵⁰³ Nejvyšší hodnota tohoto indexu za rok 2021 na krajské úrovni byla v krajích Ústeckém (index=14), Moravskoslezském (13), Karlovarském (11) a v Praze (11). Nejlepší situace byla na Vysočině (4), Zlínském, Pardubickém a Středočeském kraji (všechny 5). Problematiku však nejde redukovat pouze na úroveň krajů, protože i v krajích, kde je celková situace lepší, existují obce s výraznou mírou sociálního vyloučení, a to zejm. obce ležící v tzv. *vnitřních periferiích*.⁵⁰⁴ Komplexnost problému sociálního vyloučení dobře ilustruje mapa indexu sociálního vyloučení v obcích (Obr. 3). Z mapy je na první pohled patrné, že sociální vyloučení se prostorově koncentruje na území strukturálně postižených krajů a zčásti koresponduje s územím bývalých Sudet.⁵⁰⁵ Sociální vyloučení však v těchto územích není prostorově homogenní, nachází se zde také nemalý počet obcí s nízkou mírou sociálního vyloučení. V mapě lze také vidět vyšší sociální vyloučení v části zmíněných vnitřních periferií (viz např. vnitřní periferii severně od Slaného).

Obr. 3 Index sociálního vyloučení v obcích v roce 2021

Zdroj: Převzato z LANG (2022) *Sociální vyloučení v Česku: rozsah v roce 2021*.

⁵⁰² MMR (2023) *Informace odboru strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení k hodnocení ČR 2030*. V současnosti je v krajích dokončována evaluace činnosti MAS, její výsledky budou dostupné v následujících měsících.

⁵⁰³ LANG (2022) *Sociální vyloučení v Česku: rozsah v roce 2021*.

⁵⁰⁴ BERNARD, J., ŠIMON, M. (2017) Vnitřní periferie v Česku: Multidimenzionalita sociálního vyloučení ve venkovských oblastech. *Sociologický časopis* 53(1), s. 3–28.

⁵⁰⁵ MUNIECON (2023) *O důsledcích historie Sudet*. Dostupné [zde](#).

V ČR mezi lety 2016 a 2019 významně poklesl počet příjemců příspěvku na živobytí na 1000 obyvatel (z 12 na 6 příjemců na 1000 ob.; jedná se o jednu z dimenzí indexu sociálního vyloučení), nicméně v následujících dvou letech se zlepšování situace zastavilo. K jednoznačně nejhorší situaci (průměr 2020–2021) dochází ve strukturálně postižených krajích. V Moravskoslezském a Ústeckém kraji žije shodně 13 příjemců na 1000 ob., následuje Karlovarský kraj (10). Nejlepší situace je na Vysočině (3). Bližší pohled na tři strukturálně postižené kraje z hlediska SO ORP ukazuje na regionálně specifický vzorec v Moravskoslezském kraji, kde jsou oproti dalším dvěma krajům o něco výraznější rozdíly mezi SO ORP (o 50 % vyšší variabilita). Zejména se v něm nalézají čtyři venkovské regiony, v nichž žije méně příjemců příspěvku na 1000 ob. (2–4), než např. v samotném SO ORP Ostravy (19). Zdaleka nejhorší situace je pak v Karviné (25) a v Mostu (23).⁵⁰⁶

Dlouhodobě klesá počet obcí s výskytem sociálně vyloučených lokalit, ovšem pokles není konzistentní. Zatímco v roce 2016 takových obcí bylo 785, za další tři roky poklesl jejich počet na 441. V roce 2020 však došlo k mírnému zvýšení, aby v roce 2021 jejich počet opět poklesl na 450. Vzhledem k citlivosti dat však nejsou k dispozici regionální údaje.⁵⁰⁷

Na složitou situaci strukturálně postižených regionů reagují aktivity Ministerstva pro místní rozvoj realizované skrze Strategii hospodářské restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje (RE:START). Rozvoj aktivit však zbrzdila pandemie covid-19, kdy bylo nutné ze strany jednotlivých ministerstev řešit prioritní úkoly, které s pandemií souvisely. Je zřejmé, že pandemie covid-19 měla sekundární dopad i do realizace strategie *RE:START*, a to zejména na opatření v oblasti zdravotnictví, kultury či podpory malých a středních podniků. Řada finančních prostředků byla v rámci celé ČR přerozdělována a čerpána na odstranění dopadů pandemie. Díky strategii *RE:START* byla nicméně od roku 2017 podpořena řada projektů s celkovou alokací 10 miliard Kč.⁵⁰⁸

Pro kvalitní život lidí v obcích a regionech je důležité objektivní bezpečí, které souvisí např. s kriminalitou, a rovněž subjektivní pocit bezpečí. Celková kriminalita v ČR dlouhodobě klesá, ovšem i zde existují regionální rozdíly, které ilustruje index kriminality dle krajů na Obr. 4. Zdaleka nejhorší je situace v Praze (2 775 trestných činů na 100 tisíc ob. v roce 2021). Nejmenší index kriminality je ve Zlínském kraji. Současně klesá počet lidí, kteří se v místě svého bydliště necítí bezpečně (2015 - 14 %, 2021–10 %).⁵⁰⁹

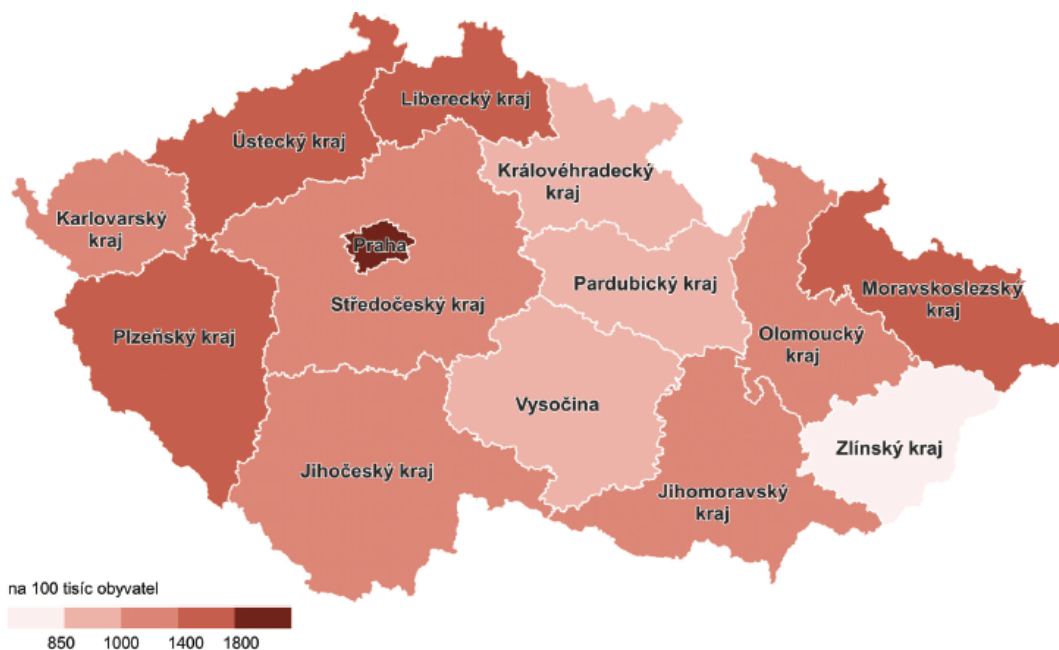
⁵⁰⁶ [Ind. 17.4.2.](#)

⁵⁰⁷ [Ind. 17.4.1.](#)

⁵⁰⁸ Upravená citace z MMR (2022) *Zpráva o realizaci opatření Souhrnného akčního plánu RE:START za rok 2021*, s. 11; viz také další informace ze zprávy.

⁵⁰⁹ [Ind. 4.2.](#) Kvality života.

Obr. 4 Počet trestných činů na 100 tisíc obyvatel podle krajů, 2021

Zdroj: Převezato z ČSÚ (2023) *Kriminalita v ČR a EU 2011–2021*.

Dochází ke snižování sociálních disparit území skrze implementaci integrovaných strategií místních akčních skupin, což přispívá ke zvyšování kvality života obyvatel. Bariérou pro sociální soudržnost je sociální vyloučení některých skupin obyvatel, zejména ve strukturálně postižených regionech a v Praze. Přes zlepšení nekonfliktního soužití v posledních letech stále přetrvávají výrazné problémy s kriminalitou, a to zejména v Praze a některých pohraničních regionech.

18 Kvalitní urbánní rozvoj sídelních útvarů je zajištěn.

Obce a města ČR by měly najít přirozenou rovnováhu mezi rolí velkých měst, jež jsou označovány za póly růstu, a historicky vzniklým územím polycentrického charakteru s rozptýlenou sídelní strukturou. Je nutné posílit např. příhraniční spolupráci pro vnější periferie a odlehlým obcím zajistit dostupnost veřejných služeb včetně základní občanské vybavenosti pro všechny věkové skupiny a dostupnou veřejnou dopravu, zejm. bezbariérové nízkoemisní a bezemisní formy a regionální systémy dopravy. Obce i města musí plánovat a dbát na vyvážený rozvoj svého území a usměrňovat suburbanizační trend. Ten se vyskytuje především v okolí metropolí, aglomerací a okolo dalších významných regionálních center. Nese s sebou velké množství negativních faktorů jako je např. zastavování zemědělského půdního fondu (ZPF) a volné krajiny, zvýšení nákladů na veřejnou infrastrukturu a zvýšenou mobilitu do částí mimo centrum. Veřejnost by měla být zapojována do strategického a územního plánování a vedení obcí by mělo zohledňovat její potřeby.

Kvalitní rozvoj sídelních útvarů v ČR je zajištěn pouze částečně. Nadále dochází k poměrně výraznému úbytku zemědělského půdního fondu, zejména ve Středočeském a Jihomoravském kraji. Úbytek odpovídá pokračujícímu rozšiřování zastavěných ploch, přičemž jejich skutečná rozloha je v ČR pravděpodobně nedostatečně podchycena. Bezbariérová dostupnost veřejné infrastruktury a služeb postupně roste, stát podporuje obce ve zlepšování komfortu občanů včetně specifické podpory lidí s omezeným pohybem a starších obyvatel. Stále ovšem v obcích existují místa, která jsou zejména zdravotně postiženým lidem obtížně dostupná. Zapojování veřejnosti do rozhodování v území se rozvíjí, ale liší se napříč obcemi, přičemž populačně větší obce a zejména větší města mají zpravidla více kapacit pro participativní procesy.

18.1 Snižuje se zábor zemědělské půdy ve městech i volné krajiny. Brownfieldy jsou regenerovány a revitalizovány

Půda je vyčerpatelný zdroj, který plní řadu produkčních a ekologických funkcí. Přetvářením krajiny je narušena její původní funkce, retenční vlastnosti a snížená biologická rozmanitost.⁵¹⁰

Základní princip usměrňování zástavby v rámci územního rozvoje v ČR je dán stavebním zákonem. Určité problémy vyplývají právě ze samotného stavebního zákona, který limituje stavby svými požadavky, např. co se týče počtu parkovacích ploch pro automobily, jež významně prodraží stavbu samotnou. Tyto aspekty nahrávají mj. postupné suburbanizaci, která jde na úkor ZPF či volné krajiny. Legislativní úprava je v tomto směru nedostatečná. Koncepční materiály, jako např. *Politika územního rozvoje ČR* a *Politika architektury a stavební kultury ČR*, preferují výstavbu v rámci stávajícího zastavěného území. Podobně výstavbu vnímají také *Zásady urbánní politiky*.

Zatímco stále nedošlo ke změně postupu při výpočtu odvodů za vyjmutí ze ZPF, ani k přidání výjimek z platby odvodů uvedených v § 11a zákona č. 334/1992 Sb.,⁵¹¹ plocha ZPF nadále ubývá. Stále se neprojevila účinnost vydané vyhlášky č. 271/2019 Sb., *o stanovení postupů k zajištění ochrany zemědělského půdního fondu*, jež reaguje na terminologii a postupy územního plánování.

Celková rozloha zemědělské půdy byla v roce 2022 4 196 624 ha. Za uplynulých 10 let (2013–2022) došlo k poklesu její rozlohy o 23 tisíc ha, přičemž tento pokles v letech 2018–2021 sice zpomalil, ale v roce 2022 se znovu mírně zvýšil (pokles mezi lety 2021–2022 = - 2 100 ha).⁵¹² Nejvíce ha ZPF bylo trvale odňato v roce 2021 ve Středočeském kraji (230 ha), téměř polovina pak pro rezidenční účely. Dalším krajem s nejvyšší mírou odnětí ze ZPF je kraj Jihomoravský (136 ha). Hlavním důvodem pro úbytek ZPF je především výstavba, a to rezidenční (ze ZPF

⁵¹⁰ Viz cíl 12 SR ČR 2030; Viz např. GREGORY, A. S. a kol. (2015) A review of the impacts of degradation threats on soil properties in the UK. *Soil Use and Management*, 31(Suppl. 1), s. 1–15.

⁵¹¹ Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu ve znění pozdějších předpisů.

⁵¹² [Ind. 18.1.1.](#)

odňato 400 ha), následuje skladovací (181 ha), dopravní infrastruktura (162 ha), rekreační a sportovní účely (52 ha) či těžba nerostných surovin (25 ha).⁵¹³

Zastavěná plocha⁵¹⁴ nyní (2022) tvoří 1,71 % celkové rozlohy ČR, tedy 134 519 ha, a za posledních 10 let narostla o 2 429 ha. Význam zastavěných ploch lze hlouběji zhodnotit s pomocí podílu zastavěné plochy na celkové ploše krajů a ORP. Největší podíl (údaje k roku 2021) zastavěných ploch je v Praze (10,24 %), nejméně v Karlovarském kraji (0,93 %). K největšímu desetiletému nárůstu podílu zastavěných ploch (2012–2021) došlo v Praze (+0,17 p.b.), Jihomoravském kraji (+0,09 p.b.) a Středočeském kraji (+0,06 p.b.). Naopak k nejméně výraznějšímu (byť relativně malému) úbytku došlo v Karlovarském kraji (-0,02 p.b.), ale i v několika dalších krajích je situace relativně stabilizovaná. Na úrovni SO ORP je nejméně výraznější desetiletý nárůst podílu zastavěných ploch v Břeclavi (+0,43 p.b.) a Židlochovicích (+0,34 p.b.; oba SO jsou v Jihomoravském kraji). Na druhé straně k největšímu poklesu došlo ve středočeských Hořovicích (-0,27 p.b.) a Rokycanech na Plzeňsku (-0,17 p.b.). Největší variabilita v dlouhodobém trendu (tedy různost změn podílu napříč ORP v daném kraji, 2012–2021) je v Jihomoravském a Středočeském kraji.⁵¹⁵

Statistiky evropského statistického úřadu nabízejí ucelenější data z hlediska zastavěného území na úrovni NUTS 2.⁵¹⁶ V Česku dle něj bylo v roce 2018 celkem 4,4 % zastavěného území. Největší podíl zastavěného území je v Praze (25,9 %) a v NUTS 2 Moravskoslezsko (5,5 %). Nejmenší podíl je na Jihozápadě a Jihovýchodě (obě NUTS 2 shodně 3,4 %).⁵¹⁷

Výše zmíněné údaje naznačují, že údaje pouze sledované na základě vyhlášky č. 357/2013 Sb. neposkytují ucelený obrázek o významu zastavěných území v ČR. Stát by tak měl přistoupit ke kvalitnějšímu sledování vývoje sídelní struktury a zastavěných území.

Zásadní problém pro udržitelný rozvoj sídel představují nevyužívané a zanedbané nemovitosti, tzv. *brownfieldy*.⁵¹⁸ Opětovné využití opuštěné či nedostatečně využívané nemovitosti může napomoci omezit novou výstavbu ve volné krajině. Tomuto tématu se věnuje také SRR 21+ a *Národní strategie regenerací brownfieldů 2019–2024 (společná strategie MPO, CzechInvest, MMR, MZ a MŽP)*.

Agentura CzechInvest spravuje vlastní databázi podnikatelských nemovitostí včetně dlouhodobě nevyužívaných, tedy *brownfieldů*, a díky regionálním pobočkám se věnuje poradenství v regionech. *Národní databáze brownfieldů* (NDB) eviduje tyto nemovitosti/lokality za účelem poskytnutí přehledu počtu *brownfieldů* na území ČR včetně jejich nabídky potencionálním investorům a přehledu přímých či nepřímých podpor pro jejich regeneraci. V rámci nové databáze *brownfieldů* CzechInvestu je celkový počet objektů určených k rekultivaci na území ČR (k dubnu 2023) více jak 4 300 s celkovou plochou 13 200 ha. Nejvíce *brownfieldů* zanesených v databázi je v soukromém vlastnictví (60 %), následují veřejné (22 %) a nejméně je kombinovaných (11 %). Dle předchozího využití je nejvíce *brownfieldů* průmyslových (30 %), zemědělských (28 %) a sloužících původně jako občanské vybavení (17 %).⁵¹⁹

Ministerstvo průmyslu a obchodu mělo do roku 2021 dotační program na podporu regenerace *brownfieldů* pro podnikatelské využití, nicméně tento program byl nahrazen podporou z NPO, která běží od roku 2022. Jde o komponentu 2,8 s celkovou alokací 3,3 miliard Kč zahrnující investiční podporu regenerace specifických *brownfieldů*, *brownfieldů* ve vlastnictví obcí a krajů

⁵¹³ Vlastní zpracování na základě dat z databáze souhlasů s odnětím půdy ze ZPF zadané do IS EOZPF ve stavu "uzavřeno".

⁵¹⁴ Přesněji tzv. *zastavěná plocha a nádvoří*, blíže viz *Vyhláška č. 357/2013 Sb. (katastrální vyhláška)*.

⁵¹⁵ [Ind. 18.1.2](#) ve verzi úpravy autorským kolektivem MMR.

⁵¹⁶ EUROSTAT (2018) *Land Use / Cover Area Frame Survey. Technical reference document C3*. Dostupné [zde](#).

⁵¹⁷ Data viz [zde](#), Jihozápad = Plzeňský a Jihočeský kraj. Jihovýchod = Vysočina a Jihomoravský kraj. Data za r. 2022 teprve vznikají.

⁵¹⁸ GENIA (2022) *Zpráva o životním prostředí České republiky 2021*. Dostupné [zde](#).

⁵¹⁹ BROWNFIELDS (2023) *Národní databáze brownfieldů*. Dostupné [zde](#) a [ind. 18.1.3](#).

pro nepodnikatelské využití a podporu regenerace brownfieldů ve vlastnictví obcí a krajů pro podnikatelské využití.⁵²⁰ Zároveň MMR připravilo draft výzvy na regeneraci specifických brownfieldů a brownfieldů pro nepodnikatelské využití. SFPI vyhlásil 2 výzvy na podporu nepodnikatelských brownfieldů s celkovou alokací 1 miliardu Kč, v dotačně úvěrovém programu je zohledněna územní dimenze odlišnou mírou podpory dle typů území SRR 21+.⁵²¹

Z hlediska výsledků je důležité, že v ČR postupně dochází k regeneraci brownfieldů, což dokládá deaktivace 157 lokalit v *Národní databázi brownfieldů* z důvodu prodeje nebo úspěšné regenerace, k níž přispívají právě i dotační programy.⁵²²

Součástí urbanistické struktury měst a obcí jsou také historické památky. V případě, že jsou památky rozlehlé, v havarijním stavu nebo nevyužívané (např. zámky), mohou být velkou zátěží zejména pro menší obce. V ČR však dlouhodobě dochází ke zlepšování situace i s přispěním resortních dotačních titulů ze strany MK a z operačních programů, zejm. IROP. Celkové výdaje vynaložené na záchranu, ochranu a zachování kulturního dědictví (vyjádřené v konstantních dolarech parity kupní síly) mezi lety 2012–2021 vzrostly, ovšem ve srovnání s rokem 2012 byly výdaje v letech 2013 až 2018 nižší. Výraznější nárůst byl zaznamenán v letech 2019–2021, v roce 2021 se jednalo o 201 konst. PPP\$. Ke zvýšení výdajů došlo jak ze strany státu, tak ze strany regionálních a lokálních samospráv. Je třeba poznamenat, že významnou složku těchto výdajů (32 % v roce 2021) tvořily soukromé zdroje.⁵²³

Tempo odnímání ze ZPF se snížilo, ale stále k němu dochází, a to zejm. pro účely rezidenční výstavby, nejvíce k tomuto jevu dochází v kraji Středočeském. Také se dále rozšiřují zastavěné plochy, nejvíce v Praze, Jihomoravském a Středočeském kraji. Na obnovu brownfieldů má ČR několik programů. Nejvíce je využíván program regenerace pro nepodnikatelské využití, nicméně několik tisíc brownfieldů na revitalizaci stále čeká.

18.2 Města jsou
přátelská ke všem
věkovým
a uživatelským
skupinám

Vytváření udržitelných měst a obcí, která budou otevřená a přátelská ke všem věkovým skupinám, je důležitý úkol. Jedním z hlavních faktorů ovlivňujících přívětivost a přátelskost municipalit je přístupnost a bezbariérovost dopravní infrastruktury, občanského vybavení a veřejných prostranství.⁵²⁴ Přístupné prostředí měst a obcí se vedle osob se zdravotním

postižením (ZP) týká rovněž seniorů, rodin s malými dětmi, lidí malého vzrůstu a dalších osob.⁵²⁵ Pro kvalitu života je přirozeně důležité také bezbariérové bydlení.⁵²⁶

Dle statistik ČSÚ má až 13 % obyvatelstva starších 15 let zdravotní postižení.⁵²⁷ Tématem ZP, které může bránit některým lidem zapojit se do společenských, kulturních či ekonomických aktivit, se zabývá *Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021–2025*, který zahrnuje též opatření na zlepšení bezbariérovosti a dostupnosti. Jako opatření z toho plánu vyhláší MMR výzvu Bytové domy bez bariér, která poskytuje dotační podporu na odstranění bariér při vstupu do domu a na výstavbu osobních výtahů. Za rok 2021 bylo vyčerpáno 81,5 milionů Kč na byty s nově vytvořeným bezbariérovým přístupem. V aktuální výzvě vyhlášené v listopadu 2022 je podpořeno 54 žádostí (převážně žádají společenství

⁵²⁰ NPO (2023) *Dekarbonizace dopravy a průmyslu povede k lepšímu životnímu prostředí*. Dostupné [zde](#).

⁵²¹ Výňatek z plnění aktivity Revitalizace brownfields popsané v MMR (2022) *Hodnocení AP SRR 2021–2022 v rámci APP SRR 2023–2024*.

⁵²² CENIA (2022) *Zpráva o životním prostředí České republiky 2021*. Dostupné [zde](#).

⁵²³ [Ind. 11.4.1](#) Agendy 2030.

⁵²⁴ Viz např. YEH, J. C. a kol. (2016) Building Inclusion: Toward an Aging- and Disability-Friendly City. *American Journal of Public Health*, 106(11), s. 1947–1949.

⁵²⁵ ČKAIT (2022) *Bezbariérové užívání staveb – základní principy přístupnosti. Technická pomůcka TP 1.4*. Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě. Dostupné [zde](#). Viz též [zde](#).

⁵²⁶ EK (2021) *Unie rovnosti: Strategie práv osob se zdravotním postižením na období 2021–2030*. Dostupné [zde](#).

⁵²⁷ ČSÚ (2019) *Výběrové šetření osob se zdravotním postižením v roce 2018*. Dostupné [zde](#).

vlastníků) s doporučenou dotací více než 80 milionů Kč.⁵²⁸ Dalšími národními dokumentem klíčovým je *Strategický rámec přípravy na stárnutí společnosti 2020–2025*, pro který však dosud neexistuje dostupné hodnocení.

Ministerstvo práce a sociálních věcí spravuje dotační titul neinvestičního charakteru Obec přátelská rodině a seniorům. Cílem je podpořit opatření a aktivity zaměřené na rodinu a seniory s cílem zlepšit prostředí, ve kterém žijí. Dále zvýšit povědomí a vzdělávat o postavení seniorů ve společnosti a jejich potřeb na principu rovnosti a snížení jejich diskriminace. Soutěží se v pěti velikostních kategoriích dle počtu obyvatel. V roce 2023 bylo na základě výsledků podpořeno 27 obcí, výše dotace se pohybuje ve stovkách tisíc Kč na obec.⁵²⁹

Pro kvalitu života v obcích je důležité zajištění služeb veřejné správy a přívětivost úřadů. Ministerstvo vnitra proto již 7 let vyhlašuje soutěž *Přívětivý úřad*. Posledního ročníku (2022) se zúčastnilo celkem 125 obcí (resp. ORP a několik městských částí Prahy). V soutěži se mimo další aspekty přívětivosti posuzuje také bezbariérovost, existence prostoru pro rodiče s dětmi a prodloužená otevírací doba. Dlouhodobě však dochází k poklesu počtu zúčastněných obcí.⁵³⁰

Ohledně přístupnosti a bezbariérovosti dopravní infrastruktury nejsou veřejnou správou poskytována reprezentativní data na regionální (alespoň krajské) úrovni. Ministerstvo dopravy poskytuje údaje o podílu nízkopodlažních vozidel MHD ve městech za celou ČR, z nichž vyplývá, že od roku 2015, kdy bylo ve městech 69 % nízkopodlažních vozidel, došlo k jejich nárůstu na 87 % v roce 2021, což značí poměrně výrazné zlepšení.⁵³¹ Na druhou stranu např. v Praze stále denně jezdí velký počet tramvajových spojů, do nichž nemohou nastoupit např. vozíčkáři.⁵³² Situaci s bezbariérovou dopravou dobře ilustruje také vývoj bezbariérovosti pražského metra, které je jedním ze zásadních druhů dopravy při každodenní mobilitě obyvatel Pražanů a také do Prahy dojíždějících lidí. V Pražském metru je aktuálně 75 % bezbariérových stanic, ovšem od začátku roku 2020 byla zpřístupněna pouze jedna bezbariérová stanice. Čtvrtinu stanic metra, včetně několika stanic v centru města, tak např. vozíčkáři stále nemohou využívat.⁵³³

Z hlediska potřeb vozíčkářů jsou bezbariérová místa ve veřejném prostoru v ČR mapována v databázi *Vozejkmap*, do níž vkládají data různé instituce a také samotní vozíčkáři, kteří ji pak využívají v každodenním životě. Aktuálně je v databázi zaneseno přes 14 tisíc míst, ovšem z dat se nedá určit, k jak velkým změnám v počtu bezbariérových míst v průběhu let došlo.⁵³⁴

Cestování veřejnou hromadnou dopravou bylo částečně utlumeno během pandemie covid-19. Zatímco v roce 2019 bylo ujetu celkem 361 tisíc vozokilometrů MHD (tramvaje, metra, trolejbusy a autobusy), v covidových letech 2020–2021 došlo k poklesu o více než 20 tisíc vozokilometrů.⁵³⁵ Tento útlum pravděpodobně zhoršil dostupnost MHD také zdravotně postiženým lidem, mladým rodinám s dětmi a seniorům, kteří byli odkázáni např. na menší počet nasazených dopravních linek.

Na úrovni státu existuje podpora obcí pro zvýšení komfortu občanů včetně zdravotně postižených lidí, rodin s dětmi a seniorů. Děje se tak např. skrze dotační tituly na bezbariérové bydlení nebo pořádání soutěží pro obce. Zvyšuje se bezbariérovost MHD ve městech. Stále však existuje velký prostor pro zlepšení přívětivosti měst pro všechny věkové a uživatelské skupiny.

⁵²⁸ MMR (2023) *Podprogram Bytové domy bez bariér*. Dostupné [zde](#).

⁵²⁹ MPSV (2022) *Obec přátelská rodině a seniorům 2022*. Dostupné [zde](#).

⁵³⁰ MV (2022) *Přívětivý úřad obcí III. typu 2022*. Dostupné [zde](#).

⁵³¹ [Ind. 18.2.3.](#)

⁵³² PID (2023) *Tramvaje*. Dostupné [zde](#).

⁵³³ PID (2023) *Bezbariérové cestování v metru*. Dostupné [zde](#). Pro údaj ze začátku roku 2020 byla použita archivovaná verze této webové stránky dostupná [zde](#).

⁵³⁴ [Ind. 18.2.1;](#)

⁵³⁵ [Ind. 18.2.2.](#)

18.3 Obce běžně plánují rozvoj společně s veřejností

Participace je důležitým prvkem pro zapojení obyvatel do rozhodování o rozvoji a budoucnosti obce, ve které žijí. Konkrétně se může jednat o podobu plánu (územního/strategického atd.), projektu, opatření (např. rozpočtové). Prostřednictvím různých forem participativních mechanismů a aktivit může obec zvýšit informovanost obyvatel, předejít případným konfliktům a podpořit úspěch realizace krátkodobých i dlouhodobých řešení, která se odvíjí od skutečných potřeb místních obyvatel. Obec při systematickém zapojení obyvatel do veřejného plánování posiluje demokratické hodnoty a partnerství mezi obcí a občany, důvěru obyvatel v úřad a pomáhá spoluvytvářet udržitelný veřejný prostor, kde všichni žijí. Z důvodů administrativní náročnosti, změny politického vedení, chybějících personálních kapacit a odborníků nebo časové tísně však může obec ustoupit od již zavedených participativních mechanismů nebo se o ně vůbec nepokusí.

Ve srovnání se západoevropskými zeměmi je v ČR a dalších postkomunistických zemích obecně menší tradice participace veřejnosti v procesech plánování a rozhodování v území.⁵³⁶ ČR zatím nemá jednotnou definici participace občanů a neexistuje žádný systém koordinace či centrálně poskytované podpory pro celou veřejnou správu.⁵³⁷

Přesto obce v ČR již několik let využívají celou řadu participativních nástrojů. Nutno však přiznat, že množství nástrojů, které participaci veřejnosti na úrovni obcí v praxi slouží – ať už jsou jednoúčelové, nebo v nich je participace pouze jednou složkou z mnoha – není výrazem snahy poskytnout obcím menu nástrojů, které by se doplňovaly a dobře kombinovaly. Vzniklo spíše historicky jako výsledek samostatných a gesčně ohraničených snah jednotlivých ministerstev (MV, MŽP, MMR) a samostatných iniciativ. V praxi proto někdy vznikají třecí plochy a některé přístupy jsou spíše konkurenční než synergické.

MV se podílí na propagaci občanské participace napříč jednotlivými orgány veřejné správy se speciálním zaměřením na úřady obcí s rozšířenou působností např. skrze pořádání soutěže *Přívětivý úřad*. Z výsledků soutěže za rok 2022, do níž se přihlásilo celkem 125 ORP a několik městských částí Prahy, vyplývá následující. 62 % účastníků vyčleňuje část rozpočtu na participativní rozpočet a 70 % pořádá minimálně 2x za rok pravidelná plánovací setkání s občany. Zapojování mládeže do rozhodování umožňuje 50 % obcí a 62 % obcí pořádá vzdělávací akce pro žáky a studenty místních škol. Výsledky soutěže jsou uveřejňovány v přehledné brožuře, a to včetně příkladů dobré praxe ve vybraných samosprávách.⁵³⁸ MV také pracuje na brožuře o formách možné účasti obyvatel na veřejném dění.⁵³⁹

Metodickou podporu pro participativní plánování rozvoje poskytuje MMR prostřednictvím aplikace *ObcePRO*, která umožňuje obcím či jejich svazkům snáze zpracovávat programy rozvoje, dále jim nabízí nástroje pro strategické řízení a pro hodnocení plnění rozvojových programů. V aplikaci je již zaregistrováno více než 1 800 obcí z celé ČR, přičemž 90 % z nich má do 3 000 obyvatel.⁵⁴⁰ V rámci projektu *Podpora strategického řízení a plánování ve veřejné správě ČR* vznikl metodický nástroj *Komunikace, participace a marketing strategií a projektů*, významná část se zabývá právě zapojováním veřejnosti do rozhodování v obcích a regionech.⁵⁴¹ Problematika participace je též zahrnuta v kurzu *STRATeduka* zaměřeném na rozvoj kompetencí v oblasti strategického plánování a řízení. Jedním z pilířů nástroje CLLD je participace místních komunit. Nové strategie komunitně vedeného místního rozvoje pro období 2021–2027 musí popisovat, jakým způsobem je zahrnuta komunita do procesu tvorby strategie.⁵⁴² Participace místních obyvatel je

⁵³⁶ PÁNEK, J. A KOL. (2021) *What is the current state of geoparticipation in Czech municipalities?* *GeoScape*, 15(1), s.90–103.

⁵³⁷ OECD (2023) *Public Governance Reviews: Czech Republic*.

⁵³⁸ MV (2022) *Přívětivý úřad 2022: Příklady dobré praxe obcí s rozšířenou působností*.

⁵³⁹ Prezentace MV z 6. jednání *Pracovní skupiny pro implementaci KOVES*.

⁵⁴⁰ MMR (2023) *Informace odboru strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení k hodnocení ČR 2030*.

⁵⁴¹ MMR (2023) *Komunikace, participace a marketing strategií a projektů*. Dostupné [zde](#).

⁵⁴² MMR (2023) *Informace odboru strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení k hodnocení ČR 2030*.

předpokládána rovněž ve výzvách MMR v rámci podprogramu *Podpora obnovy a rozvoje venkova*.⁵⁴³

Participativní rozpočtování je častým nástrojem ke zvýšení zapojení veřejnosti do rozhodování v obci. V současné době si dle dostupných dat participativní rozpočtování vyzkoušelo k roku 2020 až 124 obcí, reálně jich však bude mnohem více.⁵⁴⁴

Participativní rozpočtování je moderní trend demokratického rozvoje obcí, který je jednou z cest, jak aktivně zapojit občany do správy věcí veřejných. Výdaje na participativní projekty sice vzhledem k objemu prostředků vůči celkovým výdajům obce tvoří pouze malou část, která se pohybuje v řádu zlomku procent, dopady však mohou být násobně vyšší, především s ohledem na možnost zapojení občanů do plánování a rozvoje obce. V roce 2022 se participativní rozpočtování prosadilo již v 88 obcích ČR, což značí velký nárůst od roku 2014, kdy byl tento způsob v úplném začátku a účastnila se jej jediná obec – městská část Praha 7. V současnosti se participativní rozpočtování prosazuje v převážné většině v obcích třetího typu (ORP), je zde tedy velký prostor pro ostatní obce zapojit své obyvatele do dialogu a současně naučit radnice naslouchat potřebám svých občanů.⁵⁴⁵

Různé formy participace přehledně zpracoval *Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy* do podoby manuálu participace.⁵⁴⁶ Ten mj. systematicky pomáhá na poli participativních mechanismů dalším obcím prostřednictvím vzdělávání a propojování koordinátorů participace z různých měst ČR i SR. Praha má jedno z nejlepších zázemí pro participaci v ČR, mj. prostřednictvím programu *Koordinátoři participativního plánování* se snaží nastavit standard participace ve všech městských částech. Pro veřejné konzultace *Metropolitního plánu* byly např. využity zcela nové a velmi úspěšné formy participace, např. „putovní kontejnery“, které měly za úkol představit veřejnosti konkrétní záměr v místě jejich bydliště. Vzdělávání měst v oblasti občanské participace má na starost také MA 21, kde realizátoři s participačními aktivitami začínají již v nejnižší kategorii D. Počet realizátorů místní Agendy však od roku 2018 postupně klesá.⁵⁴⁷ Další organizací, která se profiluje na poli vzdělávání v oblasti participace měst a obcí, je také *Národní síť zdravých měst*.⁵⁴⁸

Dosud nejkompexnější vyhodnocení toho, zda obce plánují rozvoj společně s veřejností, představuje analýza využívání participativních nástrojů na úrovni všech obcí v Česku z roku 2019 zpracovaná Univerzitou Palackého v Olomouci. Na základě analýzy webových stránek obcí bylo sledováno, zda obec používá externí participativní aplikace (např. *pocitovemapy.cz*), organizuje participativní rozpočtování, pořádá plánovací setkání či kulaté stoly s občany, a zda organizuje ankety (jedná se o jednu ze tří složek tzv. *indexu geoparticipace*, v němž je dále zkoumána transparentnost a komunikace obce). Výsledky ukázaly, že míra potenciálu pro participaci veřejnosti roste s významem obcí v sídelní hierarchii – krajská a statutární města byla hodnocena nejlépe, postupně následovaly ORP, menší města a městyse. Míra potenciálu pro participaci roste také s rostoucí velikostní kategorií obce. Právě popsání dva základní trendy však nejsou univerzální a obce se liší v daných kategoriích; např. v malých obcích může být participace vedená formou neformálních setkání, která nejsou organizována skrze webové rozhraní. Z výsledků analýzy dále vyplývá, že obecně (na úrovni obcí) není téměř žádná souvislost mezi indexem geoparticipace a indexem sociálního vyloučení zmíněným v cíli 17.4. Paradoxně však z analýzy vyvstala specifická skupina osmi obcí s vysokým indexem sociálního vyloučení

⁵⁴³ MMR (2023) *Podpora obnovy a rozvoje venkova*. Dostupné [zde](#).

⁵⁴⁴ PARTICIPATIVNÍ ROZPOČET (2023) Realizujete participativní rozpočet a potřebujete asistenci? Dostupné [zde](#).

⁵⁴⁵ Data k participativnímu rozpočtování poskytla Agora CE.o.p.s

⁵⁴⁶ IPR (2016) *Manuál participace: Jak zapojit veřejnost do plánování města*. Dostupné [zde](#).

⁵⁴⁷ [Ind. 18.3.1.](#)

⁵⁴⁸ NSZM (2023) *Aktivity NSZM*. Dostupné [zde](#).

a zároveň vysokým indexem geoparticipace, z nichž všechny se nachází buď v Moravskoslezském nebo Ústeckém kraji.⁵⁴⁹

Občanská participace a zejména inovativní formy zapojování veřejnosti v městském plánování jsou v ČR stále poměrně nová disciplína, nicméně mnohé obce již k určitým formám přistoupily. Taktéž se více uplatňují formy zapojování škol a mládeže do dění v obci či městě. V ČR je poměrně silná infrastruktura vzdělávacích aktivit pro obce v oblasti participace, mimo národní úroveň si obce vyměňují zkušenosti také samy navzájem. Limitem pro realizaci participace v obci mohou být nedostatečné finance, administrativní náročnost, personální poddimenzovanost aj.

⁵⁴⁹ PÁNEK, J. A KOL. (2021) *What is the current state of geoparticipation in Czech municipalities?* *GeoScape*, 15(1), s.90–103.

19 Města a obce omezila emise skleníkových plynů a adaptovala se na negativní dopady změny klimatu.

Změna klimatu přináší řadu nepříznivých vlivů na společnost i přírodu. Úkolem adaptačních opatření na lokální úrovni není pouze připravit města a obce na dopady vyvolané změnou klimatu, ale i předcházet těmto dopadům pomocí snižování emisí skleníkových plynů, využitím alternativních zdrojů energie, podporou udržitelné mobility apod. Adaptace na změnu klimatu na lokální úrovni vyžaduje součinnost politickou i administrativní. Svou úlohu v ní mají jak postoje místních politických elit, tak přístup orgánů veřejné správy, a to na úrovni územního plánování, ochrany životního prostředí či financování obcí. Adaptační strategie měst a obcí bývají začleněny do širších strategických dokumentů. V těchto dokumentech města reagují pomocí konkrétních opatření na změnu klimatu (protipovodňová opatření, nakládání s pitnou vodou, snížení teploty ve městě apod.).

Změna klimatu a ochrana životního prostředí jsou výzvy, jejichž důležitost rok od roku roste. Municipality mají potenciál adaptovat se na klimatické změny a přispívat k lokálnímu omezení emisí skleníkových plynů s podporou dotačních titulů, zpracovaných strategií a metodické a odborné pomoci, a to mnoha různými formami.

Souhrnně lze konstatovat, že na místní úrovni bylo dosaženo částečného pokroku, není však přímočarý, je rozkolísaný v místě i čase. Komplex řešení na lokální úrovni zahrnuje celou škálu opatření, jejichž efektivita je v důsledku nerovnoměrného zavádění nevyrovnaná.

Vzrůstá počet obcí se zpracovanou integrovanou, resp. rozvojovou strategií, která se zabývá problematikou změny klimatu a efektivně cílenými dotačními tituly. Podíl plochy zeleně však ve většině krajských měst klesl. Stále se nedaří zvyšovat podíl budov přizpůsobených klimatickým výkyvům; zaznamenán je jen pomalý nárůst podílu nově dokončených budov v energetické třídě A. K vyhodnocení cíle postupných renovací existujících budov minimálně na úroveň energetické třídy C chybí data. Strategická a finanční podpora v této oblasti je taktéž zajištěna. Dochází také k růstu délky cyklostezek a komunikací vhodných pro cyklisty a cyklistky. Celkově však infrastruktura pro cyklodopravu v ČR není v dobrém stavu. Negativním jevem je, fakt, že se ČR vzdaluje od cíle snížit množství skládkovaného komunálního odpadu, které v posledních letech naopak stoupl. Navíc byl zákaz skládkování odložen až na rok 2030. Obecně lze konstatovat, že pouze třídít a recyklovat nestačí, cílem je, aby byl vznik komunálního odpadu minimalizován – zde mají obce ještě velkou rezervu. Kde stále na základě nedostatku dat není možno vyhodnotit postup, je oblast eliminace tepelných ostrovů. Na národní úrovni však existuje mnoho aktivit, které se týkají eliminace tepelného stresu ve městech.

Strategický cíl je naplňován částečně a průběžně, v některých oblastech se od cílového stavu ČR naopak vzdaluje, pro jiné oblasti stále chybí relevantní data.

19.1 Obce III. stupně předcházejí dopadům změny klimatu a jsou schopny se jim přizpůsobit Specifický cíl je zaměřen na schopnost obcí předcházet změně klimatu a zvládat její dopady. Zvýšený důraz je kladen především na větší města a na administrativně správní celky mikroregionální úrovně čili obce s rozšířenou působností. Hodnocení naplňování tohoto cíle je především v rovině předpokladů a připravenosti reagovat na změnu klimatu. Problémem v naplňování specifického cíle je tlak na vyřešení problému a koordinace veřejné správy na úrovni ORP, avšak odpovědnost obce III. typu za spravované území je legislativně nedostatečně formulovaná.

Žádoucí u tohoto cíle je zvyšování podílu obcí III. stupně se zpracovanou integrovanou, resp. rozvojovou strategií, která se zabývá problematikou změny klimatu. Cílem je pozorovat rostoucí počet SO ORP, které plní tento specifický cíl s využitím vlastních dokumentů územního a strategického plánování.

Na národní úrovni je tento specifický cíl rozpracován v *Národním akčním plánu adaptace na změnu klimatu (2021–2025)*.⁵⁵⁰ Opatření v této oblasti by měla směřovat zejména na zavádění nástrojů odpovědného řízení pro snižování ekologické stopy sídel plynoucí z rostoucích nároků na zastavěné plochy, dopravu, potraviny, vodu, vytápění, služby. Dle *Evaluační Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu z roku 2020* jsou specifické cíle relevantní pro naplňování cíle SR ČR 19.1 plněny částečně.⁵⁵¹

Cíl je dále pokryt ve strategickém dokumentu *Koncepce rozvoje venkova* (cíl 3.1) a naplňován pomocí dvouletých *Akčních plánů Strategie regionálního rozvoje ČR 21+*. Dle vyhodnocení AP za roky 2021-2022⁵⁵² je aktivita *Využívání nástrojů územního plánování pro efektivní péči o krajinu v obcích* je naplňována. V srpnu 2023 bude otevřen sběr žádostí v programu OPŽP v rámci Opatření 1.3.2 Zpracování studií a plánů. Opatření podporuje tři typy dokumentů, územní studie krajiny (ÚSK) jsou jedním z nich. Dále je tato aktivita plněna výzvou IROP 2014–2020 č. 45. podpora pořizování a uplatňování dokumentů územního rozvoje – integrované projekty CLLD SC 4.1. Dále MMR dokončuje ve spolupráci s MŽP a SPÚ aktualizaci metodického pokynu „Zadání územní studie krajiny pro správní obvod ORP“ a nový související dokument „Příručka k procesu zadání, zpracování a implementace územní studie krajiny“.

Plnění aktivit spadajících do cíle *Rozvoj a podpora systémů zeleně a hospodaření s vodou ve městě* je závislé na evropských programech v novém programovém období *EU 2021+*. Byly vyhlášeny výzvy z NPO, IROP a OPŽP podporující hospodaření s vodou v obcích, regeneraci brownfieldů pro podnikatelské využití, regenerace sídlišť, biodiverzitu a boj se suchem, zelenou infrastrukturu a realizaci přírodě blízkých protipovodňových opatření a opatření zaměřených na nakládání se srážkovými vodami. Další plánované výzvy z OPŽP budou zahrnovat budování a rozšíření varovných a výstražných systémů, realizaci přírodě blízkých opatření v krajině a sídlech včetně protipovodňových, revitalizaci sídelní zeleně, tvorba a obnova vodních a vegetačních krajinných prvků, a využití srážkových či šedých vod ve veřejných budovách.

Lokální projevy změny klimatu vyžadují patřičnou koordinaci v daném území. Národní úroveň poskytuje metodickou a finanční podporu, kraje a SO ORP poskytují koordinační podporu. Lze využít různé nástroje pro dosažení tohoto specifického cíle. Jedná se například o nástroje politické úrovně (přenesení státní působnosti na úřady územního plánování v obcích s rozšířenou působností). Další úroveň je úroveň environmentální, která je vedena po linii orgánů ochrany přírody a krajiny a nestátních organizací. Poslední úroveň je úroveň ekonomická, která zahrnuje zajištění dostatečných zdrojů.

Od roku 2015 stoupl počet obcí, které přijaly a realizují adaptační strategie, resp. plány na 36, zdvojnásobil se v posledním reportovaném roce 2021.⁵⁵³ Envirometr zahrnující i data za rok 2022 uvádí 54 obcí (včetně strategie zpracované pro mikroregion).⁵⁵⁴ Počet dotčených obyvatel, kteří na území těchto obcí žijí přesáhl roku 2021 číslo 3 miliony.⁵⁵⁵ Tyto údaje jsou však založeny na podkladech z jednotlivých obcí a nemusí zahrnovat všechny strategie vypracované obcemi.

Obce se mohou dobrovolně zapojit do evropské iniciativy *Pakt starostů a primátorů pro udržitelnou energii a klima*, jehož účastníci se rozhodli snížit emise skleníkových plynů do roku 2030 alespoň o tolik, kolik odpovídá jejich vnitrostátním cílům (v ČR o 30 % v porovnání s rokem 2005), a realizovat adaptační opatření na zmírnění rizik a negativních dopadů změn klimatu na svém území. Každý ze signatářů k tomu připravuje a realizuje propracovaný plán udržitelné energetiky a ochrany klimatu, který sice není standardní adaptační strategií, je však možno jej

⁵⁵⁰ MŽP (2017) *Národní Akční plán adaptace na změnu klimatu*. MŽP (2021) *Národní Akční plán adaptace na změnu klimatu - 1. aktualizace pro období 2021–2025*

⁵⁵¹ CENIA, Centrum pro otázky životního prostředí UK (2020), *Evaluační Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu*. Relevantní specifické cíle NAP AZK: 10, 13, 14, 16.

⁵⁵² MMR (2022) *Strategie regionálního rozvoje ČR Akční plán 2023-2024*

⁵⁵³ [Ind. 19.1.1](#)

⁵⁵⁴ ENVIROMETR (2021) *Počet obcí, které mají adaptační plány*. Dostupné [zde](#).

⁵⁵⁵ [Ind. 19.1.1](#)

vzhledem k jeho záběru považovat za dokument řešící adaptaci sídel na změnu klimatu. Počet obcí zapojených do této iniciativy se razantně zvyšuje od roku 2021 a aktuálně se k ní hlásí přes 200 českých samospráv.⁵⁵⁶ Zpracování *Akčních plánů* je podpořeno z NPŽP.⁵⁵⁷ Viz také cíl 20.1.

Pro vyhodnocení cíle stále nelze využít informační systém *Databáze strategií*, jelikož není povinné strategie do databáze nahrávat. Vyhledávání usnadňuje přidání deskriptor „ochrana ovzduší a klimatu“, avšak nyní je k němu přiřazeno pouze 22 dokumentů na místní úrovni. Přiřazování deskriptoru vyžaduje podrobné projití všech dokumentů, na což momentálně neexistují personální kapacity.⁵⁵⁸

Přístup obcí k plánování je velmi nekomplexní. Strategie se například nezabývají celým územím SO ORP nebo se věnují pouze některým tématům spojených se změnou klimatu. Z hlediska územního plánování budou mít obce III. stupně možnost získat dotaci z OPŽP (plánovaná výzva) na pořízení územní studie krajiny pro celý SO ORP. Územní studie krajiny přispívá svým zaměřením k adaptaci na změnu klimatu a částečně k plnění specifického cíle. Praktická realizace opatření navržených v územní studii krajiny však obvykle závisí na jiných aktérech a jejich spolupráci (jednotlivé obce, hospodáři, Státní pozemkový úřad – pozemkové úpravy).

Z hlediska změny klimatu se sleduje i počet bioplynových stanic. Ty začaly v ČR vznikat po roce 2005, a s pomocí dotačních podpor se jejich počet do roku 2014 zvýšil na 404. Od té doby jejich počet kolísá kolem této hodnoty, poslední údaje z roku 2021 uvádí 400 bioplynových stanic.⁵⁵⁹

Na národní úrovni je cíl naplňován a koordinován. Problémem v naplňování specifického cíle je však tlak na vyřešení problému a koordinaci veřejné správy na úrovni ORP. Cíl je částečně plněn pořizováním územních studií krajiny nebo efektivně cílenými dotačními tituly. Naplňování je však závislé na aktivitách nižších úrovní správy, než je ta národní.

19.2 Snižuje se počet a intenzita městských tepelných ostrovů

Tepelný ostrov města představuje oblasti urbánního území města dle jejich náchylnosti k přehřívání. Jedná se o území, které se od okolních oblastí odchyľuje o více než 2°C. K dispozici jsou pouze údaje za rok 2017 pro Prahu, Brno, Ostravu a Plzeň. Ostrava měla v roce 2017 procentuálně nejvyšší podíl oblastí náchylných k přehřívání s hodnotou 15 % ze sledovaných čtyř měst. Na druhém místě byla Plzeň (11 %) následována Prahou (6 %) a hodnota pro Brno činila 2 %.⁵⁶⁰

Specifický cíl se zaměřuje na snižování počtu a velikosti tepelných ostrovů. V současnosti jejich počet a intenzita obecně ve světě roste v souvislosti se změnou klimatu. Urbanizované oblasti se v době horkých dnů ohřívají, zástavba omezuje ventilaci vzduchu, vysoký podíl zástavby v kombinaci s nepropustnými povrchy (např. beton, asfalt) a malým podílem vegetace zpřičiňuje rychlý odtok srážkové vody, nedostatek vody pro výpar a nízkou vlhkost vzduchu. K tomuto procesu přispívají také emise z automobilové dopravy, průmyslu a odpadní teplo. To má za důsledek nepříznivý vliv na kvalitu života a ohrožuje zdraví osob se sníženou schopností termoregulace. Nástrojů pro snižování počtu a intenzity tepelných ostrovů je bezpočet. Lze například snižovat energetickou náročnost budov a dopravy, zasadit se o lepší hospodaření s vodou nebo zvýšit podíl zeleně ve městě.

Ačkoliv je žádoucí, aby klesal počet a intenzita tepelných ostrovů, zatím nejsou dostupná jednotná data pro sledování městského prostředí a klimatu v rámci celé ČR. K dispozici jsou *ad hoc* výzkumy pracující s různými typy termálních dat a teplotními režimy v souvislosti se strukturou městského prostředí např. univerzitních pracovišť. Jako příklad může posloužit

⁵⁵⁶ EK (2023) Signatories | *Covenant of Mayors* – Europe (europa.eu). Dostupné [zde](#).

⁵⁵⁷ SFŽP (2023) *Nová výzva podpoří obce v Paktu starostů a primátorů*. Dostupné [zde](#).

⁵⁵⁸ MMR (2023) *Hodnocení naplňování 2. implementačního plánu ČR 2030*.

⁵⁵⁹ [Ind. 19.1.2](#)

⁵⁶⁰ [Ind. 19.2.1](#).

pocitová teplotní mapa Olomouce⁵⁶¹ a Plzně,⁵⁶² kterou vytváří vědci na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci ve spolupráci s Magistrátem města Olomouce.

Státní správa může počet, rozsah a intenzitu tepelných ostrovů ovlivňovat v dlouhodobém měřítku, a to prostřednictvím legislativy, metodiky, dotačních programů či osvěty. Obecně lze říci, že eliminace městských tepelných ostrovů ve velké míře leží v rukou měst, konkrétně by měla být zohledněna v přípravě územně plánovací dokumentace. V té by měly být jasně stanoveny architektonické požadavky vč. dostatečné plochy zeleně – vodorovné (střešní zahrady, parky) i svislé povahy (vertikální zahrady) bez nároků na umělé zavlažování a vodních ploch, které povedou k prevenci před vznikem tepelného ostrova. Dílčími aktivitami jsou ad hoc projekty, které používají moderní technologie ve výzkumu a mohou být důležitým analytickým podkladem pro vedení města, aby danou situaci začalo řešit.

Na národní úrovni je tento specifický cíl rozpracován v *Národním akčním plánu adaptace na změnu klimatu*.⁵⁶³ V rámci opatření *Plánování v oblasti prevence rizik a managementu městského tepelného ostrova* byl úkol v minulém AP plněn částečně. Úkol ukládal stanovit urbanistické požadavky na ochranu před městskými ostrovy tepla a navrhnout postup (příp. nástroje) na jejich zohlednění v rámci územního plánování a podmínek prostorového uspořádání sítí technického vybavení. Dále požadoval prověřit regulativy pro stanovení požadavku na zachování míry nezpevněného povrchu či vegetační plochy v rámci nejbližšího okolí stavby (stávající i nové). Podpora měla být směřována k propagaci a informační kampani pro urbanisty, architekty a zástupce veřejné správy k problematice městských tepelných ostrovů, jejich vlivu na obyvatelstvo a prostředí sídel a možnosti eliminace těchto vlivů.⁵⁶⁴ Dle hodnocení z roku 2020 probíhala odborná příprava ze strany MMR. Ohledně urbanistických zásad pro ochranu před MTO dosud panovaly značné nejistoty.⁵⁶⁵

Dílčí výsledky přinesl ukončený projekt „*Identifikace lokalit ohrožených teplotním stresem – nástroj pro udržitelné plánování měst*“.⁵⁶⁶ Vznikly např. mapa náchylnosti lokalit k teplotnímu stresu a typologie lokalit s vysokým stupněm ohrožení teplotním stresem. V rámci projektu *Adaptační výzvy měst: podpora udržitelného plánování s využitím integrované analýzy zranitelnosti* byla v prosinci 2021 vydána metodika *Adaptace na změnu klimatu: hodnocení zranitelnosti města vůči teplotním extrémům*. Metodika je zaměřena na oblast integrovaného modelování dopadů změny klimatu na socio-ekologické systémy měst a metodický postup pro hodnocení zranitelnosti měst vůči teplotním extrémům. Metodika tedy poskytuje návod, jak vhodně postupovat v případě analýzy zranitelnosti měst, s ohledem na budoucí projekce změny klimatu, scénáře změn využití území a půdního pokryvu (land use/land cover; LULC) a socio-demografického vývoje měst.⁵⁶⁷

Dále bylo průběžně podporováno provádění vhodných úprav historických center měst a obcí takovým způsobem, který při respektování zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, a zásad památkové péče při ochraně historických urbanistických celků zohledňuje změnu klimatu. Zabezpečení optimálního mikroklimatu vnitřního prostředí budov zdravotnických zařízení (zejm. operačních sálů a místností pacientů) při výskytu extrémně vysokých teplot však implementováno nebylo, a mělo by být průběžně plněno v navazujícím období v rámci

⁵⁶¹ POCITOVÉ MAPY (2023) *Pocitová teplotní mapa Olomouce* (pocitovemapy.cz). Dostupné [zde](#).

⁵⁶² POCITOVÉ MAPY (2023) *Pocitová teplotní mapa Plzně* (pocitovemapy.cz). Dostupné [zde](#).

⁵⁶³ MŽP (2017) *Národní Akční plán adaptace na změnu klimatu*.

⁵⁶⁴ CENIA, Centrum pro otázky životního prostředí UK (2020) *Evaluace Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu (2020)*.

⁵⁶⁵ CENIA, Centrum pro otázky životního prostředí UK (2020) *Evaluace Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu (2020)*.

⁵⁶⁶ [Identifikace lokalit ohrožených teplotním stresem - CEP – TA ČR Starfos \(tacr.cz\)](#)

⁵⁶⁷ SUCHÁ, L., GELETIČ, J., VAŇO, S., BAŠTA, P., JANČOVIČ, M., DUCHKOVÁ, H. (2022) *Adaptace na změnu klimatu: hodnocení zranitelnosti města vůči teplotním extrémům*

aktualizovaného AP.⁵⁶⁸ Ten stanovuje také další úkoly k opatření *Plánování v oblasti prevence rizik a managementu městského tepelného ostrova*, stejně jako k souvisejícímu opatření Ochrana a podpora plánování, zakládání, obnovy a údržby zelené infrastruktury poskytující rozmanité ekosystémové služby a tlumící negativní projevy změny klimatu. Vyhodnocení aktualizovaného NAP AZK (2021) je plánováno až k roku 2025.⁵⁶⁹

Důraz na vhodné hospodaření se srážkovými vodami je součástí tzv. „suché novely“ (544/2020) *vodního zákona* (§5 a §5a), která je účinná od 1. února 2021. Zákon vyjmenovává možné způsoby omezení odtoku srážkových vod akumulací a následným využitím, popřípadě vsakováním na pozemku, výparem, anebo, není-li žádný z těchto způsobů omezení odtoku srážkových vod možný nebo dostatečný, jejich zadržováním a řízeným odváděním nebo kombinací těchto způsobů.⁵⁷⁰ Zatím nedostatečná je legislativa v oblasti možnosti hospodaření se srážkovou vodou z dopravních ploch. Naplňování tohoto cíle negativně ovlivňuje nárůst zástavby a zpevněných ploch. Dalšími problémy jsou nízká kvalita městské zeleně a zmenšování její plochy (viz cíl 19.4).

Opatření adaptace staveb na změnu klimatu jsou podporována několika programy. V *Operačním programu Životní prostředí* je podporována výstavba nových veřejných budov, které budou splňovat parametry pro pasivní nebo plusové budovy. V rámci výzvy Snížení energetické náročnosti veřejných budov a veřejné infrastruktury jsou podporovány zlepšení kvality vnitřního prostředí veřejných budov, zvýšení adaptability veřejných budov na změnu klimatu, a výstavba a rekonstrukce obnovitelných zdrojů energie pro veřejné budovy. V rámci výzvy Energetické úspory veřejných budov z *Národního programu Životní prostředí* byli podpořeni vlastníci veřejných budov při provedení energeticky úsporné renovace pomocí kombinace zateplení obálky budovy, včetně výměny oken, řízeného větrání se zpětným získáváním tepla, vnějších pohyblivých stínících prvků a účinných technologií snižujících spotřebu energie či zajišťujících efektivní výrobu elektřiny a tepla, primárně s využitím obnovitelných zdrojů energie.

Program *Nová zelená úsporám* je jedním z neefektivnějších programů v ČR zaměřených na úspory energie v rodinných a bytových domech. Hlavním cílem programu je zvýšení energetické účinnosti budov a snížení emisí skleníkových plynů a dalších znečišťujících látek v ovzduší. Podpora směřuje na zateplování budov, výstavbu či nákup domů s velmi nízkou spotřebou energie, ekologické způsoby vytápění budov včetně výměny nevyhovujících zdrojů na vytápění, na využívání obnovitelných zdrojů energie či na adaptační a mitigační opatření v reakci na probíhající změnu klimatu.

Na národní úrovni je mnoho aktivit, které se týkají eliminace tepelného stresu ve městech. Problematika je mj. komplexně uchopena v národní *Strategii přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR*. Ovšem je poměrně složité tento cíl souhrnně hodnotit a analyzovat vývoj např. ve všech větších městech právě proto, že je zodpovědnost za řešení rozdělena. Některá opatření z *Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu* budou navíc naplněna ve střednědobém horizontu.

19.3 Všechny nově dokončené budovy se řadí do energetické třídy A. Existující budovy se postupně renovují minimálně na úroveň energetické třídy C

Za celou ČR se podíl dokončených bytových budov v energetické třídě A na počtu dokončených bytových budov každoročně mírně zvyšoval (2018: 6,1 %, 2021: 8,8 %). Tento podíl u nebytových budov kolísal mezi 2,4 % (2018) a 2,2 % (2021), největší podíl v roce 2020 činil 3,2 %.

Podíl dokončených bytových budov ve třídě A na počtu dokončených bytových budov meziročně (2018–2021) kolísal v Pardubickém, Libereckém, Ústeckém, Karlovarském, Plzeňském a Jihočeském kraji a Hl. m. Praha.

V ostatních krajích docházelo k mírnému nárůstu každý rok. Maximum v roce 2021 bylo

⁵⁶⁸ CENIA, Centrum pro otázky životního prostředí UK (2020) *Evaluační Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu*.

⁵⁶⁹ *Národní Akční plán adaptace na změnu klimatu* - 1. aktualizace pro období 2021–2025

⁵⁷⁰ Zákon č. 254/2001 Sb. o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)

zaznamenáno v Praze (14,1 %), Olomouckém (12,8 %) a Moravskoslezském kraji (12,1 %). Nejmenší podíl vykazovaly v letech 2018–2021 kraje Liberecký a Pardubický.

U nebytových budov byly také zaznamenány rozdíly mezi kraji i roky. Největší podíl budov ve třídě A měla Praha (maximum v roce 2019: 10,2 %). Naopak v Karlovarském, Plzeňském, Pardubickém a Královéhradeckém nebyly v některých letech vyhodnocovaného období (2018–2021) dokončeny žádné budovy ve třídě A. Nejmenší podíl budov byl dokončen v Karlovarském kraji (2019–2021: 0 %).

Ačkoliv se podíl dokončených budov ve třídě A nezvyšuje významným tempem, zaznamenáváme větší nárůst počtu dokončených bytových budov energetické třídy B na úkor snižujícího se podílu energetické třídy C. Na úrovni krajů opět pozorujeme rozdíly, v některých dochází k meziročnímu nárůstu, v některých podíl kolísá. To neplatí pro nebytové budovy, kde podíly třídy B a C kolísají nejen na úrovni krajů, ale také pro celou ČR.⁵⁷¹

Cíl je promítnut do *Vnitrostátního plánu České republiky v oblasti energetiky a klimatu* (rozměr „Energetická účinnost“).⁵⁷² Zpráva o pokroku v oblasti plnění vnitrostátních cílů energetické účinnosti v ČR⁵⁷³ předkládá informaci o finálním plnění povinností v období 2014–2020 vyplývajících ze směrnice 2012/27/EU o energetické účinnosti. Podle této zprávy ČR splnila závazek vyplývající z čl. 5, podle kterého mají členské státy povinnost každoročně renovovat 3 % energeticky vztažné plochy vlastněných a užívaných budov ústředních institucí, které nesplňují požadavky na energetickou náročnost budov.

V rámci balíčku „Fit for 55“ přijala v březnu 2023 Rada revizi směrnice o energetické náročnosti budov, která stanovuje přísnější cíle. V období let 2024 až 2030 budou muset členské státy postupně zvýšit své úspory energie a snižovat emise budov až na nulu (nové budovy mají být bezemisní od roku 2030 a stávající do roku 2050).

Podrobněji je cíl 19.3 rozpracován v dokumentu *Dlouhodobá strategie renovací na podporu renovací vnitrostátního fondu obytných a jiných než obytných budov, veřejných i soukromých*. Dlouhodobá strategie je jedním z nástrojů dosažení udržitelného, konkurenceschopného, bezpečného a dekarbonizovaného systému zaměřeného na sektor budov, který stále odpovídá za 40 % konečné spotřeby energie EU, a to navzdory již zavedeným politikám a investicím alokovaným na snižování energetické náročnosti budov. Tvorbou uceleného rámce by se mělo dosáhnout zvýšení počtu renovací, zvýšení jejich komplexnosti, a tím napomoci transformaci fondu budov na vysoce energeticky účinný fond budov. Optimální scénář je promítnut do *Vnitrostátního plánu České republiky pro oblast energetiky a klimatu* i s požadovanými milníky vyjádřené v měrné spotřebě energie na vytápění. Na podporu implementace optimálního scénáře budou ze strany státu zavedena opatření legislativní (transpozice evropských požadavků), fiskální (programy podpory jak v oblasti investičních, tak měkkých opatření) a ostatní, zejména vzdělávacího a informačního charakteru.⁵⁷⁴

Podle sdělení MPO je pro relevantní vyhodnocení strategie potřeba, aby uplynul určitý čas od jejího schválení s ohledem na to, že renovace budov probíhá v delším časovém horizontu. Evropská komise v rámci revize směrnice o energetické náročnosti budov navrhla, aby členské státy měly nově povinnost zpracovat "*Vnitrostátní plán renovace budov*", který by dlouhodobou strategii renovací nahradil. Revize směrnice se nyní vyjednává na úrovni EU. Po dokončení vyjednávání přistoupí ČR ke zpracování nového plánu spíše než k vyhodnocení stávající strategie.⁵⁷⁵ Podle hodnocení OECD⁵⁷⁶ však nejsou modelované energetické úspory dle

⁵⁷¹ [Ind. 19.3.1.](#)

⁵⁷² MPO (2019) *Vnitrostátní plán České republiky v oblasti energetiky a klimatu*

⁵⁷³ MPO (2022) *Zpráva o pokroku v oblasti plnění vnitrostátních cílů energetické účinnosti v ČR*

⁵⁷⁴ MPO (2020) *Dlouhodobá strategie renovací na podporu renovací vnitrostátního fondu obytných a jiných než obytných budov, veřejných i soukromých*

⁵⁷⁵ *Report MPO ČR k hodnocení ČR 2030* (2023)

⁵⁷⁶ *OECD Economic Surveys: Czech Republic* (2023)

Dlouhodobé strategie renovací budov dostatečně vysoké a vláda by měla urychleně rozšířit investice do modernizace veřejných budov v oblasti energetické účinnosti a dále podněcovat soukromé investice do úsilí o úspory energie.

Cíl je rovněž pokryt v *Národním akčním plánu adaptace na změnu klimatu*. Dle hodnocení AP účinného do roku 2020 byl částečně plněn specifický cíl 15 „*Adaptace staveb na změnu klimatu*“. Většina opatření byla plněna průběžně, některá metodická a legislativní opatření nebyly splněny.⁵⁷⁷ AP⁵⁷⁸ zahrnoval opatření typu přizpůsobení stavebních standardů, norem a certifikací týkajících se stavebních konstrukcí pro nové stavby i rekonstrukce s ohledem na dopady změny klimatu a stavební řešení vedoucí ke snížení tepelného stresu obyvatelstva. Opatření, která jsou zahrnuta i v aktualizovaném AP⁵⁷⁹ zahrnují realizace programů zaměřených na veřejný sektor přispívající k adaptaci veřejných budov na změnu klimatu, podporu programů zaměřených na rezidenční a komerční sektor přispívající k adaptaci budov na změnu klimatu a podporu technologií využívajících pro chlazení a klimatizaci budov obnovitelné zdroje energie.

Obce a veřejný sektor jsou v plnění cíle podporovány řadou finančních pobídek. Mezi dotovaná energeticky úsporná opatření pro veřejný sektor patří zejména výměna zdroje vytápění, chlazení a přípravu teplé vody, zateplení obálky budov, využívání odpadního tepla a sluneční energie, výstavba zelených střech, instalace zařízení na shromažďování dešťové vody. *Operační program Životní prostředí (2021-2027)* je především zaměřen na investiční podporu snižování energetické náročnosti veřejných budov a infrastruktury. Relevantní komponenty *Národního plánu obnovy cílí* na snížení energetické náročnosti budov ve vlastnictví organizačních složek státu a budov ve vlastnictví veřejných subjektů. Pro domácnosti jsou k dispozici programy *Nová zelená úsporám* a od roku 2022 *Nová zelená úsporám light*, který je zaměřen na podporu snižování energetické náročnosti rodinných a bytových domů. *Program PANEL* poskytuje formou zvýhodněných úvěrů vlastníkům bytových domů podporu snižování energetické náročnosti těchto budov, opravy jejich poruch, opravy a modernizaci společných prostor a bytových jader. *Operační program Životní prostředí (2021-2027)* nabízí nízkopříjmovým domácnostem dotaci na výměnu nevyhovujících spalovacích zdrojů na tuhá paliva, tedy kotlů. Podporuje přechod na tepelná čerpadla a kotle na biomasu a pořízení domovních předávacích stanic. Program EFEKT podporuje dosahování energetických úspor a snižování energetické náročnosti napříč soukromým a veřejným sektorem, stejně tak jako v domácnostech. Konkrétně cílí na podporu předprojektové přípravy, poradenské činnosti v podobě energetických konzultačních a informačních středisek, vzdělávání a energetického managementu a energetických koncepcí.⁵⁸⁰

Ačkoliv existuje celá řada opatření na podporu tohoto specifického cíle, je zřejmé, že pro naplnění indikátorů jsou tato opatření nedostačující, popřípadě nedostatečně ambiciózní. Mezi hlavní bariéry patří právě nedostatečná progresivita požadavku na novostavby, finanční bariéry, ale také nefinanční bariéry (administrativní náročnost, nedostatečná propagace, nedostatečná znalost konkrétních opatření a jejich přínosů na straně investorů staveb...).

Daná opatření jsou částečně naplňována, nicméně cíl spočívající ve 100% podílu nově dokončených budov v energetické třídě A, není ani zdaleka naplňován. K vyhodnocení cíle postupných renovací existujících budov minimálně na úroveň energetické třídy C chybí data.

⁵⁷⁷ MŽP (2020) *Evaluace Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu*

⁵⁷⁸ MŽP (2017) *Národní Akční plán adaptace na změnu klimatu*

⁵⁷⁹ MŽP (2021) *Národní Akční plán adaptace na změnu klimatu - 1. aktualizace pro období 2021 - 2025*

⁵⁸⁰ MPO (2023) *Přehled dotačních programů na podporu energetické účinnosti*. Dostupné [zde](#).

19.4 Zvyšuje se podíl veřejné zeleně v městských aglomeracích

Specifický cíl se zaměřuje na zvyšování podílu veřejné zeleně v městských aglomeracích, tedy na přírodě blízké zelené plochy, které zahrnují například lesy, louky, mokřady pastviny. V urbanizovaném prostředí se pak jedná o parky, aleje či zahrady. Zeleň ve městě napomáhá v oblasti hospodaření se srážkovou vodou, snižuje povrchový odtok a zlepšuje adaptaci města na přivalové srážky. Dále příznivě ovlivňuje zdraví obyvatel a kvalitu života ve městě. Potenciál pro zvýšení kvality života tak mají realizace zelených střech a fasád, zahrádkářských kolonií, travnatých tramvajových pásů či částečně zpevněných parkovacích ploch se zelení.

Rozsáhlé kompetence v této oblasti mají právě obce. Státní správa však může rozsah veřejné zeleně v městských aglomeracích v dlouhodobém měřítku významně ovlivnit, a to jak úpravou legislativy, tak pomocí metodik, osvěty či ekonomických nástrojů jako jsou například dotace.

Podíl plochy zeleně klesl mezi lety 2017 a 2020 ve většině krajských měst.⁵⁸¹ K největšímu poklesu došlo v Českých Budějovicích (o 8,9 %) a Brně (o 8,5 %), kde výrazně ubylo nízká zeleň, ale naopak se zvětšila plocha stromů. V dalších městech (Zlín, Olomouc, Hradec Králové, Praha a Pardubice), kde došlo k úbytku zeleně, se více zmenšovala plocha stromů než plocha nízké zeleně. Pokles plochy zeleně o méně než 1 % zaznamenala Plzeň, Jihlava a Karlovy Vary. K nárůstu došlo pouze v Ústí nad Labem (3,5 %), kde výrazně přibylo stromů (20,3 %) na úkor nízké zeleně (-16,8 %), Ostravě (1,6 %) a Liberci (0,2 %).⁵⁸² Úbytek zeleně souvisí s kontinuálním zvětšováním podílu nepropustných povrchů z celkové rozlohy státu a zastavěných ploch a nádvoří.⁵⁸³

Průměrný podíl zeleně a vodních ploch z celkové rozlohy urbánního území činil v roce 2020 76 %. Významnou část tohoto podílu (78 %) však představuje nízká zeleň (např. nízko kosené trávníky, rumiště atd.), která má nižší potenciál pro poskytování ekosystémových funkcí a zvyšování adaptační kapacity v porovnání se zelení vysokou (stromy).⁵⁸⁴

Mezi lety 2017 a 2020 byl největší nárůst vodních ploch zaznamenán v Hradci Králové (1,4 %) a Pardubicích (1,2 %). Naopak v Českých Budějovicích se vodní plochy zmenšily o 0,3 %.⁵⁸⁵ Nejvyšší podíl vodních ploch a mokřadů byl v urbánním území sledovaných měst v roce 2020 identifikován v Hodoníně (7,4 %) a Chebu (6,7 %). Nejnižší podíl vodních ploch byl pak zaznamenán v Kladně (0,01 %) a Vsetíně (0,02 %).⁵⁸⁶

Na národní úrovni je tento specifický cíl rozpracován v *Národním akčním plánu adaptace na změnu klimatu*.⁵⁸⁷ Dle hodnocení AP účinného do roku 2020 bylo průběžně plněno opatření *Regulace zahušťování zástavby sídel na úkor volných ploch a ploch zeleně při stanovování zastavitelných ploch*. Další dvě relevantní opatření byla plněna částečně: *Plánování a rozvoj systémů sídelní zeleně a vodních ploch v rámci urbanistického rozvoje ve vazbě na hustotu a počet obyvatel – zvýšení funkční kvality*, a *Zakládání, rozvoj a péče o systém sídelní zeleně s ohledem na zvýšení podílu, kvality a funkční účinnosti sídelní zeleně a vodních ploch včetně jejich propojení*. V rámci OPŽP 2014–2020 bylo podporováno zpracování či aktualizace studií systému sídelní zeleně.⁵⁸⁸

NAP AZK byl aktualizován pro období 2021–2025.⁵⁸⁹ Aktualizace plánu pokrývá opatření ve specifickém cíli 4 „Je výrazně posílena resilience lidských sídel včetně jejich veřejné a zelené

⁵⁸¹ [Ind. 19.4.1](#) charakterizuje zastoupení zeleně v sídlech a vodních ploch v administrativním a urbánním území měst ČR nad 20 tisíc obyvatel. Data jsou však uvedena jen pro 13 krajských měst.

⁵⁸² [Ind. 19.4.1](#)

⁵⁸³ Envirometr (2023) *Podíl nepropustných povrchů*. Dostupné [zde](#).

⁵⁸⁴ CENIA (2022) *Zpráva o životním prostředí České republiky za rok 2021*

⁵⁸⁵ [Ind. 19.4.1](#)

⁵⁸⁶ CENIA (2022) *Zpráva o životním prostředí České republiky za rok 2021*

⁵⁸⁷ MŽP (2017) *Národní Akční plán adaptace na změnu klimatu*.

⁵⁸⁸ MŽP (2020) *Evaluační plán Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu*

⁵⁸⁹ MŽP (2021) *Národní Akční plán adaptace na změnu klimatu - 1. aktualizace pro období 2021 - 2025*

infrastruktury s důrazem na ochranu lidského zdraví“. Metodická, ekonomická, informační a vědecko-výzkumná podpora by měla být průběžně zajištěna pro vsakování srážkových vod z přilehlých nepropustných ploch na zelených plochách a přeměnu nepropustných ploch na propustné. V roce 2017 byla zveřejněna metodika *Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury* a v březnu 2023 byla zveřejněna *Metodika vymezení zelené infrastruktury v územně plánovací dokumentaci*, zejména v územním plánu. Průběžně je zajišťována finanční podpora pro zakládání, rozvoj a udržitelnou péči o systém sídelní zeleně v urbanizovaném prostředí zahrnující hospodaření se srážkovou vodou, uplatňování přírodě blízkých přístupů a obnovu drobných vodních prvků v sídlech, a realizaci vegetačních střech na nově budovaných a rekonstruovaných veřejných budovách. Finanční podpora je poskytována v rámci dotačních výzev NPŽP,⁵⁹⁰ IROP,⁵⁹¹ OPŽP⁵⁹² a NPO.⁵⁹³

Směřování k tomuto cíli je rovněž promítnuto do dokumentu *Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050*, konkrétně do specifického cíle 1.6.4 „Kvalita zelené infrastruktury přispívající ke zlepšení mikroklimatu v sídlech se zvyšuje“. Opatření zahrnují podporu plánování a realizaci zelené infrastruktury, posílení ochrany zeleně v intravilánech měst, vč. ochranných pásem, úpravou legislativních a technických předpisů, sdílení dobré praxe zejm. na úrovni místních samospráv, veřejné zakázky při péči o zeleň se řídí pravidly odpovědného veřejného zadávání, aktivizace veřejnosti o ozelenění neveřejných prostor.⁵⁹⁴ Dle vyhodnocení předešlé SPŽP (2012-2020) byl odpovídající specifický cíl 3.3.1 „Zlepšení funkčního stavu zeleně v sídlech“ plněn částečně.⁵⁹⁵

Cíl je dále pokryt ve strategickém dokumentu *Koncepce rozvoje venkova* (cíl 3.1) a naplňován pomocí dvouletých *Akčních plánů Strategie regionálního rozvoje ČR 21+*. Koncepce zahrnuje specifický cíl 2.3. *Atraktivní veřejná prostranství tvořící prostředí pro společenský a komunitní život*, který je v tomto kontextu naplňován zejména aktivitou *Rozvoj a podpora systémů zeleně a hospodaření s vodou ve městě* popsanou výše u cíle 19.1.

Překážky v této oblasti zahrnují například finanční možnosti jednotlivých obcí, limity pro výsadbu zeleně na stávajících veřejných prostranstvích, mezi které patří například nedostatečná šířka uličního profilu, zhoršení hygienických parametrů v okolních budovách, potenciální rozpor se zájmy památkové ochrany, popřípadě také odpor ze strany veřejnosti. Dalšími bariérami je například nedostatečná kvalita údržby zeleně a dále změna klimatu a s ní spojené epizody sucha.

Podíl plochy zeleně klesl mezi lety 2017 a 2020 ve většině krajských měst. Ke zvrácení tohoto trendu by měla směřovat opatření z odpovídajících strategií na nižších úrovních, které jsou plněny částečně nebo jejich vyhodnocení není v čase přípravy Zprávy možné.

19.5 Významně roste délka cyklostezek a komunikací vhodných pro cyklisty a cyklistky

Specifický cíl 19.5 se soustředí na výstavbu nové infrastruktury pro cyklistickou dopravu. Ta je jen jedním ze způsobů aktivní mobility. Aktivní mobilita však zahrnuje kromě pohybu čistě vlastní silou i další způsoby pohybu pomocí různých druhů prostředků mobility (vozítek), které jsou poháněny zpravidla elektřinou.

Velký potenciál rozvoje cyklistické i pěší dopravy je spojován se vzdáleností do zaměstnání. Polovina obyvatel má vzdálenost do zaměstnání kratší než 5 kilometrů. Tento potenciál musí být

⁵⁹⁰ NPŽP prioritní oblast 5: *Životní prostředí ve městech a obcích* (obnova zeleně, Zelená stuha, Pakt starostů a primátorů pro klima a energii, Výsadba stromů)

⁵⁹¹ IROP oblast *Zelená infrastruktura měst a obcí* (Zelená infrastruktura)

⁵⁹² OPŽP specifický cíl 1.3 *Adaptace na změnu klimatu* (Podpora přírodě blízkých opatření v krajině a sídlech, Zakládání a obnova veřejné sídelní zeleně, Odstranění či eliminace negativních funkcí odvodňovacích zařízení v krajině, Realizace opatření ke zpomalení odtoku, pro vsak, retenci a akumulaci srážkové vody, zelené střechy, opatření pro využití šedé vody a řízenou dotaci podzemních vod, Podpora preventivních opatření proti povodním a suchu).

⁵⁹³ NPO 2.9 *Podpora biodiverzity a boj se suchem*

⁵⁹⁴ MŽP (2021) *Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050*

⁵⁹⁵ MŽP (2021) *Vyhodnocení Státní politiky životního prostředí ČR 2012–2020*

spojen s vůlí rozvíjet infrastrukturu pro pěší a cyklistickou dopravu. Tato infrastruktura musí být také pro uživatele příjemná a bezpečná. Rozvojem cyklistické a pěší dopravy ve výsledku klesají emise z dopravy, a dále se zlepšuje zdraví obyvatel.

Infrastruktura pro cyklo dopravu v ČR však není v dobrém stavu, zaostává za standardy jiných evropských zemí a vyžaduje vysoké investice a značnou míru koordinace nejen v rámci regionu.⁵⁹⁶ ČR prochází 4 mezinárodní trasy EuroVelo a celá řada páteřních cyklotras a greenways.⁵⁹⁷ Trasy často vedou přes území několika krajů a někdy zasahují i na území sousedního státu, jsou vhodné pro dálkové výlety na silničním kole. Mnoho cyklostezek vybudovaných v posledních letech s asfaltovým povrchem se jeví jako nadbytečně kvalitní, neodpovídající požadavkům a zbytečně zatěžující přírodní prostředí.⁵⁹⁸

Počet kilometrů úseků cyklistické infrastruktury nově vybudovaných v rámci programu IROP významně vzrostl z 4,9 km v roce 2017 na 81,2 km v roce 2021. Nejdelší úseky byly v letech 2017-2021 vybudovány ve Středočeském (56,8 km), Olomouckém (38 km) a Moravskoslezském kraji (27,8 km). Nejméně se budovalo v Libereckém (5,8 km) a Pardubickém kraji (7,2 km), žádné úseky v tomto období nepřibýly v Praze.⁵⁹⁹ K rozsahu nově vybudovaných cyklostezek financovaných mimo tento operační program nemáme v současné době dostupná data.

Tento cíl je rozpracován v pěti strategických dokumentech. *Koncepce městské a aktivní mobility*⁶⁰⁰ navazuje na Národní cyklostrategii, jejíž platnost skončila v roce 2020. Konkrétními úkoly jsou zajistit součinnost ŘSD ČR a Správy železnic při realizaci či rekonstrukci velkých dopravních staveb s poptávkou po výstavbě cyklistických komunikací. Dále měl být vytvořen návrh základních tezí pro přípravu novely zákona č. 361/2000 Sb., o silničním provozu, ve znění pozdějších předpisů, zohledňující potřeby cyklo dopravy. Poslanecký návrh zákona, který měl zvýšit bezpečnost provozu na pozemních komunikacích, podporovat cyklistiku a kultivovat vztahy mezi motoristy a cyklisty byl vzat zpět předkladatelem před 1. čtením.⁶⁰¹ Koncepce dále ukládá na základě odborné diskuse definovat kompetence a institucionální zajištění krajského a celostátního koordinátora cyklo dopravy, aktivní mobility a alternativní mobility.⁶⁰²

Cíl je dále pokryt ve strategickém dokumentu *Koncepce rozvoje venkova* (cíl 2.1) a *Strategie regionálního rozvoje 2021+* (cíl 1.2; 3.2), které jsou naplňovány pomocí dvouletých *Akčních plánů Strategie regionálního rozvoje ČR 21+*. Dle vyhodnocení AP za roky 2021-2022⁶⁰³ je aktivita plněna – zejména se jedná o dotační prostředky pro podporu udržitelné dopravy v metropolích a aglomeracích, specificky o rozvoj infrastruktury pro cyklistickou dopravu poskytovaných z programu IROP a SFDI. Díky IROP bylo v ČR vybudováno v letech 2017 až 2021 celkem 268 km úseků cyklistické infrastruktury.

Cíl 19.5 je také rozpracován ve *Státní politice životního prostředí 2030 s výhledem do 2050*⁶⁰⁴ a *Strategii rozvoje cestovního ruchu ČR 2021 - 2030*. V rámci opatření 2.1 „Podpora budování a modernizace infrastruktury ČR“ bude v oblasti rozvoje cykloturistiky podporováno vytvoření kontinuální sítě cyklostezek a cyklotras bez zbytečných přerušování, které umožní bezpečný průjezd cyklistů. V rámci sítě cyklotras bude podporováno jejich napojení na regionální a mezinárodní trasy, či jejich propojení (integrace) s regionálními produkty cestovního ruchu – např. cyklostezky okolo vodních ploch, síť cyklostezek v turisticky exponovaných lokalitách. Dále bude probíhat podpora označování dálkových (*EuroVelo, Greenways*), regionálních a místních

⁵⁹⁶ MMR (2021) *Strategie rozvoje cestovního ruchu ČR 2021–2030*

⁵⁹⁷ GREENWAYS (2023) *EuroVelo*. Dostupné [zde](#).

⁵⁹⁸ MMR (2021) *Strategie rozvoje cestovního ruchu ČR 2021–2030*

⁵⁹⁹ [Ind. 19.5.1](#)

⁶⁰⁰ MD (2021) *Koncepce městské a aktivní mobility pro období 2021-2030*

⁶⁰¹ *Zákon č. 361/2000 Sb., o silničním provozu*

⁶⁰² MD (2021) *Koncepce městské a aktivní mobility pro období 2021-2030*

⁶⁰³ MMR (2022) *Strategie regionálního rozvoje ČR Akční plán 2023-2024*

⁶⁰⁴ MŽP (2021) *Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050*

cyklotras a jejich propagace k relevantním cílovým skupinám. Pro cyklostezky mimo zastavěná území bude rovněž upřednostňován přírodně blízký povrch. Strategickým nástrojem pro rozvoj sítě turistických tras a cyklotras je nový GIS mapový portál. V případě budování trasy na zpevněném povrchu bude podporováno i vybudování pruhu pro pěší po přírodně blízkém povrchu.⁶⁰⁵

Dochází k růstu délky cyklostezek a komunikací vhodných pro cyklisty a cyklistky. Infrastruktura pro cyklodopravu v ČR však není v dobrém stavu, zaostává za standardy jiných evropských zemí a vyžaduje vysoké investice a značnou míru koordinace nejen v rámci regionu.

⁶⁰⁵ MMR (2021) *Strategie rozvoje cestovního ruchu ČR 2021–2030*

19.6 Významně se zvyšuje počet bezemisních a nízkoemisních vozidel

Specifický cíl si klade za úkol zvýšení počtu bezemisních a nízkoemisních vozidel. Jedná se především o vozidla, která pro svůj pohon využívají elektrickou energii, zemní plyn, vodík, propan butan a dále se jedná o nemotorová vozidla. Takováto vozidla produkují méně skleníkových plynů a méně zdravotně rizikových látek než vozidla se spalovacím motorem.

Tento cíl je rozpracován zejména v *Národním akčním plánu čisté mobility* (NAP CM) (cíl 2.4.1; 4.3.1).⁶⁰⁶ Dále je zahrnut ve strategických dokumentech *Národní plán obnovy* (komponenta 2.4), *Koncepce rozvoje venkova* (cíl 2.1) a *Státní politika životního prostředí 2030 s výhledem do 2050* (cíl 1.6; 2.1; 1.2).

Dle vyhodnocení NAP CM byla implementována opatření finanční, legislativní i nelegislativní povahy. Proběhly výzvy z operačních programů OP PIK, OPD, IROP a z NPŽP. V oblasti legislativní byl schválen Zákon č. 360/2022 Sb. o *podpoře nízkoemisních vozidel prostřednictvím zadávání veřejných zakázek a veřejných služeb v přepravě cestujících*. Dále byla schválena *Vyhláška č. 467/2022 Sb. o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad*. Novelizací zákona o *daních z příjmů* došlo ke změně ve zdaňování bezplatně poskytnutých nízkoemisních vozidel zaměstnavatelem zaměstnancům i pro soukromé účely z 1 % na 0,5 % pořizovací ceny. V současné době jsou v legislativním procesu opatření, která rovněž mění zdaňování bezplatně poskytnutých bezemisních vozidel zaměstnavatelem zaměstnancům i pro soukromé účely, a to na úroveň 0,25 % z pořizovací ceny vozidla. Rovněž se navrhuje prodloužit mimořádné odpisy pro bezemisní vozidla až do roku 2028. Dále jsou umožněny rychlejší odpisy pro dobíjecí stanice. Došlo ke schválení *Nařízení vlády č. 194/2022 Sb. o požadavcích na odbornou způsobilost k výkonu činnosti na elektrických zařízeních a výkonu činnosti v elektrotechnice*. V současné době probíhá novelizace vyhlášky č. 23/2008 Sb. o *technických podmínkách požární ochrany staveb*.⁶⁰⁷

V rámci plnění NAP CM byla vydána *Metodika pro zvýhodněné parkování lokálně bezemisních a nízkoemisních vozidel ve městech a obcích*, a připraven materiál „*Instalace wallboxů v případech společenství vlastníků jednotek*“. Dále byly realizovány projekty *Mobility Innovation Hub* – projekt Technologická inkubace, a kompetence absolventů VŠ pro oblast automotive (programu *Beta2 TA ČR*).⁶⁰⁸

Na období 2021–2027 jsou zajištěny zdroje podpory z následujících programů. Finance z NPO 2021–2025 pro: Praha MHD, dobíjecí stanice obytné domy, vozidla a dobíjecí stanice obce a kraje, NGOs, podnikatele. Z OPD 2021–2027 budou financovány veřejné dobíjecí a vodíkové plnicí stanice. Vozidla MHD a infrastruktura jsou pokryta v programu IROP 2021–2027. Modernizační fond do roku 2030 poskytne větší část finančního objemu pro železnice. V současné době probíhá aktualizace NAP CM.⁶⁰⁹

V rámci optimalizace veřejné dobíjecí infrastruktury v ČR byla zpřístupněna webová aplikace,⁶¹⁰ která zohledňuje intenzitu dopravy, jsou v ní definovány oblasti dosažitelnosti, navrhovány lokace pro nové stanice s ohledem na jejich výkonové parametry, a dochází ke kvartální aktualizaci zdrojových dat.⁶¹¹ Vznikla také vodíková mapa ČR⁶¹² za účelem monitorování aktivit na poli vodíkové infrastruktury v návaznosti na dopravu. Aktuálně jsou v provozu dvě veřejné plnicí stanice a dalších devět je v různých fázích realizace.

⁶⁰⁶ MPO, MŽP, MD (2019) *Aktualizace Národního akčního plánu čisté mobility*

⁶⁰⁷ MUŘICKÝ, E., (květen 2023) prezentace *Plnění a aktualizace Národního akčního plánu čisté mobility*

⁶⁰⁸ MUŘICKÝ, E., (květen 2023), prezentace *Plnění a aktualizace Národního akčního plánu čisté mobility*

⁶⁰⁹ MUŘICKÝ, E., (květen 2023) prezentace *Plnění a aktualizace Národního akčního plánu čisté mobility*

⁶¹⁰ CDV (2023) *Optimalizace veřejné dobíjecí infrastruktury v ČR*. Dostupné [zde](#).

⁶¹¹ KADULA, L., (květen 2023) prezentace *Aktuální stav čisté mobility v ČR a EU*

⁶¹² CDV (2023) *Vodíková mapa ČR*. Dostupné [zde](#).

Počet elektrovozidel stoupl z 6 329 (2018) na 19 666 (2021), přibližně polovinu tvoří elektrický pohon v kombinaci s benzínem či dieselem.⁶¹³ Podíl registrací osobních elektrických vozidel v ČR každoročně stoupá. Tento podíl je však po Slovensku nejnižší v EU. V letech 2017–2022 činil podíl 0,91 % pro bateriová elektrická paliva (BEV) a 0,77 % pro plug-in hybridní (PHEV). V roce 2023 se podíl zvýšil na 2,37 % pro BEV a 2,20 % PHEV.⁶¹⁴ Počet rychlodobíjecích stanic na veřejné silniční síti se mezi lety 2018 a 2021 zvýšil z 463 na 1841.⁶¹⁵ Podle MPO bylo však k 31. 12. 2022 v Evidenci veřejných dobíjecích stanic v ČR vedeno 1364 veřejných dobíjecích stanic.⁶¹⁶

Počet osobních automobilů na zemní plyn (CNG/LNG) samostatně nebo v kombinaci s benzínem nebo dieselem zaznamenává pouze pomalý nárůst. Počet vozidel poháněných CNG vzrostl z 16 552 (2018) na 20 717 (2021) a počet vozidel na LPG vzrostl z 103 838 (2018) na 108 611 (2021).⁶¹⁷ Počet plnicích stanic CNG/LNG na veřejné silniční síti vzrostl ve stejném období ze 173 na 224.⁶¹⁸

Počet nově registrovaných vozidel na vodík registrovaných v *Centrálním registru vozidel* se v letech 2017–2021 pohyboval mezi 0 a 2 v roce 2022 bylo registrováno 13 vozidel.⁶¹⁹ Do současnosti byly zprovozněny dvě veřejné plnicí stanice na vodík na silniční síti.⁶²⁰

Česko má však zatím třetí nejstarší vozidlový park osobních automobilů v EU (15,6 let).⁶²¹

Ve velkých městech dochází k zavádění systémů pro sdílení automobilů a jízdních kol. Toto opatření je v gesci obcí, které se jej snaží uvést do praxe prostřednictvím *Plánů udržitelné městské mobility*. Elektromobilita a čistá mobilita jsou také klíčovými prvky *Smart Cities*.

Na území ČR dochází k rozvoji nízkoemisní a bezemisní dopravy. Strategická a finanční podpora je zajištěna.

19.7 Klesá množství skládkovaného komunálního odpadu Specifický cíl se zaměřuje na komunální odpad, konkrétně na pokles množství skládkovaného komunálního odpadu. Celkové množství produkovaného komunálního odpadu se mezi lety 2017 a 2020⁶²² ve většině krajů zvýšilo. Za celou ČR došlo k nárůstu o 4,7 % (o 242 tisíc tun).⁶²³ Ve stejném období se téměř stejně zvýšilo celkové množství skládkovaného komunálního odpadu (o 249 tisíc tun, o 10,6 %).⁶²⁴

Ačkoli došlo k výraznému snížení podílu skládkování komunálního odpadu mezi lety 2009 a 2016, v letech 2017-2021 už podíl dále neklesal, 45-48 % z celkového vyprodukovaného odpadu bylo stále odstraňováno skládkováním. Mezi lety 2019 a 2020 došlo dokonce k nárůstu o 1,9 %, v dalším roce pak ke snížení pouze o 0,2 %.⁶²⁵ Žádoucí materiálové využití komunálních odpadů se do roku 2019 zvyšovalo na 41 %, k roku 2021 ale došlo k mírnému poklesu na 37,5 %.

⁶¹³ [Ind. 19.6.1](#)

⁶¹⁴ KADULA, L., (květen 2023) prezentace *Aktuální stav čisté mobility v ČR a EU*

⁶¹⁵ [Ind. 19.6.2](#)

⁶¹⁶ MPO (2023) Zpráva o stavu *Evidence veřejných dobíjecích stanic v ČR* k 31. 12. 2022

⁶¹⁷ [Ind. 19.6.3](#)

⁶¹⁸ [Ind. 19.6.4](#)

⁶¹⁹ [Ind. 19.6.5](#)

⁶²⁰ CDV (2023) *Vodíková mapa ČR*. Dostupné [zde](#).

⁶²¹ KADULA, L., (květen 2023) prezentace *Aktuální stav čisté mobility v ČR a EU*

⁶²² Zde se rozcházejí údaje z indikátoru 19.1.7 a dat z ENVIROMETR (2022) *Produkce komunálních odpadů*. Dostupné [zde](#). 19.7.1 Celkové množství produkovaného komunálního odpadu za 2020: 5418774 tun. Envirometr Produkce komunálních odpadů za 2020: 5729900 tun. Envirometr uvádí i data za rok 2021: 2021: 5904400 tun. Data z envirometru souhlasí s daty z databáze VISHOH. I tato data ukazují nárůst produkce komunálního odpadu.

⁶²³ [Ind. 19.7.1](#)

⁶²⁴ [Ind. 19.7.2](#)

⁶²⁵ *Statistická ročenka životního prostředí ČR 2021*, Tab. 2.6.1.11B Vybrané způsoby nakládání s komunálními odpady a jejich podíl na celkové produkci komunálních odpadů, 2018–2021

Energetické využití komunálních odpadů dlouhodobě (2012-2021) osciluje okolo 12 %.⁶²⁶ Situace v oblasti nakládání s komunálními odpady v Česku tedy není vyhovující, skládkování komunálních odpadů je stále dominantním způsobem jejich odstraňování. Cílem ČR je razantnější snižování podílu skládkování na celkové produkci komunálních odpadů a současně zvyšování jejich materiálového a rovněž energetického využití, a to v souladu s platnou hierarchií způsobů nakládání s odpady a s principy oběhového hospodářství spojenými s potřebou naplnění cílů oběhového hospodářství.⁶²⁷

Nový zákon o odpadech (účinný od 1. 1. 2021) zakazuje ukládání využitelných odpadů na skládky až od roku 2030 místo původně navrhovaného roku 2024. Snižování množství skládkovaného odpadu by měl napomoci vyšší poplatek za ukládání využitelných odpadů na skládku. Jeho sazba se po dlouhé době zvýšila až v roce 2021. Zákon o odpadech stanovuje postupné navyšování sazby poplatku z 500 Kč na 1 850 Kč na tunu odpadu mezi lety 2020 a 2030.⁶²⁸

Zákon stanovuje základní povinnost obcí zajistit celoročně místa pro oddělené soustředování biologických odpadů alespoň rostlinného původu a jedlých olejů a tuků.⁶²⁹ Biologický odpad přesto stále tvoří významnou část směsného komunálního odpadu. Rozbory skladby směsného komunálního odpadu z obcí v roce 2020 uvádí podíl biologického odpadu 24,8 %⁶³⁰ a jiné šetření z let 2019–2022 uvádí průměrně 28,7 %.⁶³¹ Navíc zatím neexistuje povinnost tříděného sběru živočišných kuchyňských odpadů. Napomoci dobrovolnému třídění by mohl nově vydaný (2022) metodický návod k možnosti odděleného soustředování potravinového a kuchyňského odpadu rostlinného a živočišného charakteru z domácností v rámci systému nakládání s biologickým odpadem v systémech třídění komunálních odpadů.⁶³²

K povinnostem obcí určit místa pro oddělené soustředování komunálního odpadu, a to alespoň nebezpečného odpadu, papíru, plastů, skla a kovů, přibylo od roku 2020 zajištění celoročního sběru biologického odpadu a jedlých olejů a tuků, a od roku 2025 přibude sběr textilu. Nový zákon o odpadech stanovuje obcím cíl mezi lety 2025-2035 zvýšit podíl odděleně soustředované recyklovatelné složky komunálního odpadu z celkového množství komunálních odpadů, kterých je v daném kalendářním roce původcem na 70 %.⁶³³

Od 1. 10. 2022 je v účinnosti *Zákon o omezení dopadu vybraných plastových výrobků na životní prostředí*. Zákon mj. stanovuje i zvyšující se podíl odděleného sběru nápojových lahví na 77 % v roce 2025 a 90 % v roce 2029.⁶³⁴

V prosinci 2021 byl vládou schválen *Strategický rámec Cirkulární Česko 2040*,⁶³⁵ ke kterému byl připraven a v červnu 2023 vládou schválen první akční plán. Účelem tohoto dokumentu je nastavit další směřování rozvoje cirkulární ekonomiky v ČR do roku 2040 a umožnit i čerpání prostředků z EU fondů a *Národního plánu obnovy*. Rámec formuluje předpoklady, strategické cíle a opatření potřebné pro vytvoření odolné oběhové ekonomiky. Vymezuje 10 prioritních oblastí včetně oblasti *Cirkulární města a infrastruktura*. Ministerstvo životního prostředí připravuje novelu zákona o obalech č. 477/2001 Sb., kterou by se v Česku měl zavést zálohový systém na vybrané jednorázové nápojové obaly – PET lahve a plechovky. Návrh je koncipovaný tak, aby všichni účastníci stávajícího systému našli svou roli, měl by reflektovat a naplňovat aktuální Plán odpadového hospodářství, programové prohlášení vlády a zároveň *Cirkulární Česko 2040*.⁶³⁶

⁶²⁶ ENVIROMETR (2022) *Podíl jednotlivých kategorií nakládání s komunálními odpady*. Dostupné [zde](#)

⁶²⁷ MŽP (2023) *Informace odboru cirkulární ekonomiky a odpadů k hodnocení ČR 2030*.

⁶²⁸ *Zákon č. 541/2020 Sb. o odpadech*

⁶²⁹ *Zákon č. 541/2020 Sb. o odpadech*

⁶³⁰ EKO-KOM (2021) *Rozbory skladby směsného komunálního odpadu z obcí v roce 2020*. Dostupné [zde](#).

⁶³¹ TAČR, MŽP (2022) *Výsledky průměrného složení směsného komunálního odpadu*. Dostupné [zde](#).

⁶³² MŽP (2023) *Metodický návod pro oddělené soustředování potravinového a kuchyňského odpadu*. Dostupné [zde](#).

⁶³³ *Zákon č. 541/2020 Sb. o odpadech*

⁶³⁴ *Zákon č. 243/2022 Sb. o omezení dopadu vybraných plastových výrobků na životní prostředí*

⁶³⁵ MŽP (2022) *Cirkulární Česko*

⁶³⁶ MŽP (2023) *Zálohování*. Dostupné [zde](#).

Účast obyvatel ČR na třídění odpadů narůstá, v roce 2022 se jednalo o 75 %. Současně roste i množství sbíraného separovaného odpadu. Úspěch v této oblasti je připisován především osvětě a dobré dostupnosti systému třídění. Vzdálenost ke sběrným nádobám se každoročně snižuje.⁶³⁷ Podle dat z Eurostatu je však materiálově využití odpadu v ČR o 7 % nižší než průměr EU.⁶³⁸ Podíl materiálově využitých komunálních odpadů z jejich celkové produkce mezi lety 2020 a 2021 klesl z 39 % na 38 %.⁶³⁹ Vyššího podílu dosahuje recyklace obalových odpadů, která se mezi lety 2020 a 2022 zvýšila z 68 % na 71 % z obalů uvedených na trh.^{640,641,642} Nejvyšší míry recyklace, a to 91 %, se podařilo dosáhnout u obalů z papíru a lepenky, 85 % to bylo u skla a 63 % u obalů z kovu. U plastových obalů se míra recyklace zvýšila na 46 % (oproti 43 %).⁶⁴³

Doporučené zavádění chytrých systémů odpadového hospodářství v obcích (např. motivační princip PAYT, door-to-door systém apod.)⁶⁴⁴ je finančně podporováno v novém období OPŽP: Podpora přechodu na oběhové hospodářství účinně využívající zdroje.⁶⁴⁵

Množství produkováného komunálního odpadu v posledních letech stoupl. Skládkování stále představuje nejrozšířenější způsob odstraňování odpadu z celkového vyprodukovaného komunálního odpadu a za poslední roky kolísá v řádu desetin až jednotek procent nahoru a dolů. Navíc byl zákaz skládkování odložen až na rok 2030. Dostupná data neumožňují posoudit, zda se zvyšování poplatku za ukládání využitelných odpadů na skládku zavedené v roce 2021 již promítlo do nakládání s odpady.

⁶³⁷ SAMOSEBOU (2023) *Výsledky třídění odpadu za rok 2022*. Dostupné [zde](#).

⁶³⁸ Data jsou odlišná od dat VISOH (pozn. 26). EUROSTAT (2023) [zde](#). uvádí za rok 2021 ČR: 43 % materiálově využitého komunálního odpadu, průměr EU: 50 %. Recyklace zahrnuje recyklaci materiálu, kompostování a anaerobní digesti; a přípravu na opětovné použití.

⁶³⁹ *Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2021*, Tab. 2.6.1.11B Vybrané způsoby nakládání s komunálními odpady a jejich podíl na celkové produkci komunálních odpadů, 2018–2021

⁶⁴⁰ *Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2021*

⁶⁴¹ Komunální ekologie (2022) *Zvýšila se výtěžnost tříděného odpadu přepočtená na jednoho obyvatele*. Dostupné [zde](#).

⁶⁴² SAMOSEBOU (2023) *Výsledky třídění odpadu za rok 2022*. Dostupné [zde](#).

⁶⁴³ SAMOSEBOU (2023) *Výsledky třídění odpadu za rok 2022*. Dostupné [zde](#).

⁶⁴⁴ 2. *implementační plán Strategického rámce Česká republika 2030* (pro roky 2022–2025)

⁶⁴⁵ OPŽP (2023) 1.5 Oběhové hospodářství – *Operační program Životní prostředí*. Dostupné [zde](#).

20 Územní veřejná správa cíleně využívá nástroje pro udržitelný rozvoj municipalit.

Strategický cíl se soustředí na využívání nástrojů pro udržitelný rozvoj municipalit. Jedná se především o udržitelné podoby rozvoje měst, obcí, krajů a mikroregionů, které mají vést ke spokojenému a kvalitnímu životu jejich obyvatel. Aby územní veřejná správa mohla přistupovat k vládnutí s ohledem k udržitelnosti, je důležité, aby obdržela podporu zejména z úrovně státní správy, a to jak v podobě metodik, tak ve formě vzdělávacích a osvětových aktivit. Důležitým aspektem je dostatečné zajištění institucionální kapacity a propagace nástrojů pro řízení kvality. Snahou zůstává podpora o navyšování realizátorů místní Agendy 21, která je dosud nejrozvinutějším systémovým nástrojem státní správy pro naplňování principů udržitelného rozvoje.

Lze říci, že státní správa se snaží o podporu nástrojů pro udržitelný rozvoj; ovšem o systematické metodické podpoře můžeme mluvit jen u několika z nich. Jsou vyvíjeny aktivity na popularizaci nástrojů udržitelného rozvoje (např. pravidelné konference, informační brožury a metodiky). Uplatnění nástrojů v praxi však stále naráží na nedostatečnou institucionální kapacitu pro výkon agendy udržitelného rozvoje v rámci územní veřejné správy.

Ucelenou podporu a monitoring přináší místní Agenda 21, která s ohledem na specifika daného území zavádí principy udržitelného rozvoje do praxe. Bohužel ale naráží na překážky, které brání výraznějšímu nárůstu počtu realizátorů, i přesto, že kvalita její realizace roste. Téma žádá systematictější promyšlení celkového přístupu k udržitelnému rozvoji na místní úrovni a jeho podpoře ze strany státní správy.

20.1 Ústřední státní správa metodicky podporuje a rozvíjí nástroje udržitelného rozvoje municipalit

Nástroji pro udržitelný rozvoj na místní úrovni se myslí nástroje, které stojí na principech udržitelného rozvoje a pokrývají jedno či více témat relevantní SDGs. Na úrovni municipalit mají tyto nástroje dobrovolný charakter a jsou uplatnitelné na všech úrovních, realizují se tedy v obcích, městech, mikroregionech i krajích. K tomu je nutná podpora ze strany státní správy, a to zejména v oblasti metodik, osvěty a vzdělávání.

Nástrojů existuje celá řada. Vznikaly však obvykle samostatně, se zřetelem k určitému specifickému účelu a za podpory – trvalé či dočasné – nějakého konkrétního ministerstva. V praxi proto mezi nimi někdy vznikají třecí plochy, příp. mohou vést i „přetížení odpovědností“ na straně obcí. Některé nástroje jsou určeny přímo pro obce, přičemž některé z nich jsou přímo metodicky podporovány státní správou. Jiné jsou prostředkem samotné státní správy k určitému účelu, zpravidla hmotné podpoře. Některé nástroje jsou průřezové a zahrnují udržitelný rozvoj v celé šíři, jiné se týkají jen určitých témat.

Místní Agenda 21: komplexní nástroj pro udržitelný rozvoj na místní/regionální úrovni. Hodnocení probíhá jednak v průřezových oblastech (zapojování veřejnosti a budování místního partnerství, strategické plánování a řízení, osvěta a vzdělávání), jednak v 11 tematických oblastech udržitelného rozvoje za pomoci expertních posouzení a doporučení. V roce 2021 místní Agendu 21 realizovalo 65 měst a obcí (z toho 9 obcí do 2 tisíc ob.).⁶⁴⁶

Chytré město (Smart City): komplexní nástroj k udržitelnému rozvoji obcí a regionů. V roce 2021 byla vládou schválena Koncepce Smart Cities, jejímž hlavním principem je odolnost měst prostřednictvím tzv. SMART řešení pro obce, města a regiony. Je členěna do tří pilířů: lidé a komunita (odolnost obcí a regionů), lokální ekonomika (konkurenceschopnost měst a regionů) a prostředí pro život (zelené obce a regiony). Aktuálně probíhá první fáze plnění jejího implementačního plánu. Zpráva o realizaci Koncepce má být zhotovena do konce roce 2023.

⁶⁴⁶ [Ind. 20.3.1.](#)

*Integrované nástroje ESIF (CLLD, ITI, IPRÚ):*⁶⁴⁷ udržitelný rozvoj je horizontálním principem ESIF podporujícím vytváření integrovaných a udržitelných městských strategií. Celkově bylo k roku 2021 implementováno 180 strategií CLLD a 13 strategií ITI/ IPRÚ.⁶⁴⁸

Pakt starostů a primátorů pro udržitelnou energii a klima: systém sdružující samosprávy, který je zaměřen primárně na klima a energetiku. Iniciativa je součástí priorit energetické unie EU snižovat emise, zmírňovat spotřebu energií a investovat do obnovitelných zdrojů energie a energetické účinnosti. Pro samosprávy sdružené v Paktu starostů a primátorů byla na zač. roku 2023 vyhlášena nová výzva s alokací 15 milionů Kč, která je zaměřená na zpracování Akčních plánů pro udržitelnou energii a klima a další aktivity.⁶⁴⁹ K červnu 2023 Pakt podepsalo celkem 270 českých samospráv. Naprostá většina českých signatářů se k Paktu připojila v posledních třech letech.⁶⁵⁰

Program Rozvoj venkova: národní program zaměřený na podporu venkovských obcí a mikroregionů při obnově venkova. Projekty jsou soustředěny především do oblastí inovací zemědělství či lesnictví a venkovních oblastí, podpory konkurenceschopnosti, soustředí se na organizaci potravinového řetězce, dobré životní podmínky, ale také podporuje přechod na nízkouhlíkovou ekonomiku s ohledem na klima, na ekosystémy či podporuje sociální rozvoj venkova.⁶⁵¹

CAF 2020 – Common Assessment Framework: komplexní systém řízení a zvyšování kvality ve veřejné správě, zahrnující strategické i procesní řízení vedoucí k dílčímu naplňování principů a cílů udržitelného rozvoje. Obsahuje soubor kritérií umožňujících provést sebehodnocení organizace.⁶⁵²

CSR – Společenská odpovědnost firem: závazek dobrovolného charakteru; zahrnuje ty činnosti, které organizace realizuje nad rámec zákonných povinností, ať již ve vztahu ke svým zaměstnancům, nebo ke společnosti a životnímu prostředí. Obce mohou aplikovat principy CSR různými způsoby a mohou se inspirovat z relevantní metodiky.⁶⁵³ Smyslem CSR je přispívat k udržitelnému rozvoji celé společnosti.

MMR pokračuje v metodické podpoře udržitelného rozvoje municipalit s důrazem na rozvoj kompetencí především malých venkovských obcí. Ta je zajišťována prostřednictvím webové aplikace *ObcePRO*, ve které obce zpracovávají své rozvojové programy. Na webu aplikace jsou rovněž průběžně zveřejňovány metodické příručky pro obce (včetně metodických příruček pro obce vydávaných v rámci edice „*MMR pro obce*“, aktuálně např. Doporučení pro obce jak na vizuální identitu, Doporučení pro obce v oblasti péče o archeologické kulturní dědictví apod.) a tzv. *invence pro obce*, což jsou praktické výstupy z výzkumných projektů, příklady dobré praxe obcí či různé typy a nástroje k efektivnímu řízení obcí. Zároveň se připravují semináře pro obce, DSO a MAS. Dále jsou organizována tematická jednání PS pro rozvoj venkova, řeší a iniciují se výzkumné projekty, které povedou ke zlepšení/rozšíření kompetencí obcí, příp. dalších aktérů územního rozvoje v oblasti udržitelného rozvoje území, resp. jeho plánování a řízení.⁶⁵⁴

MV podporuje řízení kvality v územních samosprávných celcích. V roce 2021 byly více než dvěma desítkám služebních úřadů poskytnuty konzultace a poradenství v oblasti zavádění

⁶⁴⁷ MMR (2023) Implementace IPRÚ z programového období 2014–2020 bude pokračovat minimálně ještě po dobu dvou let. Zdroj: *Informace odboru strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení k hodnocení ČR 2030.*

⁶⁴⁸ [Ind. 18.3.2.](#)

⁶⁴⁹ SFŽP (2023) *Nová výzva podpoří obce v Paktu starostů a primátorů.* Dostupné [zde](#).

⁶⁵⁰ EK (2023) *Signatories.* Dostupné [zde](#).

⁶⁵¹ SZIF (2023) *Citace z popisu programu na stránkách SZIF.* Viz dostupné [zde](#).

⁶⁵² MV (2023) *Kvalitní veřejná správa.* Dostupné [zde](#).

⁶⁵³ NIS-PK (2016) *Příručka CSR pro veřejnou správu aneb jak se chovat společensky odpovědně.* Dostupné [zde](#);

⁶⁵⁴ MMR (2023) *Informace odboru strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení k hodnocení ČR 2030.*

a rozvoje systému řízení kvality dle Metodického pokynu pro řízení kvality ve služebních úřadech.⁶⁵⁵ Zároveň v letech 2020–21 celkem 19 obcí zrealizovalo a ukončilo projekt na řízení kvality, nebo se účastnilo ukončeného projektu v rámci DSO.⁶⁵⁶ MV se věnuje také osvětě v oblasti environmentální bezpečnosti skrze tvorbu informačních materiálů, které vysvětlují důležitost odpovědného a zeleného veřejného zadávání.

V roce 2021 byl vylepšen informační webový portál věnující se odpovědnému veřejnému zadávání v rámci projektu realizovaného MPSV.⁶⁵⁷ Díky projektu byla zpracována série metodik a publikací zaměřených na odpovědné zadávání, pojetí veřejných zakázek jako nástroje podpory místních komunit, ekonomiky životního prostředí, checklisty odpovědného zadávání, pořádání udržitelných akcí, seminářů a konferencí apod.⁶⁵⁸ Na podzim 2020 byl zřízen Institut odpovědného veřejného zadávání představující unikátní vzdělávací platformu specialistům na veřejné zakázky. Ke 31. 12. 2023 měl institut celkem 1 568 registrovaných účastníků, kteří se účastnili různých seminářů k odpovědnému zadávání.

Nástroje pro udržitelný rozvoj municipalit jsou státní správou podporovány. Z uvedených nástrojů se systematickou metodickou podporou vyznačuje MA21, připravuje se nová Koncepce Smart Cities. Dochází k podpoře venkovských obcí v dosahování udržitelného rozvoje.

20.2 Územní veřejná správa má dostatečné institucionální kapacity pro výkon agendy udržitelného rozvoje

Pro hodnocení cíle nejsou k dispozici žádné systematicky shromažďované údaje. Je to dáno i tím, že nástrojů existuje celá řada, mají různé zaměření a účely. Hodnotit lze maximálně nepřímě. Např. vzhledem k nedostatku personálních kapacit pro koordinaci územního plánování je pravděpodobné, že pro realizaci jakýchkoli komplexnější přístupů k udržitelnému rozvoji kapacita není. Podobně ze skutečnosti, že realizátorů místní Agendy 21 ve vyšších kategoriích je velmi málo lze usuzovat na totéž.

Pro vyhodnocení institucionální kapacity pro realizaci udržitelného rozvoje neexistují dostatečná data.

20.3 Zvýší se počet i kvalita realizátorů místní Agendy 21

Tento specifický cíl se zaměřuje na realizátory místní Agendy 21, konkrétně na jejich zvyšující se počet a kvalitu. Pro jeho dosažení je nutná spolupráce státu a daného území. Stát disponuje jistými politickými a finančními nástroji v rámci oblastí udržitelného rozvoje a poskytuje metodickou podporu. Na lokální úrovni je však MA21 dobrovolným nástrojem

MA21 je program rozvoje obce či regionu, který s ohledem na specifika daného území zavádí principy udržitelného rozvoje do praxe. Gestorem na úrovni státu je Ministerstvo životního prostředí, poradním orgánem gestora je Pracovní skupina pro místní Agendu 21 (PS MA21).⁶⁵⁹

Každoročně dochází k transparentnímu posuzování kvality a výsledků jednotlivých realizátorů MA21 – města, obce, malé obce, městské části, kraje, mikroregiony či MAS. S ohledem na tento fakt došlo k diferencii metodik pro různé typy municipalit, což je pozitivní krok. Aktuálně existují platné metodiky pro hodnocení udržitelnosti měst, malých obcí, městských částí i MAS a nové metodika pro kraje. S ohledem na nové globální i evropské výzvy i zpětnou vazbu z ÚSC je třeba metodiky aktualizovat.

⁶⁵⁵ MV (2021) *Monitoring plnění Akčního plánu 2021–2023. Implementace koncepce Klientsky orientovaná veřejná správa 2030 k datu 31. 12. 2021.*

⁶⁵⁶ [Ind. 20.2.1.](#)

⁶⁵⁷ SOVZ (2023) *Odpovědné veřejné zadávání.* Dostupné [zde](#).

⁶⁵⁸ MV (2021) *Monitoring plnění Akčního plánu 2021–2023. Implementace koncepce Klientsky orientovaná veřejná správa 2030 k datu 31. 12. 2021.*

⁶⁵⁹ MA21 (2023) *Oficiální stránky Informačního systému místní Agendy 21.* Dostupné [zde](#).

Za jednotlivé kategorie obcí, popř. typy municipalit jsou k dispozici data za roky 2006–2022, z nichž vyplývá, že nejvíce obcí má zájem o méně náročné kategorie (C a D).⁶⁶⁰ Meziroční výkyvy jsou dány mj. kolísající nabídkou finanční podpory ze strany státu a politickými změnami ve vedení municipalit.

Koncepčně je MA21 zakotvena v *ČR 2030*, opatření jsou uvedena v jeho implementačním plánu. Cílí například na vzdělávání k udržitelnému rozvoji, osvětu o MA21, zajištění výměny informací mezi partnery a realizátory MA21, expertní hodnocení v jednotlivých oblastech udržitelného rozvoje i na efektivnější mezioblastní spolupráci. Spolupráce však není dostatečná. Naplňování cíle brání i nedostatek kvalifikovaných pracovníků pro oblast udržitelného rozvoje nebo malý zájem o daný nástroj ze strany potenciálních realizátorů.

S koncem programového období 2014–2020, v němž bylo možné dotovat a následně vyhodnocovat kvalitativní posun municipalit v rámci MA21 v OP Zaměstnanost, nejsou dotační tituly, které by MA21 podobným způsobem podpořily.

Uvažovaný státem garantovaný bezplatný systém vzdělávání k udržitelnému rozvoji pro všechny cílové skupiny nebyl vytvořen.⁶⁶¹ Vznikly jen dílčí aktivity. Navržená centra udržitelného rozvoje SRR 21+ nebyla ve finální verzi strategie uvedena. Měla za cíl podporu vzdělávání, osvěty/propagace a participace a šíření dobré praxe z krajské úrovně. Došlo by tím k vertikálnímu propojení úrovní. MŽP vytvořilo a v rámci svého školení koordinátorů MA21 využívá bezplatný systém vzdělávání k udržitelnému rozvoji pro realizátory MA21 a experty hodnocení udržitelného rozvoje (základní prezenční a on-line školení, e-learning, školení k auditům udržitelného rozvoje a individuální školení na vyžádání pro politiky i úřad).

Bariérou v dosahování cíle je i administrativní přehlcenost samospráv, kterým pro realizaci dobrovolných nástrojů nezbývají kapacity. MA21 je často považována za obtížně srozumitelnou a administrativně náročnou, některé omyly a mýty jsou aktivně šířeny. Navíc dlouhodobý koncept MA21 nemusí korespondovat s krátkodobými volebními cykly či malým zájmem o dobrovolné závazky. Časový horizont, překračující jedno volební období, systémový přístup a komplexnost někteří místní politici vítají, pro řadu z nich ale činí agendu málo atraktivní. Zejména není-li k dispozici konkrétní finanční podpora.⁶⁶²

Kvalita realizátorů MA21 pomalu stoupá. Nedostatečná propagace a komunikace nejen samotné MA21, ale udržitelného rozvoje vůbec, zejména ze strany rezortů, má za následek, že se počet realizátorů nezvyšuje. Problémem je nejasné definování udržitelného rozvoje i místní Agendy 21 a jejího kontextu různými aktéry (chybí jasný kontext a komplexní pohled na situaci). Zásadním problémem je nerespektování koordinovaného přístupu na úrovni státu.

⁶⁶⁰ [Ind. 20.3.1.](#)

⁶⁶¹ MV (2019) *Klientsky orientovaná veřejná správa 2030*, opatření 3.3.1.

⁶⁶² MŽP (2023) *Informace MŽP k hodnocení ČR 2030*.

5. Globální rozvoj

Česká republika se hlásí ke své globální zodpovědnosti a tomu uzpůsobuje jak svou zahraniční politiku, tak vnitřní politiku, pokud má dopady za českými hranicemi. Ke klíčovým závazkům patří plnění Agendy 2030 a Cílů udržitelného rozvoje, včetně konkrétních závazků k financování rozvoje, ochraně klimatu či koherenci politik pro (udržitelný) rozvoj.

Česká republika na mezinárodní úrovni aktivně podporuje plnění Agendy 2030 a souvisejících mezinárodních dohod, což jasně prokázala zejména během svého předsednictví v Radě EU v roce 2022. Jako zodpovědný a solidární člen mezinárodního společenství se projevila v reakci na agresi Ruska na Ukrajině, i zapojením do pomoci třetím zemím v obnově po pandemii covid-19. Cíle udržitelného rozvoje i konkrétní závazky v jednotlivých oblastech ČR formálně integrovala do domácích politik, včetně zahraniční rozvojové spolupráce. Zejména v oblasti financování nicméně zaostává v praktické implementaci těchto závazků. Prostor pro zlepšení má ČR i v prosazování principů koherence politik pro rozvoj a vyhodnocování rizik negativních dopadů domácích politik v zahraničí. O svém pokroku v plnění SDGs ČR pravidelně reportuje na národní úrovni, v roce 2021 se také již podruhé zúčastnila mezinárodního dobrovolného národního přezkumu, který probíhá pod záštitou Politického fóra OSN na vysoké úrovni pro udržitelný rozvoj.

21 Česká republika aktivně a s důrazem na národní priority spoluutváří prostředí podporující udržitelný rozvoj na globální úrovni a na úrovni evropské unie.

Česká republika je odpovědným členem mezinárodního společenství. K zachování tohoto stavu musí především dodržovat závazky v oblasti udržitelného rozvoje, ke kterým se přihlásila, včetně pravidelného výkaznictví. Kvůli vyšší demokratické legitimitě by měla dlouhodobě podporovat řešení globální agendy udržitelného rozvoje také v rámci mezinárodních organizací, zejména Organizace spojených národů.

Na mezinárodním poli přistupuje ČR k otázkám udržitelného rozvoje proaktivně a prostřednictvím své zahraniční a rozvojové politiky podporuje globální plnění Agendy 2030. V rámci Evropské unie podporu udržitelného rozvoje jasně prokázala zejména během svého předsednictví v Radě EU v druhé polovině roku 2022. Mezi zásadní úspěchy lze zařadit schválení klimatických částí balíčku Fit for 55, zpřísnění pravidel pro trh s emisními povolenkami a pro používání a recyklaci baterií či přijetí nového Globálního rámce pro biologickou rozmanitost a Závěrů Rady ke snižování rizika katastrof ve vnějších vztazích EU. V neposlední řadě byl také předsednickým týmem připraven a členskými státy schválen „reflection paper“ k plnění SDGs na úrovni EU, který byl základem pro koordinaci a monitoring udržitelného rozvoje v dalších pracovních skupinách. Přes tyto úspěchy a formální integraci mezinárodních závazků do národních politik je překážkou k dosažení strategického cíle nedostatečná praktická implementace některých z nich, zejména v oblasti financování. Silné stránky i nedostatky ČR v plnění Agendy 2030 byly reflektovány v kontextu dobrovolného národního přezkumu prezentovanému na Politickém fóru na vysoké úrovni OSN v roce 2021.

21.1 Česká republika prosazuje globální implementaci mezinárodních závazků v oblasti udržitelného rozvoje, jejich implementaci na úrovni Evropské unie i jejich promítnutí do činnosti mezinárodních organizací a sama tyto závazky plní

Agenda 2030 OSN a Cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals, dále jen „SDGs“) jsou klíčovými globálními závazky, ke kterým se ČR přihlásila v roce 2015. Zásadním předpokladem pro naplnění SDGs je jejich promítnutí do vnitřních i zahraničních politik jednotlivých států. Hlavní implementační platformou *Agendy 2030* v ČR je *Strategický rámec ČR 2030* a plán *Implementace Agendy 2030*, které vláda schválila v letech 2017 a 2018. V rámci aktualizace *ČR 2030* v roce 2023 dojde ke sloučení těchto dokumentů tak, aby nadále existovala jen jedna platforma a nedocházelo k případné duplicitě či překryvům.

Globální plnění *Agendy 2030* dle nejnovějších zpráv stagnuje v důsledku tzv. *mnohočetné krize*, která kromě naplnění SDGs do roku 2030 ohrožuje i budoucnost lidstva samotného. Výzvy spojené se změnou klimatu, ztrátou biodiverzity, vnitrostátními i mezinárodními konflikty a nerovnou obnovou po pandemii covid-19 brání dosažení vymýcení chudoby a hladu a pokrokům v oblasti zdraví, vzdělání, životního prostředí i dalších oblastech.⁶⁶³ Dle poslední *Zprávy OSN o globálním udržitelném rozvoji* na globální úrovni dochází ke stagnaci či dokonce k regresu u většiny SDGs, počet osob žijících v extrémní chudobě a hladu se dokonce zvyšuje a roste také globální nerovnost.⁶⁶⁴ Tento nepříznivý vývoj se v konečném důsledku zásadně dotýká i České republiky.

Přestože je Česká republika v mezinárodním měřítku v plnění SDGs relativně úspěšná a stabilně se umísťuje mezi prvními 15 zeměmi světa hodnocenými v reportu Síť pro řešení udržitelného rozvoje (v roce 2023 se ČR umístila na 8. místě ze 166 hodnocených zemí),⁶⁶⁵ v následujících letech bude pro překonání výše zmíněných krizí a nastartování pozitivního trendu nezbytné dále významně zvyšovat úsilí a prostředky a prioritizovat udržitelný rozvoj. Ministerstvo životního prostředí v roce 2021 připravilo souhrnné národní vyhodnocení naplňování SDGs. Dle něj má ČR v polovině globálních cílů úspěšně nakročeno k jejich naplnění, v osmi SDGs nicméně naopak prozatím nevyvíjí dostatečnou aktivitu. Největší rezervy má ČR v oblasti rovnosti žen a mužů.⁶⁶⁶ Národní hodnocení plnění SDGs bylo v roce 2021 prezentováno v rámci dobrovolného národního přezkumu (*Voluntary National Review, VNR*) na *Politickém fóru na vysoké úrovni pro udržitelný rozvoj OSN*.

Řadu svých mezinárodních závazků ČR naplňuje prostřednictvím svého působení v mezinárodních organizacích. Na úrovni EU podporuje ČR cíl dosažení uhlíkové neutrality do roku 2050 a s dílčími výhradami⁶⁶⁷ vítá také další iniciativy v oblasti udržitelného rozvoje včetně Zelené dohody pro Evropu. Plnění *Agendy 2030* aktivně prosazuje především v rámci Rady EU, respektive Pracovní skupiny pro *Agendu 2030*.

Pozitivní dopad na plnění cíle a řady dalších cílů *ČR 2030* mělo české předsednictví v Radě EU, které probíhalo v druhé polovině roku 2022. Mezi zásadní úspěchy lze zařadit schválení klimatických částí balíčku Fit for 55, zpřísnění pravidel pro trh s emisními povolenkami a pro používání a recyklaci baterií či přijetí nového *Globálního rámce pro biologickou rozmanitost a Závěrů Rady ke snižování rizika katastrof ve vnějších vztazích EU*. Příznivý dopad na globální plnění *Agendy 2030* mělo také prosazování priorit českého předsednictví v oblasti mezinárodního obchodu, které vedlo ke schválení závěrů Rady k obchodu a udržitelnosti. Jako zodpovědný a sebevědomý člen mezinárodního společenství se ČR projevila také v oblasti bezpečnosti a mezinárodní spolupráce, zejména skrze podporu Ukrajiny. V neposlední řadě byl také předsednickým týmem připraven a členskými státy schválen *reflection paper* k plnění SDGs na úrovni EU, který byl základem pro koordinaci a monitoring udržitelného rozvoje v dalších pracovních skupinách. Tento proces je vedený Českou republikou i v roce 2023.

⁶⁶³ OSN (2022) *The Sustainable Development Goals Report 2022*, dostupné [zde](#).

⁶⁶⁴ OSN (2023) *Global Sustainable Development Report 2023*, dostupné [zde](#).

⁶⁶⁵ *Sustainable Development Report*, dostupné [zde](#). Sachs, J.D., Lafortune, G., Fuller, G., Drumm, E. (2023) *Implementing the SDG Stimulus. Sustainable Development Report 2023*. Paris: SDSN, Dublin: Dublin University Press, dostupné [zde](#).

⁶⁶⁶ MŽP (2021) *Zpráva o naplňování Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj v České republice*. Dostupné [zde](#).

⁶⁶⁷ *Prohlášení ČR k postupu obnovy hospodářství v návaznosti na pandemii covid-19 a Zelenou dohodu pro Evropu*.

Kromě *Agendy 2030* vyplývají hlavní aktuální mezinárodní závazky ČR v oblasti udržitelného rozvoje z *Pařížské dohody k Rámcové úmluvě o OSN o změně klimatu*, *Sendajského rámce pro snižování rizika katastrof 2015–2030* a tzv. *Akční Agendy z Addis Abeby* k financování rozvoje (dále jen “AAAA”). Ochrana klimatu a adaptace na její změnu je v ČR řešena prostřednictvím *Politiky ochrany klimatu (POK)* a *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR*. Aktualizace strategie je v návaznosti na přezkum závazků v rámci *Pařížské dohody* naplánována do konce roku 2023. Přestože je z hlediska plnění schválených opatření možné implementaci POK hodnotit jako úspěšnou, aktuální nastavení jejích cílů není v souladu s ambicemi EU v rámci *Pařížské dohody*, *Zelené dohody pro Evropu* a *Evropského právního rámce pro klima*. Cíle nejsou dostatečné ani pro dosažení uhlíkové neutrality do roku 2050.⁶⁶⁸ *Sendajský rámec v ČR* reflektuje *Koncepci environmentální bezpečnosti 2021–2030 s výhledem do roku 2050*.

Zásadní složkou rozvojového financování je mimo domácí zdroje jednotlivých zemí oficiální rozvojová pomoc (ODA). Závazek ČR poskytovat ODA v minimální výši 0,33 % hrubého národního důchodu (HND) se dlouhodobě nedaří naplnit. Původní termín pro dosažení této hodnoty byl přitom dle závazku v rámci OECD (DAC) a EU rok 2015. V období 2018–2021 podíl ODA stagnoval a dosahoval pouze 0,13 % HND.⁶⁶⁹ Zároveň nebylo dosaženo ani adekvátní výše podpory pro nejméně rozvinuté země, kterým ČR poskytla pouze 0,007 % HND⁶⁷⁰ oproti mezinárodně stanovenému cíli poskytovat 0,15 – 0,20 % HND. *Strategie zahraniční rozvojové spolupráce 2018–2030* neobsahuje konkrétní plán, jak tohoto závazku dosáhnout vzhledem k absenci politické vůle. Každoroční Plán ZRS závazek na úrovni vlády připomíná, včetně konkrétních finančních nároků a možností započitatelnosti (vedle humanitární, rozvojové a transformační asistence také prostředky na ochranu klimatu a biodiverzity a na podporu uprchlíků).

V kontextu AAAA je dále mezinárodně věnována velká pozornost schopnosti rozvojových zemí mobilizovat finanční prostředky z domácích zdrojů. ČR v této oblasti přispívá bilaterální technickou asistencí v daňových otázkách, tak aktivní účastí na činnosti multilaterálních platform, a to jak v rámci OSN, tak OECD. ČR i nadále podporuje reformu mezinárodního daňového systému, zejména opatření přijatých v rámci implementace Rámce proti erozi daňového základu a přesouvání zisku OECD, kterým byla stanovena minimální efektivní daň ve výši 15 % pro nadnárodní korporace.

V oblasti klimatických financí ČR dlouhodobě plánuje dosáhnout do roku 2030 úrovně celosvětového průměru z roku 2012. V kvantitativním vyjádření tento cíl odpovídá částce 1,8 miliard Kč. Aktuální výše příspěvku nicméně indikativnímu cíli neodpovídá, v roce 2021 činily bilaterální výdaje přibližně 185 milionů Kč a multilaterální prostředky cca 110 milionů Kč. Celkem tak ČR vynaložila 295 milionů Kč. Potřebné výše nedosahují příspěvky ani při zohlednění dalších multilaterálních výdajů souvisejících s ochranou klimatu (např. příspěvků do mezinárodních rozvojových bank), tyto výdaje nicméně od roku 2017 do roku 2020 významně rostly.⁶⁷¹ V období 2019–2023 ČR nepřispěla ani do Zeleného klimatického fondu, roční příspěvek ve výši 1 milionů USD obnoví až v roce 2024. Stejně jako v oblasti oficiální rozvojové pomoci chybí mechanismus pro ukotvení dlouhodobých finančních cílů a závazků v rozpočtovém plánování.

Důležitými nástroji, které podporují plnění cílů globálního rozvoje, jsou osvěta a globální (rozvojové) vzdělávání (dále jen „GRV“). Problematika je řešena v rámci *Strategie GRV 2018–2030* a navazujících *Akčních plánů*. Financování projektů globálního vzdělávání a osvěty v posledních letech kolísavě klesá, v roce 2021 bylo vynaloženo 8 milionů Kč, což je nejméně za sledované období (od roku 2009).⁶⁷² V návaznosti na přijetí *Dublinké deklarace ke globálnímu vzdělávání do roku 2050* by ČR měla promítat její závazky do revizí rámcových vzdělávacích programů.

ČR je součástí přístupu *Team Europe*, v jehož rámci se spolu s ostatními členskými státy a institucemi EU v posledních letech zapojila do pomoci třetím zemím v boji proti covid-19

⁶⁶⁸ GENIA (2021) *Vyhodnocení Politiky ochrany klimatu v ČR (2021)*, dostupné [zde](#).

⁶⁶⁹ [Ind. 21.1.2.](#)

⁶⁷⁰ [Ind. 17.2.1 Agendy 2030](#)

⁶⁷¹ [Ind. 21.1.1](#)

⁶⁷² [Ind. 21.1.3](#)

a zmírňování dopadů pandemie. Prostřednictvím nového nástroje *NDICI-Global Europe* jsou financovány projekty v období 2021-2027 s přidanou hodnotou jejich celkové adaptace a transformace (*building back better*), do řady z nichž se ČR rovněž zapojila. Kromě toho ČR rovněž přispěla na globální mechanismus COVAX, jehož prostřednictvím byly zajišťovány covidové vakcíny pro rozvojové země.

V rámci *Skupiny Světové banky* přispěla ČR v roce 2021 do *Mezinárodní asociace pro rozvoj, Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj, Mezinárodní finanční korporace a Mnohostranné iniciativy na odpuštění dluhů*, a to celkem 384,76 milionů Kč. Ke klíčovým novým mezinárodním iniciativám v oblasti oddlužení nejchudších zemí patří také *SDG Stimulus z roku 2022*.

ČR je od 1. ledna 2022 na tři roky členem Hospodářské a sociální rady OSN (ECOSOC). Členství získala od přijetí *Agendy 2030* již podruhé, součástí ECOSOC byla i v letech 2016–2018, přičemž od července 2017 do července 2018 ECOSOCu předsedala. Hlavní prioritou předsednictví i jednou z priorit současného členství je tematika participace všech částí společnosti na veřejných záležitostech a dobrého vládnutí, která jsou součástí Cíle udržitelného rozvoje č. 16 „Mír, spravedlnost a silné instituce“ (dále jen „SDG 16“). Právě pod záštitou ECOSOC přitom každoročně probíhá Politické fórum na vysoké úrovni (HLPF), které je hlavní platformou OSN pro udržitelný rozvoj a má ústřední roli při sledování a přezkumu *Agendy 2030* a jejich cílů. Jedná se proto o klíčovou instituci v oblasti udržitelného rozvoje. ČR v roce 2021 v rámci něj již podruhé absolvovala dobrovolný národní přezkum implementace *Agendy 2030*.⁶⁷³ Působení ČR v čele ECOSOC je všeobecně hodnoceno jako úspěch.

Koordinace vystupování ČR v otázkách udržitelného rozvoje na poli mezinárodních organizací je zajištěna prostřednictvím několika pracovních skupin a nástrojů. V rámci OECD tuto funkci dále naplňuje pracovní skupina k OECD v gesci MZV. Koordinace politik pro vystupování v EU zajišťuje Úřad vlády a dále fungují resortní koordinační skupiny a procedury v rámci portálu DAP. Stanoviska ČR k zásadním aktuálním otázkám v oblasti udržitelného rozvoje na evropské úrovni specifikují tři rámcové pozice ČR k jednotlivým implementačním fázím *Agendy 2030* v EU. Jaké je v rámci relevantních útvarů státní správy obecné povědomí o těchto pozicích nebylo zjišťováno, dle dostupných informací nicméně ve státní správě existuje obecné povědomí o *ČR 2030* a je snaha o soulad strategických prací s rámcem udržitelného rozvoje.⁶⁷⁴ Přestože koordinace pozic mezi zástupci ČR funguje uspokojivě, prostor ke zlepšení je v aktivním využívání procedur DAP zástupci všech dílčích pracovních skupin. Koordinace těchto skupin s Pracovní skupinou pro *Agendu 2030* je důležitá i na úrovni Sekretariátu Rady, o její zlepšení ČR aktivně usiluje. Pozice v ostatních mezinárodních organizacích jsou koordinovány mezi věcně příslušnými resorty nebo v rámci pracovních kanálů MZV, RVUR či Rady pro ZRS. Více využito by mohlo být potenciálu českých zástupců pracujících přímo v těchto organizacích či působících v jejich volených orgánech (více viz cíl 21.3).

ČR se na poli mezinárodních institucí řadí ke státům, které aktivně prosazují udržitelný rozvoj. V průběhu monitorovacího období to dokázala zejména během předsednictví v Radě EU, které je hodnoceno pozitivně. Na národní úrovni má však značné mezery v plnění závazků k oficiální rozvojové pomoci a výdajích na mezinárodní ochranu klimatu. Zvýšené úsilí by měla věnovat také šíření povědomí o globálních souvislostech a osvětě v souvislosti s přínosy zahraniční rozvojové spolupráce.

21.2 Česká republika na globální i na úrovni Evropské unie podporuje naplnění Cílů udržitelného rozvoje a specificky Cíle č. 16 Mír, spravedlnost a silné instituce

Nad rámec prosazování *Agendy 2030* jako celku na globální a Evropské úrovni se ČR zavázala zaměřit specificky na *SDG 16 Mír, spravedlnost a silné instituce*. Důraz na tento cíl vychází z dlouhodobé priority české zahraniční politiky, kterým je podpora demokracie, lidských práv a řádné správy věcí veřejných. Svou podporu by ČR měla realizovat především prostřednictvím zahraniční rozvojové spolupráce a svého působení v mezinárodních organizacích a v neposlední řadě také plněním *SDG 16* a příslušných opatření na národní úrovni.⁶⁷⁵

⁶⁷³ MŽP (2021) *Druhý Dobrovolný národní přezkum Agendy 2030 v České republice*, dostupné [zde](#).

⁶⁷⁴ Dotazník pro *Focal Points* k využívání ČR 2030

⁶⁷⁵ Více k plnění na národní úrovni také dále v hodnocení KO 6.

Podpora řádné správy věcí veřejných je jedním z pěti hlavních priorit *Strategie ZRS ČR 2018–2030*, která se zaměřuje na utváření demokratické společnosti respektující lidská práva se zajištěním přístupu ke spravedlnosti. V monitorovacím období byly v rámci této prioritní oblasti uskutečněny projekty jednak v prioritních zemích ZRS ČR (Bosně a Hercegovině, Etiopii, Gruzii, Kambodži, Moldavsku a Zambii) a také v dalších zemích, např. v rámci *Programu transformační spolupráce*. *Good governance* je také jedním z průřezových kritérií ZRS ČR, jehož plnění je vyžadováno ve všech bilaterálních projektech a je i vyhodnocováno v rámci monitoringu a evaluací. Prostředky bilaterální ZRS věnované na posilování oblasti lidských práv a dobrého vládnutí v rozvojových zemích v roce 2021 oproti výdajům v předchozích dvou letech výrazně poklesly, zejména vzhledem k dopadům pandemie v rozvojových zemích.⁶⁷⁶ ČR prozatím nemá pro financování SDG 16 stanovený konkrétní cíl. V návaznosti na *Strategii ZRS* a programy spolupráce s prioritními zeměmi probíhá systematická podpora a plnění tematických a geografických priorit ZRS. Jak již bylo zmíněno v hodnocení předcházejícího cíle, ČR podporuje SDGs i na poli mezinárodních organizací a specificky SDG 16 se stal prioritou českého členství v ECOSOC (2022–2024).

ČR je od roku 2022 členem Rady OSN pro lidská práva, od ledna 2023 jí předsedá zástupce ČR. Aktivní je ČR i v Radě Evropy. Podporu ochrany lidských práv, občanské společnosti a dobré správy věcí veřejných detailně rozpracovává *Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce*. V rámci programu transformační spolupráce (TRANS) podporují občanskou společnost, nezávislá média či lidská práva české nevládní organizace i zastupitelské úřady zejména v jedenácti prioritních zemích.⁶⁷⁷ Ročně je v rámci tohoto programu podpořeno několik desítek projektů v oblasti využívání participativních přístupů, sociální inkluze či boji s dezinformacemi a korupcí.

Součástí SDG 16 je také důraz na participaci, která v globálním měřítku znamená především větší zapojení rozvojových zemí do globálního ekonomického a politického systému. Rozšíření a posílení účasti rozvojových zemí v mezinárodních organizacích se ČR nebrání, nespátřuje v něm ale prioritu a tento záměr proto není obsažen v žádné z aktuálních koncepcí zahraniční politiky. ČR podporuje spíše obecně spravedlivé a vyvážené zastoupení států v mezinárodních organizacích a mezinárodní systém založený na multilateralismu a mezinárodním právu. Nepřímo můžeme aktivity v této oblasti spatřovat v podpoře modernizace WTO či ve finanční podpoře institucím, v nichž jsou rozvojové země zastoupeny v rozhodování rovnou měrou jako rozvinuté (např. *Green Climate Fund*). Pozitivní dopad má také posilování kapacit méně rozvinutých států, aby byly schopny realizovat své zájmy v rámci stávajících mechanismů (např. prostřednictvím *programu Aid for Trade v gesci MPO*).

Na národní úrovni MZV spolupracuje a konzultuje oblasti zahraniční politiky s dalšími aktéry státní správy, nevládními organizacemi a se zástupci podnikatelské sféry. Meziřesortní koordinaci zajišťuje především Rada pro ZRS. Programy rozvojové spolupráce jsou podepsány se všemi prioritními zeměmi, odráží specifické potřeby dané země a také reflektují priority české ZRS. Pro zapojení partnerů existují různé dotační programy (sektorové platformy, trilaterální projekty, B2B, český *Challenge Fund* při UNDP).

Pro plnění SDG 16 je klíčové dále také působení v oblasti prevence vzniku ozbrojených konfliktů a podpory ochrany lidských práv. Česká republika je smluvní stranou Smlouvy o obchodu se zbraněmi (*Arms Trade Treaty*) upravující kontrolu obchodu s vojenským materiálem. V současné době má tato smlouva 113 smluvních stran a ČR usiluje o to, aby k ní přistoupilo co největší množství států. Udělování licencí a kontrola vývozu vojenského materiálu ČR je v souladu s příslušnou legislativou EU a respektuje veškerá zbrojní embarga vyhlášená OSN, EU a Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě. Význam vývozu vojenského materiálu v celkovém vývozu ČR vzrostl v souvislosti s dodávkami vojenské pomoci na Ukrajinu. Export narůstal již před začátkem ruské agrese, mezi lety 2009 a 2021 se jeho objem ztrojnásobil. K vývozu vojenského materiálu do 101 zemí bylo v roce 2021 uděleno 1 248 licencí s hodnotou

⁶⁷⁶ [Ind. 21.2.1.](#)

⁶⁷⁷ Arménie, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Gruzie, Kosovo, Kuba, Moldavsko, Myanmar, Srbsko, Ukrajina a Vietnam.

26 119,3 milionů Kč.⁶⁷⁸ Z hlediska mezinárodní bezpečnosti a ochrany lidských práv se pozornost českých kontrolních orgánů soustředí zejména na státy nerespektující mezinárodní humanitární právo, státy s represivními režimy či systémy, v nichž hrozí, že se jejich konečnými uživateli vojenského materiálu nelegální cestou stanou nevládní ozbrojené skupiny.⁶⁷⁹ Závazky vyplývající z mezinárodních dohod i národní legislativy v oblasti nelegálního obchodu se zbraněmi ČR naplňuje.

Česká republika na podporu SDGs a specificky Cíle č. 16 aktivně mezinárodně vystupuje. Tuto svoji prioritu promítla jak do zahraniční rozvojové spolupráce, tak i do svých aktivit a priorit v rámci EU, OECD a dalších mezinárodních organizací. Angažuje se dále jak v oblasti lidských práv a řádné správy věcí veřejných, tak v rámci podpory zapojení všech relevantních aktérů do zahraniční a rozvojové politiky. ČR podporuje opatření předcházející vzniku ozbrojených konfliktů a naplňuje své závazky v oblasti legálního i nelegálního obchodu s vojenským materiálem. Z hlediska plnění SDG 16 je nicméně nutné přísněji vyhodnocovat rizika vývozu tohoto materiálu do zemí s represivními režimy a systémy, v nichž hrozí jeho zneužití.

21.3 Česká republika posiluje svou přidanou hodnotu pro působení v mezinárodních organizacích a Evropské unii

Zastoupení v mezinárodních organizacích (MeO) poskytuje ČR příležitost přímo podporovat naplňování cílů a principů udržitelného rozvoje na globální a evropské úrovni. Klíčové pro tyto aktivity je především zastoupení ČR ve volených orgánech těchto institucí. Česká republika spolupracuje s téměř 500 MeO. V klíčových MeO je přitom z hlediska počtu zaměstnanců a podílu na rozpočtu stále zastoupena nedostatečně. V rámci posilování přidané hodnoty ČR je smyslem tohoto specifického cíle zvýšení počtu Čechů v klíčových organizacích (především na volených pozicích), zvýšení zájmu o stáže a juniorské pozice, které mohou později vést k vyšším manažerským pozicím a zlepšení koordinační a personální kapacity pro zajištění působení v MeO. V roce 2021 MZV podporovalo zájem o práci v institucích EU komunikační kampaní „I ty můžeš pracovat v EU“.

V roce 2022 k plnění specifického cíle významně přispělo české předsednictví v Radě EU, do kterého se zapojilo až 2000 úředníků napříč státní správou. V souvislosti s předsednictvím bylo přijato 228 pracovníků. Stálé zastoupení ČR při EU v Bruselu posílilo 69 diplomatů. Celkem pracovalo na Stálém zastoupení přibližně 270 diplomatů, vyjednávačů, expertů a stážistů. Snahy o podporu klíčových pracovníků v dalším kariéerním postupu v rámci mezinárodních organizací a zejména manažerských pozicích v nich bude nutno vyhodnotit s větším časovým odstupem.

MZV se v rámci této agendy momentálně soustředí především na podporu uplatnění českých občanů v rámci struktur EU a OECD. Posílení spolupráce s Čechy v institucích EU, podpora jejich působení na strategicky důležitých místech a obecně zlepšení fungování české státní správy bylo cílem *Strategie podpory Čechů v institucích EU schválené v roce 2015*. V rámci Strategie cílila ČR na přípravu českých kandidátů na výběrová řízení (EPSO), komunikaci s vyslanými úředníky i dalšími českými občany působícími v institucích EU a koordinaci vysílání na krátkodobé či dlouhodobé stáže (více k hodnocení stáží viz hodnocení cíle 25.3). Mezi krátkodobé stáže patří Erasmus pro státní správu (*Erasmus for Public Administration*) a *National Experts in Professional Training* (NEPT). Dlouhodobější je vyslání národních expertů neboli *Seconded National Experts* (SNEs) či studium na univerzitě *College of Europe*, pro nějž jsou vybraným uchazečům poskytována vládní stipendia. V roce 2023 došlo k navýšení vyčleněných finančních prostředků pro SNEs.

V rámci podpory uplatnění Čechů a Češek v Sekretariátu OECD MZV každoročně poskytuje dobrovolný příspěvek na program vysílání pracovníků státní správy ČR na krátkodobé stáže, které přispívají k získání praktických zkušeností s prací v mezinárodní organizaci a zvyšují šanci na jejich uplatnění v OECD, případně i v jiných mezinárodních organizacích. Velká část

⁶⁷⁸ MPO (2022) *Výroční zpráva o kontrole vývozu vojenského materiálu, ručních zbraní pro civilní použití a zboží a technologií dvojího užití v ČR za rok 2021*, dostupné [zde](#).

⁶⁷⁹ Rada EU (2008) *Společný postoj Rady 2008/944/SZBP, kterým se stanoví společná pravidla pro kontrolu vývozu vojenských technologií a vojenského materiálu*, dostupné [zde](#).

absolventů působí dál ve státní správě v ČR, většinou ve vyšších pozicích ve vysílající instituci, případně na jiném ministerstvu, dva absolventi působí v mezinárodních organizacích.

Z hlediska volených pozic orgánů mezinárodních organizací, do kterých byl zvolen zástupce či zástupkyně ČR, byla ČR v roce 2022 zastoupena např. ve Výkonné radě Rozvojového programu OSN, v Populačním fondu OSN a Projektové kanceláři OSN (UNDP/UNFPA/UNOPS), v Hospodářské a sociální radě OSN (v letech 2022–2024), v Radě OSN pro lidská práva (v období 2022–2023), ve Výkonné radě Mezinárodní organizace práce (ILO) (v letech 2021–2024) a v Programu pro rozvoj komunikací UNESCO (ČR byla členem Mezivládní rady pro roky 2021–2023) a nově byla v roce 2023 zvolena členem Výkonné rady UNESCO a Výkonné rady UNWTO.⁶⁸⁰

Na plnění cíle mělo jednoznačně pozitivní vliv české předsednictví v Radě EU. K výraznému navýšení zástupců ČR na vyšších manažerských či odborných pozicích v jednotlivých klíčových MeO prozatím nedošlo, potenciál má podpora klíčových pracovníků předsednictví. V návaznosti na zrušení funkce Vládního zmocněnce pro mezinárodní organizace klesla i možnost systematického a meziresortního uchopení problematiky a vytvoření dílčích strategií pro působení v jednotlivých klíčových organizacích. Aktivity spojené s podporou zastoupení českých občanů v institucích EU a mezinárodních vládních organizací zůstávají i nadále prioritou české zahraniční politiky. Z 21 klíčových institucí je pozornost v této oblasti momentálně věnována především EU a OECD, kde lze také vidět hlavní posun k naplnění cíle.

⁶⁸⁰ [Ind. 21.3.1](#)

22 Posílením koherence vnitřních politik s vnějším dopadem podporuje Česká republika globální udržitelný rozvoj.

Strategický cíl je zaměřen na dodržování principu koherence pro rozvoj (Policy Coherence for Development, dále jen "PCD"), tedy minimalizace negativních vnějších dopadů domácích politik, zejména pak jejich nesouladu s cíli zahraniční rozvojové spolupráce. Naplňování tohoto principu ČR umožní jak zefektivnit vlastní prostředky vynaložené v oblasti ZRS, tak také přímo přispěje k budování odpovědného globálního prostředí příznivého pro udržitelný rozvoj.

Naplňování PCD klade zvýšené nároky na analytické, monitorovací a koordinační kapacity státní správy. Agenda spadá především do kompetence MZV a Rady pro ZRS, v širším kontextu koherence politik pro udržitelný rozvoj také MŽP a RVUR. ČR prozatím podnikla kroky přispívající ke zvýšení povědomí o problematice a promítla závazek k PCD do všech relevantních koncepčních dokumentů. K praktickému naplňování cíle nicméně stále chybí systematické a metodologické uchopení této agendy, analýza z hlediska PCD problematických oblastí a jejich pravidelný monitoring.

22.1 Česká republika průběžně promítá do koncepčních dokumentů a nástrojů vnějších politik přijaté mezinárodní závazky a národní priority v oblasti udržitelného rozvoje

Hlavním koncepčním dokumentem, který reflektuje udržitelný rozvoj v rámci vnějších politik je *Strategie zahraniční rozvojové spolupráce 2018–2030*. *Strategie ZRS* zohledňuje jak přijetí *Agendy 2030*, tak další mezinárodní závazky ČR (závazek k výši ODA, závazky vyplývající z Globálního partnerství pro efektivní rozvojovou spolupráci, závazek k naplňování koherence politik pro udržitelný rozvoj,⁶⁸¹ atd.). Její plnění je průběžně projednáváno na Radě pro ZRS a v roce 2024 je plánováno její střednědobé vyhodnocení, včetně předložení výstupů vládě. ZRS ČR je také hodnocena v rámci Výboru pro rozvojovou spolupráci (DAC) OECD a výsledná doporučení přispívají k jejímu zkvalitnění. V roce 2019 proběhlo střednědobé hodnocení, dle něhož ČR již úspěšně naplňuje 11 z 16 doporučení DAC *Peer Review* z roku 2016. Hlavní kritikou vycházející z přezkumu je nízký podíl ODA na HND i jeho vzhledem k závazku do roku 2030 nedostatečný meziroční nárůst.⁶⁸² Původní termín pro dosažení tohoto mezinárodního závazku byl přítom již rok 2015. Další přezkum momentálně probíhá, zveřejnění výsledků je očekáváno v září 2023.

Projekty v rámci bilaterální ZRS i další programy v oblasti zahraniční spolupráce podléhají pravidelným evaluacím, které spočívají v systematickém posuzování přínosů a dopadů rozvojových intervencí v partnerských zemích v souladu s metodikou evaluačních kritérií DAC OECD. Vlastní evaluace provádějí zpravidla nezávislí experti dle zadání veřejné zakázky. MZV dlouhodobě zadává průměrně 4 evaluace ročně. V roce 2015 provedl kontrolu finančních prostředků vynakládaných v rámci ZRS Nejvyšší kontrolní úřad, který poukázal na klesající výdaje na ZRS ČR, problematiku udržitelnosti projektů a kontroly a nastavení ukazatelů pro hodnocení cílů u některých projektů.⁶⁸³ Tato zjištění odpovídala Střednědobému vyhodnocení *Koncepce ZRS 2010–2017*, od tohoto období nicméně došlo ke značnému pokroku a průběžně se daří poznatky z evaluací v ZRS zohledňovat. Komplexní střednědobé vyhodnocení *Strategie ZRS 2018–2030* je plánováno na rok 2024.

Lze konstatovat, že ve smyslu promítnutí závazků do strategických dokumentů a nástrojů je ČR na dobré cestě ke splnění cíle. K naplňování *Agendy 2030* a *Cílů udržitelného rozvoje* se ČR staví velmi aktivně a průběžně monitoruje svůj pokrok. V rámci ZRS využívá evaluací a přezkumů k jejímu průběžnému zefektivňování. Problematické nicméně zůstává praktické plnění specifických závazků (zejména ODA a PCSD), kde prozatím nedošlo k významným krokům.

⁶⁸¹ K problematice PCSD více cíl 22.2.

⁶⁸² OECD (2019) *Czech Republic Mid-Term Review*, dostupné [zde](#).

⁶⁸³ NKÚ (2016) *Kontrolní závěr z kontrolní akce 15/11*, dostupné [zde](#).

22.2 Česká republika aktivně buduje institucionální kapacity pro sledování koherence vnitřních politik s vnějším dopadem a omezuje jejich negativní vliv na globální směřování k udržitelnému rozvoji

ČR v souvislosti s přijetím *Agendy 2030* podporuje rozšíření konceptu PCD o koherenci všech politik s cíli udržitelného rozvoje i na národní úrovni (PCSD, *Policy Coherence for Sustainable Development*). K praktickému prosazování koherence politik v souladu s doporučeními OECD je nutné využít širokou škálu analytických, monitorovacích a koordinačních nástrojů. Koncept PCSD je průřezovým tématem prolínajícím se všemi klíčovými oblastmi *ČR 2030*, v oblasti globálního rozvoje je relevantní zejména ve smyslu omezení rizik negativních přeshraničních dopadů politik ČR.

Provázanost světové ekonomiky a politiky je v globalizovaném světě natolik silná, že počínání jednoho státu či regionu se projevuje v sousedních zemích i na opačném konci planety. Jednotlivé státy proto musí koordinovat své politiky v ochraně životního prostředí, světovém obchodu či lidských právech a dbát na to, aby domácí politiky nebyly v rozporu s cíli a principy udržitelného rozvoje jak na vlastním území, tak i za hranicemi.

Vzájemná propojenost SDGs vyžaduje integrovaný přístup a koherenci politik na všech úrovních. Zvláštní pozornost musí být věnována tzv. *spill-over effects* neboli třecím plochám mezi sektorovými politikami (např. ochrana životního prostředí v kontextu mezinárodní energetické a potravinové bezpečnosti) a jejich synergiím (např. pokrok v oblasti zdraví prostřednictvím investice do vzdělání) a v kontextu globálního rozvoje zejména omezováním rizik negativních přeshraničních dopadů domácích politik (tzv. *transboundary effects*, např. emise skleníkových plynů, sociální a environmentální odpovědnost dodavatelských řetězců atd.). Klíčové je také hodnocení dopadů, které obvykle nejsou pokryty v rámci hodnocení RIA (*Regulatory Impact Assessment*). V tomto kontextu může být přínosem nový manuál pro RIA a SIA (*Sustainability Impact Assessment*), který sice nepokrývá přeshraniční dopady politik, ale poskytuje návodné otázky strukturované dle SDGs. Více než tisícovky českých firem se od roku 2024 dotkne povinnost reportovat o dopadech na životní prostředí a dodržování lidských práv v dodavatelských řetězcích v souvislosti se Směrnicí o nefinančním reportování (CSRD).

Koncept koherence všech vnějších i vnitřních politik ČR s cíli rozvojové spolupráce je ukotven ve *Strategii zahraničních rozvojové spolupráce 2018–2030* i v *ČR 2030*. Hlavní platformou pro řešení této agendy je Rada pro ZRS, v níž jsou zastoupeny všechny resorty i další klíčoví aktéři v oblasti rozvojové spolupráce. K naplnění principů PCD v ČR nicméně prozatím chybí institucionální i analytické kapacity a agenda není ani metodologicky uchopena.⁶⁸⁴ Soulad politik ve prospěch udržitelného rozvoje by měl být sledován a analyzován v konkrétních tematických oblastech vymezených v *ČR 2030*.⁶⁸⁵ Za pokrok v plnění specifického cíle lze považovat navázání spolupráce MZV s *Technologickou agenturou ČR*, v jejímž rámci byl v roce 2023 vysoutěžen projekt zaměřený na komplexní přístup k vyhodnocování koherence na pozadí zahraničních zkušeností. V návaznosti na výstupy tohoto projektu budou provedeny analýzy dopadu politik v hlavních tematických oblastech z hlediska rozvoje.⁶⁸⁶

Klíčovým poradním, iniciačním a koordinačním orgánem vlády v oblasti udržitelného rozvoje je Rada vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR), v níž jsou na vysoké úrovni zastoupeni všichni klíčoví aktéři. Pro účely komunikace, koordinace a reportingu naplňování koncepčních dokumentů v oblasti udržitelného rozvoje byly usnesením vlády ze dne 17. října 2018 č. 670 zřízeny na všech gesčních resortech tzv. *focal pointy*. Skrze tato kontaktní místa probíhal sběr reportů gesčních ministerstev jak k naplňování Implementace *Agendy 2030*, tak i *Strategického rámce ČR 2030*. Koordinaci RVUR a Rady pro ZRS zajišťují sekretariáty obou poradních orgánů a zástupci, kteří

⁶⁸⁴ [Ind. 22.2.1.](#)

⁶⁸⁵ Obchodní politika; sociální a environmentální standardy; společenská odpovědnost firem; duševní vlastnictví; zboží a suroviny; daňová a finanční politika; změna klimatu; energetika; věda, výzkum a inovace ve vazbě na změnu klimatu a potravinové zabezpečení; potravinové zabezpečení v rozvojové politice Evropské unie; společná zemědělská politika Evropské unie; migrace; omezování odlivu mozků; remittance; bezpečnost; biodiverzita; reakce na konflikty a selhávající či křehké státy.

⁶⁸⁶ [Ind. 22.2.2](#)

se účastní jednání. Žádoucí pro naplnění cíle by bylo i nastavení spolupráce s dalšími relevantními poradními orgány vlády, která zatím probíhá jen výjimečně na *ad hoc* bázi.

V České republice se prostřednictvím dlouhodobé široké mezíresortní spolupráce v oblasti udržitelného rozvoje daří zlepšovat povědomí o problematice koherence politik pro udržitelný rozvoj a nutnosti snižování negativních dopadů vnitřních politik za hranicemi ČR. Díky vytvoření sítě *focal pointů* došlo k usnadnění procesu reportingu o naplňování *ČR 2030* a *Agendy 2030* a zlepšení informačních toků mezi gesčními resorty a MŽP. Přes tato dílčí zlepšení nicméně není problematika PCSD v ČR stále metodologicky uchopena. Doposud nedošlo ani k navýšení analytických kapacit a plnění opatření týkajících se analýz a monitoringu z hlediska PCSD klíčových témat.

22.3 Česká republika aktivně prosazuje sledování a naplňování koherence politik na úrovni Evropské unie, ve vnějších politikách Evropské unie a na globální úrovni

Koherence politik ve prospěch udržitelného rozvoje je relevantním tématem také v mezinárodní a globální rovině. Vzhledem k provázanosti světové ekonomiky a silnému postavení nadnárodních aktérů hrají klíčovou roli v této oblasti také mezinárodní organizace. Ty by měly především sledovat a naplňovat principy PCSD v rámci svých kompetencí a zajišťovat odpovídající koordinaci a podporu v jejich naplňování zemím svého regionu.

ČR se v rámci Rady EU pravidelně účastní zasedání Pracovní skupiny pro *Agendu 2030*, kde dlouhodobě usiluje o proaktivní a komplexní přístup k implementaci SDGs na úrovni EU. Během českého předsednictví v Radě EU byl předsednickým týmem vypracován *reflection paper* o implementaci *Agendy 2030* v Evropské unii (viz SC 21.1)

Prosazováním PCSD se zabývají také na danou problematiku přímo zaměřené pracovní skupiny OECD a Evropské komise, kterých se účastní národní koordinátoři, včetně zástupců ČR. Částečně tuto problematiku řeší také *Evropská síť pro udržitelný rozvoj*, *Globální partnerství pro efektivní rozvojovou spolupráci* a *Program EU Copernicus*.

Pozitivní dopad na plnění cíle měla aktivní role ČR v prosazování udržitelného rozvoje v průběhu předsednictví v Radě EU. Prostřednictvím připraveného *reflection paperu* o plnění SDGs v EU přispěla k lepší koordinaci a monitoringu udržitelného rozvoje na úrovni EU. Přestože došlo k pokroku, aktivní prosazování PCSD v mezinárodních organizacích limituje nízká aktivita v této oblasti na národní úrovni (viz cíl 22.2).

6. Dobré vládnutí

Česká republika se rozhodla dosáhnout lepšího způsobu vytváření a provádění veřejných politik. Tento záměr byl rozčleněn do jednotlivých složek (znalosti a dovednosti, koherence politik, data a informace, inovace, inkluzivita tvorby politik) a pokryt dílčími cíli. Žádného z těchto cílů zatím nebylo dosaženo, tím méně můžeme hovořit o završení celého záměru. V případě některých cílů došlo od roku 2017 k patrnému posunu žádoucím směrem, nejvýrazněji v oblasti sběru a sdílení dat. Ve většině cílů byl však reálný pokrok jen malý. To se týká i klíčových cílů dosažení soudržnosti politik a podpory inovací. Ačkoli veřejná správa vyvíjela v posledních třech letech nesporně větší snahu než v období předchozím, reálné výsledky se z nich zatím nedostavily a možno je očekávat až kolem roku 2025, nebo je není možné dobře posoudit.

23 Tvůrci a tvůrkyň veřejných politik mají znalosti a dovednosti, které jim umožňují plnohodnotnou účast ve veřejné rozpravě.

Veřejná správa není jen anonymní struktura pravidel, stejně jako veřejnost není jen abstraktní pojem. Veřejné politiky tvoří konkrétní lidé, jak z veřejné správy, tak mimo ni. Nelze se zaměřit jen na to, jak politiky vznikají a pominout to, kdo za jejich vznikem stojí. Ti, kdo se se na tvorbě politik podílejí – ať již vycházejí z veřejné správy, nebo z občanské společnosti – musí mít potřebné schopnosti a dovednosti, především schopnost smysluplně diskutovat. Veřejná správa jako hybatel a organizátor tvorby politik musí mít navíc pochopení pro různorodost hodnot a schopnost s ní pracovat. Zaměstnanci a zaměstnankyně veřejné správy musí disponovat potřebnými rozsáhlými znalostmi, často s přesahem za české hranice. Nic z toho nelze přenechat jen osobní iniciativě, protože sebelepší individuální snaha nakonec selže, bude-li stále narážet na systémové překážky a nedostane-li se jí podpory. A zároveň tyto dovednosti, znalosti a odbornost vyjdou naprázdno, nebudou-li politickou reprezentací od veřejné správy žádány.

System vzdělávání zaměstnanců a zaměstnankyň veřejné správy existuje, vznik ČR 2030 však jeho podobu nijak neovlivnil a jestli systém reálně rozvíjí žádané prvky nelze z větší části dobře posoudit. V té míře, v jaké to posoudit lze, se jedná o okrajovou záležitost. Ministerstva mají alespoň zčásti představu o dlouhodobých výzkumných potřebách pro tvorbu politiky ve své gesci a snaží se je realizovat. Systém odborné podpory tvorby politik formálně existuje, efekt však v řadě směrů neznáme. Veřejné vzdělávací instituce podporují rozvoj participativní a deliberativních dovedností, které jsou nezbytné pro smysluplné zapojení do tvorby politik, ale jen omezeném rozsahu a pouze v případě dětí a mládeži, nikoli u dospělých.

23.1 Systém vzdělávání zaměstnanců a zaměstnankyň veřejné správy reálně rozvine koncepční uvažování a zprostředkuje nejnovější vědecké poznatky, kontakt se zkušenostmi z jiných zemí a vzhled do způsobu, jak s těmito poznatky kriticky pracovat

Pokud chceme, aby se politika tvořila na základě dostatečných znalostí a dovedností, musí k tomu být zaměstnanci a zaměstnankyně veřejné správy nejen pobízeni, ale musí v tom být také účinně podporováni. A musí mít možnost nabyté znalosti či dovednosti zúročit.

Po formální stránce je vzdělávání zaměstnanců veřejné správy zabezpečeno. Od roku 2015 existují rámcová pravidla vzdělávání zaměstnanců ve služebních a správních úřadech. Tato pravidla jsou obecná, vzdělávání je podle nich realizováno jednotlivými úřady samostatně dle jejich možností a vzdělávacích potřeb. Kraje a obce zajišťují vzdělávání svých zaměstnanců a zaměstnankyň na základě zákona o úřednících samosprávných celků z roku 2002 a návazných předpisů.

Vycházíme-li ze zpráv za léta 2016-21, v případě služebních úřadů – tzn. mimo jiné všech ministerstev – převažuje interní forma vzdělávání. Zvýšení kvalifikace nebo vzdělání (např. formou studia na vysoké škole nebo

stáží) je dlouhodobě využíváno málo a vzhledem k počtu státních zaměstnanců se jedná stále o záležitost okrajovou. Služební volno k individuálním studijním účelům slouží, ale v praxi to znamená primárně přípravu na úřednickou zkoušku, tedy splnění minimálních zákonných

podmínek pro zastávanou pozici a studium právních a služebních předpisů, tedy aktualizaci znalosti formálních pravidel.⁶⁸⁷ Pro potřeby hodnocení cíle je třeba zejména vědět, jak v praxi vypadá identifikace vzdělávacích potřeb, jaký je efekt vzdělávacích akcí ve vztahu k vykonávané práci, nebo jak se vzděláním naplňují principy uvedené přímo v tomto cíli či v jiných cílech z této oblasti (např. behaviorální přístupy, deliberativní dovednosti, orientace ve strategické práci, foresightové metody). Výzkum k individuální zkušenosti zaměstnanců se systémem vzdělávání, který provedlo v roce 2023 MV, na tyto otázky odpověď nenabízí, neboť byl koncipován pro jiný účel.⁶⁸⁸ Existují některé jednotlivé vzdělávací aktivity, které cíli odpovídají (*STRATeduka, Vzdělávací program pro analytiku*), ale jsou závislé na časově omezených fondech EU a vzhledem k množství účastníků⁶⁸⁹ nelze hovořit o zásadním průlomem do systému vzdělávání.

Vzdělávání ve služebních úřadech je obecně roztržštěné a nesleduje žádnou společnou představu univerzálních kompetencí.⁶⁹⁰ Sekce státní služby zamýšlí hrát do budoucna v této věci aktivnější roli, změny lze patrně očekávat od chystané novely zákona o státní službě, zatím jde však jen o záměr.

Stejně jako služební úřady, také kraje a v menší míře obce realizují nemalou část vzdělávání vlastními silami, prostřednictvím vlastních akreditovaných kurzů, současně existuje velké množství dalších akreditovaných vzdělávacích institucí. Na to, aby vzdělávání odpovídalo potřebám výkonu správních činností, dbá MV prostřednictvím udělování či obnovování akreditací vzdělávacích institucí i jednotlivých kurzů, stejně jako namátkovými kontrolami.⁶⁹¹ Připravovaná koncepce vzdělávání úředníků územních samosprávných celků přináší v tomto směru některé změny žádoucí z hlediska cíle (např. provázání studijních programů vysokých a vyšších odborných škol s potřebami obcí a krajů při výkonu správních činností, nebo možnost zkoušek odborné způsobilosti pro „neúředníky“, kteří dané činnosti musí v praxi vykonávat). Změny se však teprve připravují.

Není známo, kolik zaměstnanců a zaměstnankyň, kteří získali zvláštní znalosti či dovednosti, zejména v rámci navazujícího vzdělávání, poté ve veřejné správě trvale nebo dlouhodobě působí. Informace chybí jak v případě veřejné správy jako celku, tak v případě státní správy v užším smyslu.

Stále neexistuje žádný funkční systém, který by zaměstnancům a zaměstnankyním státní správy usnadňoval výběr kvalitního vzdělávání a pobízel k němu (např. stále aktualizované možnosti vzdělávání jak uvnitř celé veřejné správy, tak v akademické sféře, „našeptávané“ automaticky dle zastávané pozice). Zaměstnanci či zaměstnankyně na všech úrovních musí v tomto směru stále spoléhat hlavně na své vlastní znalosti a vlastní iniciativu. Veřejná správa reguluje na obecnější úrovni nabídku vzdělávání (např. zákonnými požadavky na výkon práce, procesem akreditace vzdělávacích institucí a vzdělávacích kurzů zaměřených na výkon správních činností v ÚSC, včetně jejich aktualizace apod.), neusnadňuje ale příliš praktický výběr a jenom v omezené míře pobízí k vhodné volbě.

Formální systém vzdělávání existoval již před vznikem ČR 2030 a existuje stále. Jestli ale systém reálně rozvíjí koncepční uvažování, zprostředkovává nejnovější vědecké poznatky, soustavně předává zahraniční zkušenosti, nebo učí pracovat s hodnotovou různorodostí lze jen obtížně posoudit, nebo – tam kde to posoudit lze – jsou jeho efekty odpovídající tomuto cíli spíše okrajovou záležitostí.

⁶⁸⁷ MV (2017, 18, 19, 20, 21, 22) *Zpráva o vzdělávání zaměstnanců ve správních úřadech a státních zaměstnanců ve služebních úřadech za rok 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021.*

⁶⁸⁸ MV (2023) *Závěry z online dotazníkového šetření ke vzdělávání státní zaměstnanců ve státní službě.* Z hlediska interpretace zjištění je pak určitým limitem poměrně nízká celková návratnost dotazníku (13 %) a vychýlení vzorku.

⁶⁸⁹ [Ind. 23.1.1](#)

⁶⁹⁰ OECD (2023) *Public Governance Reviews: Czech Republic*, s. 295-296.

⁶⁹¹ MV (2022) *Výroční zpráva o vzdělávání úředníků územních samosprávných celků v České republice v roce 2021.*

23.2 Systém vzdělávání poskytovaný veřejnými vzdělávacími institucemi zajistí rozvoj participativních a deliberativních dovedností občanů a občanek

Veřejné politiky ovšem netvoří a nemá tvořit jen veřejná správa, očekávan je též podíl veřejnosti, tedy strukturovaná mimovolební politická participace. A stejně jako v případě zaměstnanců a zaměstnankyň veřejné správy, musí existovat podmínky, aby se občané a občanky mohli na tvorbě politik podílet informovaně, aktivně a odpovědně. Především musí získávat a rozvíjet participativní a deliberativní dovednosti. Tyto dovednosti přitom nejsou něčím, co se člověk jednou pro vždy naučí. Jako většina dovedností, zlepšují se hlavně užíváním a často se také užíváním nejlépe učí. Uvedené dovednosti se mohou získávat formálním školním vzděláním, ale mohou se získávat a obnovovat i v řadě jiných oblastí a v pozdějších fázích lidského života. Pokud hovoříme o vzdělávání, školním či celoživotním – což je ten nejdůležitější nástroj, který veřejná správa ve vztahu k tomuto cíli používá – nazýváme je občanským vzděláním.

V oblasti předškolního a školního vzdělávání je občanské vzdělávání zakotveno ve *Strategii vzdělávací politiky 2030+*, evaluace však dosud není k dispozici a efekt tohoto snažení proto neznáme.

V kontextu celoživotního vzdělávání je situace občanského vzdělávání problematická dlouhodobě. Veřejná správa ví obecně jen málo o celkové situaci v této oblasti – tedy situaci za hranicemi školního vzdělávání – neb ji soustavně nesleduje. Na celostátní úrovni také stále chybí konsensuální představa o občanském vzdělání, které by nebylo omezeno jenom na formální vzdělání a osoby mladší 18 let. Snaha o koherentní zadání, která se jako vládní záměr poprvé objevila v roce 2016 a měla být dovršena v roce 2018,⁶⁹² nevyšla v žádný výsledek. Na prvním návrhu *Koncepce občanského vzdělávání z roku 2017* nepanovala shoda, vládě nebyl proto vůbec předložen. Plán další práce z roku 2018⁶⁹³ vláda rovněž neprojednala.

Přímý efekt občanského vzdělávání se měří obtížně, o žádné zhodnocení na principu experimentu s kontrolní skupinou se dosud nikdo nepokusil. Můžeme postupovat jen nepřímo, prostřednictvím těch aktivit, vůči nimž mají participativní a deliberativní dovednosti podpůrnou roli.

Díváme-li se na vývoj mimovolební politické participace, posledních deset let zůstává situace bez větších změn. Vycházíme-li z posledních dostupných údajů z roku 2020, lidé se informují, příp. diskutují o politice s přáteli, do „řešení veřejných problémů“ se však alespoň někdy zapojuje maximálně polovina lidí, většinou méně a „často“ se zapojují jen 2 %.⁶⁹⁴ Jako nejslabší je vnímána možnost ovlivnit politické dění na celostátní úrovni, nicméně přesvědčení o možnosti jej ovlivnit za poslední desetiletí narostlo na dvojnásobek a pohybuje se kolem 18 %.⁶⁹⁵ Možno ovlivnit podobu zákonů zapojením do jejich přípravy skrze participativní aktivity nabízené ministerstvy se v žádném sociologickém výzkumu dlouhodobě nesleduje. Nejblíže tomu by mohlo být síla přesvědčení, že legislativní proces je možné efektivně ovlivnit prací v občanských sdruženích – což se domnívá 39 % občanů a občanek⁶⁹⁶ – ale vzhledem k tomu, že jako účinnější se pokládá i demonstrace nebo petice, je otázka, zda většina občanů a občanek o možnostech ovlivňovat návrhy přímo již v průběhu jejich přípravy vůbec ví.

Na místní úrovni by očekávané kombinaci podílu na přípravě a podílu na rozhodování, k nimž žádané dovednosti mají sloužit, mohlo odpovídat participativní rozpočtování – které žádá nejprve fázi diskuse a generování návrhů, teprve sekundárně jde o hlasování/rozhodování – spíše než statistiky účasti v místních referendech. Z hlediska tohoto cíle je nejpodstatnější, jestli je participativní rozpočtování prováděno opakovaně a jestli roste množství obcí, které je opakují, příp. jestli roste množství účastníků. To by totiž mohlo naznačovat, že si lidé ve zvýšené míře žádané dovednosti osvojují. Data za období 2014-22 potvrzují trend opakování.⁶⁹⁷ Množství obcí,

⁶⁹² *Usnesení vlády ze dne 14. prosince 2016 č. 1122 o Plánu nelegislativních úkolů vlády České republiky na 1. pololetí 2017 a o Přehledu námětů pro Plán nelegislativních úkolů vlády na 2. pololetí 2017*

⁶⁹³ Základní dokument tvorby *Koncepce občanského vzdělávání v České republice*, vložen do eKLEP v červenci 2018.

⁶⁹⁴ [Ind. 23.2.1](#)

⁶⁹⁵ CVVM (2020) *Zájem politiků o názory občanů, možnosti občanů ovlivnit veřejnou sféru a jejich pohled na respektování lidských práv* – únor 2020.

⁶⁹⁶ CVVM (2020) *Názory občanů na možnosti ovlivnit legislativní proces* – únor 2020.

⁶⁹⁷ [Ind. 18.3.3](#)

kteří k participativnímu rozpočtování přikročily je však v poměru k jejich celkovému počtu stále malé, takže na zásadní změnu v rozšiřování žádaných dovedností z něj zatím nelze usuzovat.

Veřejné vzdělávací instituce podporují rozvoj participativních a deliberativních dovedností, pokud hovoříme o mládeži. Přesný efekt neznáme, ale masivní zatím každopádně není. Formy občanského vzdělávání mimo předškolní a školní vzdělávání zůstávají nadále stranou systémové pozornosti veřejné správy. Mimovolební politická participace ve vztahu k tvorbě politik, které mají uvedené dovednosti napomoci, se dlouhodobě příliš výrazně nemění.

23.3 Státní systém podpory orientovaného a aplikovaného výzkumu zajistí soustavný příliv poznatků a inovací demokratičnosti a dlouhodobé efektivity vládnutí

Třetím kanálem, kterým do procesu tvorby veřejných politik mají proudit data, informace, znalosti a dovednosti, je státem podporovaný výzkum. Dosavadní zkušenost s naplňováním cíle podporuje spíše zahrnutí tématu do kontextu systémových podmínek získávání dat a informací pro tvorbu politik než spojování se znalostmi, dovednostmi a motivací jednotlivců. Nicméně zatím jej vyhodnocujeme samostatně.

Ačkoli téma by se nemělo omezit jen na výzkum přímo zadávaný a řízený veřejnou správou, je pravda, že výzkum zadávaný ministerstvy – ať již prostřednictvím resortních výzkumných organizací, nebo prostřednictvím

TA ČR – bude vždy základní složkou.

Většina ministerstev má střednědobé koncepce odborné podpory a souvisejícího výzkumu a vývoje. Koncepce vznikly většinou před rokem 2017 nebo v daném roce, pozdější aktualizace nebyly příliš časté a nové koncepce jsou výjimečné. Některá ministerstva pak koncepce nemají např. s odůvodněním, že samy nejsou poskytovateli prostředků, ačkoli smysl těchto koncepcí netkví jen v rozdělování prostředků v systému VVal. Stejně tak některá ministerstva mají koncepce výzkumu jen pro některé oblasti. Využití resortních výzkumných organizací v souladu s náplní cíle nejsme schopni podchytit. Obecně jen platí, že většina ministerstev své resortní výzkumné organizace nějakým způsobem využívá a po roce 2017 je měla začít hodnotit v souladu s částí *Metodiky hodnocení výzkumných organizací a hodnocení programů účelové podpory*, která je relevantní těmto organizacím. Průběžné hodnotící zprávy jsou k dispozici jen u některých ministerstev. Žádné souhrnné posouzení resortních výzkumných organizací na společném základě však v praxi neprobíhá.

Hovoříme-li o jiných formách podpory výzkumu pro účely tvorby politik, jedná se zejména o programy TA ČR. Dílem jsou to programy průřezové – ať již pro konkrétní výzkumnou potřebu (BETA 2), nebo pro veřejné soutěže v aplikovaném výzkumu obecně (SIGMA) – dílem resortní (např. *Prostředí pro život* (PPŽ) tj. program výzkumu pro potřeby MŽP). V případě programu BETA 2 průběžná evaluace z roku 2020 poukazuje na slabiny v oblasti implementace výsledků a zejména na téměř úplnou absenci nástrojů, kterými by bylo možno posoudit, zda k implementaci dochází a v jaké míře.⁶⁹⁸ Program SIGMA začal podporovat výzkum v roce 2023 a zatím k němu proto není průběžné vyhodnocení toho druhu, jako v případě programu BETA 2. V případě programu PPŽ stojí za pozornost zejména podprogram 3, který v roce 2021 umožnil vznik sedmi dlouhodobějších výzkumných konsorcií, složených z většího množství různých expertních organizací a umožňujících zásadní posuny ve vztahu k existujícím a chystaným strategickým materiálům. Konsorcia pokrývají např. socioekonomické dopady environmentálních politik, vodní hospodářství, nebo hodnocení kvality ovzduší.

Další pokusem o propojení výzkumu a potřeb ministerstev při řešení velkých společenských výzev je snaha o tzv. *mission-oriented innovation*, kterou koordinuje MPO v rámci rozvíjení RIS3⁶⁹⁹ a podporu „*science-to-policy*“ ekosystému, do které se pustilo několik ministerstev pod organizační záštitou ÚV.⁷⁰⁰ I v těchto případech jsou ale aktivity v začátcích a jejich efekt se ještě ani nemohl dostavit.

⁶⁹⁸ TA ČR (2021) *Závěrečná zpráva – průběžné hodnocení programu BETA 2*

⁶⁹⁹ Informace MPO; REID, A.; STEWARD, F.; MIEDZINSKI, M. (2023) *Design and Implementation of Challenge-oriented of Smart Specialisation for SDGs* (JRC Science for Policy Report)

⁷⁰⁰ V rámci TSI projektu *Building Capacity for evidence-informed policy-making in governance and public administrations in post-pandemic Europe* (2022-24, multi-country project).

Většina ministerstev má alespoň zčásti představu o svých dlouhodobých výzkumných potřebách a snaží se je realizovat. Systém odborné podpory tvorby politik formálně existuje, efekt však v řadě směrů neznáme.

24 Veřejné politiky jsou soudržné ve vztahu k cílům Strategického rámce Česká republika 2030.

Pokud má být s omezenými zdroji dosaženo cílů ČR 2030, musí být prováděné politiky koherentní, soudržné. Jedná se ale o tak rozsáhlý a komplexní proces, že soudržnost nelze zajistit pouze z jednoho místa. Koordinace z centra je důležitá, ale není dostatečná. Proces musí běžet z větší části sám, na základě prvotního impulsu a v důsledku existence systémových pravidel a vztahů, které všechny zúčastněné pobízejí k určitému jednání. Tento proces vyžaduje kapacity, které umožní na tyto pobídky reagovat.

Institucionální kapacita veřejné správy k vytváření soudržných politik se od vzniku ČR 2030 celkově nezlepšila, i když zvláště v poslední době přibýlo iniciativ v oblasti mapování, síťování a podpory analytických kapacit. Slabiny strategické práce jsou stále tytéž již mnoho let. Veřejné politiky jsou nepochybně v jistém rozsahu posuzovány předem a veřejná správa je schopna dostat základním formálním požadavkům, které na sebe sama klade. V praxi má však posuzování k systematičnosti daleko, kvalita posuzování je kolísavá a o důsledném založení na dostupných znalostech nelze hovořit. Reálný pokrok v oblasti evaluací politik je malý.

24.1 Veřejná správa na všech úrovních bude mít dostatečnou institucionální kapacitu k vytváření soudržných politik (kompetence, personál, finanční prostředky, komunikační kanály ap.)

Soudržnost politik je prvé řadě závislá na kapacitě veřejné správy k určitému typu jednání. V užším smyslu jde o kapacitu pro analytickou⁷⁰¹ a strategickou práci,⁷⁰² v širším smyslu o kapacitu organizací veřejné správy pro naplňování jejich účelů obecně.

Kapacita pro analytickou práci a zejména pro sofistikovanější analytiku představuje dlouhodobou slabinou v procesu tvorby politik, byť v roce 2022 byly podniknuty některé důležité kroky k jejímu odstranění. Na ÚV vzniknul Vládní analytický útvar, který je nápomocný v přípravě hodnocení dopadů regulace (RIA) jednotlivým ministerstvům, tedy ad hoc rozšiřuje jejich analytickou kapacitu u zvláště důležitých návrhů. Na něj navazuje záměr rozšířit množství samostatných analytických útvarů s výhledem na jejich trvalé ukotvení ve struktuře ministerstev. Začalo se též s budováním sítě analytických koordinátorů, kteří by měli mít přehled o datech ve své instituci a být schopni je v případě potřeby rychle dohledat a sdílet s dalšími institucemi. Iniciátorem této aktivity je MV, které pro roky 2022-23 také spustilo několik běhů vzdělávacího programu pro analytiku ve veřejné správě.⁷⁰³ MF zřídilo útvar, který na vybraných případech přezkoumá vazbu mezi strategickými záměry, vynaloženými prostředky a dosaženými výsledky (tzv. *spending review*). Výstupem bude návrh opatření k úřednímu a/nebo politickému rozhodnutí.⁷⁰⁴ Přístup by měl být metodologicky propracovanější, než dosavadní kontrolní činnost NKÚ.

Již několik let také funguje ve státní správě volná Pracovní skupina pro spolupráci analytických útvarů (PSSAÚ) – od roku 2019 formálně zastřešená jedním z výborů RVUR – která se na principu svépomoci stará o neformální koordinaci a rozvíjení analytických dovedností. Všechny jmenované aktivity s výjimkou PSSAÚ jsou ale v počátcích a výsledky ve smyslu dlouhodobé institucionální kapacity pro analytickou práci (*evidence-informed*) zatím neznáme.

⁷⁰¹ Informace o charakteru a stavu analytické práce v cíli 24 a cíli 25.1 vycházejí z diskusí v rámci PSSAÚ a ze speciálního workshopu ke stavu analytické práce (MŽP, 1.6. 2023), v případě písemně zpracovaných analýz z MV (2020) *Klientsky orientovaná veřejná správa 2030* – příloha č. 1 Analytická část; ÚV (2020) *Zpráva z dotazníkového šetření k praxi hodnocení dopadů regulace 2019*; České priority (2022) *Mapování analytické práce – výstup projektu TA ČR Podpora analytické práce ve veřejné správě 2021-23 a OECD (2023) Public Governance Reviews: Czech Republic*.

⁷⁰² Informace o stavu strategické práce v cíli 24 vycházejí z informací MMR a písemně zpracovaných analýz z výstupů projektu *Mapování strategické práce* (výstupy/analýzy kvantitativního šetření v rámci klíčové aktivity KAO1 – dotazníkové šetření a výstup/analýza kvalitativního šetření v rámci klíčové aktivity KAO2 – rozhovory; březen 2019) a OECD (2023) *Public Governance Reviews: Czech Republic*.

⁷⁰³ MV (2023) *Vzdělávací program pro analytiku ve veřejné správě*. Dostupné [zde](#).

⁷⁰⁴ Bude se opírat o TSI projekt *Supporting the Czech Republic to implement spending reviews and build a performance budgeting Framework* (2023-25, multi-country project)

Problém kapacity je ostatně dobře patrný také v míře, v níž jsou např. ministerstva schopna zabezpečit své analytické potřeby sama. Na skutečnosti, že čerpají expertízu také z vnějších zdrojů – dílem z akademického prostředí, dílem z konzultačních agentur – není nic špatného, ba v určitých směrech je to vyloženě žádoucí. Zatímco ale některá ministerstva toho využívají pouze pro vysoce specializované činnosti a jsou zároveň schopna díky vlastním kapacitám přenos poznatků do tvorby politik „ohlídat“, jiná se o vnější zdroje opírají i v každodenních analytických aktivitách (např. ve zpracování RIA), což je limitující z hlediska legitimacy politik a v situaci, kdy je ministerstvo na takové expertíze závislé, to také bývá poměrně nákladné.

Kapacita pro strategickou práci zůstává nedostatečná. Podle analýzy MMR z roku 2019 jsou strategické útvary – pokud vůbec existují – zaměřeny především na operativní aktivity, nemají dostatek pracovníků, dochází k častým změnám politického zadání, nebo výrazné diskontinuitě, dané volebním cyklem. MMR, které se metodické podpoře strategické práce věnuje odsunulo vnitřními organizačními změnami toto téma v roce 2019 více do pozadí. Aktuální hodnocení provedené OECD ukazuje situaci stále stejně problematickou.

Institucionální kapacitu v širším slova smyslu je možno spojit se systémy řízení kvality, protože jde o nástroje opakovaného určování toho, jaké jsou úkoly instituce, jaký je její stav a co a jak by bylo třeba měnit, aby úkoly bylo možno plnit co nejlépe. V letech 2017-18 byla schválena metodická vodítka⁷⁰⁵ a pro služební úřady se řízení kvality stalo povinným. Systém řízení kvality zavedlo k roku 2021 9 služebních úřadů, tj. méně než 4 % celkového počtu. Nebylo mezi nimi žádné ministerstvo.⁷⁰⁶ MV popsalo rizika pro dokončení celého procesu velmi výstižně. Spočívala v podcenění časového rámce, fluktuaci odpovědných osob, nedostatečné aktivizaci ve směru změn nebo zvolení pouze formálního přístupu k zavedení nutných změn i samotnému systému řízení kvality, jakož i přetrvávající nedostatečné podpoře procesu ze strany vedení některých služebních úřadů.⁷⁰⁷ V roce 2022 – v nejzazším termínu, který byl Metodickým pokynem pro implementaci určen – se snaha služebních úřadů zintenzivnila, v různé míře řízení kvality zavedlo 84 služebních úřadů z celkových 230 a figurovala mezi nimi všechna ministerstva. Nejvíce úřadů se dle provedených přezkumů nakonec shromáždilo v kategoriích „vynikající“, „velmi dobrý“ a „dobrý“, tedy ekvivalentech školních známek 1, 2 a 3. MV hodnotí tento výsledek jako pozitivní. Současně však konstatuje, že většinu úřadů čeká ještě mnoho úsilí, pokud nemají zůstat v půli cesty. Bez dalšího pokračování dojde dříve nebo později ke ztrátě všech dosud nastavených pravidel či standardů a dosavadní úsilí bude zmařeno. Přezkumy také ukázaly, že vzdor očekávání si v implementaci vedla podstatně hůře ministerstva než ostatní služební úřady. Většina úřadů zvolila tzv. *minimální míru kvality*, přičemž implementace byla prováděna v pořadí dle „rychlých výsledků“ a nikoliv dle postupu doporučeného Metodickým pokynem. Výsledkem je, že požadavky a výstupy jednotlivých kritérií zlepšování (i když dobře zavedené) byly úřady často nastaveny bez vzájemných logických návazností a souvislostí. Tím také nedošlo k zavedení uceleného fungujícího systému řízení, ke kterému mělo naplnění požadavků kritérií zlepšování směřovat, ale pouze k zavedení dílčích opatření.⁷⁰⁸

Ačkoli veřejná správa podnikla v poslední době několik důležitých kroků ve směru naplnění cíle v oblasti analytické práce, kapacita pro tvorbu soudržných politik zůstává i nadále nedostatečná.

24.2 Veřejné politiky budou brát ohled na dlouhodobé dopady a instituce veřejné správy budou tyto dopady sledovat v rámci vlastních strategických materiálů

Pro soudržnost politik ve vztahu k ČR 2030 je důležité uvažování v delším časovém výhledu, v praxi tedy zejména strategická práce obecně, dobrá tvorba a naplňování strategických dokumentů. Analýzy strategické práce z posledních let⁷⁰⁹ potvrzují dlouhodobé slabiny, identifikované již při přípravě ČR 2030. Zmínit zde můžeme slabou vazbu mezi strategickým plánováním a hospodařením s finančními zdroji, nízkou míru zapojení veřejnosti, nedůsledné spojení mezi analýzou a cíli strategie, nedostatečnou

⁷⁰⁵ MV (2017) *Metodika zavádění řízení kvality do služebních úřadů*, MV (2018) *Metodický pokyn pro řízení kvality ve služebních úřadech*.

⁷⁰⁶ [Ind. 24.1.1.](#)

⁷⁰⁷ MV (2022) *Informace o stavu zavádění řízení kvality ve služebních úřadech za rok 2021*.

⁷⁰⁸ MV (2023) *Závěrečná informace o stavu zavádění řízení kvality ve služebních úřadech*.

⁷⁰⁹ Viz odkazy v hodnocení cíle 24.1.

provázanost strategií spolu navzájem nebo podceňování monitoringu a evaluací. Strategických dokumentů je velmi mnoho, aktuálně téměř 1900, z toho zhruba 300 na národní a mezinárodní úrovni, ostatek na úrovni regionální a místní.⁷¹⁰ To klade mimořádné nároky na dobrou práci s nimi, především na jejich hierarchizování a vzájemnou provázanost. V Metodice přípravy veřejných strategií, aktualizované v roce 2019, jsou pro tento účel vytvořena jednoduchá vodítka, ale pro jejich soustavné sledování či upomínání na jejich existenci nemá MMR dostatečné kapacity. MMR sice v posledních třech letech podniklo některé aktivity ve snaze o zlepšení strategické práce zvláště na regionální a místní úrovni⁷¹¹, ale efekt zatím neznáme.

Specifickým problémem je pak hierarchizování a provázanost strategií s cíli ČR 2030 jako střešního strategického rámce. Většina strategií patrně není v přímém protikladu k ČR 2030, jen málo z nich však na ČR 2030 bere ohled a pokud ano, pak většinou spíše formální. Stav byl ale zatím zjišťována jen výběrově (např. dle informací kontaktních osob pro agendu, zkušeností při přípravě implementačního plánu ČR 2030 apod.). Koordinace průřezových agend a sladování dlouhodobých záměrů nemá institucionálního nositele, který by měl silný mandát k překonávání sektorových přístupů. Agenda udržitelného rozvoje jako svého druhu strategický útvar předsedy vlády byla v roce 2018 odsunuta z ÚV na MŽP. Jedná se o součást obecnějšího problému, absence funkčního *centre-of-government*.

V letech 2023-25 lze očekávat jednorázový posun vpřed, spojený se schválenou aktualizací Národního plánu obnovy.⁷¹² Bude dán připravovanou revizí národních strategií ve vztahu k ČR 2030, očekávaným doporučením k existujícím strategiím, a především vyčíslováním dlouhodobých nákladů a přínosů dosažení klíčových cílů. S tím by pak měla pracovat vize fiskální konsolidace tak, aby její průběh neohrozil dosažení dlouhodobých cílů. Výsledky se ale projeví právě až po roce 2025 a budou navíc silně vázány na politickou vůli.

Ačkoli strategických materiálů existuje velké množství, jejich kvalita je různorodá a práce s nimi vykazuje dlouhodobé slabiny. Problém představuje zvláště vzájemné provázání strategií, jejich nedostatečná realizace spojená mj. s poměrně volnou vazbou mezi strategiemi a alokací finančních prostředků – a slabým důrazem na výsledky a jejich zhodnocení, v srovnání s důrazem na výstupy.

24.3 Veřejné politiky budou založeny na dostupných znalostech a budou systematicky posuzovány předem s ohledem na možné dopady na příjemce a dopady na jiné oblasti než oblast primárního zájmu

Sledování dopadů veřejných politik, resp. jejich předvídání před samotným rozhodnutím a při tom zohledňování cílů ČR 2030 nemůže zůstat omezeno jen na dobrou strategickou práci. Dopady by se měly sledovat také v rámci každodenních aktivit veřejné správy. V ČR pro to formálně existuje celá řada nástrojů, zaměřených ovšem vesměs jen na určitý výsek činností nebo témat. Jediným univerzálním systémem je hodnocení dopadů regulace (RIA), které v ČR funguje již od roku 2005, resp. 2007. Poradní Komise RIA, která poskytuje zpracovatelům zpětnou vazbu ke kvalitě závěrečných zpráv RIA, existuje od roku 2011. Obecné zásady pro hodnocení dopadů regulace (RIA) byly naposledy aktualizovány v roce 2023.⁷¹³ Způsob hodnocení návrhů je stabilizovaný.

Systém RIA má v principu dobré předpoklady zohlednit perspektivu udržitelného rozvoje, pokud by došlo k dílčím zpřesněním a pokud by hodnocení bylo prováděno kvalitně.⁷¹⁴ Co se zpřesnění týče, v roce 2023 byl připraven jednoduchý návrh průvodce zohledněním perspektivy udržitelného rozvoje pro zpracovatele RIA, a to v oblasti principů, nástrojů i věcného obsahu. Průvodce však musí být ještě otestován na několika ministerstvech, než mu bude dána definitivní

⁷¹⁰ *Databáze strategií* (2023) Dostupné [zde](#).

⁷¹¹ OP Z projekt *Podpora strategického řízení a plánování ve veřejné správě* (2020-23)

⁷¹² *Usnesení vlády ze dne 14. června 2023 č. 437 k aktualizaci Národního plánu obnovy*. Aktivita je rozšířením komponenty 4.4.

⁷¹³ Z hlediska perspektiv hodnocení přinesla aktualizace především rozšíření kategorie dopadů na rodiny, na územní samosprávné celky a důraz na soulad návrhů se zásadami digitálně přívětivé legislativy

⁷¹⁴ MŽP (2020) *Možnosti zahrnutí perspektivy udržitelného rozvoje do systému hodnocení dopadů* v ČR, MŽP (2023) *Průvodce zohledněním udržitelného rozvoje při hodnocení dopadů regulace (RIA)*.

podoba.⁷¹⁵ První efekty proto nelze očekávat před rokem 2025. Kvalita zpracování RIA, tedy druhý aspekt věci, od roku 2017 narostla, v roce 2021 hovoříme o 64 % návrhů, které splnily žádané kvalitativní nároky.⁷¹⁶ RIA se ovšem týká jen vládních legislativních návrhů, nikoli návrhů, které vycházejí z parlamentu. V případě vládních návrhů mohou být uděleny výjimky, nebo je nezpracování RIA schváleno v rámci plánu legislativních prací vlády. V případě vládních návrhů by výjimky nebyly nutně nedostatkem, kdyby nezahrnovaly také návrhy se zásadními dopady. Z politického rozhodnutí se tak děje. Shrňme-li, procesem RIA prochází jen část návrhů v legislativním procesu – v posledních letech se tento podíl pohybuje kolem 30 % návrhů – a ani ty nejsou vždy kvalitní.⁷¹⁷

Hodnocení dopadů – ať již *ex ante*, nebo *ex post* rozhodnutí – je neodmyslitelně spjata s analytickou prací. Kapacity pro její výkon již byly zmiňovány v hodnocení cíle 24.1 a přístup k datům bude zhodnocen v cíli 25.1, zde je možno obrátit pozornost k charakteru této činnosti.

Zájem o analytickou práci v čase zvolna narůstá, alespoň tak to pociťují lidé, kteří ve státní správě analytické práce vykonávají. To je pozitivní, ale z hlediska cíle je to pouze předpoklad pokroku, nikoli ještě pokrok sám. Skutečnost, že analytické podklady pro rozhodnutí žádá v čím dál větší míře politická reprezentace, nebo aktéři mimo veřejnou správu je obecně dobrou zprávou. Pro analytickou práci to však může mít i některé nežádoucí vedlejší dopady. Poptávka po analýzách je rozdělena do několika typů, zjednodušeně řečeno, na práce, které jsou vykonávány pravidelně či alespoň předvídatelně a často zakotveny nějakým formálním pravidlem (např. RIA, evaluace v EU fondech) a analýzy ad hoc, vyrůstající z bezprostřední poptávky. Vedle toho jedná státní správa také iniciativně, poptávku tedy vytváří sama a zájem o analytické založení budoucích politik buď předvídá, nebo se jej přímo snaží vyvolat. Při omezených kapacitách je však obtížné plnit všechny typy poptávky, nebo je plnit stejně dobře a současně je ad hoc poptávka náchylná k náhlé změně směru, nebo úplné ztrátě zájmu o výsledky. Z hlediska naplnění cíle je proto žádoucí nejen růst poptávky po analytické práci jako celku, ale též to, aby dominantní část tvořily pravidelné a předvídatelné činnosti, přičemž poptávka by měla narůstat právě zde (např. důrazem na to, že každý strategický dokument má být evaluován, nejen monitorován, nebo že hodnocení dopadů se nebude týkat jen regulací, ale politik jako celků vč. jejich distributivních a redistributivních nástrojů). Ideálním stavem je, že dopady rozhodnutí jsou automaticky hodnoceny v takové míře, že ad hoc poptávka může být zaměřena opravdu jen na speciální jednotlivosti.

Jestliže poptávka po analytické práci vykazuje pozitivní trend, neplatí to o této práci samotné. Problémy jsou shledávány stále tytéž: velký časový tlak, tlak na legitimizaci zvoleného řešení spíše než na zhodnocení různých možností, fragmentace práce jak uvnitř ministerstev, tak napříč ministerstvy.

Veřejné politiky jsou v jistém rozsahu posuzovány předem a veřejná správa je schopna dostát základním formálním požadavkům, které na sebe sama klade, byť s různou kvalitou výstupů. Poptávka po analytické práci, po analytickém založení rozhodnutí v čase zvolna roste, v praxi má však posuzování k systematickosti ještě daleko a o důsledném založení rozhodnutí na dostupných znalostech nelze hovořit. I v těch oblastech, kde je hodnocení nejsystematičtější (např. RIA) přetrvávají dlouhodobě problémy.

24.4 Veřejné politiky budou systematicky vyhodnocovány zpětně (ex-post evaluace) Koherence politik nelze dosáhnout jenom hodnocením možných dopadů předem. Evaluace, tedy průběžné a zpětné hodnocení dosahovaných výsledků, jsou nástrojem, který pomáhá poučit se z předešlých zkušeností a neopakovat stejné chyby. Žádoucí je nejen hodnocení konkrétní legislativy, programu nebo strategie, ale také hodnocení souhrnného účinku různých politik na určitou oblast, tedy vlastní koherence politik.

⁷¹⁵ 2. implementační plán Strategického rámce Česká republika 2030 (pro roky 2023-25), opatření 24.3.b; projekt TSI Supporting evidence-based regulatory practice and policy coherence for implementing the 2030 Agenda for Sustainable Development in Czechia (2023-25, multi-country project).

⁷¹⁶ [Ind. 24.3.1](#). Kvalitou chápeme podíl návrhů, které Komise RIA doporučila bez výhrad, nebo po zpracování doporučujících připomínek. Uvedený podíl nezahrnuje materiály, které měly zpracovanou závěrečnou zprávu RIA, ale Komise RIA je neprojednávála.

⁷¹⁷ [Ind 24.3.1](#).

Myšlenka hodnoty evaluací se v posledních letech zvolna šíří napříč veřejnou správou, jak o tom svědčí účast na evaluačních konferencích, pořádaných od roku 2015 každoročně MMR. Právě toto ministerstvo je svou rolí v evaluacích fondů EU – rolí tvůrce evaluací i rolí koordinátora 11 evaluačních jednotek ministerstev – jedním z hlavních hybatelů rozvoje evaluační kultury v domácí veřejné správě. Jak již bylo řečeno v souvislosti s cílem 24.1, MF ustavilo v roce 2023 nový útvar, který se bude věnovat tzv. *spending review*, ale práce se nyní teprve rozbíhá. Návrh věcného záměr zákona o řízení a kontrole veřejných financí, ani připravované usnesení vlády, kterým bude schválen záměr zavedení agendy revize výdajů v České republice, ovšem nezakotvuje evaluační povinnosti napříč aktivitami veřejné správy. Stále tak platí, stejně jako v roce 2017, že evaluace jsou povinné jen v oblasti ESIF a ZRS. Dlouhodobá slabost v oblasti vyhodnocování strategií byla již zmíněna. MMR se v roce 2019 pokusilo vyhodnocování strategií usnadnit i vytvořením příslušného modulu v Databázi strategií, ale tento modul zatím není využíván. Záměr MMR vyhodnotit existující evaluace strategií nebyl realizován. Dle zkušenosti MŽP s přípravou 2. zprávy o kvalitě života a její udržitelnosti – jejíž součástí byla snaha opřít hodnocení výsledků o již provedené evaluace strategických materiálů jednotlivých ministerstev – na tomto poli rozhodně nedošlo k zásadnímu posunu vpřed. Systematičtější posouzení však bude teprve součástí plánované revize strategií ve vztahu k ČR 2030, k němuž dojde v letech 2024-25, viz *Koherence politik pro udržitelný rozvoj*.

Nejkonkrétnější návrh, jak učinit evaluace systematickými má v tuto chvíli podobu formalizace evaluací v procesu hodnocení dopadů regulace (*ex-post* RIA). Přestože pobídka k provádění přezkumu existovala již ve starších verzích Obecných zásad pro hodnocení dopadů regulace, v praxi se tak nedělo a neděje systematicky a výstupy jsou převážně interního charakteru. Tato praxe zároveň představuje úskalí při personálních obměnách, kdy s klíčovými experty často odchází i komplexní know-how a „institucionální paměť“. Po pěti letech diskusí nad věcným řešením problému vláda v červnu 2023 schválila úpravu Obecných zásad pro hodnocení dopadů regulace s účinností od ledna 2025.⁷¹⁸ Nová pravidla zahrnují zpracování zprávy z přezkumu, projednání Komisí RIA a zveřejnění na webu. Mechanismus umožňuje a metodicky bude podporovat nejen hodnocení jedné konkrétní regulace, ale i sdružený přezkum více regulací. Není však určen k hodnocení souhrnného účinku politik, tedy kumulativního působení regulativní, distributivní i redistributivní politiky. Nově schválený proces přezkumu dotváří celistvost procesu RIA a měl by poskytnout skutečný obraz o kvalitě regulace a její úspěšnosti při prosazování vládních politik a opatření. Přínosy a efektivita daného procesu ale budou patrné až v delším časovém období, výsledky se nezačnou projevovat před rokem 2025.

Jakkoli myšlenka evaluací není veřejné správě zcela cizí a snahy v poslední době nabyly na intenzitě, oproti roku 2017 je reálný pokrok stále malý a nelze říci, že veřejné politiky jsou vyhodnocovány systematicky.

⁷¹⁸ Usnesení vlády ze dne 14. června 2023 č. 435 k přezkumu účinnosti regulace (*ex post* RIA) a ke změně Obecných zásad pro hodnocení dopadů regulace (RIA) a Statutu Legislativní rady vlády.

25 Tvůrci a tvůrkyňe veřejných politik mají kvalitní a snadno dostupná data a informace pro potřeby rozhodování.

Veřejné politiky jistě můžeme tvořit nahodile, či na základě dojmů. Jejich účinky pak ale nemusí být pozitivní a mohou být hlavně zcela jiné, než jaké jsme zamýšleli. Dobré úmysly nestačí. Aby naše rozhodnutí byla dobře uvážena, musí mít veřejná správa dostatek relevantních informací a musí s nimi umět dobře pracovat. A z druhé strany, přístup k datům a informacím veřejné správy musí mít také veřejnost – jak odborná, tak široká – pokud má být veřejné správě plnohodnotným partnerem v tvorbě politik.

Systém sběru a sdílení dat ve veřejné správě existuje a rozvíjí se, ale primárně v oblasti sběru a sdílení dat ze základních registrů, nebo v linii informačních požadavků nastolených již před vznikem ČR 2030. Zejména v případě sběru a využití dat pro analytickou práci přetrvává řada bariér. Systém stáží jako nástroj získávání a výměny zkušeností existuje a zájem o jeho využití v posledních letech narostl. Týká se to především vztahu ČR a EU, příp. OECD. Naopak, výměna zkušeností s jinými veřejnými správami nebo uvnitř domácí veřejné správy, existuje jen ve formě ad hoc jednání, nanejvýš ve formě fungování poradních orgánů vlády. Data a informace veřejné správy jsou občanům a občankám v principu dostupné. V elektronické podobě dosud jen v omezené míře.

25.1 Uvnitř veřejné správy se dále rozvine systém sběru a sdílení dat a informací, které umožňují analýzu problémů, tvorbu variant a odhad dopadů

Veřejná správa získává velké množství dat a informací, dílem jako důsledek zákonných povinností jiných aktérů (např. občanů, firem apod.), dílem jako produkt administrativních procesů, které řídí. Důležitou roli v tom hrají i kvaziautonomní organizace, jako ČSÚ, nebo CENIA, ÚZIS apod.

Problém lze rozdělit do dvou částí. Jednak, jestli veřejná správa získává všechny informace, které by potřebovala a v podobě, které by potřebovala, jednak, zda se veřejné správě daří získané informace dobře využívat.

Z hlediska samotného získávání informací zůstává dlouhodobým problémem, že z různých důvodů nejsou sbírána všechna data, která by veřejná správa potřebovala pro hodnocení účinnosti veřejných politik a jejich dopadu na kvalitu života občanek a občanů. O státní správě v užším smyslu můžeme říci, že procesy sběru a zpracovávání dat vykonávají jiní lidé než ti, kteří s daty poté analyticky pracují, takže nefunguje-li neformální koordinace, musí se analytická práce opírat o data, která jsou dispozici, spíše než o data, která jsou potřebná. Strukturálními problémy jsou omezený přístup k mikrodátům, které jediné často umožňují posoudit účinnost intervence/politiky a využití kvalitativních dat, která je možno získávat jen za pomoci časově náročnějších metod. K technickým problémům pak patří inkompatibilita formátů, ve kterých jsou data často poskytována, následně potíže s exportem dat a jejich využíváním.

Samotný sběr dat je pouze jedním aspektem problému. Jak bylo řečeno, veřejná správa ve svém úhrnu získává, nebo sama vytváří poměrně dost informací, ale bylo by třeba, aby jednou získané informace bylo možné využívat v maximální míře všemi organizacemi veřejné správy. Aby nemusely být získávány znovu odděleně, s dalšími nároky na jejich poskytovatele a náklady na jejich získání. Půdorys tohoto řešení již existuje v podobě tzv. *propojeného datového fondu*, který sestává především z informačního systému základních registrů (základní registry a agendové informační systémy) a rozhraní pro sdílení dat e-Government *On-line Service Bus*. Vznikly též základní koncepční dokumenty, kterými by se měl další vývoj řídit,⁷¹⁹ zastřešením pro tento postup je *Informační koncepce*, resp. *Digitální Česko* a koordinační roli hraje od roku 2023 nově ustavená nadresortní Digitální a informační agentura.

Nejde jenom o data sbíraná veřejnou správou na základě zákonné povinnosti nebo oprávnění, ale také o data a informace získávané např. v analýzách, které si organizace veřejné správy zpracovávají nebo nechávají zpracovat v souvislosti s vlastní agendou, získávané v konzultacích s veřejností a dotčenými subjekty (např. v procesu RIA), informace získávané systémem měření

⁷¹⁹ *Národní architektonický rámeček, Národní architektonický plán, Metody řízení ICT ve veřejné správě ČR*. Dostupné [zde](#).

a hodnocení veřejné správy, evaluacemi politik apod. Analýzy uvedeného typu jsou sice v určitém objemu zveřejňovány, ale lze se o nich dozvědět z větší části pouze nahodile. To se děje hlavně na neformální rovině, skrze sítě. Žádnou knihovnou poznatků tohoto druhu veřejná správa, ani státní správa v užším smyslu zatím nedisponuje. Měla by být součástí systému, který nyní vyvíjí MV – a který bude zahrnovat také dotazníkový nástroj a nástroj umožňující čištění a vizualizaci dat z těchto dotazníků získaných – ale k dispozici bude až v roce 2025.

System sběru a sdílení dat ve veřejné správě existuje a rozvíjí se, ale primárně v oblasti sběru a sdílení dat ze základních registrů, nebo v linii informačních požadavků nastolených již před vznikem ČR 2030. Zejména v případě sběru a využití dat pro analytickou práci přetrvává řada bariér.

25.2 Data
a informace veřejné
správy budou
dostupné takovou
cestou, která je
z hlediska občanů
a občanek
nejpohodlnější

Veřejnost není pro veřejnou správu jenom předmětem zájmu, nebo zdrojem informací. Je a měla by pro ni být také partnerem v tvorbě veřejných politik, který – ať již se jedná o širokou veřejnost, nebo zájmové organizace/stakeholders – se na věci podílí prostřednictvím různých participativních a deliberativních mechanismů. Veřejnost musí mít proto přístup k informacím, které ji umožní skutečným partnerem být. S tím souvisí, že poskytování informací je jednou z forem, kterou veřejná správa skládá veřejnosti účty o svém konání a skrze tuto otevřenost se buduje důvěra v instituce. Nejde jen o zavedené mechanismy poskytování informací, které se opírají o právo na informace, buď všeobecné, nebo informace o životním prostředí.⁷²⁰ Snadnou dostupnost dat a informací spojujeme primárně s možností získávat od veřejné správy data a informace snadno a rychle prostřednictvím internetu a bez nutnosti osobní aktivity zaměstnanců veřejné správy. Elektronická forma sdílení nemusí být v tuto chvíli nejvhodnější či uživatelsky nejpřívětivější formou přístupu úplně pro všechny, ale je takovou pro velké skupiny lidí, zájem roste a do budoucna se pravděpodobně stane nejvhodnější téměř pro všechny. V letech 2010–2021 narostl ve všech kategoriích počet lidí, kteří v komunikaci s veřejnou správou využívali internet. V úhrnu se pak zvýšil o více než 25 p.b., nyní se jedná o 46,4 p.b. Největší míra je dlouhodobě patrná v případě ekonomicky aktivních osob a v případě vysokoškolsky vzdělaných – v těchto skupinách je to věc naprosto samozřejmá – ale narůstá i v případě lidí starších 65 let.⁷²¹

I v tomto případě, stejně jako v případě digitalizace služeb veřejné správy, pochopitelně třeba pamatovat na problém lidí, kteří nemohou příp. nechtějí internet využívat (*digital gap*).⁷²² Podíváme-li se totiž na četnost elektronického styku s veřejnou správou dle ekonomické aktivity, pak nezaměstnaní, které zde můžeme s jistým zjednodušením chápat jako proxy sociálně slabších, využívají ke komunikaci s veřejnou správou internetu výrazně méně než zaměstnaní. A jakkoli jejich počet roste, tempo je zřetelně pomalejší než v případě zaměstnaných. Nebude-li tento aspekt soustavně zohledňován, může se stát, že těm, kdož se z jiných důvodů zapojují do tvorby politik již nyní méně, vyroste pro smysluplnou participaci další bariéra.

Zvláštní význam mají v kontextu tohoto cíle open data. Tento způsob zveřejňování dat a informací není závislý na žádném jiném systému sdílení dat uvnitř veřejné správy, open data jsou tedy už svou podstatou nejdostupnější nejširšímu okruhu aktérů. Zákonného ukotvení se otevřeným datům dostalo již v roce 1999, v souvislosti se svobodným přístupem k informacím, nicméně Národní katalog otevřených dat (NKOD) začal fungovat až v roce 2016. Počet institucí zveřejňujících otevřená data se zvyšuje. Jestliže v roce 2017 to bylo 26 veřejných institucí, v roce 2021 to bylo již 53 institucí.⁷²³ Jestliže v roce 2017 zveřejňovalo open data jen 6 ministerstev z 15 (14 ministerstev + ÚV), v roce 2021 už je v nějaké míře zveřejňovala všechna ministerstva. Jestliže v roce 2017 zveřejňovala open data jen 4 kraje z 14 (13 krajů + Praha), v roce 2021 už je v nějaké míře zveřejňovaly všechny. Rozvoj NKOD je též součástí *Informační koncepce*,

⁷²⁰ Zákon č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím, zákon č. 123/1998 Sb. o právu na informace o životním prostředí, Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (tzv. Aarhuská úmluva)

⁷²¹ [Ind. 25.2.2](#)

⁷²² Digital gap značí situaci v níž jsou někteří lidé nemožností či neochotou využívat digitální technologie de facto vyloučeni z možnosti využívat služby, jež byly dosud poskytovány univerzálně, resp. pro něž možnost či ochota využívat digitální technologie nepředstavovala žádné omezení.

⁷²³ [Ind. 25.2.1](#)

jednoho ze tří pilířů strategického rámce *Digitální Česko*, přijatého v roce 2018. Množství informací takto zveřejňovaných se liší, i jejich závažnost, ale trend je nastoupen dobrý.

Podobným směrem míří také připravovaný zákon o správě dat veřejného sektoru, který by měl jednak přinést lepší evidenci dat, kterými stát disponuje, jednak usnadnit sdílení všech dat, u kterých je to možné, tedy i těch, které nespádají do kategorie otevřených dat. Zákon se ale teprve připravuje, hotov by měl být do konce roku 2023.

Občané a občanky by měli mít rovněž dobrý přehled o tom, jaké veřejné politiky se připravují, jaká debata o nich probíhá uvnitř veřejné správy a v případě legislativních aktů, jak vypadá cesta návrhů od jejich počátků ke schválení, stejně jako autoritativní informace o tom, jakým způsobem je která veřejná politika aktuálně legislativně a výkladově upravena. Částečně to umožňuje veřejná část elektronické knihovny připravované legislativy (eKLEP). Její podstatné doplnění a rozšíření v podobě projektů *e-Legislativa* a *e-Sbírka* se však zpozdilo a start fungování aplikací byl opakovaně odložen. Aktuálně probíhá pilotní fáze, e-Sbírka by měla začít fungovat od 1. ledna 2024 a e-Legislativa pak postupně (od 1. července 2024 pro jiné právní akty, od 1. října 2024 pro prováděcí právní předpisy a od 1. ledna 2025 pro zákony, zákonná opatření Senátu a nálezy Ústavního soudu).

Data a informace veřejné správy jsou občanům a občankám v určité míře přístupné. V elektronické podobě a bez nutnosti o ně žádat však dosud jen ve velmi omezené míře, ačkoli zvláště v posledních letech vykazuje veřejná správa usilovnější snahu. Trend je dobrý, reálné výsledky ale zatím slabé.

25.3 Bude rozvinut systém výměny zkušeností mezi vyššími a nižšími úrovněmi veřejné správy, mezi různými sektory vládnutí a mezi českou veřejnou správou a veřejnými správami v zahraničí

Mimo znalosti, které by veřejná správa měla získávat a rozvíjet za pomoci systému vzdělávání, jakož i dat a informací, jež mají být předmětem systematického sběru, existuje ještě jeden důležitý zdroj, ze kterého možno čerpat. Je to přímá zkušenost, princip *learning by doing*. Může k tomu docházet buď prostřednictvím podílu na inovacích, o kterých se hovoří v cílech 26.1 až 26.3, nebo prostřednictvím sdílení zkušeností s jinými lidmi v podobném postavení. Do budoucna by tento přístup možná nemusel být představován samostatným cílem a mohl být přiřazen k systému vzdělávání veřejné správy, nicméně zatím jej vyhodnocujeme samostatně.

Existuje dlouhodobý zavedený systém stáží domácích veřejné správy ve strukturách EU. Nejdelší stáže probíhají v režimu *seconded national experts*, ale jde o stáže na 6 měsíců až 4 roky, takže jejich efekt se může projevovat až s větším odstupem. K roku 2023 jsou to nižší desítky zaměstnanců a zaměstnankyň v Evropské komisi, pokud připočteme civilní mise EU a Evropskou službu pro vnější činnosti, pak vyšší desítky lidí. Ve srovnání s minulostí jde tedy o nárůst, ale teprve se ukáže – a týká se to stáží všech délek – jestli nejde jen o dočasný nárůst spojený s předsednictvím ČR v Radě EU.

Z hlediska průběžného sdílení zkušeností mohou být zajímavější středně – a krátkodobé stáže v programech NEPT (*National Experts in Professional Training*, 9 alokovaných míst, 3–5 měsíců) a *Erasmus for Public Administration* (4 alokovaná místa, 8,5 dne). Jde o stáže ve strukturách Evropské komise. V případě NEPT došlo před několika lety ke změnám v domácích pravidlech a míře podpory ze strany státu a zájem o tyto stáže podstatně narostl. Jestliže v roce 2017 bylo v rámci NEPT přijato 7 přihlášek a reálně obsazena jen 3 místa, v roce 2020 to bylo 45 přihlášek. Poptávka po stážích tak výrazně přesáhla počet míst alokovaných pro ČR, a to i poté, co EK dočasně navýšila kapacitu v souvislosti s přípravou předsednictví ČR v Radě EU. K roku 2022 tak bylo obsazeno všech 18 míst, která byla pro ČR vyčleněna.⁷²⁴ Na základě kontaktu MV s bývalými stážisty NEPT lze říci, že většina stážistů zůstává po návratu ze stáže ve státní službě a efekt jejich stáže se tedy může teoreticky projevit, soustavně však není míra fluktuace stážistů sledována.

⁷²⁴ Ind. 25.3.1.

O *Erasmus for Public Administration*, jehož součástí je též proces „stínování“ (*job-shadowing*) při výkonu práce, býval značný zájem. Vzhledem k pandemii covid-19 však zájem poklesl a po roce 2020 výrazně poklesly i počty lidí, kteří Erasmus reálně využili.⁷²⁵

Mírný nárůst je patrný též u podpory soustavnějšího odborného vzdělání v zahraničí, jakým je studium na *College of Europe*. Jedná se ale o formu velmi náročnou a dlouhodobou, zájem proto nikdy nebyl příliš velký a studium se v roce 2022 týkalo jen 2 lidí.⁷²⁶

Zájem o další formu soustavnější odborné práce, konkrétně o dlouhodobější stáže v OECD (*program staff on loan*), ve srovnání s obdobím před rokem 2017 rovněž mírně narostl, celkově však není vysoký. Stáží o délce 3 - 5 měsíců se v posledních letech účastní každoročně 3 lidé. Velká většina lidí, která stážemi od jejich počátků prošla, zůstává ve veřejné správě. Za existujících podmínek však nelze očekávat podstatnější nárůst zájmu, jakkoli některá ministerstva byla v posledních letech ochotna za své stážisty platit i náklady, které nebyly přímo povinné. Navíc, na rozdíl od krátkodobějších stáží v EU, místa nejsou pro ČR trvale alokována, záleží na ochotě OECD a ta se různí.

Žádné podobné stáže ve veřejných správách jiných států neexistují. Částečně by žádanému přístupu mohly odpovídat jen některé projektové nástroje EK, které v sobě obvykle obsahují prvek sdílení zkušenosti mezi více státy EU. V roce 2022 nabídla EK v rámci nástroje TSI možnost tematicky zaměřených studijních zahraničních návštěv pro pracovníky veřejné správy za účelem získání informací o příkladech dobré praxe a pracovních postupech jiných členských států EU. Jedná se projekt Public Administration Cooperation Exchange (PACE), který umožňuje studijní cestu do jiného členského státu pro 1 – 5 pracovníků veřejné správy v délce od 5 dnů do 3 měsíců. Doprava a ubytování jsou účastníkům zajištěny prostřednictvím nástroje TAIX (Technical Assistance and Information Exchange) na náklady EK. ČR navrhla dva projekty, oba byly v roce 2023 předvybrány k podpoře.

Uvnitř domácí veřejné správy žádné centrálně koordinované stáže neprobíhají (např. na jiném ministerstvu, na jiné úrovni téhož ministerstva, v tematicky blízkých pozicích v samosprávě). Výjimku z toho představuje jen skutečnost, že některé úřady vysílají své zaměstnance na stáže do stálého zastoupení ČR v Bruselu, což je přísně vzato stále uvnitř domácí veřejné správy, ale efekt ve vztahu k cíli to může přinášet podobný, jako stáže v EU.

Stejně tak není zahraniční zkušenost příslušného typu automaticky zárukou vyššího platu. Může hrát roli při výběru pro určitou pozici, ale v tarifech není sama o sobě nijak bonifikována, záleží tedy na vůli ministerstva, zda se ji rozhodne vzít v potaz nebo ne. Ministerstva jsou sice podporována v tom, aby zahraniční stáže umožňovala a částečně je refundovala z jiných položek státního rozpočtu, ale sami zaměstnanci žádnou kariérní vyhlídkou nebo hmotným způsobem pobízení nejsou.

Existují i jiné formy systémového sdílení zkušenosti ve veřejné správě. Může to být např. spolupráce služebních úřadů s *European Institute of Public Administration* (EIPA), účast ČR ve výborech OECD, konference *Moderní veřejná správa*, pořádaná MV každoročně od roku 2016 nebo fungování poradních orgánů vlády, jež plní mimo jiné i tuto funkci. O efektech těchto dalších forem sdílení zkušeností však nemáme žádné soustavnější informace.

System výměny zkušeností existuje ve formě stáží. Zejména v případě EU je v dané věci patrný zvýšení zájem, který nejspíš úzce souvisel s přípravou na předsednictví v Radě EU a teprve se ukáže, zda půjde o jev trvalý. Naopak, výměny zkušeností s jinými veřejnými správami nebo uvnitř domácí veřejné správy existují jen ve formě *ad hoc* jednání, nanejvýš ve formě fungování poradních orgánů vlády.

⁷²⁵ Ind. 25.3.1.

⁷²⁶ Ind. 25.3.1.

26 Inovace v tvorbě veřejných politik jsou progresivním řešením, které zvyšuje demokratičnost a/nebo dlouhodobou efektivitu veřejných politik; takové inovace jsou trvalou součástí fungování veřejné správy na všech úrovních.

Nestačí jen “dělat věci správně”, je třeba hlavně “dělat správné věci”. Zároveň žádné řešení problému nelze předepsat jako univerzální řešení jednou pro vždy. Formy se mění a musí měnit, klíčové je sledovat účel. Veřejná správa se musí být schopna poučit ze zkušenosti, měnit podle toho sebe sama, a hlavně měnit veřejné politiky. Jinak řečeno, musí být schopna inovovat své jednání ve vztahu k dlouhodobým záměrům ČR 2030. Žádoucí jsou proto nejen drobná zlepšení, optimalizace (enhancement-oriented innovation), nebo soustředěné úsilí ve vztahu k dlouhodobému cíli (mission-oriented innovation), ale také schopnost přizpůsobit se pružně právě probíhající změně (adaptive innovation) a zejména schopnost pracovat s různými variantami budoucího vývoje i různými typy vzájemných vztahů a schopnost přecházet mezi nimi (anticipatory innovation).

System podpory inovací v tvorbě politik, který by z organizační kultury veřejné správy učinil kulturu inovační, zatím neexistuje. Existují spíše izolovaná místa pozitivního vývoje. O změně celého prostředí veřejné správy v tomto směru zatím nelze hovořit. System umožňuje a v jisté míře podporuje optimalizaci, není však příznivý zásadnějším inovacím. Experimentální postupy nejsou běžnou součástí tvorby veřejných politik, ke skutečnému testování politik dochází výjimečně a neděje se tak na základě iniciativy politické reprezentace. Pilotování je sice častější, ale není pravidlem. Ani deliberace veřejných politik se nestala pravidlem všude tam, kde by to bylo vhodné, ba ve své důsledné podobě se nevyskytuje prakticky vůbec. Existují sice některé systémové možnosti participace, ale obecně je participace spíše umožňována, než aktivně podněcována.

26.1 Rozvine se systém podpory inovací v tvorbě veřejných politik

Sebelepší inovativní řešení – tedy změna politiky, nebo změna určitého aspektu její přípravy či naplňování, které zvyšují účinnost této politiky, příp. její férovost, nákladovou efektivitu apod. – bude mít jen malý praktický význam, skončí-li jako jednorázový experiment. Veřejná správa v ČR musí být prostředím, které k inovacím vybízí, inovace snadno umožňuje a ty úspěšné využívá k proměně politik a svého vlastního fungování.

Dnešní veřejná správa takovým prostředím není, to se od roku 2017 nezměnilo. Rozhodně jím není v evropském kontextu. Od roku 2007 se každé dva roky koná soutěž *European Public Sector Award* (EPSA), jejím účelem je právě podporovat inovativní tendence a propagovat úspěchy dosažené v této oblasti. Z ČR přicházela většinou jen jedna přihláška, přičemž celkový objem přihlášek se pohybuje od 150 do 250 na soutěž. Žádný český projekt EPSA v žádné kategorii nikdy nevyhrál, ani nebyl nominován, jen zřídka byl zařazen mezi oněch 30–60 projektů, které jsou označeny za *best practice*. Naposledy ČR navrhla do soutěže aplikaci eRecept, která v kontextu ČR určitě představuje pokrok, ale sleduje spíše digitalizaci existující formy, a to v době, kdy je obdobný postup v evropském kontextu spíše standardem.⁷²⁷ V databázi *Observatory of Public Sector Innovation* OECD nefiguroval až do roku 2018 žádný český projekt a ten, který se tam v roce 2020 objevil, totiž NKOD, je nesporně velmi záslužný, ale opět, nepředstavuje příliš inovativní přístup.⁷²⁸ Nejde samozřejmě o samotné umístění v soutěži. Uvedené informace však ukazují, že české prostředí je v oblasti inovací od prostředí evropského zatím oddělené. Zároveň ukazují, že v českém prostředí neexistuje takový přetlak inovací, který by vyvolával možnost a zájem srovnávat je s inovacemi v jiných zemích.

Na první pohled jiný obrázek nabízí monitoring MV, jenž počínaje rokem 2020 ukazuje podíl ústředních orgánů státní správy, které zavedly nějaké inovativní řešení. Pro rok 2021 už to byla více než polovina organizací,⁷²⁹ což vypadá velmi povzbudivě. Bližší pohled, který prostředkuje paralelně provedená analýza MV – zahrnující veřejnou správu jako celek, tedy včetně samospráv – tuto informaci obecně potvrzuje, ba v případě samospráv zachycuje ještě větší míru inovativnosti. Současně však ukazuje, že většina inovací je přebráním již někde jinde fungujícího

⁷²⁷ [Ind. 26.1.2](#)

⁷²⁸ [Ind. 26.1.1](#)

⁷²⁹ [Ind. 26.1.3](#)

řešení a představuje kategorii drobného zlepšení určitého dílčího prvku. Druhou největší skupinou pak je forma adaptace na proměnu prostředí, typicky spojená s digitalizací. Společným znakem je reaktivní charakter, pohyb na poli relativní jistoty a proces vylepšování, který ale v podstatě zachovává existující stav. Naopak inovace, které by směřovaly do budoucna, měnily logiku fungování systému nebo jeho části, či takové, které by se vyrovnávaly s nejistotou komplexní situace – inovace vyžadující vizi, čas, prostředky a experimentování, dle typologie OECD tzv. *mission-oriented a anticipatory innovations* – jsou v české veřejné správě řídké.⁷³⁰ Potvrzuje se tak, že prostředí české veřejné správy zatím nahrává spíše optimalizacím – byť novější typologie OECD je již také označuje za inovace svého druhu a není sporu, že i ony mohou být pozitivní – než zásadnějším inovacím.

Tam, kde již před rokem 2017 bylo možno hovořit o systémové podpoře inovací, tato podpora pokračuje. V první řadě v rámci programu tzv. *sociálních inovací z OP Z*, řízeném z MPSV. Jestliže dnes už bude jen málo lidí, kteří by neslyšeli o konceptu *housing first* jako formě řešení kumulovaných sociálních problémů u osob bez přístřeší, méně již bude těch, kteří vědí, že byl v českém prostředí vyvinut a v Brně experimentálně otestován právě v rámci projektu sociálních inovací. Podpora jeho zavádění v řadě dalších měst ČR patří i nyní mezi aktivity v prioritě 2 v OP Z+ (2021–2027). Problematická je však právě skutečnost, že podpora je opřena o prostředky z fondů EU, je tedy časově omezená a v delším horizontu bude spíše klesat než stoupat. Instituce veřejné správy samy nevytváří žádné zvláštní výdajové položky určené k inovacím politik a jejich experimentálnímu testování.

Snaha je v posledních letech jasně patrná. Aktuální strategie rozvoje veřejné správy z roku 2021⁷³¹ formuluje „prostředí podporující inovace“ jako jeden z cílů. MV v roce 2022 obnovilo fungování pracovní skupiny k inovacím a snaží se z ní učinit katalyzátor inovačních aktivit, byť záměr vytvořit inovační laboratoř (policy lab)⁷³² realizován nebyl. ČR souhlasila v roce 2019 s deklarací OECD k inovacím,⁷³³ v roce 2020 podpořila závěry Rady EU k využití experimentů při tvorbě regulací,⁷³⁴ v roce 2021 se postavila se deklaraci OECD vybízející mj. k využívání behaviorálních přístupů a zároveň mechanismů složitějších forem inovací.⁷³⁵ MPO v rámci naplňování RIS3 strategie a ve spolupráci s Evropskou komisí, resp. JRC se od roku 2021 snaží o nastartování české verze *mission-oriented innovations*, resp. koordinaci a reorientaci výzkumu financovaného ze zdrojů veřejného sektoru k několika málo konkrétním celospolečenským výzvám. Veřejná správa obrací svou pozornost i k tématu umělé inteligence a možnostem jejího využití při tvorbě politik či poskytování služeb. Národní strategie umělé inteligence v České republice 2019-2035 vytkla mezi krátkodobými cíli také návrhy pilotních projektů využití umělé inteligence ve veřejné správě a zdravotnictví, ale projekty (z oblasti zdravotnictví) dosud nebyly spuštěny.⁷³⁶ Nedávná analýza MV k tématu využití umělé inteligence ve veřejné správě zmiňuje několik málo prvních případů – např. chatbot MZd, robot Karel v Moravskoslezském kraji, chatbot stavebního úřadu Prahy 8 – ale celkový závěr zní, že ČR je teprve na startu celého procesu a to i v případě „slabé“ umělé inteligence, nebo robotické automatizace, o „hluboké“ umělé inteligenci ani nemluvě.⁷³⁷

Ačkoli k inovacím dochází a v posledních letech je možno pozorovat jak větší zájem, tak reálné kroky v žádaném směru, o rozvinutí systému podpory inovací, či o změně prostředí zatím nelze mluvit. Prostředí veřejné správy umožňuje spíše optimalizaci než zásadnější inovace.

⁷³⁰ MV (2022) *Analytické zhodnocení systému inovací veřejných politik*.

⁷³¹ MV (2020) *Klientsky orientovaná veřejná správa 2030*, cíl 2.5.

⁷³² MŠMT, RVVI (2020) *Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky 2021+*, opatření 26.

⁷³³ OECD (2019) *OECD Declaration on Public Sector Innovation*.

⁷³⁴ EU (2020) *Council conclusions on Regulatory sandboxes and experimentation clauses as tools for an innovation-friendly, future-proof and resilient regulatory framework that masters disruptive challenges in the digital age*.

⁷³⁵ OECD (2022) *Declaration on Building Trust and Reinforcing Democracy*

⁷³⁶ MPO (2023) *Informace o plnění a aktualizaci Národní strategie umělé inteligence České republiky*, s 25.

⁷³⁷ MV (2023) *Analýza a využití potenciálu automatizace a umělé inteligence v agendách veřejné správy* (draft).

26.2 Pilotáže se stanou součástí tvorby veřejných politik všude tam, kde to bude dle charakteru politiky vhodné

Nejde ale jen o systém, který inovace bude podporovat, jakkoli ten má význam největší. Jde také o rozšíření určitých konkrétních postupů. Jedním z nich je testování efektů zamýšlených politik v reálném prostředí/s reálnými aktéry, přičemž tento postup by měl být pravidlem, nikoli výjimkou. Pravda, ani experimentální design, ani moderní behaviorální přístupy (např. nudge theory) nám neřeknou jednoduše „tohle funguje“. Pomáhají nám spíše vyvarovat se příliš silných očekávání ohledně účinku jistého řešení a mohou s předstihem odhalit problémy, které zvažované řešení může mít. Hodí se k ověřování určitých předpokladů a slepých uliček. Testování řešení na menších vzorcích – ať již v experimentálních designech, ale třeba i v prostých případových studiích – je rozhodně lepší postup než určité řešení zavést do praxe plošně, s jakkoli dobrými úmysly, a pak čekat, co se stane. Testování na menších vzorcích umožňuje předcházet škodám a nutno je chápat jako nástroj hospodárného nakládání s veřejnými prostředky.

V této souvislosti je možno specificky vyzvednout behaviorální přístupy, které svou orientací na drobné změny s potenciálně velkým efektem – myšleno velkým ve srovnání s drobností změny – mohou navíc dobře zapadnout do stávajícího přístupu k inovacím, otevřeného jen malým a nízkonákladovým změnám. Nutno se však vyvarovat přesvědčení, že tyto přístupy mohou jako forma řešení ve velkém nahradit klasické nástroje politik, jakými jsou regulace nebo rozdělování finančních prostředků. Jejich orientace na existující zájmy, chápání existujících preferencí jako daných a pouze jejich usměrňování jsou limitem všude tam, kde je nutná systémová změna, spojená se změnou myšlení. I v takovém případě však mohou být behaviorální přístupy přínosem, neboť sice nepřivodí samy o sobě změnu, ale umožní „zažít“ určitou novou perspektivu a změnu myšlení pobídnout.

Experimentální testování, zejména ve variantě s kontrolní skupinou neprobíhá na ministerstvech vůbec.⁷³⁸ Mimo ministerstva bychom některé příklady našly (např. projekt Vězeňské služby z let 2019-23, který aplikací *Good-Lives-Model* usiluje o snížení rizika násilného chování a rizika recidivy odsouzených pro násilnou trestnou činnost), jsou ale výjimečné. Ani nástroj *regulatory sandbox*,⁷³⁹ jemuž je ČR deklaratorně otevřena,⁷⁴⁰ se zatím nevyužívá a jediné kroky, které jdou alespoň částečně tímto směrem a jsou zakotveny v komponentě 1.4 NPO budou podniknuty až v letech 2024-25. Pilotování ve smyslu postupného nabíhání účinnosti řešení s prostorem pro drobné modifikace někdy probíhá – aktuální příklady může být *e-Legislativa* – ale nejde v pravém slova smyslu o experimenty, protože se ani nepředpokládá, že by řešení nakonec nebylo zavedeno ve víceméně původní podobě. Takové postupy jsou jistě lepší, než zavádění bez jakékoliv přípravné fáze, ale nevyužívají dostatečně potenciálu, který testování nabízí. Samotné pilotování se proto již nezdá jako dostatečně ambiciózní cíl, úsilí by mělo být napřeno spíše k opravdovému experimentálnímu testování. Pilotování se patrně bude nadále samovolně rozšiřovat, nevyžaduje vlastní specifický cíl.

Experimentální postupy nejsou běžnou součástí tvorby veřejných politik, ke skutečnému testování politik dochází výjimečně a neděje se tak na základě iniciativy politické reprezentace. Pilotování je sice častější, ale není pravidlem.

26.3 Deliberace veřejných politik budou pravidlem všude tam, kde to bude dle charakteru politiky vhodné

Druhou velkou skupinou přístupů, které by měly být při tvorbě politik rozšířené a nikoli jen výjimečné, jsou přístupy deliberativní. Ve větší míře, než nyní by měla být pěstována opravdová deliberace, tedy forma diskuze, v níž se zúčastněné strany snaží prostřednictvím argumentů zdůvodnit své postoje. Hlavními funkcemi deliberace veřejných politik je popsat určité téma z různých perspektiv, dohodnout se, zda je téma problémem k řešení, zvážit různé možnosti řešení a pro výslednou podobu řešení nalézt co nejširší podporu. Pro veřejnou správu je to jedna z mála cest, jak si může udělat představu o perspektivě příjemců politik

⁷³⁸ [Ind. 26.2.1](#)

⁷³⁹ Ohraničené o prostředí, ve kterém je za předem stanovených podmínek možné testovat nové postupy s reálnými aktéry, přičemž stávající regulace daného prostředí je v tomto výseku dočasně upravena, nebo pozastavena.

⁷⁴⁰ EU (2020) Council conclusions on Regulatory sandboxes and experimentation clauses as tools for an innovation-friendly, future-proof and resilient regulatory framework that masters disruptive challenges in the digital age.

s největší mírou konkrétnosti (*human-centred design*). Deliberace je přitom obousměrný proces – vysvětlujeme svůj postoj a snažíme se pochopit postoj ostatních, původní názor je v důsledku toho možné změnit. Deliberace není jen informováním, není ani jen symbolickým stvrzením již učiněného rozhodnutí, je skutečným dialogem a potud jak formou spolupráce, tak formou spolurozhodování.

Pro tvorbu veřejných politik má svou důležitost i participace veřejnosti obecně a je ji žádoucí podporovat i v jejích jednodušších formách. ČR zatím ovšem nepracuje s žádnou jednotnou definicí participace veřejnosti a podporu této participace na úrovni celé veřejné správy nijak nekoordinuje. Participace veřejnosti – pokud probíhá – je většinou uzavřena do rámce činnosti jednotlivých organizací a neexistují žádné společné a centrálně fungující nástroje, jako konzultační portály, nebo kompetenční centra.⁷⁴¹

V procesu tvorby veřejných politik jsou určité možnosti participace již zakotveny, což může vysvětlovat na první pohled velmi pozitivní obrázek, podle nějž přes 70 % ústředních orgánů státní správy využívá, podle vlastního tvrzení, nějaký nástroj participace veřejnosti.⁷⁴²

Povinnou součástí přípravy legislativy, resp. procesu hodnocení dopadů regulace (RIA) jsou konzultace s veřejností. Ty mají ale opravdu podobu konzultace, nikoli spolurozhodování, a navíc jde převážně o konzultace s „obvyklými podezřelými“ v návaznosti na existující pracovní skupiny a sítě, tedy s těmi, kteří mají dlouhodobě největší kapacitu do procesu zasahovat. Jde zejména o silnější zájmové organizace, zřídka o jednotlivce. Nástroje, které by konzultační mechanismy v rámci RIA usnadňovaly a tím v praxi více otevíraly, jako např. vybudování konzultačního portálu pro celou státní správu⁷⁴³ - řešení odpovídající portálu EK a doporučené OECD⁷⁴⁴ – jsou zatím jen ideou, která se ještě ani nezačala zhmotňovat, natož aby přinášela výsledky.

Podobný charakter a z hlediska zastoupení ještě omezenější možnost nabízí i druhý formálně zakotvený mechanismus, totiž meziresortní připomínkové řízení, otevřené menšímu okruhu nestátních aktérů. Nyní sice probíhá pokusné zahrnutí nového aktéra,⁷⁴⁵ střešní nestátní neziskové organizace z oblasti životního prostředí, ale snahy jakkoli otevírat připomínkové řízení nad rámec již tradičně zahrnutých aktérů naráželo při schvalování IP na velmi silný odpor. Z hlediska deliberace je navíc jistým problémem, že jde o mechanismus zařazený do pozdní fáze příprav politiky a může sice dobře sloužit k menším změnám, nebo k určité formě vetování návrhu, těžko však ke spolupráci.

Některé formy tvorby politik umožňují participaci veřejnosti a kodifikují ji zákonem. Jde ale pouze o specificky environmentální rozměr konkrétních záměrů (EIA) a koncepcí (SEA), participace se týká jen určitým způsobem vymezené veřejnosti, k participaci není nikdo aktivně vybízen a dané formy nemají diskusní ráz. Celkově tak EIA a SEA lze jen stěží chápat jako deliberaci.

Participace je doporučována i při tvorbě strategických materiálů a zde by mohla mít charakter deliberace, spolupráce s veřejností však patří k největším slabinám při přípravě strategií. Dosavadní snahy – např. tvorba ČR 2030 v letech 2016-17, tvorba *Strategie vzdělávací politiky ČR 2030+* v letech 2019-20 – nejsou příliš četné.

Participace veřejnosti není zatím v ČR systematicky koordinována. ČR zatím nemá jednotnou definici participace občanů a nedošlo k vytvoření útvaru/orgánu na národní úrovni, který by se participací systematicky zabýval a koordinoval ji. Ke zkvalitnění participačních mechanismů by mohl pomoci též ústřední portál participace a odborné centrum pro občanskou participaci, které by poskytlo technické nástroje a metodické vedení.⁷⁴⁶

Z hlediska cíle je zvláště žádoucí diskusní formát tzv. *miniveřejností* (diskusní fórum založené na náhodném výběru, obvykle podle demografických kritérií a obvykle za symbolickou náhradu,

⁷⁴¹ OECD (2023) *Public Governance Reviews: Czech Republic*.

⁷⁴² MV (2022) *Veřejná správa v České republice – Výroční zpráva o stavu veřejné správy*, příloha č. 1 Hodnocení a měření veřejné správy za rok 2021, s. 15.

⁷⁴³ 2. *implementační plán Strategického rámce Česká republika 2030* (pro roky 2023-25), opatření 27.1.a.

⁷⁴⁴ OECD (2023) *Public Governance Reviews: Czech Republic*, recommendations, s. 189.

⁷⁴⁵ 2. *implementační plán Strategického rámce Česká republika 2030* (pro roky 2023-25), opatření 27.1.b.

⁷⁴⁶ OECD (2023) *Public Governance Reviews: Czech Republic*.

diskuse je organizována, resp. usnadňována k tomu určenými pracovníky a účastní se jí rovněž odborníci). Takové formy deliberace však v domácí veřejné správě nenajdeme. Jediným případem z posledních let byla aktivita, do které byla sice domácí veřejná správa zapojena, ale nebyla jejím hlavním organizátorem. Šlo o Konferenci o budoucnosti Evropy z let 2021-22.⁷⁴⁷ Panelová a plenární jednání byla organizována třemi hlavními institucemi EU (Evropskou komisí, Evropským parlamentem a Radou EU). Ve vnitrostátní části, která měla být přípravou na část celoevropskou, se ČR se rozhodla pouze pro jednoduché kulaté stoly, sice regionální, ale bez jakéhokoli zájmu o strukturu a množství účastníků.

Deliberativní charakter mohou za určitých podmínek dobře naplňovat i stálé poradní orgány vlády, nejčastěji rady vlády. V roce 2022 připravená metodika pro zapojování NNO⁷⁴⁸ posunuje uvažování o roli těchto rad správným směrem. Obecně však platí, že poradních orgánů tohoto typu je sice poměrně dost, ale způsob jejich fungování a jejich skutečný význam pro tvorbu politik je různý.⁷⁴⁹ Dokud poradní orgány nebudou z této perspektivy zhodnoceny, nelze o jejich deliberativní funkci říci mnoho určitého.

Veřejná správa si obecně neví moc rady s tím, jak participaci veřejnosti zajišťovat a hlavně, jak ji neefektivněji využívat. Od roku 2010 sice existuje manuál konzultací s veřejností, ale není využíván, ani MV jej nikdy aktivně nepropagovalo. Navíc je materiál zaměřen obecně na participaci, složitější deliberativní postupy mají jen malý prostor. MV proto v roce 2023 připravilo metodický materiál k uplatňování složitějších metod, jako např. hackaton, nebo world café,⁷⁵⁰ efekt však bude možné posoudit až v budoucnu. Snahy o kompetenční centrum pro participaci⁷⁵¹ – které by mohlo odpovídat podobné organizaci EK a které je doporučováno OECD⁷⁵² – jsou čerstvé a není zatím jasné, zda naleznou podporu.

V systému tvorby veřejných politik existují některé možnosti participace, ale ta je spíše umožňována, než aktivně podněcována a mívá nejčastěji podobu konzultací za využití jednoduchých forem. Deliberace veřejných politik není rozšířena, ba ve své důsledné podobě se nevyskytuje prakticky vůbec.

⁷⁴⁷ EU Conference on the Future of Europe. Dostupné [zde](#).

⁷⁴⁸ ÚV (2022) *Metodika participace nestátních neziskových organizací v poradních a pracovních orgánech a při tvorbě dokumentů státní správy*.

⁷⁴⁹ OECD (2023) *Public Governance Reviews: Czech Republic*, kap. Centre-of-government-led Coordination Capacity in the Czech Republic.

⁷⁵⁰ MV (2020) *Klientsky orientovaná veřejná správa 2030*, cíl 5.2.2; MV (2023) *Metodické uplatňování méně tradičních nástrojů participace ve veřejné správě*.

⁷⁵¹ Návrh ÚV v rámci MPŘ k NPO, květen 2023.

⁷⁵² OECD (2023) *Public Governance Reviews: Czech Republic*, recommendations, s. 93.

27 Zvýšila se kvalita vládnutí z hlediska příjemců veřejných politik.

Veřejné politiky se zhmotňují v různých formách. V regulacích, rozdělování finančních prostředků, aktivitách veřejné správy, nebo třeba výkladech a rámování všeho výše zmíněného. Zatímco cíle 23 až 26 jsou orientovány převážně ke způsobu, jakým se politiky vytvářejí a naplňují, cíl 27 měl zosobňovat základní princip, jimž se mají řídit takto vytvářené politiky po obsahové stránce. Nikoli všeobecně, k tomu účelu slouží cíle ostatních klíčových oblastí, ale v tématech, které jsou přímo spojeny s formou vládnutí.

Cíl však zjevně nebyl dostatečně srozumitelným, jeho záběr se ukázal příliš abstraktním a zároveň příliš širokým. Z hlediska veřejné správy nebylo jasné, co se v jeho rámci žádá konkrétně resp. přednostně. Výsledkem byla dilem úplná pasivita, dilem aktivity, které neodrážely ani tak naplňování cíle, jako k němu byly spíše zpětně přiřazovány. O soustředěném úsilí v určitém směru nemohlo být řeči a působilo to problémy i v samotném vyhodnocování. Cíl 27 proto není tentokrát vyhodnocen a je nutné nejprve v rámci aktualizace konkretizovat jeho specifické cíle. I nadále by však mělo jít o cíle posilující demokratičnost vládnutí a cíle posilující dlouhodobou efektivitu vládnutí.

Další informace relevantní aktualizaci oblasti Dobré vládnutí

OECD Public
Governance Review
Czech Republic /
Přehled o stavu
veřejné správy ČR

V letech 2022-23 připravila OECD pro ČR rozsáhlý přehled o stavu veřejné správy (*Public Governance Review*).⁷⁵³ Pro KO 6 jsou relevantní především kapitoly věnované podpoře participace občanů i stakeholderů, koordinačním kapacitám řízení z centra (*centre-of-government*) a evidence-informed rozhodování. V základní perspektivě se daný přehled od ČR 2030 neliší, ústí však v některých směrech do konkrétnějších příkladů a doporučení, např.

centrálního interaktivní portálu pro konzultace, kompetenčního centra pro podporu participace, systematického propojování strategií a finančních prostředků, nebo zřízení centrálních analytických a strategických útvarů na ÚV a posilování analytických kapacit ministerstev. Přímou ve vztahu k ČR 2030 je doporučována pravidelná revize strategií, aby byly v souladu s ČR 2030, dále opětovný přesunu rad pro horizontální priority, jmenovitě právě RVUR, na ÚV a konečně potřeba přizpůsobit procesy RIA tak, aby reflektovaly dlouhodobé společenské výzvy (např. udržitelný rozvoj a změnu klimatu, inovace, spravedlivou digitální transformaci).

Foresightové aktivity V uplynulém období se realizovaly tři foresightové aktivity relevantní tématu dobrého vládnutí.

ÚV nechal v letech 2020-21 vytvořit a otestovat metodiku identifikace megatrendů a velkých společenských výzev.⁷⁵⁴ Výsledkem pilotního využití byla také sada karet aktuálně identifikovaných megatrendů a výzev, přičemž mezi pěti oblastmi s největším významem byly dvě oblasti relevantní KO 6, *Demokracie a vládnutí a Digitalizace, AI a automatizace*.

V případě prvně jmenovaného tématu již aktuální podoba ČR 2030 většinu doporučení – resp. možných směrů řešení, navrhovaných na základě očekávaných dopadů – naplňuje (zvyšování participativních prvků liberální demokracie, posilování zkušenosti s demokratickými procesy vč. vzdělávání, deliberativní formy diskuse s veřejností, užší spolupráce s akademickým/vědeckým prostředím, transparentnost rozhodování). V případě tématu digitalizace, AI a automatizace jde rovněž o témata, která jsou již v aktuální podobě ČR 2030 obsažena, ale nikoli v celé šíři či hloubce. Aktuálně nejsou explicitně zpracovány problémy AI, kyberbezpečnosti a regulatorního rámce pro společenské výzvy digitalizace; zpracování by bylo vhodné.

⁷⁵³ OECD (2023) *Public Governance Reviews: Czech Republic – Towards a More Modern and Effective Public Administration*; v češtině OECD (2023) *Přehled o stavu veřejné správy: Česká republika – Česká republika na cestě k modernější a efektivnější veřejné správě*.

⁷⁵⁴ ÚV (2021) *FUTURE-PRO: Megatrendy a velké společenské výzvy významné pro ČR*, Výstup 2; Karty oblastí megatrendů a velkých společenských výzev, samostatná příloha Výstupu 2.

Přímo pro potřeby aktualizace ČR 2030 byla provedena foresightová studie,⁷⁵⁵ která měla odkrýt možná „bílá místa“ aktuální podoby strategického rámce. Pro oblast KO 6 byly identifikovány čtyři skupiny výzev a očekávaných dopadů, resp. hrozeb a příležitostí, a sice Digitalizace a rozvoj e-Governmentu, Informované vládnutí a konzultační procesy, Militarizace státu, společnosti a ekonomiky a Radikalizace a politické násilí.

První dvě skupiny podnětů jsou již ve stávající podobě ČR 2030 přítomny a to způsobem, který studie doporučuje, byť očekávání stran digitalizace by patrně bylo možno převést nově i do podoby specifického cíle. Skupina podnětů spojených s možným procesem militarizace států, společnosti a ekonomiky není dosud v KO 6 zmiňována explicitně; nabízí se zapracování do kontextu širěji definované bezpečnosti. Problém radikalizace a politického násilí není v aktuální podobě ČR 2030 uchopen za pomoci pojmů populismus a radikalizace, ale s vědomím faktorů oslabujících legitimitu vládnutí se v přípravě stávající podoby ČR 2030 pracovalo. U některých aspektů může být ČR 2030 nepochybně konkrétnější (např. uzpůsobení veřejné debaty novým rizikům daným technologicky, jako je využití algoritmů, botů, echo chambers, dezinformace; je možné uvažovat také o samostatném specifickém cíli, který by se týkal veřejné debaty (ať již obecně, nebo v souvislosti s médii veřejné služby).

Bezpečnostní strategie ČR; vztah mezi bezpečností a udržitelností

Konečně, MV zpracovalo závěrečnou evaluaci *Strategického rámce rozvoje veřejné správy*, platného v letech 2014-2020. Jednou z částí evaluace – určenou primárně pro ověření, zda KOVES, tedy následná strategie rozvoje veřejné správy do roku 2030, dobře pokrývá problémové oblasti – byla shluková analýza pro postižení rozdílu mezi zaměřením KOVES a předmětem soudobé vědecké diskuse.⁷⁵⁶ Výsledkem jsou doporučení věnovat větší pozornost tématům efektivity veřejné správy (účelnosti, účinnosti, hospodárnosti), boje proti korupci, řízení znalostí / inovací a rozhodování na základě faktů. ČR 2030 žádné z uvedených témat nepomíjí.

V roce 2023 byla aktualizována *Bezpečnostní strategie ČR*. Zachycuje jednak reakci na aktuální vývoj v souvislosti s ruskou agresí na Ukrajině, jednak posuny v uvažování o bezpečnosti, k nimž došlo na úrovni EU⁷⁵⁷ a NATO.⁷⁵⁸ Bezpečnosti je dáván rozměr nejen silový, ale také sociální, ekonomický a environmentální. Strategie současně slibuje zachovávat soulad s ČR 2030.

Pro potřeby aktualizace ČR 2030 vznikla studie postihující vztahy mezi udržitelným rozvojem a bezpečností, opřená primárně o soudobou odbornou diskusi.⁷⁵⁹ Z hlediska aktualizace KO 6 je relevantní zvláště představa transformativní odolnosti – tedy skutečnost, že překonání krize neznamená jen návrat k výchozímu bodu, ale především schopnost poučit se a posunout se v přístupu k problému na kvalitativně vyšší úroveň – a varování před sekuritizací problémů, které by mělo bránit vždy hledání hlubších obsahových příčin problémů a pozornost věnovaná demokratické kontrole procesů.

⁷⁵⁵ MŽP, MMR, České priority (2023) *Klimaticko-společenské scénáře rozvoje Česka: foresightová studie pro aktualizaci ČR 2030*, konkrétně výsledky k oblasti KO 6 s. 29-32.

⁷⁵⁶ MV (2023) *Závěrečná evaluační zpráva Strategického rámce rozvoje veřejné správy pro období 2014-2020*, příloha č. 2 Shluková analýza bibliometrických dat témat moderní veřejné správy, verze 2.

⁷⁵⁷ EU (2022) *A Strategic Compass for Security and Defence*.

⁷⁵⁸ NATO (2022) *Strategic Concept*.

⁷⁵⁹ MŽP, AMO (BAROŇ, M., KOLÍNSKÝ O., JUNGWIRTH BŘEZOVSKÁ R.) (2023) *Bezpečnost a udržitelnost ČR: Hrozby, výzvy, dilemata*;

Koherence politik pro udržitelný rozvoj

Agenda 2030 nestanovuje pouze obsahové cíle (SDGs), ale staví ČR také před praktický úkol, jak těchto cílů procesně dosáhnout – s odstraněním, či zmírněním protikladných tendencí/politik – či v obecnějším smyslu, jak zajistit, aby perspektiva udržitelného rozvoje prostoupila samotný proces tvorby veřejných politik. Základní inspirací ČR čerpá ze snahy EU, soustředěné kolem programu lepších právních úprav (*Better Regulation*) a koherence politik pro rozvoj (PCD) a snahy OECD prakticky rozvíjet koncept koherence politik pro udržitelný rozvoj (PCSD).

Schválení *ČR 2030* vyžadovalo uchopení jednotlivých dílčích aspektů koherence politik pro udržitelný rozvoj. MŽP se proto v období let 2020–2023 zaměřilo na následující tři oblasti:

První z nich byla koordinace zaměřená přímo na *Strategický rámec ČR 2030* jako dokument, jak určilo unesení vlády.⁷⁶⁰ Na přelomu let 2018 a 2019 ministerstva ustavila za tím účelem kontaktní místa zodpovědná za vnitro – i meziresortní koordinaci agendy (tzv. *focal points*). Síť funguje, jakkoli její stabilitu opakovaně narušovaly personální změny, úpravy systemizace a s nimi spojené přesuny agend či zmenšování kapacit. Existence sítě pomohla k rozšíření povědomí o roli *ČR 2030* napříč veřejnou správou, ba v některých případech i prostého povědomí o existenci tohoto rámce. Právě pomocí této sítě se ukázalo efektivní koordinovat tvorbu implementačních plánů i vyhodnocování *ČR 2030*. Rovněž je touto cestou možno částečně ovlivňovat strategickou práci ministerstev. Zkušenost však ukázala limity tohoto přístupu, pokud se jedná o sledování koherence politik. Kontaktní osoby nemají obvykle kapacitu a funkční nástroje, v některých případech k roli přistupují formálně. Nelze proto tímto způsobem zajistit účinnou koordinaci každodenního procesu tvorby a výkonu politiky v rámci vlastního ministerstva, tím méně mezi ministerstvy.⁷⁶¹ MŽP plánuje v následujícím období činnost sítě *focal points* zintenzivnit, nebo přinejmenším nabídnout „vícerychlostní“ model spolupráce, v němž by pro zájemce docházelo k četnější komunikaci, setkávání, dlouhodobějšímu plánování koordinace apod.

Tím se však neřeší základní problém koherence, a sice skutečnost, že opravdu účinně nelze koherenci zajistit z jednoho místa (v rámci ministerstva nebo celé veřejné správy). Nejde jen o problém kapacitní, jde také o problém koncepční. Při množství věcí, které veřejná správa řeší paralelně a nepřetržitě, by každé takové posouzení koherence významně zastarávalo již v průběhu své přípravy a kroky na jeho základě podniknuté by přicházely do podstatně odlišné situace, než jaká vedla k jejich návrhu. Jednorázové posuzování má význam, pokud se týká dlouhodobých procedurálních postupů, nebo pokud se v rovině obsahové hodnotí dlouhodobé trendy a pohybujeme-li se na vyšší úrovni obecnosti, např. v oblasti strategií. Je naopak silně limitované, pokud se týká detailů obsahových otázek. Pro tento účel je nutné, aby se perspektiva udržitelného rozvoje stala součástí každodenních aktivit veřejné správy, mechanismů hodnocení dopadů veřejných politik, které fungují automaticky a samostatně, bez nutnosti opakovaných podnětů ze strany MŽP a nezávisle na výše zmíněné síti kontaktních osob.

To představuje druhou oblast, na kterou byla zaměřena pozornost. Právě pro ni MŽP připravilo průvodce pro zpracovatele hodnocení dopadu regulace (RIA),⁷⁶² který ukazuje, jak je vhodné a možné pracovat s perspektivou udržitelného rozvoje v rovině obsahu, principů a nástrojů. S jeho pomocí by měli vždy uvážit, jaké principy a nástroje lze využít pro konkrétní hodnocení, dále zda se uvažované řešení nedostává do obsahového rozporu s SDGs (a pokud ano, měly by se snažit řešení uvést v soulad) a pokud by negativní dopady řešení na některý z SDG přetrvávaly, měly by na věc explicitně upozornit a ponechat na politickém rozhodnutí.

V roce 2023 byl průvodce otestován na menším vzorku a záměr byl diskutován se zpracovateli RIA z jednotlivých ministerstev. Další testování jej čeká v rámci TSI projektu, dojde také patrně k modifikaci některých detailů v návaznosti na aktualizaci *ČR 2030*. Definitivní podobu by měl

⁷⁶⁰ *Usnesení vlády ze dne 17. října 2018 č. 669 o Implementačním plánu Strategického rámce Česká republika 2030.*

⁷⁶¹ MŽP (2023) *Dotazníkové šetření k využívání ČR 2030 na resortech*; informace sdílené ministerstvy při informačních online schůzkách na jaře 2023.

⁷⁶² MŽP (2023) *Průvodce zohledněním udržitelného rozvoje při hodnocení dopadů regulace (RIA)*, viz [zde](#).

průvodce získat do roku 2025, kdy by měl být také definitivně zakomponován do všech formálních procesů.

Experimentálně byla také testována cesta ex post hodnocení koherence politik ve vztahu k cílům ČR 2030. Očekávan byl nový druh informací „zdola“, jež by doplnily informace získávané od ministerstev, nebo ze statistických či administrativních dat. Bylo definováno několik životních situací, daných kombinací několika cílů ČR 2030 – aby mohla být posuzována koherence, nikoli pouze sektorové působení – a konstruovaných z perspektivy příjemců. Jádrem postupu byl kvalitativní sociologický výzkum, tedy výzkum opřeny o přímý kontakt s lidmi. Ukázalo se však, že většina respondentů nejen nebyla schopna myšlenkově pojmut určitá témata v jejich celistvosti – to bylo očekáváno – ale nebyla si často schopna ani vybavit informace, které by takové uchopení umožnily samotným výzkumníkům. Po věcné stránce proto výzkum nepřinesl žádné zásadně nové či odlišené zjištění, než k jakému bylo možno dojít obvyklými cestami hodnocení. Výzkum také ukázal, že řadu informací by bylo možno získávat pouze dlouhodobější prací, nebo přinejmenším opakováním výzkumu s větším časovým odstupem. Ačkoli takové opakování bylo původně zamýšleno, omezení spojená s pandemií covid-19 postup prací pozdrželo do té míry, že opakování již bylo vyloučeno.

Testovalo se rovněž, jaké nároky by podobný přístup kladl na veřejnou správu, pokud by se měla stát trvalou součástí hodnocení. Ukázalo se, že jde o postup náročný, který státní správě ve stávající situaci nebude schopna provádět sama, pouze vlastními silami, a to tím spíše, že by muselo jít o dlouhodobou aktivitu, pokud by měla přinášet žádaný efekt. Vzhledem k aktuálním snahám spojeným s konsolidací veřejných financí proto bohužel nejde o nástroj, který by mohl být pro hodnocení ČR 2030 trvale využíván.

Třetí oblastí koherence je koherence ve smyslu zřetelné vazby sektorových/tematických strategií na ČR 2030 a na to následně navázané financování. První jednoduchá revize – ve smyslu které strategie jsou z hlediska cílů ČR 2030 klíčové, řídí či mají řídit rozvoj klíčových témat – byla provedena v souvislosti s přípravou 2. implementačního plánu pro roky 2023-25. V návaznosti na schválení aktualizace ČR 2030 budou v letech 2024-2025 v rámci komponenty 4.4 NPO analyzovány strategické dokumenty ČR na národní úrovni a navrženy takové úpravy, které zajistí soulad s ČR 2030 a přínos pro naplňování cílů ČR 2030, přinejmenším však povedou k odstranění těch dokumentů, nebo jejich pasáží, které by ČR 2030 odporovaly. Vedlejším produktem této konsolidace by mělo být zmenšení počtu strategických dokumentů a zpřehlednění jejich struktury. Současně budou analyzovány náklady dosažení cílů ČR 2030. Výstup bude sloužit jako vstup smysluplného plánu fiskální konsolidace, který neohrozí naplnění dlouhodobých cílů. O provedení daných změn vláda rozhodne nejpozději v roce 2026.

Subjektivní hodnocení kvality života

Naplňování principů udržitelného rozvoje je v České republice 2030 nahlíženo optikou zvyšování kvality života všech lidí, aniž by bylo ohroženo naplňování potřeb budoucích generací. Zda se tento záměr daří realizovat je průběžně vyhodnocováno prostřednictvím indikátorové sady a hodnocení plnění cílů. Další důležitou perspektivou je dále také subjektivní vnímání kvality života, které vycházejí z dotazníkových šetření v řadě tematických oblastí relevantních pro ČR 2030. Celá indikátorová sada kvality života (39 ukazatelů) je veřejně přístupná na platformě sdg-data.cz.

Přestože v řadě oblastí dochází dle názoru veřejnosti k pozitivním změnám a subjektivní životní spokojenost mírně narůstá, výzvy, kterým občané ČR čelí, nejsou z hlediska kvality života zanedbatelné. Dle šetření každý pátý respondent v průběhu posledního roku pocítil vážnou finanční tíseň a významný podíl českých domácností (45 %) má problém vycházet se svými příjmy. Více než polovina dotazovaných (55 %) se cítí finančně podhodnocena vzhledem k vykonávané práci. Většina (88 %) respondentů přesto svou materiální situaci hodnotí pozitivně či neutrálně a podíl dotazovaných, kteří jsou se svými materiálními podmínkami spokojeni od roku 2015 mírně, ale stabilně narůstá. Pozitivní společenské změny reflektuje např. také to, že stále více občanů pozitivně hodnotí svůj zdravotní stav a v mezilidských vztazích narůstá důvěra. Téměř všichni občané (97,9 %) vnímají důležitost rodiny, čím dál více lidí také přikládá význam vztahům mimo rodinné vazby.

Veřejnost přikládá značný význam řešení otázek spojených s životním prostředím, jak o tom svědčí počet lidí, kteří některý z ekologických problémů ČR pokládají za velmi závažný. Necelá čtvrtina není spokojena se stavem životního prostředí v místě svého bydliště. Dotazníková šetření však současně ukazují, že sympatie k ochraně přírody a životnímu prostředí mají své limity: jen menšina lidí je ochotna v zájmu ochrany životního prostředí platit vyšší ceny či daně. Většina Čechů také odmítá připlatit si za odběr energie z ekologických zdrojů, málo podporují opatření představující ekonomické výdaje jako vyšší zdanění pevných paliv nebo zvyšování cen pohonných hmot, elektřiny a plynu. Rovněž s omezováním znečišťování ovzduší souhlasí většina jen pod podmínkou, že je to nebude stát žádné peníze.⁷⁶³ Obdobně osobní zodpovědnost za změnu klimatu na Zemi cítí 35 % českých respondentů, většina (61 %) naopak osobní zodpovědnost necítí.⁷⁶⁴

Mezi největší globální problémy řadí Češi a Češky hromadění odpadů a znečišťování oceánů a pitné vody, naopak málo problematický se jim jeví např. provoz jaderných elektráren. K připravenosti ČR na bezpečnostní hrozby se česká veřejnost staví spíše neutrálně, zemi nepovažuje za připravenou, ani za vyloženě nepřipravenou. Většina občanů se v ČR i v místě svého bydliště cítí bezpečně.

⁷⁶³ STEM, INSTITUT 2050 (2022) *Česká (ne)transformace 2022*

Vztah české veřejnosti k přírodě a životnímu prostředí, reprezentativní studie Masarykovy univerzity 2018, dostupné [zde](#).

⁷⁶⁴ CVVM (2023) *Postoje české veřejnosti ke změně klimatu na Zemi – září až listopad 2022*. Dostupné [zde](#).

Perspektiva mládeže

Mladí lidé tvoří zhruba třetinu obyvatelstva. Zapojení dnešní mládeže do dialogu nejen o dnešních, ale především budoucích veřejně politických tématech má zásadní význam pro dlouhodobý úspěch udržitelného rozvoje. A to nejen v ČR, jak potvrzují obdobné snahy na úrovni OSN nebo EU.

Ve spolupráci České rady dětí a mládeže (ČRDMD) zorganizovalo MŽP na jaře 2023 čtyři moderované fokusní skupiny. Cílem bylo vybrat co nejvíce reprezentativní vzorek s ohledem na region, obor vzdělání a obor zájmu.

První skupina proběhla fyzicky na MŽP dne 29. března a zúčastnilo se jí 10 studentů gymnázií z Prahy, Brna, Havlíčkova Brodu či Uherského Hradiště.

Druhá skupina proběhla 30. března online se šesti zástupci MAS.

Třetí skupina proběhla 11. dubna fyzicky na SOŠ v Praze s 10 studenty technických oborů.

Čtvrtá skupina proběhla též 11. dubna online se třemi zástupci mládežnických organizací (Říčany, Ostrava, Mikulov).

Každá fokusní skupina trvala přibližně dvě hodiny, během kterých byla s účastníky diskutována vybraná témata z ČR 2030: nerovnosti, digitalizace, participace, regiony, média, klima, duševní zdraví a work-life balance. Otázky byly zaměřeny zejména na představy mladých lidí o budoucích vyhlídkách s důrazem na časový horizont Strategického rámce. Všichni účastníci ve všech skupinách odpovídali velmi ochotně, měli přehled o současné situaci některých, ne-li všech zmíněných témat a zároveň drtivá většina z nich prokázala, že současná situace a to, jak ji vnímají, ovlivňuje již dnes jejich rozhodování ve střednědobém horizontu. Kurzívou jsou níže uvedeny autentické výroky, které během fokusních skupin zazněly.

Nerovnosti (Lidé a společnost, Obce a regiony)

Všechny skupiny zmínily nejrůznější typy nerovností (genderová, příjmová, ale i finanční nebo generační). Nejvíce však rezonovaly nerovnosti ve vzdělání ve smyslu, co všechno určitý typ vzdělání ovlivňuje. Dalším typem byly genderové nerovnosti a regionální nerovnosti.

- *Věkové nerovnosti, starší nechtějí naslouchat mladým, nedávají jim slovo, prostor, protože nemají dost zkušeností.*
- *Lidi po škole nemůžou sehnat práci, když mají maturitu a jsou bez praxe, tak nemají šanci. Takže většina lidí skončí buď na pracáku nebo u známých.*
- *Jednou mi učitel matematiky řekl, že jako holka nemám mít názor na to, jak se má vypočítat jeden příklad, tak jsem se musela držet, abych po něm nehodila židli.*
- *Co se týče genderu, tak v roce 2040 doufám, že nebude téma, jakého jsme genderu a nebude potřeba nikoho definovat nebo spíše znevýhodňovat, spíše je důležitější intersexuální rovnost.*

Digitalizace (Lidé a společnost, Hospodářský model, Dobré vládnutí)

Žádná skupina nezpochybňovala velký vliv a nutnost přípravy na změny v důsledku digitalizace, robotizace či umělé inteligence. Účastníci vidí IT jako svoji příležitost a upozorňují na to, že si všímají starších lidí kolem sebe, pro které je to naopak často bariérou. Nejvíce digitalizaci zmiňovali v oblasti trhu práce, vzdělávání, ale i médií a bezpečnosti, ať už z hlediska vnější dimenze, tak i na úrovni jednotlivců. Účastníci zároveň často zmiňovali finanční nákladnost digitalizace (či IT obecně), která je ale podle nich nutná.

- *Jednoznačně, bude IT v budoucnu hlavním bodem té bezpečnosti a nějaké ochrany práv občanů. Jak se všechno digitalizuje, tak ta data budou to nejvzácnější.*
- *Za 20 let lopaty nahradí stroje, nikdo už nebude dělat rukama. Na druhou stranu ty stroje se budou porouchávat, a to pak budou opravovat lidé. Škola mi dala tak 10 % toho, co teď umím. Tady se to seklo v 80. letech i v autech. Jenom nový a třeba soukromý školy se snaží držet krok s technologiemi.*

- *Stát by měl investovat do digitální ochrany tolik, co do té fyzické, protože i války se přesouvají do digitálního prostředí. I nyní Rusové používají dezinformace a manipulace médií. Kdyby třeba šla 2 % HDP na ochranu státu takhle, tak to není blbý nápad.*

Participace (Dobré vládnutí)

V případě participace postoje zrcadlily zájmy účastníků. Skupiny, které byly složeny ze zástupců MAS či studentských organizací měly jasně ukotvenou představu a hovořily již o konkrétních problémech, zatímco studenti hovořily o participaci spíše z pohledu jejich občanského života. Studenti SOU nic v souvislosti s participací např. ve škole nikdy neřešili a vše co ví, si nastudovali buď sami nebo vědí z médií či od rodiny. Obecně však skupiny shodně poukazovaly na problematiku fungování veřejných služeb a přístup k volbám.

- *Zajímalo by mě víc, jak ta státní správa funguje, takhle něco říká nějaký ministr a spíš by mě zajímalo, jak to funguje za tím.*
- *Úřední hodiny jsou hrozný, jen kvůli studiu jsme řešili spoustu papírů. Ideálně vést komunikaci do online.*
- *Online volby by byly super, protože pak jsou ovlivňovány i třeba počasím, jako teď, a to je docela nešťastné. To že lidi odjedou za hezkým počasím a nevolí a místo nich to tam hodí důchodci.*
- *Senioři jsou velkou volební skupinou, na kterou cílí politické strany, zatímco my (mladí) ne a proto se nám nic neslibuje a necílí se na nás.*

Regiony (Obce a regiony)

Otázku regionu mladí lidé nejvíce vnímají z hlediska toho, kde budou po škole bydlet, kam budou dojíždět za prací a kde založí rodinu. O tom, zda budou mladí lidé bydlet na venkově nebo ve městě, rozhodují kromě jejich osobních hodnot (zda mají více rádi přírodu či město) hlavně ceny bydlení a infrastruktura. Zároveň pro lidi (zejména mimo Prahu a Brno) byl problém buď nekoordinovaný cestovní ruch, žádné pracovní uplatnění nebo chybějící kulturní identita a kvalita života v daném místě obecně.

- *A bych pracoval někde na vesnici se svou rodinou, tak potřebuju mít nějaký služby. Zákazníky, školy, aby nemusely děti dojíždět. Dobrá dostupnost. Infrastruktura začíná být nedostatečná.*
- *Já bych ten kraj tady chtěl zlepšit, v současné situaci se mi tu nechce zůstat, hlavně kvůli ovzduší a dopadům těžby, moc mi to nevyhovuje, a není tu dostatek příležitostí pracovních i vzdělávacích.*
- *Já bych tu zůstat nechtěla, už jsme na úrovni Českého Krumlova, ceny jsou horší jak v Praze, je tu spousta turistů a pro místní tu není moc možnost, jak normálně fungovat a kulturně to tu nedává moc smysl, protože většina původních obyvatel byla odsunuta Němci.*
- *Jediná možnost, jak mladé dostat zpátky na vesnici, je home office. (...) Jedině když se vrátí mladí zpátky do svého rodného města (...), zvlášť pokud mají vysokou školu.*
- *V pohraničí není automatické, že si všichni rozumíme - nejen jazykově, ale ani mentálně, ani kulturně.*

Média (Dobré vládnutí)

Mladí lidé jsou si vědomi rizika dezinformací a přemýšlí o tom, kde berou informace. Část z nich ví, že si má informace ověřovat, ale část také přiznává, že neví, který zdroj je spolehlivý a kdy je třeba informaci ověřovat a případně jak. Jako mladí lidé čerpají informace převážně ze sociálních sítí, případně z jiných internetových zdrojů, z televize ani z tištěných zdrojů informace prakticky nepřijímají. Všichni účastníci napříč skupinami na otázku, co si myslí o koncesionářských poplatcích, shodně odpovídali, že jsou veřejnoprávní média potřeba a že je lepší je platit z veřejných peněz nežli ze soukromých. Důležitým mezníkem je i přístup k sociálním sítím, které sice každý z nich používá, ale neměly by je podle účastníků používat děti příliš brzy.

- *Chybí mi informace o médiích, kde čerpat, kde ověřovat.*
- *Čerpáme na Seznamu, Novinky, možná Facebook, ale Českou televizi vůbec nesleduju.*

- *Mladý lidi dostávají sociální média hrozně brzo, měli by to mít později, třeba na střední.*
- *Za mě koncesionářské poplatky nejsou problém a kdyby se to neplatilo, tak by museli vzít finance odjinud, třeba od bohatých majitelů a to není dobře.*
- *I kdyby se poplatky zdražily, tak by mi to nevadilo, je to ČT, každý se na ni občas podívá, je to jeden z hlavních zdrojů informací a zpráv, a myslím si, že za kvalitu si můžeme klidně připlatit.*

Klima (Odolné ekosystémy, Hospodářský model)

Otázka klimatu byla jedním z hlavních témat studentů gymnázií a zástupců mládežnických organizací. Téma vnímají osobně a mají pocit, že se mu nevěnuje dost pozornosti. Naopak studenti SOŠ ho sice vnímají také, ale moc neví, co si o tom mají myslet. I když nejsou proti, nemají informace a škola je v této oblasti žádným způsobem nepřipravuje.

- *Radši bych o klimatu radši ani nepřemýšlela, já se toho docela dost bojím, nevím, přijde mi to takový smutný, že se řítíme do záhuby a že proti tomu děláme moc málo?*
- *Bojím se, že nás budou omezovat, třeba Green Deal, my si zakazujeme spalovací motory, ale pak je tady Indie, Čína a ty to pokrývají. Budou blackouty a to bude problém. Zatímco my tady máme nejvíc automobilový průmysl.*
- *Studuju autotroniku a o elektřině v autě nevím vůbec nic. Ve Škodovce, v Boleslavi jsme vůbec nebyli a ani tam nikdy nepojedeme.*
- *Podporujeme strategické dokumenty (ke klimatu), ale nepodporujeme ty lidi, co by je potom realizovali nebo byli ti odborníci, co by nám s tím pomohli. Ale podporujeme spousty strategií a potom už není nikdo, kdo by ji realizoval nebo ty lidi, co by to uvedli do života, a to je velké mínus.*

Duševní zdraví (Lidé a společnost)

Duševní zdraví si drtivá většina účastníků okamžitě propojila s pandemií covid-19. Každý to období vnímal trochu jinak, ale na všechny mělo velký dopad. Sami cítí, že otázka duševního zdraví je velmi důležitá, ale zároveň v dnešní době upozaděná, ať už ve školách nebo ve veřejném prostoru a všichni by tomu v budoucnu rádi dali víc prostor.

- *Za mě by měl být základ psychologie na každé škole a nějakého chování. My jsme měli supl a motivoval nás ze svého života, říkal, co máme dělat. Říkal, že to jsou těžké časy a až to doděláme, budeme si moct dělat co chceme, ale někteří učitelé nás naopak demotivují a říkají, jak jsme blbý a že tu školu nedoděláme.*
- *Za mě to souvisí s reformou školství, u mladých je zdrojem stresu a depresí právě špatně nastavený školský systém*
- *U nás na škole dělá psychologa tělocvikář, u kterého si nedokážu představit, že bych za ním s nějakým problémem šla, kdybych nějaký měla.*
- *Naše třídní učitelka během covidu obvolala studenty a ptala a starala se, jak to zvládáme. Bylo fajn vidět, že to není jen ikonka, ale že se starala.*
- *Duševním zdravím by se mělo mluvit všude a normálně, otevřeně.*

Work-life balance (Lidé a společnost)

Work-life balance si většina účastníků spojovala zejména s množstvím práce a péčí o rodinu. Někteří přímo uvedli, že počet dětí plánují řídit podle toho, jaké budou mít finanční možnosti a zázemí. Ženy i muži přemýšleli o možnostech případné péče o děti s ohledem na práci.

- *Já plánuju maximálně jedno dítě, a i tak budu muset mít dvě tři práce, abych ho uživil.*
- *Já se bojím, že až budu chtít jít na mateřskou, jak to bude s návratem do práce a tak, s udržením si místa.*
- *Mně je 19 a nedovedu si představit, jak já si koupím bydlení, budu rád, když si pronajmu nějakou garsonku za dvacet tisíc.*
- *Nikdo nechce dítě, který nebude mít co jíst.*

- *Nevím, jak být s tím dítětem a nevypadnout z nějakýho rytmu a taky ho nedala chudáka hned do jeslí? Co by se muselo stát, abych se nemusela bát těchto problémů?*

Závěr

Fokusními skupinami s mládeží byla ověřována relevance některých témat ČR 2030. Všechna vybraná témata (nerovnosti, digitalizace, participace, regiony, média, klima, duševní zdraví a work-life balance) jsou podle účastníků fokusních skupin relevantní. Aktivita rovněž ukázala, že mladí lidé mají zájem o participaci na společenském, hospodářském a politickém životě, ale pociťují občas nezájem ze strany veřejnosti či politické reprezentace o jejich názor. S čímž souvisí prioritizace témat. Mladí lidé vidí důležitost a urgenci řešení poněkud odlišně, než jak ji vidí politická reprezentace, nebo než jak se se řeší ve veřejné debatě. Za prvé se více zajímají o témata, která mohou ovlivňovat společnost ve střednědobém až dlouhodobém horizontu, což je vzhledem k jejich vyhlídkám logické, ale je to právě to, co politická reprezentace obtížně komunikuje a prosazuje. Za druhé podobně jako perspektiva mladých na evropské úrovni, je i v ČR mnohem výraznějším tématem pro mladé změna klimatu a udržitelnost obecně. Dále pak rostoucí ceny bydlení a podceňování IT bezpečnosti na národní i mezinárodní úrovni.

Přehled práce na aktuálním implementačním plánu pro léta 2023-2025

Samostatná tabulka (Příloha č. 1) obsahuje informace o hmatatelném pokroku v realizaci opatření implementačního plánu za první rok implementace (září 2022 – září 2023). Hodnocení má proto pouze dvě základní formy: konkrétní hmatatelný pokrok (zelené podbarvení) a žádný konkrétní hmatatelný pokrok či pokrok zcela marginální (červené podbarvení).

Hodnocení je monitoringem realizace opatření, tedy odvedené práce/snahy a výstupů, nikoli výsledků. Výsledky budou zhodnoceny v příští hodnotící zprávě (3. zpráva o kvalitě života a její udržitelnosti)

Zhruba v polovině opatření – a to často oněch zvláště důležitých – za první rok platnosti implementačního plánu realizace prakticky nijak nepokročila.

Skutečnost, že opatření nejsou v tuto chvíli ještě realizována v úplnosti není třeba vidět jako problém. Pozornost by se však měla soustředit na případy, kdy je realizaci i po roce stále v počátcích. Mohou být dobré důvody, proč tomu tak je (např. propojení s další aktivitou pro dosažení lepšího účinku). Může to však být dáno i faktory, které by mohly ohrozit plnění opatření také v budoucnu (např. problém kapacitní, problémy meziresortní koordinace apod.). Pokud nevěnuje politická reprezentace těmto faktorům pozornost, může se v krajním případě stát, že opatření nebudou vůbec realizována, přestože je vláda schválila.

Seznam zkratk

AAAA	Akční agenda z Addis Abeby
AI	Umělá inteligence
AK ČR	Asociace krajů České republiky
AMO	Asociace pro mezinárodní otázky
AMSP ČR	Asociace malých a středních podniků a živnostníků České republiky
AOPK	Agentura ochrany přírody a krajiny
AP	Akční plán
APK	Asistent prevence kriminality
APZ	Aktivní politika zaměstnanosti
AV ČR	Akademie věd České republiky
BEPS	Base erosion and profit shifting (eroze základu daně a přesun zisků)
BETA	Program Technologické agentury ČR
BEV	Bateriová elektrická paliva
CAF 2020	Common Assessment Framework
CDV	Centrum dopravního výzkumu, v. v. i.
CENIA	Česká informační agentura životního prostředí
CERGE	Společné pracoviště Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy (CERGE je zkratkou anglického názvu Center for Economic Research and Graduate Education) a Národohospodářského ústavu AV ČR
CLLD	Komunitně vedený místní rozvoj
CNG/LNG	Stlačený a zkvalnělý zemní plyn
CO ₂	Oxid uhličitý
COVAX	Covid-19 Vaccines Global Access
CSR	Společenská odpovědnost firem
CSRD	Směrnici o nefinančním reportování
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČEPS	Česká elektroenergetická přenosová soustava
ČKAIT	Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků
ČMZRB	Českomoravská záruční a rozvojová banka
ČNB	Česká národní banka
ČOV	Čističky odpadních vod
ČR	Česká republika
ČR 2030	Strategický rámec Česká republika 2030
ČSO	Česká společnost ornitologická
ČSÚ	Český statistický úřad
ČŠI	Česká školní inspekce
DAC	Development Assistant Committee (Výbor pro rozvojovou spolupráci)

DAO	Decentralizované autonomní organizace
DAP	Databáze politik EU
DATLAB	Firma specializující se na získávání, zpracování a analýzu dat
Ddos	Distributed Denial of Service (Distribuované odmítnutí služby)
DIA	Digitální a informační agentura
DNSH	Do no significant harm (zásada významně nepoškozovat)
DPH	Daň z přidané hodnoty
DSO	Dobrovolné svazky obcí
DZES	Dobry zemědělský a environmentální stav půdy
ECOSOC	Hospodářské a sociální rady OSN
EENS	Expected energy not supplied
EET	Elektronická evidence tržeb
EFEKT	Program MPO
EHP	Evropský hospodářský prostor
EIA	Environmental Impact Assessment (Posuzování vlivů záměrů na životní prostředí)
EK	Evropská komise
eKLEP	Elektronická knihovna legislativního procesu
EKO-KOM	Společnost pro sběr a recyklaci obalových odpadů
ENS	Energy not supplied (Nedodaná energie)
EPSA	European Public Sector Award
EPSO	European Personnel Selection Office
ER	Evropská rada
ERC	European Research Council (Evropská rada pro výzkum)
ERÚ	Energetický regulační úřad
ESF	Evropský sociální fond
ESIF	Evropské strukturální a investiční fondy
ESPON	European Spatial Observation Network, výzkumným program, který podporuje územní plánování a regionální rozvoj
EU	Evropská unie
EU ETS	EU Emissions Trading System (System EU pro obchodování s emisemi)
FVE	Fotovoltaická elektrárna
GBARD	Státní rozpočtové výdaje na výzkum a vývoj
GERD	Celkové výdaje na výzkum a vývoj
GIS	Geografický informační systém
GPG	Gender pay gap
GRV	Globální rozvojové vzdělávání
HDP	Hrubý domácí produkt
HLPF	Politické fórum na vysoké úrovni

HLY	Průměrná hodnota délky života ve zdraví
HND	Hrubý národní důchod
HSOÚ	Hospodářsky a sociálně ohrožená územích
CHKO	Chráněná krajinná oblast
ICBP	Informační centrum bezpečnosti potravin
ICT	Information and Communication Technologies (informační a komunikační technologie)
IDEA	Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu
ILO	Mezinárodní organizace práce
IPRU	Integrované plány rozvoje území
IPSOS	Výzkumná agentura
IROP	Integrovaný regionální operační program
IS EOZPF	Informační systém Evidence odnětí zemědělského půdního fondu
ISA+	Informační systém o uplatnění absolventů škol
ITI	Integrované územní investice
JRC	Společné výzkumné středisko
KI	Kritická infrastruktura
KKO	Kulturní a kreativní odvětví
KO	Klíčová oblast
KOVES	Klientsky orientovaná veřejná správa 2030
LGBTI+	Hnutí menšin s jinou než většinovou sexuální orientací
LIFE	Program Life, finanční nástroj EU pro životní prostředí a klima
LLD	Loss of load duration (Udává počet hodin kdy není pokryté zatížení)
LNG	Zkapalněný zemní plyn
LOLE	Loss of load expectation (Počet hodin, kdy není pokryté zatížení)
LPIS	Veřejný registr půdy
LULC	Land Use and Land Cover
LULUCF	Land Use, Land Use Change and Forestry (využívání krajiny, změny ve využívání krajiny a lesnictví)
MAS	Místní akční skupiny
Mbit/s	Megabit za sekundu
MDCR	Ministerstvo dopravy ČR
MeO	Mezinárodní organizace
MF	Ministerstvo financí
MHD	Městská hromadná doprava
MHMP	Magistrát hlavního města Prahy
MK	Ministerstvo kultury
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu

MPŘ	Mezirezortní připomínkové řízení
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MSP	Malé a střední podniky
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MTO	Městský tepelný ostrov
MUNI-ECON	Ekonomicko-správní fakulta MU
MV	Ministerstvo vnitra
MZd	Ministerstvo zdravotnictví
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NAP CM	Národní akční plán čisté mobility
NAP	Národní architektonický plán
NAP AZK	Národní akční plán adaptace na změnu klimatu
NAP CM	Národní akční plán čisté mobility
NAP SG	Národní akční plán pro chytré sítě
NATO	Severoatlantická organizace
NCP	Noise Control Programme
NDB	Národní databáze brownfieldů
NDICI-Global Europe	The Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument (NDICI) – 'Global Europe
NEPT	National Experts in Professional Training
NGA	New Generation Access Network (přístupové sítě nové generace)
NKOD	Národní katalog otevřených dat
NKÚ	Nejvyšší kontrolní úřad
NNO	Nestátní neziskové organizace
NPI	Národní pedagogický institut
NPI ČR	Národní pedagogický institut ČR
NPO	Národní plán obnovy
NPOP	Národní plán na obnovu přírody
NPŽP	Národní program Životní prostředí
NSK	Národní soustava kvalifikací
NSZM	Národní síť zdravých měst
NUTS	Nomenklatura územních statistických jednotek
ODA	Oficiální rozvojová pomoc
OECD	The Organization for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
OODP	Produkce a nakládání s odpady
OP D	Operační program Doprava
OP PIK	Operační program Podnikání a inovace

OP TAK	Operační program Technologie a aplikace pro konkurenceschopnost
OP VVV	Operační program Vývoj, výzkum a vzdělávání
OP Z	Operační program zaměstnanost
OP ŽP	Operační program Životní prostředí
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSN	Organizace spojených národů
OTE	Operátor trhu s elektřinou
OZE	Obnovitelné zdroje energie
OZP	Osoby se zdravotním postižením
PAQ research	Výzkumná nezisková organizace
PAYT	Systém účtování za svoz odpadu podle toho, kolik se vyhodí
PCD	Koherence politik pro rozvoj
PCSD	Koncept koherence politik pro udržitelný rozvoj
PČR	Parlament České republiky
PHEV	Plug-in Hybrid Electric Vehicle
PISA	Programme for International Student Assessment
PLO	Přírodní lesní oblasti
POH	Půdní organická hmota
POH ČR	Plán odpadového hospodářství ČR
POK	Politika ochrany klimatu
POR	Přípravky na ochranu rostlin
PPŽ	Program Prostředí pro život
PRV	Program rozvoje venkova
PSSAÚ	Pracovní skupina pro spolupráci analytických útvarů
RE:START	Strategie hospodářské restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje
RIA	Regulatory impact assessment (hodnocení dopadů regulace)
RIS3	Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation
RRF	Recovery and Resilience Facility (Nástroj pro oživení a odolnost)
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVUR	Rada vlády pro udržitelný rozvoj
RVVI	Rada pro výzkum, vývoj a inovace
ŘSD ČR	Ředitelství silnic a dálnic ČR
SDG	Sustainable Development Goal (Cíl udržitelného rozvoje)
SDGs	Sustainable Development Goals (Cíle udržitelného rozvoje)
SEA	Strategic Environmental Assessment (Posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí)
SFDI	Státní fond dopravní infrastruktury
SFŽP	Státní fond životního prostředí ČR

SFŽP ČR	Státní fond životního prostředí České republiky
SIA	Sustainability Impact Assessment (hodnocení dopadů na udržitelnost)
SIGMA	Program Technologické agentury ČR
SKO	Směsný komunální odpad
SMART cities	Chytrá města
SNEs	Seconded National Experts
SO ORP	Správní obvod obce s rozšířenou působností
SOBR	Strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR 2016 - 2025
SPOPK	Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025
SPÚ	Státní pozemkový úřad
SR	Slovenská republika
SRR	Strategie regionálního rozvoje
STEM	Ústav empirických výzkumů
STRATeduka	Vzdělávací program pro analytiky
SÚIP	Státní úřad inspekce práce
SYPO	System podpory profesního rozvoje učitelů a učitelek a ředitelů a ředitelek
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
SZP	Společná zemědělská politika
SZÚ	Státní zdravotní ústav
TA ČR	Technologická agentura České republiky
TAIEX	Technical Assistance and Information Exchange
TEN-T	Transevropské dopravní síť
TRANS	Program transformační spolupráce
TRIO	Dotační program
TSI	The Technical Support Instrument (Nástroj pro technickou podporu)
ÚAP	Územně-analytické podklady
ÚHUL	Ústav pro hospodářskou úpravu lesů
UNDP	The United Nations Development Programme (Rozvojový program OSN)
UNESCO	Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu
UNFPA	Populační fond OSN
UNOPS	Hospodářská a sociální rada OSN
ÚNRR	Národní rozpočtová rada
UNWTO	Světová organizace cestovního ruchu
ÚP ČR	Úřad práce Česká republika
USD	Americký dolar
ÚSK	Územní studie krajiny
UUR	Ústav územního rozvoje
ÚV	Úřad vlády

ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky
VaV	Výzkum a vývoj
VaVal	Výzkum, vývoj a inovace
VIP II	Projekt průběžného hodnocení školních poradenských pracovišť
VULHM	Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti
VŠ	Vysoká škola
VÚMOP	Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy v.v.i.
VVal	Věda, výzkum a inovace
WHO	Světová zdravotnická organizace
WiFi	Wireless internet (bezdrátová síť)
WTO	Světová obchodní organizace
ZP	Zdravotní postižení
ZPF	Zemědělský půdní fond
ZRS	Zahraniční rozvojová spolupráce
ZŠ	Základní škola
ZTP	Zvlášť těžké postižení
ZTP/P	Zvlášť těžké postižení s průvodcem

Seznam zdrojů

- AKČR (2014) *Metodika strategického řízení a plánování krajů ČR.*
- AOPK A VÚV TGM (2020) *Koncepce zprůchodnění říční sítě ČR, aktualizace 2020.*
- BAKOŠ, E. ET AL. (2021) *The perception of inter-municipal cooperation by local officials and managers.* Central European Journal of Public Policy.
- BERNARD A KOL. (2020) *Občanská vybavenost v malých obcích.* Výzkumná zpráva, Sociologický ústav AV ČR.
- BERNARD, J., ŠIMON, M. (2017) *Vnitřní periferie v Česku: Multidimenzionalita sociálního vyloučení ve venkovských oblastech.* Sociologický časopis 53(1).
- Building Capacity for evidence-informed policy-making in governance and public administrations in post-pandemic Europe (2022-24, multi-country project).*
- CENIA (2021) *Vyhodnocení Politiky ochrany klimatu v ČR.*
- CENIA (2022) *Zpráva o životním prostředí České republiky 2021.*
- CENIA, Centrum pro otázky životního prostředí UK (2020) *Evaluce Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu.*
- CENIA, MŽP (2021) *Vyhodnocení politiky ochrany klimatu v ČR.*
- CREDIT SUISSE (2023) *Global Wealth Databook.*
- CVVM (2020) *Názory občanů na možnosti ovlivnit legislativní proces – únor 2020.*
- CVVM (2020) *Zájem politiků o názory občanů, možnosti občanů ovlivnit veřejnou sféru a jejich pohled na respektování lidských práv – únor 2020.*
- ČEPS (2022) *Hodnocení zdrojové přiměřenosti elektrizační soustavy ČR do roku 2040.*
- Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání (2020).*
- ČESKÉ PRIORITY (2021) *Karty oblastí megatrendů a velkých společenských výzev.*
- ČESKÉ PRIORITY (2022) *Foresight: Metodická příručka.*
- ČESKÉ PRIORITY (2022) *Mapování analytické práce – výstup projektu TA ČR Podpora analytické práce ve veřejné správě 2021-23.*
- ČHMÚ (2022) *Hydrologická ročenka České republiky 2021.*
- ČHMÚ (2023) *Znečištění ovzduší na území České republiky v roce 2022.*
- ČESKÝ ROZHLAS (2020) *Čím dál víc lékařů je v důchodovém věku. Potřebujeme dostat absolventy do terénu, říká ministr.*
- ČKAIT (2022) *Bezbariérové užívání staveb – základní principy přístupnosti. Technická pomůcka TP 1.4.*
- ČNB (2022) *Občané Ukrajiny na českém pracovním trhu.*
- ČNB (2023) *Statistika platební bilance.*
- ČNB (2023) *Zpráva o vývoji platební bilance 2022.*
- ČSÚ (2019) *Výběrové šetření osob se zdravotním postižením v roce 2018.*
- ČSÚ (2021) *Vývoj obyvatelstva v krajích České republiky.*
- ČSÚ (2022) *Inovační aktivity podniků – 2018-2020. Analytická část.*

ČSÚ (2022) *Licence na předměty průmyslového vlastnictví – 2021.*

ČSÚ (2022) *Studenti a absolventi vysokých škol v České republice (2001-2021).*

ČSÚ (2023) *Deficit a dluh vládních institucí – 1.čtvrtletí 2023.*

ČSÚ (2023) *Envirometr: Podíl objemu produkce druhotných surovin na přímém materiálovém vstupu.*

ČSÚ (2023) *Informační společnost v číslech 2023.*

ČSÚ (2023) *Kriminalita v ČR a EU 2011–2021.*

ČSÚ (2023) *Minimální mzda.*

ČSÚ (2023) *Ročník narozených 2022 je nejslabší za posledních 18 let.*

ČSÚ (2023) *Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - 4. čtvrtletí 2022.*

ČŠI (2023) *Mezinárodní šetření PISA 2022.*

EK (2021) *Směrnice RED II.*

EK (2021) *studie PESETA IV „Climate change impacts and adaptation in Europe“ (Dopady změny klimatu a adaptace v Evropě), Společné výzkumné středisko, Sevilla.*

EK (2021) *Unie rovnosti: Strategie práv osob se zdravotním postižením na období 2021-2030.*

EK (2022) *Strategický plán Společné zemědělské politiky na období 2023-2027.*

EK (2023) *Cleaner Air.*

EK (2023) *ESPR – Ecodesign for sustainable products regulation.*

EK (2023) *European Green Deal.*

EP (2022) *Poslanci schválili nová pravidla na ochranu kritické infrastruktury EU.*

ER (2022) *Nejzávažnější kybernetické hrozby v EU.*

ERÚ (2020) *Zpráva o provozu elektrizační soustavy ČR 2019.*

ESPN (2022) *Podnikatelsky orientovaná regionální správa: společenské inovace přesahující geografické hranice.*

EU (2020) *Council conclusions on Regulatory sandboxes and experimentation clauses as tools for an innovation-friendly, future-proof and resilient regulatory framework that masters disruptive challenges in the digital age.*

EU (2022) *A Strategic Compass for Security and Defence.*

EU Conference on the Future of Europe.

EUR-Lex Přezkum provádění právních předpisů v oblasti životního prostředí (2022) Zpráva o ČESKU EUR-Lex.

EUROSTAT (2018) *Land Use / Cover Area Frame Survey. Technical reference document C3.*

EUROSTAT (2021) *Healthy life years at age 65 by sex.*

EUROSTAT (2022) *Air emissions intensities by NACE Rev. 2 activity.*

EUROSTAT (2022) *Employment rate of adults by sex, age groups, educational attainment level, number of children and age of youngest child (%).*

EUROSTAT (2022) *EU investment in R&D increased to €328 billion in 2021.*

EUROSTAT (2022) *More men with an ICT education employed than women.*

EUROSTAT (2022) *New Eurostat R&D expenditure.*

EUROSTAT (2023) *Employment rate of adults by sex, age groups, educational attainment level, number of children and age of youngest child (%).*

Fakta o lese (2020).

FIALOVÁ, MYSÍKOVÁ (2020) *Jak může pandemie koronaviru ovlivnit chudobu v Česku? Simulace dopadů na míru příjmové chudoby.* In: Sociologický ústav Akademie věd ČR.

Gender Equality Indexu Evropského institutu pro rovnost žen a mužů (2022).

GREGORY, A. S. A KOL. (2015) *A review of the impacts of degradation threats on soil properties in the UK. Soil Use and Management, 31(Suppl. 1).*

HLAVÁČ, V.; CHOBOT, K.; PEŠOUT, P.; HAVLÍČEK, J.; JEŘÁBKOVÁ, L. ET AL. (2021) *Ochrana biotopu vybraných zvláště chráněných druhů v územním plánování: metodika AOPK ČR.* Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky

ICBP (2023) *Bezpečnost potravin.*

IDEA CERGE (2022) *Vliv pandemie na nezaměstnanost téměř odezněl.*

Integrated LIFE project for the Natura 2000 network in the Czech Republic (2019–2026).

IPR (2016) *Manuál participace: Jak zapojit veřejnost do plánování města.*

IPSOS (2020) *Výzkumy pro AMSP.*

IPSOS (2021) *Výzkumy pro AMSP.*

IROZHLAS (2023) *ČEPS zaplatí miliony korun náhrad za pondělní vypnutí solárů. Elektřinu už nebylo kam poslat.*

KADULA, L., (květen 2023) prezentace *Aktuální stav čisté mobility v ČR a EU.*

KUČERA, Z. A KOL. (2023) *Proměny úrovně zdravotní gramotnosti v Česku mezi lety 2015 a 2020. Časopis Lékařů českých. 162: 84-92.*

LANG (2022) *Sociální vyloučení v Česku: rozsah v roce 2021.*

MAIER, K. A KOL. (2020) *Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury.* Praha: ČVUT.

MD (2021) *Koncepce městské a aktivní mobility pro období 2021-2030.*

MD (2021) *Dopravní politika České republiky pro období 2021 – 2027 s výhledem do roku 2050.*

MD (2022) *Dálnice D4 Projekt PPP.*

MF (2023) *Státní rozpočet 2023 v kostce.*

MK (2023) *Schválený rozpočet na rok 2023.*

MK (2023) *Státní fond kinematografie.*

MMR (2020) *Koncepce rozvoje venkova 2021-2027.*

MMR (2021) *Možnosti pozitivního ovlivňování vývoje sídelní struktury nástroji územního plánování.*

MMR (2021) *Strategie rozvoje cestovního ruchu ČR 2021–2030.*

MMR (2022) *Centra osídlení České republiky.*

MMR (2022) *Hodnocení AP SRR 2021–2022 v rámci APP SRR 2023–2024.*

MMR (2022) *Zpráva o realizaci opatření Souhrnného akčního plánu RE:START za rok 2021.*

MMR (2023) *Hodnocení naplňování 2. implementačního plánu ČR 2030.*

MMR (2023) *Implementace IPRÚ z programového období 2014–2020 bude pokračovat minimálně ještě po dobu dvou let. Zdroj: Informace odboru strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení k hodnocení ČR 2030.*

MMR (2023) *Informace odboru strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení k hodnocení ČR 2030.*

MMR (2023) *Informace odboru strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení k hodnocení ČR 2030.*

MMR (2023) *Informace odboru územního plánování k hodnocení ČR 2030.*

MMR (2023) *Politika územního rozvoje České republiky.*

MMR (2023) *Závěrečná zpráva RIA k návrhu zákona o podpoře v bydlení.*

MMR, MŽP (2016) *Metodický pokyn Zadání územní studie krajiny pro správní obvod obce s rozšířenou působností.*

MP (2022) *Zpráva o pokroku v oblasti plnění vnitrostátních cílů energetické účinnosti v ČR.*

MPO (2019) *Vnitrostátní plán České republiky v oblasti energetiky a klimatu.*

MPO (2020) *Dlouhodobá strategie renovací na podporu renovací vnitrostátního fondu obytných a jiných než obytných budov, veřejných i soukromých.*

MPO (2021) *Strategie podpory malých a středních podniků v České republice pro období 2021 – 2027.*

MPO (2021) *Zpráva o průběžném vyhodnocení plnění Národního akčního plánu pro chytré sítě (NAP SG 2019 – 2030).*

MPO (2022) *10. zpráva o pokroku dosaženém při plnění vnitrostátních cílů energetické účinnosti.*

MPO (2022) *Evaluace a jiné analýzy.*

MPO (2022) *Národní výzkumná a inovační strategie pro inteligentní specializaci České republiky 2021–2027. Příloha 2. Karty Krajských RIS3 strategií.*

MPO (2022) *Výroční zpráva o kontrole vývozu vojenského materiálu, ručních zbraní pro civilní použití a zboží a technologií dvojího užití v ČR za rok 2021.*

MPO (2022) *Zpráva o vývoji podnikatelského prostředí v České republice v roce 2021.*

MPO (2023) *Analýza vývoje ekonomiky ČR – březen 2023.*

MPO (2023) *Do ČR se v prvním čtvrtletí roku 2023 nedovezl žádný plyn z Ruska.*

MPO (2023) *Informace o plnění a aktualizaci Národní strategie umělé inteligence České republiky.*

MPO (2023) *Prověřování zahraničních investic.*

MPO (2023) *Stop byrokracií.*

MPO (2023) *Zpráva o stavu Evidence veřejných dobíjecích stanic v ČR k 31. 12. 2022.*

MPO, MŽP, MD (2019) *Aktualizace Národního akčního plánu čisté mobility.*

MPSV (2017) *Akční plán Práce 4.0.*

MPSV (2021) *Analýza dostupnosti specializovaných sociálních služeb pro osoby ohrožené domácím a genderově podmíněným násilím v ČR.* Moore Czech Republic s.r.o.

MPSV (2021) *Prioritou MPSV je podpora rodiny a ochrana práv dětí.*

MPSV ČR (2020) *Připravované projekty.*

MPSV (2022) *Zpráva o plnění Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016-2025 za rok 2021.*

MPSV (2022) *Zpráva o plnění Strategie sociálního začleňování 2021-2030 za rok 2021*

MPSV (2023) *Akční plán rovného odměňování žen a mužů na léta 2023-2026.*

MPSV (2023) *Důchody v lednu znovu porostou. Navýší se bezmála o 400 korun, průměrný starobní důchod tak dosáhne 20 700 korun.*

MPSV (2023) *Strategie rodinné politiky 2024–2030.*

MPSV (2023) *Tisková zpráva: Sleva na pojistném u zkrácených úvazků bude platit už od začátku února.*

MPSV (2023) *Zvýší se rodičovský příspěvek pro nově narozené děti, prodlouží se náhradní výživné. Vláda schválila i zjednodušení administrativy dávek.*

MŠMT (2020) *Implementační karta klíčového opatření Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ PRO OBDOBÍ 2021–2023. „Zvýšení kvality vzdělávání ve strukturálně postižených regionech.*

MŠMT (2020) *Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky 2021+.*

MŠMT, RVVI (2020) *Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky 2021+.*

MUŘICKÝ, E., (2023) *prezentace Plnění a aktualizace Národního akčního plánu čisté mobility.*

MV (2016) *Analýza zatížení veřejné správy sběrem dat.*

MV (2017) *Metodika zavádění řízení kvality do služebních úřadů, MV (2018) Metodický pokyn pro řízení kvality ve služebních úřadech.*

MV (2017, 18, 19, 20, 21, 22) *Zpráva o vzdělávání zaměstnanců ve správních úřadech a státních zaměstnanců ve služebních úřadech za rok 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021.*

MV (2020) *Klientsky orientovaná veřejná správa 2030.*

MV (2020) *Meziobecní spolupráce v ČR: Příklady dobré praxe a doporučení pro realizaci meziobecní spolupráce.*

MV (2022) *Analytické zhodnocení systému inovací veřejných politik.*

MV (2022) *Informace o stavu zavádění řízení kvality ve služebních úřadech za rok 2021.*

MV (2022) *Přívětivý úřad 2022: Příklady dobré praxe obcí s rozšířenou působností.*

MV (2022) *Veřejná správa v České republice – Výroční zpráva o stavu veřejné správy.*

MV (2022) *Výroční zpráva o vzdělávání úředníků územních samosprávných celků v České republice v roce 2021.*

MV (2023) *Analýza a využití potenciálu automatizace a umělé inteligence v agendách veřejné správy (draft).*

MV (2023) *Hodnocení naplňování 2. implementačního plánu ČR 2030.*

MV (2023) *Informace odboru strategického rozvoje a koordinace veřejné správy k hodnocení ČR 2030.*

MV (2023) *Závěrečná evaluační zpráva Strategického rámce rozvoje veřejné správy pro období 2014-2020.*

MV (2023) *Závěrečná informace o stavu zavádění řízení kvality ve služebních úřadech.*

MV (2023) *Závěry z online dotazníkového šetření ke vzdělávání státní zaměstnanců ve státní službě.*

MV, MMR (2021) *Standardy dostupnosti veřejných služeb a možnosti jejich využití v praxi.*

MZD (2020) *Vzdělávání na rezidenčních místech bude pro mladé lékaře finančně zajímavější, zejména tam, kde jich je nedostatek.*

MZD (2023) *Vláda schválila novelu zákona o zdravotních službách.*

MZD (2023) *Změny v platovém ohodnocení nelékařských zdravotnických pracovníků od 1. ledna 2023.*

MZD ČR (2020) *Strategickým rámcem rozvoje péče o zdraví v ČR do roku 2030.*

MZD ČR (2020) *Strategickým rámcem rozvoje péče o zdraví v ČR do roku 2030.*

MZE (2016) *Strategie Ministerstva zemědělství s výhledem do roku 2030.*

MZE (2019) *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2018.*

MZE (2020) *Úbytek zemědělské půdy evidované v LPIS mezi 7/2005 a 10/2019.*

MZE (2020) *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2019.*

MZE (2021) *Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2021-2027.*

MZE (2021) *Aplikační dokument ke Konceptci Státní lesnické politiky do roku 2035.*

MZE (2021) *Zpráva o benchmarkingu za rok 2020.*

MZE (2021) *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2022.*

MZE (2022) *Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2021.*

MZE (2022) *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství ČR v roce 2021.*

MZE (2023) *Report Ministerstva zemědělství k hodnocení ČR 2030.*

MZE (2021) *Zpráva o stavu vodního hospodářství v České republice v roce 2020.*

MZE (2021) *Zpráva o stavu vodního hospodářství v České republice v roce 2021.*

MZV (2017) *Strategie zahraniční rozvojové spolupráce České republiky 2018–2030*

MŽP (2016) *Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky 2016-2025.*

MŽP (2017) *Národní Akční plán adaptace na změnu klimatu.*

MŽP (2017) *Politika ochrany klimatu.*

MŽP (2020) *Evaluační Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu (2020).*

MŽP (2020) *Možnosti zahrnutí perspektivy udržitelného rozvoje do systému hodnocení dopadů v ČR.*

MŽP (2020) *Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025.*

MŽP (2021) *2. Dobrovolný národní přezkum Agendy 2030 v České republice.*

MŽP (2021) *Národní Akční plán adaptace na změnu klimatu, 1. aktualizace pro období 2021–2025.*

MŽP (2021) *Státní politika životního prostředí České republiky 2030 s výhledem do 2050.*

MŽP (2021) *Strategický rámec cirkulární ekonomiky České republiky 2040.*

MŽP (2021) *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR, 1. aktualizace pro období 2021–2030.*

MŽP (2021) *Zpráva o naplňování Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj v České republice.*

MŽP (2022) *2. implementační plán Strategického rámce Česká republika 2030 (pro roky 2022–2025).*

MŽP (2022) *Statistická ročenka životního prostředí ČR 2021.*

MŽP (2023) *Dotazníkové šetření k využívání ČR 2030 na resortech.*

MŽP (2023) *Lidi i přírodu pomůže ochránit před světelným znečištěním nová norma.*

MŽP (2023) *Průvodce zohledněním udržitelného rozvoje při hodnocení dopadů regulace (RIA).*

MŽP (2023) *Informace z fokusní skupiny s pracovníky MAS.*

MŽP (2023) *Informace MŽP k hodnocení ČR 2030.*

MŽP, AMO (BAROŇ, M., KOLÍNSKÝ O., JUNGWIRTH BŘEZOVSKÁ R.) (2023) *Bezpečnost a udržitelnost ČR: Hrozby, výzvy, dilemata.*

MŽP, MMR, ČESKÉ PRIORITY (2023) *Klimaticko-společenské scénáře rozvoje Česka: foresightová studie pro aktualizaci ČR 2030.*

NAP (2023) *Metody řízení ICT ve veřejné správě ČR.*

NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A ZÁVISLOST (2023) *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v ČR v roce 2022.*

NÁRODNÍ OBSERVATOŘ ZAMĚSTNANOSTI A VZDĚLÁVÁNÍ (2015) *Konkurenční schopnost České republiky – Kvalita lidských zdrojů.*

NÁRODNÍ STŘEDISKO PODPORY KVALITY (2016) *Příručka CSR pro veřejnou správu aneb jak se chovat společensky odpovědně.*

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/452 ze dne 19. března 2019, kterým se stanoví rámec pro prověřování přímých zahraničních investic směřujících do Unie (2021).

Nařízení vlády č. 154/2020.

Nařízení vlády č. 462/2000 Sb., § 17 a § 18; k provedení § 27 odst. 8 a § 28 odst. 5 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon).

Nařízení vlády č. 62/2020 Sb.

Nařízení vlády o stanovení zranitelných oblastí a akčním programu 262/2018 Sb.

NATO (2022) *Strategic Concept.*

Návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s konsolidací veřejných rozpočtů (sněmovní tisk č. 488).

NKÚ (2016) *Kontrolní závěr z kontrolní akce 15/11.*

NKÚ (2020) *Kontrolní závěr z kontrolní akce NKÚ č. 19/15.*

NPI ČR (2021) *Co nám epidemie říká o významu celoživotního učení.*

NSZM (2020) *Jak hodnotit udržitelnost bydlení? Metodická příručka pro obce.*

OECD (2015) *Towards a Framework for the Governance of Infrastructure.*

OECD (2019) *Czech Republic Mid-Term Review.*

OECD (2019) *OECD Declaration on Public Sector Innovation.*

OECD (2021) *Czech Republic: Country Health Profile 2021.*

OECD (2022) *Declaration on Building Trust and Reinforcing Democracy.*

OECD (2022) *Tax Policy Reforms 2022: OECD and Selected Partner Economies.* Paris: OECD Publishing.

OECD (2023) *Gross domestic spending on R&D (indicator).*

OECD (2023) *OECD Economic Surveys: Czech Republic 2023.* Paris: OECD Publishing.

OECD (2023) *OECD Public Governance Reviews: Czech Republic: Towards a More Modern and Effective Public Administration.* Paris: OECD Publishing.

OP Z projekt *Podpora strategického řízení a plánování ve veřejné správě (2020-23).*

OSN (2015) *Ženevská Charta OSN o udržitelném bydlení.*

OSN (2022) *The Sustainable Development Goals Report 2022.*

OSN (2022) *The Sustainable Development Goals Report 2023.*

PÁNEK, J. A KOL. (2021) *What is the current state of geoparticipation in Czech municipalities? GeoScape, 15(1).*

PAQ RESEARCH (2021) *Majetkové nerovnosti.*

PAQ RESEARCH (2023) *Život k nezaplacení.*

POLICIE ČR (2022). *Statistické přehledy kriminality za rok 2022.*

Prioritní akční rámec pro soustavu Natura 2000 na období 2021–2027.

Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2021–2025, schválený usnesením vlády č. 926 ze dne 14. 9. 2020.

Prohlášení ČR k postupu obnovy hospodářství v návaznosti na pandemii covid-19 a Zelenou dohodu pro Evropu.

Projekt 22 % K ROVNOSTI MPSV (2019) *Rovné odměňování žen a mužů ve zkušenostech a názorech české veřejnosti.*

PŮČEK J.M., PÁLENÍKOVÁ. M. (2022) *Hospodárnost, efektivnost, účelnost (jako nástroj pro zlepšení a kontroly veřejných financí).*

RADA EU (2008) *Společný postoj Rady 2008/944/SZBP, kterým se stanoví společná pravidla pro kontrolu vývozu vojenských technologií a vojenského materiálu.*

- REID, A.; STEWARD, F.; MIEDZINSKI, M. (2023) *Design and Implementation of Challenge-oriented of Smart Specialisation for SDGs* (JRC Science for Policy Report).
- Report MD ČR k hodnocení ČR 2030 (2020).
- Report MK ČR k hodnocení ČR 2030 (2020).
- Report MPO ČR k implementaci ČR 2030 (2020).
- Report MPO ČR k hodnocení ČR 2030 (2023)
- Report MPSV ČR k hodnocení ČR 2030 (2020).
- Report MSp ČR k hodnocení ČR 2030 (2020).
- Report MŠMT ČR k hodnocení ČR 2030 (2020).
- Report MV ČR k hodnocení ČR 2030 (2020).
- Report MZd ČR k hodnocení ČR 2030 (2020).
- Report MZe ČR k hodnocení ČR 2030 (2023).
- Report MŽP ČR k hodnocení ČR 2030 (2020).
- RUMPEL, P., SLACH, O. (2022) *Why is Ostrava in Czechia still shrinking?* In: Chung-Tong Wu et al. (eds.): *Postsocialist Shrinking Cities*. Abingdon: Routledge.
- SACHS, J.D., LAFORTUNE, G., FULLER, G., DRUMM, E. (2023) *Implementing the SDG Stimulus. Sustainable Development Report 2023*. Paris: SDSN, Dublin: Dublin University Press.
- SÁNCHEZ A, JIMÉNEZ-FERNÁNDEZ E (2023). *European Union Cohesion Policy: Socio-Economic Vulnerability of the Regions and the COVID-19 Shock. Appl Res Qual Life*.
- SFŽP (2023) *Výzva HEAT č. 1/2023*.
- SIMI (SDRUŽENÍ PRO INTEGRACI A MIGRACI) (2020) *Manuál lokální integrace migrantů v ČR*.
- Směrnice EU o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem.*
- Směrnice o omezení dopadu některých plastových výrobků na životní prostředí, která byla zveřejněna v Úředním věstníku EU 12.6.2019.*
- STEM, DATLAB (2022) *Web představující databázi kvality života v obcích*. Projekt TAČR Kvalita života v obcích: datové a metodické zdroje – TL02000499.
- SUCHÁ, L., GELETIČ, J., VAŇO, S., BAŠTA, P., JANČOVIČ, M., DUCHKOVÁ, H. (2022) *Adaptace na změnu klimatu: hodnocení zranitelnosti města vůči teplotním extrémům*.
- SZIF (2022) *Výroční zpráva SZIF za rok 2020*.
- SZIF (2022) *Výroční zpráva SZIF za rok 2021*.
- SZÚ (2023) *Projekt Efektivní podpora zdraví*.
- SZÚ (2023) *Užívání tabáku a alkoholu v ČR 2022*.
- ŠILHÁNKOVÁ, V. (2015) *Modely koordinace strategického, územního a finančního plánování na úrovni obcí a měst*. In JEŽEK, J. a kol. *Strategické plánování obcí, měst a regionů. Vybrané problémy, výzvy a možnosti řešení*. Praha: Wolters Kluwer ČR.
- ŠLACH, O., ŽENKA, J. A KOL. (2021) *Výzvy a scénáře rozvoje venkovských oblastí*. Ostrava: En Face.
- TA ČR (2021) *Závěrečná zpráva – průběžné hodnocení programu BETA 2*.
- THE WORLD BANK (2020) *Gini index – Czechia*.

TSI project *Supporting evidence-based regulatory practice and policy coherence for implementing the 2030 Agenda for Sustainable Development in Czechia* (2023-25, multi-country project).

TSI projekt *Supporting the Czech Republic to implement spending reviews and build a performance budgeting Framework* (2023-25, multi-country project).

ÚHUL (2020) *Plocha lesa a lesnatost*.

ÚHUL (2023) *Obnova lesů*

ÚHUL (2020) *Generel obnovy lesních porostů po kalamitě, etapa III*

ÚHUL (2022), ING. KAMIL TUREK, PHD., DIS., *Škody zvěří jako limitující faktor obnovy lesa (nejenom) na kalamitních holinách*

Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (tzv. Aarhuská úmluva).

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (2011).

ÚNRR (2022) *Rozvolněná fiskální pravidla představují pro vývoj veřejných financí riziko i nadále*.

ÚNRR (2022) *Význam dluhové brzdy pro českou ekonomiku*.

Usnesení vlády ze dne 14. prosince 2016 č. 1122 o Plánu nelegislativních úkolů vlády České republiky na 1. pololetí 2017 a o Přehledu námětů pro Plán nelegislativních úkolů vlády na 2. pololetí 2017.

Usnesení vlády ze dne 17. října 2018 č. 669 o Implementačním plánu Strategického rámce Česká republika 2030.

Usnesení vlády ze dne 8. července 2019 č. 487, o Zprávě o hodnocení centrálního nákupu státu a resortních systémů centralizovaného zadávání za rok 2018 a o pravidlech společného nákupu.

Usnesení vlády ze dne 14. června 2023 č. 435 k přezkumu účinnosti regulace (ex post RIA) a ke změně Obecných zásad pro hodnocení dopadů regulace (RIA) a Statutu Legislativní rady vlády.

ÚSTAV PRO HOSPODÁŘSKOU ÚPRAVU LESŮ (2022, Ing. Kamil Turek, PhD., DiS., *Škody zvěří jako limitující faktor obnovy lesa (nejenom) na kalamitních holinách*.

ÚSTAV PRO HOSPODÁŘSKOU ÚPRAVU LESŮ (2019) *Národní inventarizace lesů 2011–2015*.

ÚSTAV PRO HOSPODÁŘSKOU ÚPRAVU LESŮ (2020) *Generel obnovy lesních porostů po kalamitě, etapa III*.

UUR (2022) *Přehled o aktuálním stavu územně plánovací dokumentace a vybraných územně plánovacích podkladů*.

ÚV (2016) *Analýza odlivu zisků: Důsledky pro českou ekonomiku a návrhy opatření*.

ÚV (2020) *Zpráva z dotazníkového šetření k praxi hodnocení dopadů regulace 2019*.

ÚV (2021) *FUTURE-PRO: Megatrendy a velké společenské výzvy významné pro ČR*.

ÚV (2021) *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030*.

ÚV (2022). *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2023–2026*.

ÚV (2022) *Metodika participace nestátních neziskových organizací v poradních a pracovních orgánech a při tvorbě dokumentů státní správy*.

VOPRAVIL, J.; PODRÁZSKÝ, V.; HOLUBÍK, O.; VACEK, S.; BEITLEROVÁ, H. ET AL. (2017) *Principy zakládání porostů na bývalé zemědělské půdě v rámci ploch vymezených k zalesnění: metodika pro praxi*

VULHM (2019) *Důsledky kůrovcové kalamity na budoucnost lesnictví ve střední Evropě.*

VÚMOP, ČHMÚ (2016), *Vliv očekávaných klimatických změn na půdy České republiky a hodnocení jejich produkční funkce.*

VÚPSV (2022) *Dávka otcovské poporodní péče jako relativně nový instrument nemocenského pojištění – četnost využívání dávky a posouzení měřitelnosti efektů zavedení.*

Vyhláška č. 500/2006 Sb. o územně-analytických podkladech.

Vyhláška č. 357/2013 Sb. katastrální vyhláška.

Vyhláška č. 298/2018 o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů.

VÝZKUMNÝ ÚSTAV MELIORACÍ A OCHRANY PŮDY V.V.I. (2017) *Principy zakládání porostů na bývalé zemědělské půdě v rámci ploch vymezených k zalesnění, metodika pro praxi.*

VÝZKUMNÝ ÚSTAV MELIORACÍ A OCHRANY PŮDY V.V.I., *Závěrečné zprávy k monitoringu eroze zemědělské půdy.*

WIRTH, K. (2022) *Představení pracovní verze aktualizace metodiky ÚSK a související příručky.*

Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon).

Zákon č. 95/2004 Sb. o podmínkách získávání a uznávání odborné způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání).

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

Zákon č. 181/2014 Sb., o kybernetické bezpečnosti a o změně souvisejících zákonů (zákon o kybernetické bezpečnosti).

Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů.

Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru.

Zákon č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové zodpovědnosti.

Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech.

Zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 243/2022 Sb., o omezení dopadu vybraných plastových výrobků na životní prostředí.

Zdravá generace (2019)

ŽENKA, J., KRTIČKA, L. (2021) Typologie území Česka na úrovni statistických obvodů obcí s rozšířenou působností [mapa] [online]. Měřítko 1:1 250 000. In: Atlas rozvoje venkova. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita.